

Ileana Vulpescu

Candidații la fericire

ILEANA VULPESCU
CANDIDAȚII LA FERICIRE

Proze, 1983

SCRISOARE CĂTRE UN CUNOSCUȚ.

Nu ți-am scris niciodată, așa că-nțelegi cât de greu îmi este tocmai acum – când îți relatez o-nmormântare la care suntem participanți și „sărbătoriți” în același timp. Nici nu ți-aș fi spus ceea ce-ai să vezi aici dacă nu mi-ai fi cerut explicații. Mă-ntrebi, din când în când, de ce m-am schimbat, cu-aceeași încăpățănare cu care se discută la-nmormântări de ce-a murit răposatul, ca și când n-ar fi același lucru că a murit de cancer, de pneumonie sau călcat de-o mașină. Nu suntem obișnuiți să acceptăm fenomenele în sine, vrem totdeauna să știm și „de ce”. Dacă cel care-a murit merită să-l plângi, atunci plânge-l ori de ce-ar fi murit.

Cred că te miră că în vocabularul meu, redus ani în șir la „te iubesc”, există și alte cuvinte. De fapt, și eu redescopăr acum în mine femeia inteligentă, omul cu judecată. Mi se pare că sunt o veche cunoștință pe care-am scăpat-o din vedere multă vreme. Ani de zile mă uitam în oglindă și nu-mi vedeam decât picioarele, fiindcă ele-ți plăceau, „frumoase, lungi, cu pulpe rotunde”. Azi, descopăr că meritam din partea mea o privire mai atentă.

Am fost pedepsită, ca să-mi continui explicația, fiindcă am trăit o ficțiune. Omul n-are dreptul să trăiască decât realitatea, chiar dacă-l nemulțumește, și n-are dreptul să trăiască decât ceea ce poate arăta la lumina zilei, oricât de imperfect ar fi. Mi-aduc aminte-acum de-o maximă dintr-o carte: „scrie numai ceea ce poți semna, fă numai gesturile pe care le poți face de față cu alții”.

Iar noi doi ne-am închipuit că ne putem sustrage controlului, judecății. Nu ne-am gândit niciodată că un singur om ajunge pentru alcătuirea unui tribunal. Nimeni n-a știut de legătura noastră, deci nimeni n-a putut să ne-o-nvenineze cu nimic din afară.

Mie mi s-a-ntâmplat ca tuturor oamenilor care trăiesc o ficțiune: te iubeam pentru ceea ce-mi închipuiam că ești, iar tu, nerespectând legile conspirației, mi te-ai arătat și-așa cum ești. N-ai nici o vină și nici măcar n-am să-ți fac nici un reproș pentru „așa cum ești”. Știu că are să te doară ce-ți spun acum: descopeream în tine lucruri comune cu fostul meu bărbat și cu actualul meu bărbat. Erau exact cele de care fugeam, de care voiam să scap: indiferența, lipsa de preocupare pentru ceea ce stârnim în altul cu faptele și cu vorbele noastre. Îți repet, n-ai nici o vină; vina e-a mea că iubeam un om care nu exista.

Și s-a mai ivit și-acea lipsă de proporții de care de asemenea fugeam: toată viața am dat, am fost de-o generozitate nepermisă uneori. Eu sunt omul care dă ultimii doi lei cuiva care are nevoie de ei. Tu îi păstrezi pentru tine. De fapt, asta e deosebirea esențială între noi doi. Tu îți păstrezi întotdeauna cei doi lei ai tăi. M-am despărțit de tine fiindcă pentru mine dragostea noastră era totul, iar pentru tine o parte din tot, foarte echilibrată cu celelalte părți ale vieții tale. Erai ca omul care acceptă să meargă la cârciumă să bea două pahare de vin și e-n stare să stea până dimineața fără să guste dintr-al treilea. Eu m-am azvârlit în dragostea noastră ca un bețiv fără judecată. E vina mea, bineînțeles. Tu cunoști acea dreaptă măsură a lucrurilor pe care eu n-o cunosc. Tu ai un respect față de îndatoriri și de instituții pe care eu nu-l am. Te porți cu nevasta pe care n-o iubești, sau cel puțin așa-mi spuneai mie, ca și când ai adora-o. De fapt, ar merita-o pe deplin. Nu mi-a făcut niciodată plăcere s-o văd, fiindcă era soția ta, se bucura de tine, omul care-aș fi vrut să fie numai al meu. Acum, când împrejurările mă fac s-o văd mereu, nu reușesc deloc să-i descopăr vreun defect de caracter sau măcar fizic. O ascult cu voluptatea celor care se autoflagelează, cum te laudă, și-mi dau seama că ești revelația ei, a ntregii ei vieți. Pe cine mințai? Nu mă pot opri nici acum să mă-ntreb. Ai intrat în viața mea dornic probabil nu de ceva mai bun, ci de ceva nou. Ai dat suficient de repede semne de oboseală, e vina mea că m-am agățat de tine ca înecatul de firul de pai. Dar toate cele la care nu știm să renunțăm la timp se răzbună cu vârf și-ndesat. Am ispășit toată dragostea și toate iluziile pe care mi le-am făcut despre tine și despre dragostea noastră.

E vina mea că mi-am închipuit că ceva ce nu se petrece la lumina zilei te poate face fericit.

Îmi spui că m-am schimbat. Nu m-am schimbat, am vrut și-am luptat să mă schimb. N-am plecat de lângă tine; m-am rupt, m-am smuls, când te iubeam mai mult, când mi-era cel mai greu. Era un efort de demnitate omenească, nu feminină. Tu ți-ai păstrat tot timpul capul pe umeri, ți-ai văzut de nevasta și de copiii tăi, eu am uitat că mai există și alte ființe pe lume afară de tine. Nu-ți fac nici o clipă injuria să cred că nu m-ai iubit. M-ai iubit cu-o dragoste măsurată, mi-ai dat cât credeai că mi se cuvine, eu ți-am dat tot. Tu n-aveai niciodată timp pentru mine; săptămâni întregi, din 24 de ore ale zilei, nu găseai două minute măcar să mă chemi la telefon. Acum ai timp, dar ce să mai fac eu cu timpul tău! Trăim toată viața ca și când am fi o specie eternă. Nu ne gândim niciodată că mâine poate fi prea târziu, că

putem muri până mâine și că tot ceea ce e al nostru mâine poate fi cenușă. Iartă-mi aceste „considerații” generale.

Odată, când te-am chemat la telefon, aproape plângând, să te-ntreb de ce mă lași să mă macin de una singură, mi-ai spus cu vocea pe care știi atât de bine să ți-o faci tăioasă și excedată: „Știi că n-am timp”. Și eu am tăcut. Ai continuat: „De ce nu te uiți într-o oglindă, ca să-ți dai seama că orice bărbat ar fi fericit și măgulit lângă tine, cu tine. Și-ai să-nțelegi că-ntr-adevăr n-am timp”. Chiar dacă te-aș putea ierta pentru vorbele astea, n-am să le uit niciodată. Dacă mi-ai fi spus: „Ești cea mai frumoasă din bordel, așa că n-avea grijă, când trec pe-acolo tot pe tine te iau”, ar fi-nsemnat același lucru. Mie nu mi-ar fi venit niciodată în minte să te raportez la alți bărbați ca să-mi dau seama cât te-ar putea dori alte femei. Nu ne dăm seama că dezamăgirea este echivalentă cu un omor. M-ai omorât din imprudență. N-ai nici o vină. Fiindcă nu știai ce faci. Față de Dumnezeu, oamenii au însă o mare infirmitate: nu iartă celor care nu știu ce fac.

N-am fost niciodată lacomă, nici de bani, nici de lux, nici de mâncare, de nimic. Numai de tine am fost lacomă, de sufletul și de trupul tău. Nu mă mulțumeam cu ceea ce-mi ofereai, îți ceream. Ca o cerșetoare. Nu m-am gândit nici o clipă că e nedemn să cerșești. Am fost lacomă, și Dumnezeu, în care nu cred, m-a pedepsit, și mai ales m-ai pedepsit tu, singurul meu Dumnezeu.

Tu n-ai nici o vină.

N-aveai niciodată timp. Cât de puțin am stat de vorbă împreună: nu cred că mai mult de 20 de ore și cred că măcar 15 dintre ele, de față cu alții, despre lucruri indiferente, neutre, care n-aveau nici o legătură cu noi. Când eram singuri, în acele atât de puține dăți, îmi spuneai lucruri și mai indiferente, despre spitalul tău, despre greutățile meseriei, despre cele pe care ți le făceau oamenii. Le ascultam, mă interesau, fiindcă făceau parte din viața ta. Judecata rece care s-a cuibărit mai târziu în mine îmi spunea că lucrurile astea ar putea să figureze într-o fișă de cadre sau într-un raport de activitate. Aveai o prudență a vorbelor și mai mare decât a faptelor. Nu mi-ai spus niciodată de ce nu-ți iubeai nevasta, pe cine-ai iubit, ce te nemulțumea, ce ți-ai dori. Un singur lucru mi l-ai spus clar, răspicat, și mi-l repetai cu grijă, din vreme-n vreme: „Nu ți-am promis niciodată nimic și ar fi criminal să-ți promit ceva”. Am o bună memorie afectivă. Ar fi ajuns să-mi fi spus o singură dată. Nu mi-ai promis nimic, nici nu ți-am cerut și nici nu ți-aș fi cerut. Mă durea că nici dorința de-a fi putut să-mi promiți

vreodată n-o aveai. Îmi dădeai, involuntar poate, de-nțeles că locul meu era la marginea vieții tale. E vina mea că ducându-mă la spectacol cu bilet de strapontină aș fi vrut ca un domn de pe-un fotoliu să-mi spună măcar că-i pare rău că nu-mi poate da fotoliul lui. N-ai schițat nici un gest de regret că stăteam pe strapontină. De fapt, așa e bine: să n-ai regrete asupra lucrurilor pe care nu le poți schimba. Te purtai într-un fel care să mă descurajeze, e vina mea că n-am vrut să-nțeleg, că m-am încăpățânat. Îmi par atât de ridicolă mie însămi. E vina mea că m-am mulțumit cu fărâmituri de la ospățul la care fusesem invitată la bucătărie, nu în salon. Ce vină ai tu că-n mintea mea bucătăria a strălucit ani de zile sub lumina orbitoare, care se revărsa în mii de curcubee prin țurțurii de cristal ai unui imaginar candelabru!

Singura dăruire totală între doi oameni e-n pat, așa-mi spuneai. Poate că și-acolo ai făcut economie de mijloace ca să respecti principiul de-a nu mă angrena decât cu măsură în viața ta. Iartă-mă, am spus o răutate. Uneori, aș vrea atât de mult să te fac să suferi: dar nu cu vorbe – cu fapte. Aș vrea să mă iubească un bărbat și să-l iubesc și eu, iar tu să știi și să vezi, să fac și să spun tot ce-ar putea să te doară mai mult, o durere de care să te zvârcolești. Și mai mult decât atât, aș vrea să ajung ziua când goală și culcându-mă cu acest om să-mi spună cineva că vii tu în cameră și eu să m-acopăr cu un cearșaf și să spun: ei și, dar nu „bonne mine contre mauvaise fortune”, ci din toată inima mea repopulată de altă ființă și de alte imagini. Iar sunt vinovată față de mine, iar alunec în ficțiuni, nu mi-a fost de-ajuns una! Tu n-ai nici o vină.

Îți fac un singur reproș. Când mi-ai legat viața de-a ta – nu, nu e bine spus – de tine, fiindcă viețile noastre au mers paralel și-atât, mă cunoșteai de ani de zile, și dac-ai avut cât de cât bănuiala fondului meu adevărat n-ar fi trebuit s-o faci. Ar fi fost destule femei fericite cu iubirea ta direct proporțională cu valoarea obiectelor. De ce trebuia să m-alegi tocmai pe mine, pe care m-ai făcut atât de nenorocită cu-această proporționalitate? De ce m-ai ales tocmai pe mine, când știai să-ți păstrezi totdeauna ultimii doi lei?

Și-acum vreau să-ți cer ceva, ca unui prieten: te rog nu mă chema niciodată, nu căuta să-nvii ceva ce știi foarte bine că n-a murit. Ajută-mă să-mi pot demonstra că realitatea, oricare-ar fi ea, merită mai mult decât cea mai frumoasă ficțiune.

M-am rupt de tine când te iubeam, n-am vrut s-ajung niciodată la drojdiile urei.

Să ne-nchipuim c-am murit. Eu te-am plâns, te mai plâng și-acum, dar într-o zi am să te-ngrop ca pe toți morții. Plânge-mă și tu, o zi, două, cât crezi că merit, în inima ta atât de echilibrată, și-ngroapă-mă, incinerează-mă, sfârșește cu mine. Și vom fi amândoi asemeni celor care mor tineri și frumoși, pe care timpul nu-i poate altera în amintirea celorlalți.

MURISERĂ DEMULT.

Era un om curajos și lucid. (Când își analiza acțiunile sau gândurile, Veronica își atribuia numele întregii specii.) Nu plângea după morți și se străduia să nu sufere pentru vii. Tristețea, care-o copleșea din când în când, era rezultatul unor amărăciuni stratificate, cărora nu-ncerca să le stabilească o dată anume. După ce lua o hotărâre, se simțea totdeauna ușurată și cu mintea limpezită. Acum, simțea un gol și-o mare tristețe.

Stătea liniștită la masă și se uita la bărbatu-său, care amesteca nervos în ceașca de ceai. Pentru ea, liniștea, în primul moment, era o atitudine comandată, care-apoi se instala solid și nu se clintea, oricât de grele-ar fi fost lucrurile pe care-avea să le spună ori pe care-avea să le-asculte. Puțin mai înainte, bărbatu-său îi spusese că are calmul unui inchizitor. Cu glasul cel mai firesc, însoțit de-o atitudine la fel de firească, îl anunțase că se despărțea de el. El crezuse la-nceput că glumește. Ea nu vruse să-i spună ce anume o determinase. „Dacă cineva ajunge la asemenea concluzie nu cred că are vreun rost să-i expună partenerului lista de motive. Între cei doi parteneri lucrurile nu mai pot fi îndreptate”. Bărbatu-său nu era permeabil la asemenea argumente prezentate în racursi. Nu era cu puțință ca niște oameni care nu-și făcuseră nici o nedreptate unul altuia să se despartă fără cauze plauzibile.

Veronica se-ncăpățânase. Nu voia să-l menajeze pe bărbatu-său și nici pe ea. Dar explicațiile i se păreau fără rost. Ei doi, în legătură cu ei doi, nu mai aveau ce să-nvețe din ele. Bărbatul voise cărțile pe masă. Veronica îl rugase să se-așeze. Îi întinsese un pachet de țigări, bricheta și scrumiera. Îi ceruse s-o asculte ca pe-un actor la un recital.

Bărbatul respectase convenția. Din când în când, în întunericul tot mai des din cameră, țâșnea flăcăruia brichetei; apoi, se vedea clipind roșu, capătul aprins al țigării.

Ținându-și mâinile reci una peste alta, în poală, Veronica își începuse povestea.

Cu paisprezece ani în urmă, un băiat și-o fată se cunoscuseră la Facultate, se iubiseră, se luaseră. Niciunul nu avea ce să-i ierte celuilalt. Trupurile lor tinere și frumoase se iubeau, mințile lor deschise cărților, muzicii, având aceleași gusturi, căutând aceleași valori, se-nțelegeau și se completau. Trăiau intens voluptatea acestei completări, plăcerea de-a-și fi de folos unul altuia. Erau în stare să caute unul pentru altul zile întregi prin

dicționare – după un cuvânt, prin autori prăfuiți – după un citat. Simțeau nevoia să citească aceleași cărți, s-asculte-aceeași muzică, să vadă aceleași locuri și-aceiași oameni, cât mai puțini și care să le fie prieteni. Viața dinainte de-a se fi cunoscut li se părea o epocă biologică în care sufletul lor în stare larvară așteptase apariția celeilalte jumătăți, pentru a se desăvârși. Viața dinainte de-a se cunoaște li se părea un timp pierdut. Erau săraci și modești. Își împodobeau pereții camerei cu desene decupate din reviste pentru copii, desenau rățoi și căței pe cuvertura de în cenușie care le-acoperea patul îngust și incomod. Prietenii veneau la ei ca-ntr-o oază a-nțelegerii și-a unității. Erau deștepți și se iubeau frumos. Își sorbeau răsuflarea și-și căutau mâinile pe tăcute. Doar din când în când își spuneau încet la ureche „da”, urmare a unui dialog nerostit.

Fericirea lor se datora minții lor neobișnuite. Așa credeau atunci. Încă nu-ncepuse ambiția să le dea târcoale. Citeau uneori seara gazetele literare, îi emoționa tot ce găseau frumos și râdeau cu inimă bună de tot ce era ridicol. Apoi, lui îi venise ideea că ar putea face mult mai bine chiar și decât ceea ce era mai bun; și făcuse. Producătorul modern, neproducând doar pentru necesitățile lui și-ale familiei sale, are nevoie de-un consumator. Consumatorul nu cumpără direct de la producător, ci prin intermediul unei publicații. Publicația reprezintă un punct de vedere care ține de-o modă. Producătorul trebuie să țină seama de cerințele-acelei mode.

La-nceput, Andrei era producătorul care producea din nevoia de-a produce. Când se-ntorcea acasă cu „produse” refuzate, ca neconforme gustului publicațiilor, râdea cu poftă, povestindu-i Veronicăi ce modificări i se ceruseră. Râdeau din toată inima și-și vedeau mai departe de treabă. Dar, de la un timp, Andrei se posomorâse. Nu-l mai mulțumea să fie și producător și consumator. Avea nevoie de-un public și de-o confirmare. Lucra asiduu și disciplinat. Mergea tenace „să-și plaseze marfa” și, tenace, refuza orice sugestii de modificare. După doi ani, reușise să publice. În cei doi ani, uitase să mai râdă cu voie-bună. Râdea ca să-și bată joc. Au plecat din camera strâmtă cu desene decupate din reviste pentru copii. Au lăsat în ea patul îngust și incomod, împreună cu liniștea extatică a corpurilor lor. S-au mutat într-o cameră spațioasă, cu pereți curați, pe care-au atârnat două gravuri. Peste șase luni și-au cumpărat un covor.

Nu era destul să publici, trebuia să te-afirmi. Să dovedești că ești cineva. Prima concesie fusese perfidă: se tăiasse ceva dintr-o nuvelă, din motive de spațiu. Veronica se-ntristase ca la vederea unui invalid. Mult mai mult s-ar

fi bucurat să nu apară nuvela deloc. Se ținuseră de mână și oftaseră fără o vorbă. La fiecare mutilare ulterioară, protesta și spunea că dacă ar fi vorba de ceva scris de ea n-ar admite niciodată asemenea concesii. Pentru prima oară, Andrei își ieșise din fire. Era ușor să judeci din afară. La urma urmei, era stăpân pe munca și pe semnătura lui. „Vezi să nu ți-o terfelești”. Cu asta discuția se-ncheiase. Îi spunea de fiecare dată tot ceea ce ea n-ar fi făcut dac-ar fi fost în locul lui. Fără enervare, și fără participare: constata. El era din ce în ce mai absorbit de gândurile lui, de realizarea lor și de aspectul material al acestei realizări. Acum, aveau o casă frumoasă, tablouri, porțelanuri, argintărie și cristaluri. Nu mai aveau prieteni, aveau amici, relații. Nu mai aveau timp pentru prieteni, trebuia să se frecventeze cu oameni care le puteau fi utili. Pe ea schimbările astea n-o entuziasmau, o oboseau. Pe fața lui citea dorința încăpățânată de-a demonstra. Obiectele rafinate care-i înconjurau nu reprezentau pentru el o necesitate, o ambianță-n care să se reculeagă și să se regăsească, ci posibilitatea de-a se evalua în bunuri materiale. Din aceeași încăpățânare a etalării mergea prin restaurante mari și mânca feluri scumpe, stropite cu vinuri rare. Nu uita să umilească niciodată pe cei care-l umiliseră când era „mic”. Ceafa lui, care se-ngroșa și făcea o cută hotărâtă peste guler, arăta aceeași încăpățânare ca și ochii pe care și-i micșora cu dispreț. El era cineva și toată lumea trebuia s-o afle, s-o știe. Avea ceva de spus, și ca s-ajungă să spună acest ceva fusese nevoit să facă o mulțime de concesii. „Ai grijă să nu uiți ce ai de spus până s-ajungi să poți spune”, zisese o dată Veronica. Acum făcea concesii pe care nimeni nu i le mai cerea. La-nceput, ea cheltuia banii cu grijă, de parc-ar fi fost împrumutați. Apoi, se pornise a-i cheltui cu voluptate. Banii câștigați de el, pe care nu-l mai iubea, de-ale cărui fapte n-ar mai fi roșit. Nu poți spune că știi cine e un bărbat dacă nu-i cunoști nevasta. Ea așa crezuse cândva. Se gândea în ce măsură ar putea cineva trage vreo concluzie asupra bărbatului ei cunoscând-o pe ea. El era un oportunist inteligent și foarte talentat. Uneori, avea accese de nonconformism cu care, bănuia ea, încerca să-și creeze iluzia sincerității: lui, ei, celorlalți. Demult nu-i mai cerea sfatul, nici măcar ca pe-un vot consultativ. Ea citea ce scria el, fără comentarii. Și cheltuia banii pe rochii, pe parfumuri, pe tot ce putea s-o facă mai frumoasă și s-o pună-n valoare. Trăia grăbit și febril o viață fără bucurii. Nu mai credea în nimeni. Îi era greu să trăiască alături de-un bărbat pe care nu-l iubea și nici nu-l mai stima. Viața ei i se părea un eșec. O viață trăită pentru cei din jur. Încercase să se-amăgească. Avusese doi amănți, în speranța că

au s-o despăgubească de golul unei existențe fără noimă. O făcea doar ca să aibă impresia unei taine. Ieșise dezamăgită și săracă din aceste aventuri. Fiindcă nu iubea. Nu mai avea încredere. Cei doi se purtasera cu ea cum s-ar fi purtat cu orice cucoană plictisită care vrea unele mici divertismente într-o viață prea îmbelșugată, sătulă de prea mult bine. Chiar dac-ar fi găsit vreun om pe care să-l iubească, nici această nouă iubire n-ar fi putut s-o despăgubească de viața alături de bărbatu-său, în care nu mai credea.

Când încerca uneori, prietenește, să-i atragă atenția bărbatului ei asupra unor lucruri care nu-i plăceau, el îi răspundea invariabil: „Nu uita că trebuie să trăim, și vreau să trăim bine!”. Ea nu mai avea demult tragerea de inimă să-i demonstreze că bine nu-nseamnă întotdeauna și frumos. Se-ndepărtase de el, cauza lui nu mai era și cauza ei. Știa că și ea era vinovată. Nu se-mpotrivise când era încă timpul. Nici fizic nu-l înconjurase cu căldura care l-ar fi făcut să vadă că nu era singur, că răspundeau amândoi de faptele lui. N-avusese forța, nu voise s-o aibă. Nu fusese un asociat cinstit. Un asociat cinstit nu spune niciodată: „Fă cum crezi!”.

Acum, se despărțea de el fiindcă obosise. Nu era vanitoasă și i se urâse să ducă o viață searbădă, de dragul aparențelor. Voia să-l pedepsească pentru toate dezamăgirile. Se mărita cu altul care poate că nu era cu nimic mai bun. Avea un singur avantaj: era obscur și era altul. Va trece măcar un an până să-l cunoască bine, va avea un an de noutate. Și-avea satisfacția de-a-și umili bărbatul, părăsindu-l pentru un oarecare.

„Înțeleg să mă lași pentru știu eu cine, dar pentru un asemenea individ...”. Din zâmbetul ei ghicise că tocmai de asta făcea acest schimb neechivalent, revelator pentru toată lumea. Pentru ea, nimic nu mai prețuia nimic. Nu mai avea familie, n-avea nici o obligație față de nimeni, și singurătatea asta îi dădea un fel de putere tristă. Și nu se temea de nimic – cea mai mare putere. Putea muri oricând, pentru că socotea că n-avea ce pierde. Din toate dorințele de altădată îi rămăsese una singură: să ducă o viață în care să simuleze cât mai puțin. Bărbatul îi atrase atenția, rupând convenția tăcerii, că simulase destul de puțin și până atunci, și îi cită numele celor doi.

Se grăbea. Asta ținea de efortul simulării. Nu-i făcuse nici o plăcere. O făcea fiindcă apucase s-o facă! S-o fi lăsat atunci. Ar mai fi putut crede că mai însemna ceva pentru el.

„Pentru tine nu exiști decât tu și faima ta!”.

„Și dacă te-aș ruga să rămâi?”.

„Să rămân?”.

„Fiindcă mi-ar fi greu fără tine!”.

„Am avut anumite scrupule: am așteptat s-ajungi la gradul de oportunism de la care-ncepi să te dispensezi de oricine. Nu mai ai nevoie de nimeni, poți fi sigur de asta!”.

„Ce ți se pare atât de insuportabil lângă mine?”.

„Tu. Mi-e foarte greu să mă mai apropii de tine. Nu știu să mint decât cu vorba. Nu mai vreau de la viață decât liniște. Am obosit. Am îmbătrânit privind ascensiunea ta”.

„Ascensiunea mea era și-a ta”.

„Nimic nu se poate împărți cu nimeni”.

Își dădeau seama și ea și el că nu mai era nimic de spus. Cel puțin dacă se despărteau, cineva ar mai putea să-i ia drept niște ființe vii, cu care să-nceapă ceva. Pentru ei doi se sfârșise și începutul și sfârșitul. Muriseră demult.

În cameră se făcuse-ntuneric. Numai țigara clipea din ochiul ei roșu, inutil semnal de alarmă care nu mai avea pe cine preveni.

TELETĂCEREA

— Alo!

Cum îi auzise vocea, închisese. Ca de obicei, grăbit, ca și când cine-știe-ce consecințe ar fi avut de suferit dac-ar fi pus receptorul normal în furcă.

Asta se-ntâmpla de șase luni în fiecare zi; în primele trei – acest telefon mut se repeta de câteva ori pe zi; în ultimele – își alesese o oră fixă: 18:30. La-nceput, o enerva și-i era necaz că nu-i lăsa măcar timp să-i tragă o-njurătură succulentă, s-o-nvețe minte. În privința sexului acestei „tăceri” n-avea nici o îndoială. Pe urmă, devenise o obsesie, mai ales de când se fixase la o anumită oră. De pe la 6, întruna se uita la ceas. Când o chema cineva în jurul lui 6:30 la telefon, la 6:25 pretexta ceva și-nterupea convorbirea. Intrase în jocul „Teletăcerii”, cum o botezase pe necunoscuta interlocutoare mută. Îi pregătea lungi discursuri pe care n-avea când să le țină. Se gândise de multe ori ca la telefonul de la 6:30 să nu mai răspundă „alo”, ci: „ascultă, doamnă, sau duduie” etc, etc.

Și dacă nu era ea?

Ar fi fost ridicol.

Căuta să-și facă o voce cât mai ironică pentru 6:30. O dată, o chemase o prietenă care-i reproșase că-i răspunsese cu-o voce înțepată și pusă pe ceartă. De câteva zile, își făcea o voce blândă și maternă, aproape compătimitoare. Voia să pună în acest „alo” toate sentimentele pe care i le inspira, rând pe rând, necunoscuta.

Când într-o zi nu suna se enerva cum s-ar fi enervat pentru o întâlnire la care nu s-ar fi prezentat partenerul. „Mă și fierbe, scârba!”.

Și-acum, uite, e 6:30 și n-a sunat.

Și ea are treabă și nu-i vine să plece de-acasă.

Ah, în sfârșit...

— Alo!

— Alo!

— Duduie, doamnă, te rog nu-închide. Ascultă-mă cinci minute. Te rog.

Vorbele porniseră precipitat, ca o rafală. Își dădea seama că-n vocea ei sunase panica din vocile care cheamă Salvarea sau pompierii. Important era că nu-nchisese și-acum o asculta.

— Duduie, știi foarte bine că nu pot nici să te văd, nici să te-mpușc, nici măcar să te zgârii prin telefon. Ți se pare atât de spiritual să mă deranjezi în fiecare zi? Și dacă o femeie se lansează într-o „întreprindere” ilegală, adică

dacă umblă după un bărbat însurat, trebui' să facă și-un efort de imaginație. Te rog să nu-nchizi. Ascultă-mă, poate are să-ți folosească. Uite, de exemplu, îți schimbi vocea și întrebi: „Alo, Spitalul Colțea? Cu doctorul X, vă rog. A, nu e Spitalul Colțea! Vă rog să mă scuzați”. Sau „Alo, casa Gheorghiu, vai, îmi pare rău că v-am deranjat”. Ai văzut cum știu să-mi prefac vocea? Pot să vorbesc și bas pedală. Așa că dac-aș fi vrut să-ți întind o cursă, aș fi putut, dar mie-mi place să joc cinstit. Vezi, eu nici măcar nu-ți cer să renunți la mica dumitale manevră, îți cer doar un pic de variație și-mbunătățire a metodelor. De fapt, orice-ai face, pe mine tot n-ai să mă duci, aș ști oricând că ești dumneata. Dar asta pentru gimnastica minții. Ești foarte bine informată asupra orelor când l-ai putea găsi acasă, dar trebui' să-ți spun că nu răspunde decât extrem de rar la telefon, fiindcă are oroare de pisălogi. Dar programul lui de repetiții este afișat la intrarea actorilor, ca și programul spectacolelor. Eu, în locul dumitale, l-aș aștepta o dată, i-aș spune ce-am de spus, dac-aș fi tânără și timidă cum trebuie să fii dumneata, i-aș scrie o scrisoare. În nici un caz nu mi-aș pierde vremea dându-i telefoane la domiciliu, ca s-aud invariabil vocea nevastei. Sau poate vrei să te măriți cu el? Ți-a făcut un copil? Ei? Și dacă tot dai telefon, de ce nu spui nimic? De șase luni am fi putut să ne-mprietenim. Să știi că sunt un om cumsecade și deloc lipsit de umor. Și eu n-am nici o vină că-ți place bărbatul meu. Și nici nu-ți port pică. Și-acum, când ți-am spus o parte din ceea ce-aveam să-ți spun, bună seara, și-ți mulțumesc că m-ai ascultat. Te mai rog ceva: lasă-mă pe mine să-nchid, cred că merit și eu atât după șase luni. Noapte bună.

Nu se-nșelase: trebuie să fi fost tânără, timidă și nu de proastă calitate. Alta ar fi fost obraznică, i-ar fi spus ceva grosolan. Era sigură că n-are să-i mai telefoneze. Aproape că-i părea rău. Avusese o voce ușor ironică, dar nu răutăcioasă. Totuși, poate fusese brutală. Spusese poate prea multe. Avea un sentiment de jenă și de vinovăție. Tot ea! Când la urma urmei putorișca asta ar trebui să se simtă vinovată că umblă să sucească mintea unui bărbat însurat, și încă îi mai și deranjează nevasta! Noroc că nu era geloasă. Altă femeie ar fi făcut crize de nervi. Bărbatu-său părea intrigat de-acest telefon și-ajunsese să creadă că, de fapt, ei îi era adresat. Un telefon cifrat, căruia nu-i răspundea în prezența lui. Asta o măgulea. Foarte bine. De ce să fie atât de sigur de ea? Îi părea rău. Fata n-are să mai dea telefon. E 6:30 și nu sună. 6:31. Sună! Sună!

— Alo!

— Alo!

— Credeam că n-ai să mai dai telefon și, vrei să fiu sinceră? Îmi părea rău. M-am învățat cu telefonul dumitale cum te-nveți cu-o otravă. Te-ai hotărât cumva să-mi spui câteva vorbe?... A, asta nu! Bine. Atunci, ascultă-mă. E ciudat și chiar nerecomandabil ca la vârsta dumitale să trăiești din virtualități și din himere. Sunt sigură că ești tânără. De ce umbli după un bărbat pe care l-ai văzut pe ecran și pe scenă? Și de ce umbli-n felul ăsta ocolit și ciudat? Trebuie să fie-atâția băieți drăguți, de vârsta dumitale, care-ți fac curte... Și dumneata... Sau poate ești măritată cu un bărbat pe care nu-l iubești și asta e forma dumitale de evaziune?! În orice caz, nu ești fericită. În viața dumitale există un gol, ceva neîmplinit. Fă un copil. Poate ți-e greu, poate nu-l poți avea cu bărbatul pe care-l iubești. Mie-mi pare rău de dumneata. Îmi pare rău de toți oamenii timizi. Să nu-ți închipui nici un moment că vreau să te umilesc. Nu e nimeni în cameră. De altfel, să știi, când are să fie cineva în cameră am să-ți spun: „Nu pot vorbi, e cineva la mine. Vorbim mai târziu”. Așa că n-ai de ce să te jenezi, n-aude nimeni ce-ți spun. Sunt și eu puțin mai ciudată, asta e tot. Dacă vreodată ai nevoie de ceva, poți să-mi scrii, am să caut să te-ajut. Nu vreau să te plictisesc. Teletăcere dragă, bună seara.

Teletăcerea nu s-a supărat. Dădea conștiincios telefonul ei mut în fiecare seară. Au mai și schimbat ora de mutual și muțesc acord.

Teletăcerea tăcea, și nici o rugămintă n-a-nduplecă-o să scoată un sunet măcar. Iar partenera ei, de la celălalt capăt al firului, îi povestea tot felul de lucruri, îi comunica impresii despre cărți citite, despre muzica ascultată, despre spectacolele văzute. Îi citea pagini din autori care-i erau dragi. Aveau sfertul, uneori jumătatea lor de ceas, de intimitate și de încântare. Televorbitoria îi spunea lucruri pe care nu le vorbea cu nimeni. Teletăcerea ajunsese un alter ego al Televorbitoriei care-avea cu ea dialoguri imaginare pe fondul de tăcere. „Da, ai să spui tu, dar dacă nu vine?”. „Și eu am să-ți răspund...”. De câteva ori, bărbatu-său o-ntrebase pe Nora ce-i mai face nebuna sau nebunul de la telefon.

— A, s-a potolit de mult, îi răspunsese ea.

De ziua ei, Nora primise un buchet de garoafe albe. Pe cartonașul înmănat de comisionar scria, cu litere decupate dintr-o tipăritură: La mulți ani, T. T.

Acum, era sigură că telefonul fără cuvânt nu-i mai pândește bărbatul. Probabil că lucrurile dintre el și Teletăcere se consumaseră demult, sau nu-

ncepuseră niciodată. În orice caz, Teletăcerea avea oarecare afecțiune pentru ea. Buchetul de flori o-nduioșase. Ar vrea și ea să-i facă un cadou. Dar cum? Cui? Îi propusese să lase un plic cu un nume convențional, la debitul din colț, pe numele ei, al doamnei Eleonora Petrino, și la rândul ei, Nora să-i lase, la o adresă convenită, un pachet. Dar Teletăcerea nu se-nvoise.

„Îți jur că n-am să te pândesc, că nu vreau să aflu cine ești, dar după doi ani de prietenie, aș vrea să-ți dau ceva, un fleac, ca să ai ceva de la mine”.

Teletăcerea era inflexibilă.

În fiecare an, când pleca în concediu, Teletăcerea îi trimitea un buchet de flori însoțit de-un cartonaș pe care scria cu litere decupate: Plec pentru 21 de zile, T. T.

Câteodată, treceau două-trei zile și nu suna.

— Vezi cum ești? Începea Nora. Omul așteaptă să dai un telefon și ție puțin îți pasă. Sau poate ai fost bolnavă. Dacă ești încăpățânată cum să-ți ajut?

Și mai trecuse-un an.

În ziua în care Nora s-a internat la spital a rugat-o pe sora ei să pândească telefonul fără cuvânt, să spună de două ori „alo” și să-i comunice că ea e la spital, internată pentru niște analize.

Să sune în fiecare zi și-are să aibă vești.

I-a spus soră-sii că oricât de rău i-ar fi, să nu-i pomenească nimic misterioasei interlocutoare. Sora ei era convinsă că e vorba de-un bărbat.

Nora zâmbise: „Unde-ai văzut tu bărbat atât de statornic?”.

Soră-sii i se părea de necrezut.

În fiecare săptămână, Nora primea un buchet de flori la spital. Pe cartonaș scria: Sănătate, T. T. Nu mai erau tăieturi din ziare. Era un scris lunguiet, subțire, puțin copilăresc.

Nu văzuse nicăieri scrisul ăsta.

Teletăcerea telefona zilnic. Zilnic primea vești îmbucurătoare: „Îi merge mai bine, îți mulțumește pentru flori. De-abia așteaptă să stați de vorbă”.

Într-o zi, Teletăcerea a primit următorul răspuns: „Sora mea Nora a murit azi dimineață la 9. M-a rugat să aștept telefonul dumitale. Ți-a lăsat o brățară și-o broșă, pe care trebuie neapărat să ți le dau. Ți-a scris câteva rânduri pe care m-a rugat să ți le citesc: „Iubită Teletăcere, N-am vrut să te-ntristez înainte de vreme. Te-am mințit și eu o dată. Îți las ceva care să-ți amintească de mine. Îți mulțumesc pentru fidelitate. Are să-mi fie urât pe lumea cealaltă fără telefonul tău. Rămâi cu bine. Nora”.

Glasul surorii se-neca de lacrimi. De la celălalt capăt al firului, se-auzi un hohot de plâns și-o voce tremurată, subțire și copilăroasă: „Doamne, Dumnezeu!”.

„DE LA MATEI CETIRE...”

Dacă ar fi fost întrebat: „Crezi în nemurirea sufletului și în viața veacului ce va să vie?”, Vladislav Dominteanu ar fi răspuns nu. Din copilărie, când maică-sa, pioasa coana Catinca, îl ducea de mână la biserică, duminicile și sărbătorile, în mintea lui – care depăna filme și romane de aventuri pe lângă acele cântări religioase pe care le știa și astăzi pe dinafară precum și momentul exact al fiecăreia în slujbă – se imprimase undeva o frază din Evanghelia a V-a după Matei: „Da, da sau nu, nu să fie vorba ta: căci oricare alta pe care ai adăuga-o de la necuratul vine”. La-nceput i se păruse o frază misterioasă și incantatorie, apoi, cu vremea, făcuse din ea un principiu care, e drept, nu-l dusesese prea departe. Mai toate cărțile de pe lume te-nvăță ce-ar fi bine și frumos să faci și nu cum să-ți fie bine. Asta o poți face fără să te-nvețe nimeni.

Prin mintea lui treceau tot felul de gânduri când se afla aici. Pentru asta venea, ca să se poată gândi în voie. Toți prietenii îi spuneau în tinerețe, când avea destui, ca un reproș, că se gândea prea mult și că acționa prea puțin. Atrăși toți de latura practică, în care gândul își cere fructificarea imediată, nu-nțelegeau gestația lungă a gândurilor lui din care rareori răsărea altceva decât o frumoasă fâlfâire de aripi policrome. Aproape toate gândurile i se spărgeau ca bășicile de săpun când încerca să le pună pe hârtie. Rareori creionul reușea să transmită cutele și sinuozitățile gândului. „Pe tine ar trebui să te susțină un Mecena. Să-ți dea să mănânci, iar tu să gândești conștiincios, în fiecare zi, așa cum alții se duc la slujbă. Și-n decursul unei vieți să culegi o sută, două de pagini de gânduri uimitoare”. Acestea erau vorbele Tatianeii. Ea n-avea cum să mai știe, acolo, în lumea minerală-n care se-ntorsese, că el o citează mereu. El îi grăbise-ntoarcerea în lumea minerală. Fusese un moment în viața lor când totul ar fi trebuit folosit pentru sănătatea și pentru bună-starea ei. El n-avusese ce să folosească. Gândurile lui erau la fel de lente în elaborarea lor și nu se transformau decât rareori în bani. Bună-starea însemna cana de ceai, din care s-o convingă să bea ea trei sferturi și el numai un sfert, și pâinea, din care ea să mănânce două felii, iar el numai una.

Gândurile lui întortocheate, dar pline de miez începuseră abia mult mai târziu să nu pară absurde.

Vladislav Dominteanu – privit chiar de prieteni ca o ființă anacronică, fiindcă ce poate fi socotit mai anacronic decât să fii deștept și sărac –

ajunsesse chiar și el să se creadă o rămășiță a unor timpuri revolute, în care-i plăcea să-și închipuie că oamenii făceau numai lucrurile cu care mintea și conștiința lor erau de acord.

Parcă și numele lui îl predestina desuetudinii, un nume de cneaz însoțit cu un derivat de nume de loc, deci o trimitere cu secole în urmă în istorie și-n pământ. Un nume pe care, în 1939, ți se părea destul de greu să-l mai porți. Numele circula prin lume împreună cu purtătorul lui fizic în costum bleumarin și cu lavalieră.

Tatiana nu-ncercase niciodată să-l schimbe. „Dacă vreodată ai s-ajungi să te schimbi, să vină de la tine, nu de la mine. Și nu ți-o doresc”. Tatiana nu se gândise nici la costum, nici la lavalieră. Fraza asta revenea între ei ca un leit-motiv. Ea își dădea seama că se stinge repede și nespectaculos; acceptase fără revoltă și fără să vorbească despre lucrul ăsta, socotind firească întoarcerea în rândul inanimatelor din care se-ntrupase. Privea cu liniște ipostazele trecerii ei prin lume. Într-o seară, își băuse cele trei sferturi din ceașca de ceai și se-ntinsese pe pat, căscase ca după o lungă oboseală și spusese: „Credeam că e mai mult, dar n-a fost”. A doua zi n-a mai avut nevoie de ceai.

Trei ani la rând, Vladislav venise în fiecare zi la mormântul ei; aici își citea, în gând sau șoptit, cursurile, articolele, își povestea toate întâmplările zilnice, își tăcea planul ce să discute la facultate, la ziar, cu nevasta, acasă.

Pentru el, cele două ceasuri zilnice, în anotimpurile calde, și cele câteva minute, în cele reci, petrecute lângă mormântul Tatianeii, erau un act de fidelitate, față de el în primul rând, pentru ca să păstreze neschimbat ceea ce nu voia să se schimbe, și față de ea, singurul om care nu voise să schimbe nimic. Pentru el nu erau morți cei muriți. Pe Tatiana n-o exclusese din viața lui, o păstra, umbră tăcută, blândă și bună sfătuitoare, pe care vizita zilnică la mormântul acoperit cu flori n-o lăsa să se depărteze.

Ducea o viață în care trebuise să se schimbe; se-nsurase, iar cea de-a doua nevastă, pentru a-l lega de viața pământeană, îi făcuse doi copii. Cunoștea cât de grea era dependența de alții, afla acum cu cât mai greu apasă dependența altora față de tine.

În primii doi ani, când se-ntorcea acasă, în odaia pe care-o-mpărțise cu Tatiana, unde nu-l aștepta nimeni, simțea o tristețe ce-i dădea putere, puterea omului care nu datorează nimic nimănui. Acum, puterea lui era cea a omului încovoiat sub o greutate și care trebuie să facă un efort sporit ca să nu se poticnească.

Nevasta și copiii cereau idei convertite-n bani. Schimbări în felul lui de-a gândi, în trecerea gândurilor pe hârtie.

Lumânarea Tatiane arsesese singură, cu toate că-n tovărășie: nu ceruse nimic din viața celuilalt ca s-o prelungească pe-a ei.

Nevesti-sii, care știa de drumurile lui la cimitir, îi venea uneori să-l întrebe ce mai e nou pe-acolo, cum întrebi pe cineva care se-ntoarce dintr-o vizită obișnuită. Socotea însă că e o lume străină, în care n-avea dreptul să pătrundă, și se oprea la vreme.

Dacă cineva l-ar fi-ntrebat unde se duce, când pornea spre cimitir, i-ar fi răspuns firesc: „La Tatiana”.

În ultima vreme, Vladislav își rărise drumurile la cimitir. Nu se simțea vinovat față de Tatiana, se simțea privat de plăcerea de-a sta lângă cineva drag.

Cum ajungea lângă mormânt, se-așeza pe o bancă, răsufla ușurat, ca un om ostenit, pe care după o cursă obositoare îl așteaptă un moment de destindere; fidel celor morți dar nemuriți, începea în minte un monolog: „Să mă ierți, draga mea, că vin din ce în ce mai rar, dar e-atât de greu să trăiești; oameni, agitație, invidie; trebui' să ții întruna piept cuiva sau la ceva. Ai murit pentru o cauză pierdută. Din momentul în care mi-am ales perpetuarea în niște ființe, nu mai poate fi vorba de independență. Viața lor depinde de-a mea, așa cum depindea și-a ta. Ei n-au să-și dea niciodată viața pentru mine. Numai tu ți-ai dat-o și n-ar fi trebuit. Prietenii s-au dus, m-au părăsit sau i-am părăsit. Viața e-un șir de uitări și de infidelități. Astăzi, l-am îngropat pe Marcel. E-aici, aproape de tine. Mi-a spus cu câteva zile înainte de-a muri că atunci, de Anul Nou, știi când, el ne-a pus coșul cu mâncare la ușă și ne-a azvârlit bulgărele de zăpadă-n geam. Era ultimul nostru prieten și printre ultimii oameni dintr-o generație care puneau coșuri cu mâncare la ușa prietenilor flămânzi. Tu puneai viață în coș. În lumea asta, în care e-atât de greu să-ți fii fidel chiar ție însuși, tu reprezinți fidelitatea mea, numai întrebărilor tale mute le mai pot răspunde cu da sau cu nu, cum ne-nvăță Matei. Sunt tot mai dese cele pentru care trebui' să-mi învăț buzele și mintea cu vorbe meșteșugite și ocolite care vin de la Necuratul. Dacă ai trece numai două zile pe la Universitate ți-ai da seama. Încerc să tac și eu cât mai mult. Dar nu mi se dă pace, sunt mereu întrebat”.

Ofta și-și aprindea o țigară.

Își scotea apoi foile din mapă și-și recitea domol, în gând, un curs sau un articol. Ridica din când în când ochii spre cruce întrebător și aștepta

răspunsul mineralelor care nu mint: da, da sau nu, nu, ca în Evanghelia a V-a de la Matei cetire...

JUDECATA-DE-APOI.

Ca mai toată lumea, din când în când, îmi fac și eu un examen de conștiință. Eu însă, ca fricoșii, ca lașii, sau ca prea politicoșii, care și ei sunt un fel de lași, când ajung la zonele cele mai vulnerabile ale conștiinței, încerc să amân examenul. Iau repede-o carte, cu speranța că va pune pe fugă imaginile supărătoare. Dar nici nu citesc, nici nu-mi fac un examen cumsecade: ca medicii sau ca avocații distrați, care-ascultă doar cu-o ureche spusele clientului, în timp ce-n cealaltă le bâzâie-o melodie fredonată pe mutește. Peste paginile citite se suprapun imagini din niște clișee voalate de vreme. Sunt câteva momente care nu s-au tocit, peste care timpul a trecut fără să apese. Mă dor din vreme-n vreme. Și caut să le-ndepărtez cu orice chip. Îmi spun invariabil că nu folosește la nimic să ai regrete asupra trecutului. Știm cu toții că timpul este ireversibil. Îmi cunosc bine defectele, știu să le judec și să le cântăresc. Cel mai mare defect al meu este lașitatea. Oamenii care mă cunosc – de fapt, și-nchipuie că mă cunosc – ar rămâne surprinși să afle ce cred eu despre mine, și nici atunci n-ar admite că s-au înșelat și că, într-un fel, i-am înșelat. Eu m-am făcut sclavul unor principii de la care m-am hotărât să nu abdic niciodată. Printre ele, unele sunt de toată lauda: să nu fac rău nimănui, să nu părăsc pe nimeni, să nu fiu intrigant. Dar la umbra acestor câteva puncte ale breviarului meu, născute din convingere și din judecată, s-au cuibărit niște norme răsărite din calcul și din ipocrizie. M-am hotărât să nu-njur și n-am înjurat niciodată, cu toate că adesea îmi umplu gura tot felul de înjurături, în care nimeni și nimic nu e trecut cu vederea: m-am hotărât să nu bârfesc pe nimeni, dar de-aici am ajuns să nu-mi mai spun nici o părere, și am destule despre toată lumea. Am ajuns o ființă penibilă în propriii ochi. Lumea din jur mă consideră un om cumsecade care, din bună-creștere și din principiu, nu bârfește, nu critică și mă clasifică printre oamenii rari care-ncearcă să facă viața mai frumoasă. Alții, mai subtili poate, cred că sunt indiferent. Se-nșeală și unii și alții. Nimic nu mi-e indiferent. Sunt orgolios, ranchiunos, sufăr și mă macin pentru fiecare fleac. Sunt invidios și sunt zgârcit. Dar sunt atât de orgolios, încât trec drept darnic, fiindcă nu se face nici o chetă la care eu să nu dau nici prea mult (ca să nu se spună că sunt încrezut), nici prea puțin (ca să nu se creadă că sunt calic). Mă indispuie orice critică, și-l urăsc din suflet pe cel care mi-o face, mă bucură orice laudă, chiar și a proștilor, deși știu că și hula și adulația sunt la fel de arbitrar și de puțin justificate. În ochii mei,

sunt ceea ce nici o limbă nu reușește să definească mai bine decât franceza: un pauvre type. Îmi pare rău, uitam să spun, după fiecare pară cheltuită. Am cumva pasiunea banilor? Nu. Aș vrea să-i strâng pentru ceva? Nici atât. Pentru că nu doresc nimic din toată inima. Și dacă vreodată, foarte rar, îmi pun și eu ceva în gând și nu-mi reușește, nu sufăr. E foarte ciudată și meschină firea mea: mă-ntunec de orice fleac, dar nu pot să sufăr frumos, intens, nu pot să trăiesc stări vecine cu fericirea și cu moartea. N-am momente de desprindere și de purificare prin bucurie sau prin durere. Și fizic durerile mele sunt minore. Nu mă trec niciodată junghiuri, cuțite, întotdeauna mă apasă balastul mediocrității și ai trăirilor incomplete. Mi-e milă de oameni și-nțeleg suferințele lor. Îi ajut cât pot, dar fără participare și fără voluptate. De curând, am avut o operație la ficat. Așteptam o înnoire-n urma ei. Așteptam să mă doară și să trezească ceva în mine. M-au adus din camera de reanimare peste două zile. Pierdusem și trenul acestor dureri acute. Când m-au așezat în patul din rezervă, în locul operat se instalase o durere potolită, cumsecade, ca și mine. Celelalte fuseseră amorțite de morfină. M-am întrebat de multe ori cum am putut fi iubit de prieteni, de femei. Mi-am dat seama întotdeauna că mă iubeau pentru ceea ce-și închipuiau că sunt. Uneori credeam că mă-nșel asupra-mi, fiindcă purtarea mea ireproșabilă ajungea să mi se pară sinceră chiar mie, care-o elaboram în toată ecuația ei complicată. Așteptam o confirmare, nu-mi venea de nicăieri. Nimeni nu se-ndoia de sinceritatea mea. Nu făceam nimic s-o infirm. Fățarnicia mea era de-o specie ieșită din comun, viața mea o castram de fertilitatea sincerității. Cum ar fi putut nevastă-mea – care n-avea o fantezie pe care să nu i-o împlinesc, căreia-i aduceam ceaiul la pat, pe care la ora nouă o dezbrăcam și-o culcam între perne, mângâindu-i pasionat trupul pe care nu i-l iubisem niciodată, pe care nici măcar nu i-l dorisem – cum ar fi putut bănuși? După opt ani de căsătorie, îmi împărtășește uneori mirarea în privința dragostei mele, care nu s-a răcit deloc, care este-aceeași ca la început. Ea nu bănuiește că n-a existat niciodată un început, că un lucru înghețat n-are cum să se răcească. Am luat-o din interes. Îmi plăcea și-mi convenea familia ei, relațiile pe care le-avea. Ea era destul de-atrăgătoare, foarte cumsecade, și la locul ei, prezentabilă și discretă. Îmi plăceau casa ei, lucrurile din casă. Totul mi se părea avantajos. Erau niște avantaje de care n-am profitat niciodată. Ele existau însă virtual. Nimeni nu m-a bănușit de nici un interes. Mă jucam de-a v-ați ascunselea de unul singur. Bani câștig mai mulți decât nevastă-mea, iar ea dispune de toți. Rareori am și eu zece

lei în buzunar. Nici n-am ce să fac cu ei. N-am voluptatea cheltuitorului. Femeilor cu care mă culc, din când în când, pentru că mi se oferă, nu le dau nimic. Dar le vorbesc frumos, le creez o ambianță plăcută, le fac să creadă că mi-au lăsat o impresie de neuitat, prelungesc niște mângâieri în locul cărora mult mai mult mi-ar plăcea un duș.

Nu e una care să nu zâmbească nostalgic, după ani și ani, când își amintește de mine, poate ca de singurul domn din viața ei. Nu le dau bani și nici cadouri, fiindcă mi se pare că aș nedreptăți-o pe nevastă-mea. Ea are-o legătură, poate ei își fac cadouri, pe mine nu mă interesează. Se poartă discret. Mă fac, desigur, că nu observ. În fond, nu sufăr deloc din cauza asta și, la urma urmei, de ce să nu se bucure de viață, și de ce să n-aibă un amant, dacă simte nevoia? Mângâierile mele sunt aceleași. Eu sunt un bărbat perfect. Pe nevastă-mea o văd în ultima vreme nervoasă, iritată; eu observ cel mai bine cotele noului ei amor. Cred că este iritată de imperfecțiunile celuilalt: ea pe el l-ar dori perfect, pentru că pe el îl iubește. Nu-i pot spune că n-are să mai găsească nicăieri un ipocrit care să se fure pe sine. Sunt prea deștept ca să nu-mi dau seama că, în definitiv, nu mi-am bătut joc de nimeni, ci doar de mine. Oricine s-ar putea întreba dac-am iubit și eu vreodată sau dac-am suferit vreodată. Da, am iubit și-am suferit. Încep să-mi fac sumarul examen de conștiință către seară; sar multe etape; două întâmplări însă îmi vin în minte, de fiecare dată cu-aceeași intensitate, aproape la fel ca pe vremea când le-am trăit.

Eram, demult, în studenție, în vacanță la părinți. Se dăduse o dispoziție de la primărie ca fiecare gospodărie să nu poată avea mai mult de-un câine, iar dacă voia să-l aibă și pe-al doilea trebuia să plătească o taxă de două sute de lei. Părinții erau plecați. Eram doar eu acasă. Au venit hingherii. Noi aveam un câine bătrân și, de câțva timp, ni se pripășise o cățea. N-aveam două sute de lei, o sută douăzeci și cinci erau toți banii noștri. Nu m-am dus să mă-mprumut pe la vecini. Părinții o duceau greu și mi-era teamă să nu se supere. Mereu mi-era teamă să nu se supere. Trebuia să sacrific unul din câini. Aș fi păstrat cățeaua, era tânără și frumoasă și-o iubeam. Era un câine cu personalitate, cum îmi plăcea să spun. L-am oprit totuși pe Lăbuș. El era al nostru, nu puteam să-i fac o nedreptate. El era al nostru. Hingherii i-au pus Lilei juvățul de gât. Nu s-a zbatut, n-a lătrat, n-a-ncercat să muște. Ochii jucăuși i s-au întunecat de umilință și de neputință. Apoi, am văzut în ei resemnarea. Hingherii au pornit spre poartă, iar Lila i-a urmat supusă, mergând de-a-ndăratelea, cu ochii-n ochii mei. Nu-mi cerea ajutor, își lua

rămas-bun. M-a durut inima, mă doare și-acum. Aș vrea să mă pot ascunde ori de câte ori îmi aduc aminte. Mi-aud și-acum uneori glasul cum o striga prin livadă și prin fânaț: „Lila! Lila!”, îi simt botul lipit de degetele picioarelor și coada care-mi gâdila genunchii. Am uitat ochii atâtor oameni, ochi de femei în care m-am oglindit minute lungi, ochii ei n-am să-i uit niciodată. Poate că dacă n-aș fi trimis-o la moarte i-aș fi uitat. Nedreptățile nu se uită niciodată. Ochii ei sunt vii, ai ei și-ai Ruxandrei. Ruxandra era o femeie, singura, pe care-am iubit-o. O iubeam pentru că nu-mi semăna deloc. Nu-i trecea gând prin cap pe care să nu-l spună cu voce tare. Se ndârjea în părerile ei, se lupta, se zbătea să arate că are dreptate, când avea. Nu-i era frică și nici jenă să spună ce crede despre oricine. Puțin îi păsa de ce zic oamenii despre ea, fără să caute să-i scandalizeze cu orice preț. Și nu simula. Și era frumoasă și știa să iubească. Iubeam atingerea de pielea ei moale și brună, discul modelat al pântecelui, lățimea șoldurilor și mlădierea coapselor care strângeau până la durere. Ruxandra, cu trupul și cu inima ei darnică, și-a dat numaidecât seama ce zace-n mine. Mi-a spus o dată că i se părea că iubesc precum un bărbat care vine de pe-o insulă pustie sau ca un pește profesionist care, în sfârșit, se culcă cu amanta lui „de inimă”. Cu fiecare nouă-ntâlnire mai scotea ceva la iveală din caracterul meu atât de grijuliu disimulat. „Îmi spui atâtea obscenități când te culci cu mine, încât îmi dau seama că le-ai refulat ani de zile. Probabil că sunt prima și ultima căreia i le spui. Cred că nevastă-ta ar rămâne cu gura căscată s-audă ce spune distinsul ei soț”. Și râdea. „Dar mie spune-mi-le. Ai curajul să fii și tu cu cineva așa cum ești”. „Te rog să-mi cumperi o rochie, o, nu te speria, ceva ieftin, o stambă de cincisprezece lei metrul, sau dă-mi douăzeci și cinci de lei. Știi de ce-ți cer asta? Ca să-ți dau ocazia să-ți frustrezi și tu nevasta cu ceva. Nevastă-ta crede că o iubești, sau e mai deșteaptă?”. Și iar se pornea pe râs și mă cuprindea cu brațele.

Am iubit-o doi ani; am iubit-o de fapt mai mult, dar doi ani a durat legătura noastră. După doi ani, n-a vrut să mă mai vadă. „Sunt singura femeie pe care-ai iubit-o, ba chiar mai mult, sunt singurul om. Și eu sunt singurul om care te iubește, fiindcă te iubesc așa cum ești, și ești jalnic. Ar trebui să profiți și să mă păstrezi. La un moment dat, simularea asta față de tine și furatul ăsta al propriei căciuli are să te desființeze. Ai să trăiești numai sub formă de umbră a unei creaturi demult decedate. Și-n jurul tău are să fie din ce în ce mai pustiu. Eu sunt singura ta mântuire, fiindcă eu ți-am scos masca asta aderentă. Dar știu că n-ai să profiți de-acest prilej. Tu ai

o-ndatorire față de propria ipocrizie. Eu te las; să știi că de nimeni nu mi-a fost vreodată mai milă decât de tine. Eu nu-i disprețuiesc pe lași. Mi-e milă de ei. Hai, du-te și fii mai departe perfect...”.

Ochii ei m-au petrecut, fără să-mi ceară nimic. Își lua rămas-bun.

Degeaba-ncerc s-alung aceste două perechi de ochi: ei se-amestecă printre rândurile cărților în care-mi pun speranța ca într-o forță exorcizantă. As' noapte se făcea că eram la judecata-de-apoi. Judecata și judecătorul-de-apoi se topiseră într-un imens nor de fum din care străluceau, negru-antracit, două perechi de ochi. Nu se-auzea nimic. Ochii se mișcau încet, clipind din gene de fum. Privirea lor nu spunea nimic anume. Numai eu simțeam în mine o pustietate fără de sfârșit și-n partea inimii un junghi. Mă durea, mă durea ca atunci demult. M-am trezit spre trei dimineața și inima mă durea la fel. Sunt fericit că mă doare. Poate mai e ceva de făcut. Chem din lumea umbrelor luminile stinse ale singurelor perechi de ochi care dor. Am să-i chem mai des. Vreau să mă doară mai mult. Citesc acum, a nu știu câta oară, Zăpezile de pe Kilimanjaro. Ruxandra îmi spunea s-o citesc mereu ca să-mi văd prototipul. Ruxandra avea dreptate, îmi pare rău că Lila n-a putut să-mi spună niciodată nimic.

AUTOPORTRET.

Vlad Șerban nu făcuse niciodată un bine așteptându-se la recunoștință sau măcar la un serviciu în schimb, deranjându-se, ca un făcut, pentru oameni pe care nu-i iubea și pe care uneori nici nu-i frecventa. Acum, după aproape trei luni de când îi întâlnise, simțea acut nevoia ca tinereii aceia să-i fi scris câteva rânduri. Îi adunase de pe șoseaua pe care făceau auto-stopul, îi adusesse acasă, îi hrănise, îi plimbase, îi răsfătase o săptămână.

Astăzi, avusese vernisajul, fusese eroul zilei, elogiât chiar și de dușmani, destul de deștepti ca să-și scoată pălăria în fața evidenței. Expoziția de-acuma era un triumf. O citise în ochii Irinei, criticul cel mai temut, care nu-și dădea osteneala simulării sau a politeții binevoitoare.

După celelalte vernisaje, Vlad mersese cu amicii la petrecere; astăzi, dând de înțeles că avea să se sărbătorească-n doi, plecase repede singur. Îl sâcâia gândul că tinerii nu-i scriseseră nici un rând. Să-l persecute pe om un gând stupid tocmai într-o zi când ar fi trebuit să se simtă descătușat! Și Irina. Despre fiecare pânză îi spusese exact ce gândea și el, numai despre autoportret nu scosese o vorbă. Trebuisse s-o-ntrebe el, fiindcă-l sâcâia tăcerea ei. Parcă nici nu l-ar fi văzut.

— Ce zici de autoportret?

— Ar trebui să te uiți mai des la el.

Vrând să taie orice eventuală întrebare, Irina îi întinsese mâna și plecase. Uitându-se după ea, Vlad își amintise, pentru a nu știu câta oară, că în copilărie auzise de la cineva că urșii sunt cele mai periculoase animale pentru dresor, fiindcă în ochii lor nu se vede niciodată furia. Dresorul își face liniștit numărul, plesnind din bici și comandând „sus”, „jos” și nici nu știe când se trezește înhățat de labele unui elev, placid în aparență.

După șase ani, în care Vlad nu văzuse în ochii Irinei niciodată paroxismul enervării, surpriza lui, când o găsisese cu bagajele la ușă și cu copilul de mână, hotărâtă să plece, fusese egală cu a dresorului de urși încolțit de colaboratori. În primul moment sperase că era vorba de-o glumă, cam stranie, dar glumă. Irina n-avea încredere în eficacitatea tratativelor și-a aranjamentelor verbale sau scrise între soți, așa că, trăgând concluzia a șase ani de conviețuire, luase o hotărâre. Orice își poate schimba cineva afară de fire. Înțelepciunea ei fusese tocmai aceea de-a nu căuta să-l schimbe, deci, de-a nu se-amăgi. Nu reușise însă și nu era nici o șansă nici de-aici înainte să se învețe cu lipsa lui de responsabilitate față de tot ce nu

era meseria lui. Ea nu-l iubea orbește ca să poată trăi numai pentru a-i fi lui de folos. Nu era nici vanitoasă ca să stea o viață lângă el, de dragul unui nume. El își ajungea lui, cei din jur fiind doar niște elemente de decor. N-avea să se obișnuiască nici cu felul lui de-a se întinde mult mai mult decât îi era pătura. Și, pe urmă, ea nu-și ajungea ei însăși, avea nevoie de rădăcini undeva unde să nu fie totul cotropit de-o idee sau de-o ambiție. Aveau un copil pe care el îl dorise pentru că lui i se cuvenea să cunoască toate experiențele. Irina nu putea să crească un copil căruia să nu-i ofere ca exemplu de responsabilitate decât cea față de artă. Nimeni nu-i spunea că și copilul avea să fie un artist, și chiar așa să fi fost, ea înțelegea să-l crească altfel. Vlad nu părea decât pe jumătate convins de argumentele ei.

— Ți-ai găsit pe cineva?!

Așa știa el: defectele unui bărbat devin insuportabile pentru o femeie când femeia și-a găsit alt bărbat.

— Îmi pare rău, dar nu mi-am găsit pe nimeni. Pe cine voiai să-mi gălesc?! Singurii oameni cumsecade, cum înțeleg eu, care vin aici sunt niște artiști mediocri, pe care tu îi tolerezi fiindcă sunt de treabă și săritori, iar cei care sunt artiști adevărați sunt ca tine. Nu-mi trebuie nici unii, nici alții.

Se despărțiseră fără patetism, ca pe-un peron de gară la sfârșitul unei excursii, când de-abia-ți poți da mâna peste rucsacuri și peste baloturi. Era convins că Irina avea să se-ntoarcă, fiindcă ori de câte ori greșea recunoștea cea dintâi, încât nu făcuse prea mari eforturi s-o oprească. O așteptase așa cum aștepta acum o carte poștală de la tinerii aceia. Cu ciudă și cu enervare. Irina nu se-ntorsese. Plecarea ei și-a copilului nu schimbase mare lucru. Pentru el familia era un punct de reper, nu o stare de spirit. Uneori îl incomodase, cerându-i un timp pe care nu era dispus să i-l acorde. El trăia ca și pân-atunci, mâncând unde-apuca, plimbându-se ore-ntregi pe străzi, prin parcuri, de unul singur, sau stând de vorbă cu câte cineva, cu câte o femeie din când în când, din dorința de-a primi culori, impresii, senzații de toate felurile, din care să se materializeze ceva pe pânză. Timpul era acum numai al lui și i se părea o valoare esențială pe care nu-și îngăduia s-o cheltuiască decât pentru el, fiindcă nimeni nu i-ar fi putut da timp înapoi sau în schimbul a ceva. Nu mai era obligat să dea nimănui timp. Părinților nu le dădea demult. Trăiau liniștiți în orașelul lor de provincie, din pensie și din banii pe care el avea grijă să li-i expedieze la fiecare încasare, însoțiți de câteva cuvinte frumoase, la rubrica „eventuală corespondență” de pe mandatul telegrafic. Ei nu mai făceau parte din viața lui decât ca obligație.

Îi vedea o dată la doi-trei ani, câteva zile, adus mai mult de dorul pentru locurile copilăriei. Aceste rare întoarceri dădeau roade pe pânzele lui, îmbinând toate planurile acuității prezentului cu cenușiul trecutului. Unghere de sensibilitate adormită se trezeau la vedere unui sipet bătrân, a unei pușculițe din anii copilăriei; o senzație de furnicare îi trecea din cap în degete. Imaginația lui era un turist nesățios de priveliști noi, vechi, necunoscute sau rețrăite. Irina fusese totdeauna surprinsă de timpul pe care-l risipea el cu oameni necunoscuți, din care n-ar fi dat nici a suta parte celor apropiați. După doi ani, se măritase cu un om cumsecade și potolit, care-avea și el un copil. Vlad își vedea rar băiatul; totdeauna cu plăcere, uneori cu-ncântare, nerăbdător să-i audă întrebările neașteptate. Dar venea un moment când vorbele lânzeau. Momentul fals și stânjenitor, pe care-l cunosc atât de bine copiii și părinții care nu stau împreună, când fiecare se uită pe furiș la ceas, așteptând ca acele să arate o anumită oră care-nseamnă sfârșitul spectacolului la care-a participat sincer, după care însă omul trebuie să se-ntoarcă acasă, la rostul lui. După ce-l lăsa pe băiat în fața casei unde locuia Irina cu soțul ei, Vlad ofta cu nostalgie, dar și ușurat. Copilul nu era integrat într-un loc de unde să nu-l poată elimina. Se putea lipsi de el. Numai de pânze, de culori și de obiceiurile lui nu se putea lipsi. Prieteni n-avuseseră niciodată, dacă un prieten este un om pentru care să fii dispus să faci ceva, nu numai căruia să-i spui ceva. Cu toate că el nu era dispus să facă nimic pentru nimeni, se găsiseră destui care ar fi vrut să facă foarte mult pentru el. Primea bucuros, o vreme, apoi obosea să tot primească, iar dragostea și bunăvoința lor ajungeau să-i atârne ca niște bagaje prea grele. Avea grijă la timp să le-abandoneze pe-o stradă pustie și, liber, dezdoindu-și spinarea de sub povara afecțiunii care caută să te lege, pornea în continua lui căutare de oameni și de situații noi. Putea să stea o noapte întreagă în fața unui pahar de vin, la o masă de crăsmă, ascultând cu voluptate sau absent și plictisit vorbele unei proaspete cunoștințe. Alteori, era în stare să vorbească el o noapte întreagă. Uneori, se-ntorcea cu tălpile umflate de-atâta umblat prin cartiere depărtate ale orașului: zdrobit de oboseală, ținea piept somnului, se-așeza în fața șevaletului și nu lăsa ideea și senzația să fugă iar în lumea insesizabilului. Irina avea o disciplină de viață, munca ei avea un motto: responsabilitatea.

La câteva luni de la despărțire, o-ntâlnise târziu într-o noapte pe stradă și o-ntrebase aproape șoptit:

— Spune, Irina, tu înțelegi ceva din ce fac eu?

— Înțeleg tot ce faci și dac-aș fi în locul tău aș face poate la fel.

— Atunci, de ce m-ai lăsat?

— Fiindcă nu m-am putut obișnui cu dezordinea ta, care cred că-ți este necesară. Eram într-o permanentă stare de nervi și de nemulțumire. Eu nu-ți reproșez nimic. În locul tău nu m-aș fi-nsurat și n-aș fi făcut un copil. Nu trebuie să iei în spinare ce n-ai de gând să cari. Ai grijă măcar de-acum înainte.

— Sunt egoist, nu?

— Ca orice om muncit de-o singură idee și de realizarea ei. Pentru mine, ești un creator, un descoperitor. Eu, ca să descopăr un vaccin nou, omor o mulțime de cobai, de șoareci, de pisici, fără părere de rău. Tu îi secătuiești de căldură pe cei din jurul tău, ai nevoie de ei numai în măsura-n care sunt purtători de căldură.

— Sunt de-a dreptul o ființă excepțională, după câte-mi spui!

— Chiar ești. Dar eu n-am ce să fac cu ființe excepționale, îmi trebuie ființe pur și simplu. Mă săturasem să fiu frunza mâncată de larva din care într-o zi țâșnește un fluture splendid. Știu că nu este o sinecură să fii artist. Dar nici pentru mine nu era.

Îi era uneori grozav de dor de Irina. Aflase în seara asta că pleacă toți patru pentru doi ani în străinătate. Știa că avea să primească niște scrisori de la copil, poate chiar câteva rânduri de la ea.

Astă-seară i se părea că i se materializează un vis pe care-l avusese de-atâtea ori: se făcea că se deschideau ușile expoziției și că lumea intra pentru vernisaj; ascunzându-se printre oameni fără să știe de ce anume, se afla și el acolo. Ceva îl făcea să țină ochii închiși. Deodată, îi deschidea, alarmat de murmurele din jur. Pe pereți, nu erau decât paspartuuri goale. Îl apuca panica. Voia să fugă, să cheme poliția, parchetul, dar era în picioarele goale, iar în stradă erau cioburi. Era condamnat să audă huiduielile oamenilor, să le privească fețele schimonosite de enervare și de dispreț. Apoi, deodată, îi răsăreau în mână paleta și pensulele, se uita la ceas, era 12. Până la 1 trebuia să umple toate paspartuurile goale, întindea culoarea cu-o febrilitate care-i dădea dureri, dar când avea impresia că a izbutit să facă ceva, totul se ștergea, iar acele ceasului înaintau vertiginos. Se trezea totdeauna din visul ăsta cu-o senzație de greață și de sfârșeală. Avusese aceeași senzație astă-seară când îi spusese Irina că pleacă pentru doi ani. I se făcuse dor de casa copilăriei și de sipetele ei vechi și de toți oamenii cărora poate le-ar fi datorat și el ceva, pe care-i relegase definitiv prin câte un ungher întunecat

al sufletului, în care tot ce era luminos era copleșit de idei, de dorință și de culoare. Își aduse aminte iar că tinerii nu-i scriseseră nici un rând. Nici părinții nu-i mai scriau. Păstra ultima scrisoare a lui taică-său, trimisă cu un an în urmă. O ținea minte pe dinafară.

„Vlade, cine n-are timp să scrie scrisori, n-are timp nici să citească scrisori. Socotește-te și de-o parte și de alta absolvit din partea noastră. Cine trăiește cu gândul la părinți trăiește în trecut. E mai bine să trăiești în prezent. Copilul care nu-și uită părinții e un copil foarte bun. Tu îți mai aduci din când în când aminte de noi. Îți mulțumim pentru tot. Nu ne duce grija. Tata”.

Își spunea câteodată în gând scrisoarea asta care i se părea de-o geometrie euclidiană: un postulat chiar.

Și Irina, ce voise ea să spună cu șarada ei: „Ar trebui să te uiți mai des la el”? Poate că avea dreptate. Ce putuse ea să vadă în trăsăturile-acelea de pensulă pe care el să nu-l fi văzut?

Era trei dimineăța și el tot mai bântuia pe străzi. Ce dracu vrusese Irina să spună? Începu să-l furnice un gând nelămurit și neplăcut. Era la celălalt capăt al orașului față de expoziție; nici n-avea cheile. „Ce zăpăcit sunt”. Autoportretul era în vitrină. Se-nveseli de parcă-ar fi găsit un lucru pe care-l credea pierdut. Porni hotărât spre expoziție. Îl ajunse din urmă un taxi. Stătea acum față-n față cu el.

Lumina fluorescentă a străzii invada vitrina cu paloarea ei albăstruie, în care totul părea adus la o temperatură de conservare. Se aplecă să vadă mai bine portretul. Pe austeră pânză de sac dimprejur, semăna cu-o rămășiță de verdeață într-un câmp devastat. Ochii gălbui, imenși în fixitatea lor, îl priveau răciți de cearcăne vinete. Pictase un străin fără să-l privească. Din tot chipul se degaja impresia de secătuire și de devorare. Se descifra într-un fel în care nu se cunoscuse. Conștient nu și-ar fi făcut niciodată asemenea portret. Arta îl depășise. Poate lumina asta nepământească e de vină, poate ea zugrăvește pe fața lui cohorta asta de sentimente decapitate. Îl apucă o furnicătură și-o senzație de greață. Ar fi vrut să bea ceva. Se duse într-o stație de taxi. În mașină, își privi tot timpul mâinile. Ajuns acasă, uită de dorința de-adineauri. Se duse drept la șevalet și-ncepu să-ntindă culoarea cu mișcări febrile. Până dimineăța, pe pânză crescuseră o larvă uriașă verde, pe un fond gălbui pustiit. În colțul din dreapta, cu migăloase litere gotice, era scris numele pictorului, data și ceea ce reprezenta: Autoportret.

INDIFERENȚĂ.

Nu mai folosea la nimic. Nu mai avea nevoie de hârtie. Tot n-avea să-l mai dea-n judecată. Îi purtase cu vorba de luni de zile. Că le face azi, că le face mâine. Mai bine l-ar fi dat în judecată de la-nceput. Mai bine drumurile astea le-ar fi făcut la tribunal. Le păpase banii și gata. Așa era norocul lor. Toți copiii oamenilor fac vărsat, gălci, scarlatină și nu mai mor; al lor murise. Toată lumea găsește un tâmplar ca lumea, care să-i facă uși și cercevele, numai ei dăduseră peste-un hoț. Acum, degeaba. Gândul i se-nmuia, voința-i era vlăguită, pleoapele-i atârnav grele. Ce somn îi e! De câte ori se duceau, o dată pe săptămână de două luni înapoi, se-ascundea. Făceau în fiecare săptămână patruzeci de kilometri pe jos. Și el se-ascundea. Ieri, îl rugaseră pe contabil să le scrie hârtia. O porniseră la trei din noapte spre oraș, ca să nu-i apuce căldura pe drum. Mai bine să stea s-aștepte, să fie ei primii.

Mergeau tăcuți și fără grabă. Din când în când, Nicolae aprindea câte o țigară, scuipa și ofta, sau zicea: „Frumos porumb, frumos grâu”, cu glas scăzut. Se uita și ea și dădea din cap. Și iar mai mergeau câțiva kilometri. N-auzeau decât scârțâitul asfaltului sub tălpile goale. Se-ntâlneau, ici-colo, cu câte-o căruță ori cu câte-un car; prin sate, îi lătra câte-un câine care-ntârziase pe la poartă. Când se lovea de câte-o piatră, Nicolae și-aducea aminte de ce plecase el de-acasă la vremea aceea și-njura cu glas scăzut: „Dumnezeii lui de pezevenghi, cum ne poartă el pe drumuri!”.

— Trebuia să nu dăm banii fără hârtie și fără martori.

— Și dacă-i dădeam cu hârtie și cu martori, parcă nu era totuna. Tot la judecată-am fi ajuns.

— Nu era totuna. Dacă-i dădeai cu hârtie și cu martori, trebuia să recunoască. Acum, poate să nu recunoască.

— Lasă-mă femeie-n pace și taci odată! I-am dat, i-am dat. Acum, ce s-o alege!

— Păi tu deschiseși vorba.

Nicolae scuipa și-și aprindea o țigară. Așa erau toate drumurile și la dus și la-ntors, de două luni înapoi.

Și iar mergeau. Treceau prin sate, îi mai lătra câte-un câine, se mai întâlneau cu câte-un creștin mânat ca și ei de-acasă cine știe de ce nevoi. Uneori făceau cu mâna câte unui camion, să-i ia și pe ei pân' la oraș.

De data asta, nu se-ntâlniseră cu țipenie de om, nici câinii măcar nu-i lătraseră. Mergeau și mai posomorâți. Ea fusese toată ziua la săpat, iar el la coasă. Și cum făcuse, nici el nu știa, da-și înfipsese vârful fierului în două degete de la piciorul stâng. Pusese sare, se legase strâns. Sângele se oprise, dar îl durea rău de tot.

— Să lăsăm, mă, omule, să mergem altă dată, că n-o fi sfârșitul pământului.

— O fi, n-o fi, am zis că merg, merg.

Erau la jumătatea drumului. Îi părea rău că plecase. Îl durea piciorul și-i zvâcnea carnea pe lângă unghii, vinele i se umflaseră, glezna parcă-i era dospită. Îl treceau sudori reci. S-ar fi așezat pe marginea drumului să se mai odihnească nițel, dar îi era teamă că pe urmă n-are să mai poată călca-n picior și nici nu voia s-o audă pe nevastă-sa bodogănind: „De, dacă nu ți-aș fi spus. Parcă acum era sfârșitul pământului!” și câte și mai câte, pe care le spun femeile când au și ele câte-odată dreptate. N-avea chef s-audă nici o vorbă. Dacă ar fi putut pune capul jos și să nu mai fie nevoie să se scoale până n-o avea chef! Să poată să stea și el așa după pofta inimii. Să dea dracului și munca și ușile și cercevelele alea și pe nemernicul ăla de tâmplar. Să-i dea dracului pe toți, mamă, frați, surori, nevastă, ăi doi copii de-i mai rămăseseră, pe toți!

Și picioru' ăsta! Dacă ar putea să-l taie. S-ar așeza jos, s-ar întinde-n păduricea de salcâmi, peste șanț, ar bea o ciutură de apă rece și-ar sta cu fața-n sus să se uite la stele. Se gândi iar că pe urmă n-ar mai putea pune picioru-n pământ. La ce-ar fi spus nevasta se gândi mai puțin. Cum o fi să n-ai nici o grijă? O fi careva să n-aibă nici o grijă?

Ce rău îl doare. I se strecoară-n vine o gânkanie cu cuțite-n gheare. Cum o fi să nu te doară nimic, să nu-ți fie foame, să nu-ți fie sete, să nu-ți fie nimic? Simțea cum îmbătrânește, cum i se-adâncesc ochii în fundul capului, cum i se usucă și-i atârnă pieile; cămașa, pantalonii și izmenele atârnav pe el.

Camionul îl izbi și trecu mai departe. Femeia-ncepu să țipe. El avu putere să se-ntrebe dacă șoferul îl văzuse căzând. Se uită după camion cu ochi de câine hămesit și fugărit, apoi se-așează încet pe marginea șoselei, cu capul răzimat de-o grămadă de pietriș. Era o zdreanță din care se scurgea sângele. Stelele se-mpleticeau ca bete, luna nouă alerge printre ele și le pune piedică. Femeia țipa întruna. N-o auzea nimeni. Trei mașini opriseră

la semnalele ei, dar nimeni nu voise să-l ia; e drept că promiseseră s-anunțe-n oraș „Salvarea”.

„Să nu le murdăresc mașina”, avusese el putere să se gândească.

Fiecare dintre mașini plecase în blestemele femeii. Îl legase strâns cu șorțul ei, dar șiroia și șorțul de sânge. Pe urmă își scosese fusta și bluza. Stătea-n cămașă în mijlocul drumului și striga-ntruna, făcând semne cu mâinile. Au mai trecut două mașini, una nici n-a oprit, cealaltă se temea de pete. Dar și asta avea să anunțe „Salvarea”. I se răceau mâinile, i se răceau și ochii. Stelele se treziseră, stăteau nemișcate, dar se depărtau și se-ntunecau. Piciorul nu-l mai dureau. Murea, sigur murea. Se gândi s-o strige pe nevastă-sa și să-i spună ceva, pentru copii, pentru bătrâni, și-n privința ușilor și-a cercevelor alea, dar se răzgândi. Gândurile fugeau. Numai în ochi rămâneau stelele depărtate și reci. Nu-i era frică. Nu-i era nimic. Femeia azvârlea cu pietre în rarele mașini pe care nici nu mai încerca să le oprească. Ar fi vrut să-i spună să se potolească, dar îi era greu, era zdrobit de oboseală. Ce bine e să poți sta așa, dar... încercă să ridice capul. Simți o dâră caldută care se scurgea pe lângă ureche. I se păru că mai aude un fâșâit ușor. Nevastă-sa izbise iar cu pietre.

Femeia se-apropie, se uită să vadă ce-ar mai putea să-i pună pe față, ca să nu vină muștele spre ziuă. Îi închise ochii și-i lipi hârtia pe care i-o trăsese din buzunar. Îl întinse alături de pietriș și-i puse mâinile pe piept.

Treceau mereu mașini; n-aveau decât să treacă. Era atât de obosită... Dacă n-ar fi plecat de-acasă... Îi spusese de-atâtea ori. Așa fusese să fie. Îl trăsese așa la moarte. Și ea ce să facă acum? Se-ntoarse și vru să-l întrebe pe bărbatu-său. Uitase o clipă. Nu-i era frică. Era obosită. Parcă toată viața umblase pe jos. Să poți să te-ntinzi și să n-ai nici o grijă. Nici să mănânci, nici să bei, nici haine, nici copii, nici pământ, nimic. Cum o fi? Femeia se răzică de grămada de pietriș, își sprijini brațele de genunchi și-și culcă obrazul pe ele. Să nu-ți mai fie nimic. Câtă oboseală!

Spre dimineață, „Salvarea” găsi pe marginea șoselei bărbatul mort, năclăit în sângele încă lipicios, cu o hârtie scrisă pe față, iar femeia dormind adânc cu capul culcat pe genunchi.

SOCOTELI MAI VECHI.

Marin Niță Marin era un om bun de felul lui. Și-n 23 de ani nu-și bătuse decât o dată nevasta. Așa-nvățase el de la ta-său, moș Niță Marin – fie-i țărâna ușoară! – să nu dai în ăl mai slab ca tine. Și nu dăduse decât acum 23 de ani în Luța, nevastă-sa, că și ea prea-l scosese din fire, și tot acum 23 de ani în cealaltă. Când își aduse aminte de cealaltă, strânse din fălci și pe urmă scuipă departe printre dinți. Astăzi, simțea cum îl mănâncă palmele și tare-i era teamă că până-n seară are să le bată pe-amândouă, a doua oară în 23 de ani.

Stătea posomorât în fața sticlei de țuică, la umbra dudului. De-abia se-atinse de păhărelul pe care-l ținea strâns în pumn. Nu-i plăcea să bea decât rareori, și-atunci mult de tot și singur-singurel, și-apoi să meargă să se culce. Acum nu băuse și nici n-avea de gând să bea. Nu bătuse pe nimeni altfel decât treaz. Și astăzi știa că are să le bată pe-amândouă ca acum 23 de ani, întâi pe cealaltă, și pe urmă pe Luța.

Anica, cealaltă, le trimisese vorbă că nu e mulțumită de mobila și de lucrurile pe care le dădeau ei Floricăi; voia și aragaz și 7.000 de lei pe deasupra. Luța începuse să vorbească de una singură prin casă:

— Dacă nu sunt mulțumiți, s-o lase-n pace, că n-a rămas nemăritată-n vatră.

El nu suflase-o vorbă, se uitase doar urât, și femeia tăcuse numaidecât. Fata cutezase să vină plângând la el și să zică:

— Ai auzit, taică?

— Da.

Se-așezase la umbra dudului, în fața sticlei de țuică. După un timp, ceruse de mâncare.

— De-asta-ți arde-acum? Tu n-auzi ce-au zis ăia?

— Și dac-aud, ce?

Îi așternu masa și-i puse mâncarea dinainte. Mâncă în dușmănie și sorbi și ultima picătură de zeamă din strachină. Femeia se tot învârtea de colo până colo în jurul lui.

— Dacă i-am mai da ceva și dacă ne-am duce pe la oraș după aragaz? zise ea într-un târziu.

— Nu-i dau nici cinci bani mai mult și nu-i cumpăr nici un aragaz. Să-i ia ta-său, că e președinte și are mai mult ca mine. Și să nu vă mai aud gura.

— Bine, măi omule, n-auzi că nu vrea s-o ia altfel?

— Să n-o ia.
— Bine, taică, dar știe tot satul că trebui' să mă ia.
— Așa cum știe, tot așa n-o să mai știe!
— Știu eu că dumneata n-ai vrut de la-nceput să mă măriți cu el, de-aia faci așa.

— Așa e. Dacă vrea, să te ia cu ce ai, dacă nu – să fie sănătos.
Stătea la umbra dudului cu mâna pe pahar, dar nu-l mai ducea la gură. Au să vină mereu când una când alta, au să-l bată la cap. Simțea cum îl scot încet din fire. Vorbele lor și gândurile lui au să-l salte-n picioare și-are să le bată, până are să se răcorească.

— Să-i trimitem măcar vorbă prin tușa Frusina.
— Nu-i trimiți nici o vorbă.
— Ba eu zic că...
— Nu mai zici nimic.

Erau 23 de ani de când n-o mai bătuse și uitase. Atunci, o bătuse fiindcă-i spusese că nu e bun de nimic și că dacă știuse că e un prăpădit nu trebuia s-o ia de la mă-sa și de la ta-său. Se ridicase, tot de sub dud, se-ndreptase cu greu pe piciorul țeapăn, intrase-n casă, îi strânsese țealele-n lada de la mă-sa și de la ta-său, o chemase să-i ridice lada-n spinare, dusesse lada-n coșare, o pusese-n car și-njugase boii. Femeia se mai înmuiase.

— Și-acum ce faci, omul lui Dumnezeu? Ce, ai înnebunit?
Se-apropiase de ea, o privise-n ochi, o apucase de mijloc, o-ndoise și-ncepușe să-i care cu-o mână peste fund și peste picioare. Când ostenise o mână, o plesnise cu cealaltă.

O urcase apoi în car și-i pusese biciușca-n mână.
— Du-te înapoi la mă-ta și la tat-tău.
Peste trei zile, Luța se-ntorsese cu car, cu boi, cu ladă cu tot.
Când se-ntorsese de la câmp, o găsisse cu ciorba fiartă și cu mămăliga răsturnată. Mâncaseră fără o vorbă. Când stinseră lampa îi spusese:

— Te primesc înapoi numai fiindcă n-ai strigat când te-am bătut.
Apoi se-ntorsese pe-o parte și-adormise.
De 23 de ani auzise de multe ori: „nu ești bun de nimic, nu e bun de nimic”.

De 23 de ani de când se-ntorsese cu piciorul țeapăn din război nu mai era la fel de bun ca ceilalți.
Cealaltă, când îl văzuse schilod, își găsisse altul zdravăn, uitase tot și-l azvârlise ca pe-un dinte stricat.

La vreo două luni, se-ntâlnise cu ea pe câmp. Se oprise-n fața ei. Femeia făcuse un pas să-l ocolească, privindu-l numai de la brâu în jos.

— Și, zi, te-ai măritat, Anică!

— Ce să fac?

— Așa e, ce să faci!

— Dacă așa au vrut alde taica!

Lui i se urcase sângele la cap. Îi vâjâiau urechile.

— Va să zică de-aia!

— De-aia.

— De ce minți?

— Nu e treaba ta.

— Cine ți-a spus că nu e treaba mea?

Anica tăcea.

— Cine?

Tăcea.

— Cine?

— Cine?

Îi dăduse jos coșul din cap, o apucase cu-o mână, iar cu cealaltă o izbise din toate puterile, icnind. Femeia începuse să țipe.

— Lasă-mă, lasă-mă!

El dăduse și mai cu sete. Fiecare strigăt îi făcea mâna mai grea și mai dornică s-o lovească.

— Lasă-mă, că strig!

— Când te-am tras în căpița de fân n-ai strigat, îi spusese el fără să se-nterupă.

— Lasă-mă, ticălosule, lasă-mă, șchiopule!

Îi dăduse drumul de sus. O lăsase cu burta întinsă pe pământ strigând după el:

— Marine, Marine!

Se-ndepărtase de ea cu fălcile-ncleștate și scuipase lung printre dinți.

Încercase ea de mai multe ori să intre-n vorbă cu el. Fără s-o ocolească, mai mult de „bună ziua”, Marin nu-i spusese niciodată. Și-acum, deșteaptă de fie-sa, Florica, se găsisse să se mărite cu băiatul Anicăi și-al lui Costea. El îi spusese doar atât:

— Eu nu vreau să-l iei.

— Ba am să-l iau, răspunsese Florica.

— Atunci ia-l.

Acum nu erau mulțumiți de zestre. Le trase o-njurătură printre dinți și pe urmă scuipă. Sigur, Costea era președinte, avea numai doi copii. El nu era președinte și-avea cinci copii. Parcă-i auzea spunând: „Uite pe cine și-a găsit să ia. Pe fata șchiopului ăla care nu e bun de nimic”.

Parcă făcuse el războiul, parcă vrusese el să-i rămână piciorul țeapăn și să se miște de trei ori mai încet decât alții.

„Numai copii a știut să facă”.

Roti o privire întunecată și rău-prevestitoare prin ogradă. Nevastă-sa se-apropie de el și dădu să zică ceva. Dând de ochii lui Marin rămase cu buzele-ntredeschise, apoi începu să strige puii. Florica stătea după ușa bucătăriei și-i pândea. El ținea paharul în mână și nu sorbea nici o picătură. N-avea de ghid să-i dea fie-sii cinci parale mai mult. Să n-o ia. Ducă-se dracului cu casa lor frumoasă, cu băiatul lor cu tot. El tot n-avea să le calce pragul decât la nuntă. Era sigur că de la ea porneau toate pretențiile și toate ifosele astea. Nu uitase c-o bătuse atunci pe câmp și mai ales că-l strigase și că el nu se-ntorsese, că ani de zile umblase după el – șchiop așa cum era – și că el nu-i mai azvârlise o uitătură nici ca la un câine. Toată viața-i păruse rău după el. Dar lui...? Scuipă iar printre dinți. Știa că nu e lacomă și nici calică. Pe Costea nu-l luase fiindcă avusese vreo avere, îi fusese frică să ia bărbat șchiop. Acum voia să-i plătească prin fie-sa. Voia să-i arate că n-a uitat. Dar ea nu știa că neuitarea lui era la fel de-ncăpățânată ca și-a ei.

Și-adusese aminte cum îi ridicase fustele și cum o izbise cu sete. Parcă-l furnica prin degete. Lăsă paharul neatins pe masă. Se-ndreptă cu greu. Îi înțepeniseră șalele. Se duse încet, cu pas apăsător, luă toporul din cui și se-apucă să bată aracii viței din curte. Pe urmă, avea să rânească la vite. Trebuia să facă ceva.

Nevastă-sa se-apropie de el.

— Ce-ar fi, măi, omule, dacă i-am mai da ceva?

Marin o asculta fără s-o-nterupă. Îi trebuia să strângă năduf în el, fiindcă până-n seară știa c-avea sigur să bată pe cineva.

MÂNZUL.

În amintirea lui Nelu S.

— Simino, Simino!

Pe unde dracu' o fi umblând femeia asta? Ar fi vrut să mai schimbe o vorbă-două cu cineva, cu ea adică, fiindcă pe ceilalți n-avea ochi să-i vadă; n-avusese niciodată ochi să-i vadă, iar acum, dac-ar fi dat o molimă-n toți, tare bine-ar mai fi fost. Altădată, când îi veneau gânduri de-astea, își făcea cruce peste gură ori mormăia-n barbă „Doamne, iartă-mă!”, speriat de ce-i putuse trece prin minte. De când cu mânzul, aproape că nu-i mai ura; îi era scârbă de ei. Cum îi vedea i se-ntorceau mațele pe dos. Și ce dragi îi fuseseră când erau mici! Erau amândoi negri și rotunzi de-ți venea toată ziua să-i ciupești și să-i gădili, să-i vezi cum se zbat și cum râd, cum li se fac obrajii numai gropițe și cum li se-adună cuta de grăsime sub bărbie. Dar crescuseră, n-ar mai fi... Știa că-i poate blestema de dimineață până seara, că tot n-avea să se-aleagă praful de ei. Erau lacomi ca mă-sa, lacomi și nesățioși. Să pună mâna pe tot, să bea tot până nu-i mai încăpea cureaua, c-ajunseseră la patruzeci de ani să-i miști cu scripetele, să-și umple casa de lucruri care le trebuiau și care nu le trebuiau, să n-aibă altul mai mult, să nu le-o ia altul înainte. Lucruri peste lucruri și mâncare peste mâncare; roți de cașcaval, cutii de conserve cu sutele, cârnați, în pod, în pivniță, în hambare. Toată ziua – piei atârinate pe garduri, de la miei, de la viței tăiați, burdufuri îndesate cu puf de rață și de gâscă. Se pregăteau să-mpărească pământul. Uneori, și-i închipuia pe cei doi feciori ai lui morți și coborâți în groapă, cu tot calabalâcul ăsta prăvălit peste ei o dată cu pământul, striviți, făcuți piftie de-atâta amar de kilograme. Cum crescuse acum osânza pe ei nici în sicriu n-aveau să-ncapă. Când erau mici – de-ar fi rămas așa – cine și-ar fi închipuit ce-avea să iasă dintr-înșii?! Dacă cineva ar fi știut ce gândește Cristu despre feciorii lui ar fi zis că e nebun de legat. Amândoi ca brazii, grași și frumoși, oameni așezați, cu palate de case, pline și-ndesate, cu neveste, cu copii, cu buzunarele doldora de bani, nici hoți, nici tâlhari, nici bețivi, nici curvari, că să te fi tot căznit și nu le puteai afla cusur.

„Cristu ăsta, neamu' ăsta de grecotei, cu caii lui, cu umbletele lui după cai verzi pe păreți, toată viața a fost un om sucit”.

„Mă, Cristule, mă, nevestă bună ai, copii a-ntâi ai, nepoți la fel, ce dracu-ăi fi vrând tu de nu ești mulțumit, cred că nici tu nu știi!”.

Se săturase de câte ori auzise cântecul ăsta.

„Cristule, mamă, când ai să te faci și tu gospodar, să nu mai umbli țara-n lung și-n lat după cai, să stai și tu lângă nevastă și lângă copii?! că de aia i-ai făcut”.

Parcă el știa de ce-i făcuse. Și parcă pe nevastă-sa știa de ce-o luase. O luase că-i ziseseră mă-sa și tat-su s-o ia, și-o luase. Ochii lui erau după cai. „Băutura e unde e că mâncarea-i fudulie”. Așa și pentru el femeile, la douăzeci de ani. Nevasta nu-i fusese dragă niciodată. Când pleca prin țară după cai parcă scăpa din pușcă, iar când se-ntorcea era posomorit de parcă i-ar fi murit tot neamul. Nevastă-sa era ca mai toate muierile, strângătoare, zgârcită, vorbăreață și clevetitoare.

Când se-ntorsesese din armată în ocna de-acasă, îi spusese nevastă-sii că lui nu-i plăcea să fie-nsurat nici cu ea și nici cu alta, că dacă voia îi lăsa lui copilul, ca să-l crească ai bătrâni, dacă voia îl lua cu ea, iar el avea să se-ngrijească de-ntreținerea copilului.

— În neamul meu n-am avut femei despărțite de bărbat. Am avut numai văduve.

— Atunci stai aci și-așteaptă pân-ai s-ajungi văduvă.

După asta mersese totul ca mai înainte. Avuseseră al doilea copil.

— O să mai avem un copil, zisese ea.

— Să fie sănătos!

— Îți pare bine?

— Să fie sănătos.

Mici, se bucurase de ei aproape cât se bucurase de cai. Crescuseră și semănaseră cu mă-sa, neieșind din cuvântul ei. Încercase Cristu să-i schimbe, dar n-avusese pe cine. Parcă nu știa și de la cai! Dacă ar fi putut să-și aleagă părinții, Cristu nu i-ar fi ales pe-ai lui și nici nu cunoștea vreunii pe care i-ar fi ales. Dacă ar fi fost să-și aleagă nevasta – ar fi putut neghiobul, dar nu se gândise – știa el două în viața lui, pe Oltea, una, și pe cealaltă (dar peste numele celeilalte sărea), dacă ar fi fost să-și aleagă copiii, nu i-ar fi ales pe-ai lui, ferească Dumnezeu, și nici nu știa alții pe care i-ar fi ales. Dacă s-ar mai fi-ntors viața-napoi, tot caii și i-ar fi ales, tot pe Sultan al lui. Bietul Sultan, unde-o fi el acum? Ticăloșii! Aștia și copiii și i-ar vinde. N-aveau decât! Copiii erau ai lor. Vedea negru-naintea ochilor când își aducea aminte.

Pentru nevastă-sa, lumea-ncepea și se termina cu ea, cu copiii și cu averea ei. Seara când se-nchina, vrând să se pună bine cu Dumnezeu, la sfârșit, nevastă-sa pomenea și numele lui Cristu; nu strica să-l țină

Dumnezeu sănătos și pe el, că dacă se-mbolnăvea, pe capul ei rămânea, ea trebuia să-și rupă oasele cu el pân-avea să-și dea sufletul. El făcea un fel de punte între ea și copii, de o parte, și lumea-lume, de cealaltă parte. Să fi dat molimi, cutremure, dacă ea, ai ei, bunul ei și bunul alor ei rămâneau în picioare, n-ar fi trecut urmă de tristețe nici cât o bătaie de aripi peste fața Aglaei, grasă, cu piele-ntinsă, de om mulțumit, care doarme bine. Își deșerta gușa de venin în fiecare zi, înțepând-o când pe-o noră, când pe cealaltă, tresărind de bucurie când o vedea plângând pe cea mică, Fanida, și crăpând de ciudă când o vedea pe cea mare, Simina, că nu-i pasă.

— Tușă Aglae, degeaba zici, demult nu-mi mai pasă, îi spusese noră-sa într-o zi. Eu n-am să vă spun „tată” și „mamă”. Am să vă spun „tușă Aglae” și „nenea Cristu”.

Din prima zi când venise la ei în casă.

— Atunci de ce te-ai mai măritat dacă ne spui nouă „tușă” și „nene”? o-ntrebase Aglae.

— Tata și mama, ei m-au măritat.

— Și tu?

— Odată și-odată trebuia să mă mărit. Așa că...

Împlinise șaispe ani în săptămâna cununiei. La an avea primul copil. În al doilea an – alt copil. Pe urmă, niciunul. La treizeci și șase de ani rămăsese subțire și ne-implinită, cum rămân unele femei care nu alăptează.

Casa lui Marin cu Simina semăna leit cu casa lui Cristu cu Aglae. Nici o bucurie, nici la unii, nici la alții. În primii doi ani de măritiș, viața Siminei cu Marin părea că o apucase pe-un drum bun. Dar într-o zi Simina vrusese să-și ia copiii și să plece, unde și la cine greu de spus; părinții-i muriseră, iar la casa bătrânească rămăsese bun stăpân fratele Siminei, Fiindcă ce i se cuvenea ei din moștenirea părintească primise în ziua când o trimiseseră la bărbat în căruța cu perini și cu macaturi.

— La noi în neam, n-a fost bărbat lăsat de nevestă, numai văduvi. Așteaptă să rămân văduv.

Marin își micșorase ochii într-un rânjet pe care Simina-l știa de la soacră-sa.

Simina, cum n-avusese lapte – de-a dracului ce era, zicea Aglae – își crescuse copiii cu laptele Floreanei, vaca cea mai bună din ăle șase care se aflau în curtea lui Cristu.

Acasă, la părinții Siminei, era obiceiul, seara, înainte de culcare, să se adune tot neamul și să stea de vorbă; iarna uneori îi apuca și miezul nopții

tăifăsuind; asta se-ntâmplase în anul când murise Bălan, zicea tatăl Siminei; da' de unde, în anul când murise Ghiocel, zicea bunicul; săracii, cum s-au dus... Bălan și Ghiocel și alte câteva perechi de boi munciseră alături de stăpâni, le araseră pământul, le căraseră lemnele și semănăturile, apoi muriseră ca toate viețuitoarele, de boală sau de bătrânețe. Din ogradă plecau doar viței și junci: dobitoacele bătrâne, care nici de tăiat nu mai erau bune, sărmănele, rămăneau să-și sfârșească zilele acolo unde trăiseră.

„Ferice de tine, Simino, că te ia Marin al lu' Cristu. Le geme băătăura de vite, nu mai vorbim de caii ăia”.

Iar Marin nu mai găsisese ce să vândă. Pe Floreana o alesese.

— Marine, să n-o vinzi.

— E bătrână, pe urmă n-o mai ia nimeni.

— Las' să moară de bătrână.

— Ei, asta-i acum! Păi ce, suntem milionari? Iote-te, dom'le! Urât mi-a fost mie să s-amestece muiera!

— Te rog n-o vinde!

— Hai și vezi-ți de treabă.

— Nu te-am rugat niciodată nimic.

— Ai vreme.

I-ar fi căzut în genunchi să nu vândă vaca, dar știa că n-are cui.

De-atunci, Simina se posomorâse și nu mai schimba nici o vorbă cu bărbatu-său decât dac-o-ntreba, și scurt, cât era nevoie să se-nțeleagă. N-o lăsase să plece. Singură n-avea inimă să se ducă. Iar copiii și i-ar fi luat Marin, cu tribunalul, cu judecătorul, cu parchetul. Îi făcuse, trebuia să-i crească. Muncea din noapte până-n noapte ca să n-aibă timp să stea jos și s-o-ntrebe careva de vorbă. Singura bucurie erau caii lui socru-său. De rasă toți, cu gleznele subțiri, cu urechile ciulite ca niște pumnale, cu burțile supte, cu gâturi încordate, lucioși de țesală, de perie și de mâncare bună, era o minune ce făceau, cum săreau gardurile puse de stăpânul lor pe câmp, gropile săpate anume, cum se-nvârteau în jurul unei arii, legați cu o curea lungă, la un capăt de zăbală, iar la celălalt de mâna lui Cristu, mână care din când în când zvâcnea scurt, în timp ce glasul le dădea comenzi. Caii ăștia minunați, rude frumoase și de neam mare cu caii pe care-i știa Simina, veniți dintr-o lume deosebită de tot ce era prin jurul lor, aveau să se ducă în aceeași lume lipsită de griji, unde și oamenii și caii se jucau.

— Auzisem eu, când eram copil, că ești geambaș de cai.

— De cai de rasă.

— Ce bine de dumneata că ai caii.

Cristu se uitase la noru-sa și-i păruse rău să vadă atâta amărăciune la o fată care nici douăzeci de ani nu-mplinisese.

— Nu ți-e drag Marin, nu-i așa?

— Nu.

Lui Cristu-i bătuse inima și se schimbaseră la față, cu toate că se-aștepta la răspuns. Nu-l întristase din cale-afară, dar nici vreo bucurie nu-i făcuse noru-sa vorbind în felul ăsta despre fiu-său, Marin.

— Dar dumitale, nene Cristule, ți-a fost dragă vreodată, tușa Aglaia?

— De ce mă ispitești?

— Dumnezeu e deasupra și știe că nu te ispitesc.

— De ce vrei tu să știi?

— Fiindcă veni vorba. Eu n-am mamă, n-am tată. Îl am pe frate-meu și pe cumnată-mea, de parcă nu i-aș avea. Câteodată aș sta și eu de vorbă cu cineva. Cu cine? Eu prietenie cu vecinele și cu femeile din sat n-am și nici n-am să fac. Dacă tot tac așa, a ajuns lumea să se uite la mine nici nu știu ca la ce să zic. Poate că-și închipuie că nu sunt în toate mințile.

— Și despre mine tot așa.

— Nu cutezam să-ți spun. Ei nu-ndrăznesc să-ți spună-n față și cred că și de mine se feresc, dar așa cred eu că se gândesc ei.

Cristu știa foarte bine cine erau ei.

— Cine nu face tot ce face și cum face toată lumea, cică e nebun. Învață-te, Simino!

Vrusesse să-i spună „Simino, taică”, dar se oprise. Lui Cristu i se părea că-n momentul acela n-avea rost să-i amintească noră-sii prin nici un cuvânt înrudirea lor.

— Oricine ne-ar auzi ar întreba ce ne lipsește. Și dac-ar fi să te iei după ce crede lumea că-i trebuie omului în viața asta...

— În viața asta, că-n ailaltă nu ne mai trebuie nimic!

— Dac-ar fi după ce crede lumea că-ți trebuie, ce ne lipsește?

— Cui să-i lipsească? se făcuse el că nu pricepe, sau poate chiar, cu gândul aiurea pentru o clipă, nu pricepuse.

— Mie și dumitale.

— De, știu și eu ce ne-o lipsi?! oftase el și-i trecuse un zâmbet pe sub mustață, mai mult a pagubă decât a veselie.

— Mie nimic din ce am nu-mi trebuie.

— Nici mie, afară de cai.

— Eu, de când te-am văzut, m-am gândit că dacă umbli prin toată țara după cai și dacă stai toată ziua să-i înveți ai ceva cu oamenii.

— N-am nimic.

— Nu cu toți. Cu ăștia ai dumitale.

— Cu ăștia nici atât. Ei sau alții...

— Crezi?

— Ce să cred?

— Crezi că dac-ar fi fost alții tot așa erai?

— Nu știu. Poate...

Simina deschisese de câteva ori gura să spună ceva, dar o-nchisese la loc, mohorâtă.

— Hai, prinde curaj. Văd că vrei să mă-ntrebi ceva.

— Nene Cristule, afară de mine a mai fost cineva care să te creadă nițel...?

— Nițel cam nebun?

— Poate nu chiar... Da' așa, așa cam ciudat?

— A mai fost.

— Cine?

— Oltea?

— De unde știi tu de Oltea? Întrebase Cristu cu glasul cam răstit.

— Nu te supăra, am auzit și eu. Astea se-aud.

— Și ce-ai auzit?

— Am auzit și eu...

— Ai auzit că m-am ținut cu una Oltea și c-am iubit-o și că era frumoasă și c-am vrut s-o las pe-alde tușă-ta Aglae și-ai doi băieți și să mă duc după ea?

— Cam așa. Dar că pe urmă ți-a părut rău după tușă Aglae și după copii, și-ai plâns, și-ai cerut iertare, și nu te-ai mai dus.

— Am plâns pe dracu!

— Vezi, tânără așa cum sunt eu, dar n-am crezut nimic.

Simina râdea cu gura pân' la urechi, cu un sunet copilăros care ștergea toată posomorea de pe fața ei aspră.

— Ce n-ai crezut?

— C-ai plâns, c-ai cerut iertare.

— Ești fată deșteaptă.

— Nu sunt. Dacă eram...

— Nu poți tu schimba lumea. Dacă erai deșteaptă ce făceai?

— Mă duceam și munceam cu ziua și n-avea nimeni nimic cu mine.
— Tot se găsea vreunul să se lege de capul tău. Și tot așa era. Tot copii, tot legată la gard. Și poate că nu era mai breaz ca bărbatu-tău.
— S-o vândă el pe Floreana! Și cât l-am rugat să n-o vândă!
— Așa sunt oamenii. Vând pe mă-sa, pe tat-su, își vând sufletul, vând tot.
— De-atunci mi-a ieșit de la inimă.
— Nici înainte cred că nu prea-l aveai la inimă.
— Nici înainte. De ce l-oi fi luat?
— Ai făcut și tu ca toată lumea.
— Dar acum de ce nu mai fac?
— Te-ai săturat. Cam devreme, ce-i drept.
— Dar dumneata?
— Eu tot eram mai mare ca tine, și umblasem, făcusem și armata, și umblasem.
— Ce-aș mai umbla și eu!
— Poate o să-ți treacă.
— Nu-mi trece.
— Mai fă un copil.
— Degeaba l-aș face, tot așa ar fi. M-aș duce cât aș vedea cu ochii.
— Simino, ți-a fost drag vreunul pân-acum?
— Nu.
— Are să-ți fie.
— Crezi dumneata?
— Mă gândesc ce-ai să faci atunci?
— Dumneata ce crezi c-aș face?
— De, știu eu? Cum te văd eu acum, parcă-mi vine-a crede că te-ai duce după el, dar firea omului e schimbătoare, iar a muierii și mai și. Dar tu ce crezi c-ai face?
— Cât mai sunt copiii mici nu m-aș duce. I-am făcut, săracii, trebuie să-i cresc. Dar mai bine să mă ferească Dumnezeu!
— Te ferește până-ntr-o zi. Și, la urma urmei, de ce să te ferească?
— Asta crezi dumneata că mi-ar mai lipsi?
Cristu se uită la ea ca la o femeie străină. Îi măsură dintr-o privire fruntea înaltă și netedă, arsă de soare, bărbia rotundă, de copil, și ochii de-un verde-nchis, ca frunza de nuc, sprânceana stângă pe care-o ținea mereu ridicată, gâtul și brațele subțiri și, sub acest înveliș de carne firavă și necoaptă, ghici

o putere și o-ncăpățânare pe care noru-sa nu le bănuia. Nu e bine să te urască femeia asta, dar nici să te iubească. Și câtă-ndrăzneală să vorbească așa cu socru-său! Să-i spună-n față că-l luase pe fiu-său doar ca să fie măritată și că s-ar duce de nu s-ar mai întoarce. Și el se lăsase ca prostul. Auzi ce să vorbească el cu ea! Până și de Oltea. A dracului muiere, tânără și-a dracului. Îl trăsese de limbă! Până la ea, nimeni nu-ndrăznise. Când azvârlea el o uitătură urâtă cuiva nu mai cuteza nici „păs” să zică. Dar e străină și singură și-i spusese ce credea și nu-l poți opri pe om să creadă și să se gândească. Acum ce spusese era bun spus, înapoi nu mai putea lua. În ai trei ani, sau aproape, de când era la ei în casă, nu umblase niciodată cu vorba și nici nu se folosise de ce-auzise de la unul, de la altul, împotriva cuiva. Ar fi putut și ea să aibă altă soartă, ce fel de soartă nu știa nici el, dar alta. Să nu fi intrat în neamul ăstora. Era și el ca și Simina, fără nimeni pe lume. Nevasta și copiii parcă-i veniseră de căpătat. Acum ce spusese spusese, o vedea el câte parale face pielea noră-sii. Oricum, mai bine-ar fi fost ca ziua asta să fi lipsit din calendar.

— Copiii trebuie să-i cresc.

— Sigur că trebuie.

— Și dumneata la fel ai făcut. Altfel nu mai erai pe-aici.

El mai era pe-acolo, fiindcă-i spusese Oltea să-și vadă de copii și de nevastă. „Îi lași acum și peste-un an, doi, trei sau peste douăzeci, poate c-ai să oftezi după ei. Mai bine du-te și vezi-ți de treabă. Eu sunt femeie singură. De când mi-a murit bărbatul, tot singură sunt. Știi unde să mă găsești”. A găsit-o până-ntr-o zi, când plecase cu un geambaș de peste munți, om singur și el, cu nevasta moartă.

Va să zică asta-i fusese credința. I-ar fi crăpat capul cu toporișca, o zi, două, trei, pe urmă i se făcuse dor. Un dor dintre-acelea care-i dădeau cărcei în măruntaie și-l făceau să tresară-n somn, când dormea, că-și cam pierduse somnul.

Întrebuse de ea pe toți geambașii, dar parcă intrase-n pământ. Nimeni nu-i știa de urmă. Trecuseră cinci ani de-atunci și-abia ce mai prinsese rana coajă. Și-acum se găsisse neghioaba asta să-l zgândăre.

— Am să-i cresc până și-or putea lua zborul.

„Cu câte-o aripă frântă, cu câte-un picior rupt, așa se zboară-n lumea asta”, se gândea Cristu...

— Nene Cristule, când eram eu copil, la pârau în vale, pe lângă noi, ne-am trezit într-o zi cu-o barză care stătea pe-o piatră la marginea apei. Stătea-

ntr-un picior. La-nceput am crezut că stă așa ca berzele, dar ea săraca avea o aripă frântă. Îi prindeau copiii broaște, i-au prins într-o zi și-un șarpe. Nu se-atingea de nimic, nici cu noi de față, nici după ce plecam noi. A stat acolo două săptămâni. Atâta amărăciune câtă era-n ochii ei n-am mai văzut la nimeni. De câte ori dădeam cu ochii de ea plângeam cu sughituri. Nici după mama n-am plâns atâta. Două săptămâni n-a mâncat, n-a băut. Într-o dimineață am găsit-o moartă. Căzuse-n apă, cu picioarele întinse unul peste altul, cu aripa sănătoasă desfăcută a zbor și cu capul căzut peste aripa frântă. M-am opintit eu și i-am săpat o groapă sub nucu-ăl mare din grădină. În fiecare primăvară, puneam câțiva ghiocei sub nuc. Mă duc primăvara pe-acolo. Poate c-ai să râzi de mine, nene Cristule.

Lui Cristu nu-i venea deloc să râdă. Îl întristase povestea bieteii păsări și nu-și dădea seama ce-i venise noru-sii de i-o spusese tocmai lui.

Se uită la Simina dintr-o parte. Avea o sclipire întunecată în ochi, iar fața i se posomorâse. Fusese-ntr-o călătorie și-acum se-ntorcea iar la grijile de-acasă.

— Știi, nene Cristule, cum mi-au ieșit toți de la inimă?

Cristu dădu din umeri. Știa numai cum îi ieșiseră lui de la inimă, încet-încet, golind-o și lăsând-o ca pe-o bășică-n bătaia vântului. I-o mai țineau în loc doar caii.

— Acum un an, cam pe timpu' ăsta, a venit Poloneza cu-o tavă de argint să i-o vândă tușii Aglaii sau nouă la careva. La noi acasă, n-am avut tăvi de argint și nu știu cât prețuiește-așa ceva, dar am judecat după cât costă farfuriile că cerea mai nimic. Soacră-mea a zis „cââât?!”, de parcă-ar fi cerut femeia marea cu sarea, a cântărit bine tava în amândouă inimile și i-a pus-o Polonezei în brațe, așa cam de sus, c-am văzut c-a durut-o.

„Nu m-arenjează, vinde-o 'mneata la altu!'”.

„Dar ce-nseamnă banii ăștia?! O căruță de lemne. Uite ce ghirlande are, e lucrată de mână. O s-o aveți o mie de ani de-aci înainte”, zicea Poloneza.

„La prețul ăsta? Ce, dumneata crezi că noi furăm banii? Dă-o cui vrei, și de zece ori mai scump, pe noi nu ne arenjează”, zicea soacră-mea.

„Ce-ar fi s-o luăm noi, Marine?”, am cutezat eu.

„Ce spui, frate? Că la mă-ta acasă tot cu tăvi de argint te-ai purtat. Vezi-ți de treaba ta, că nu te-a-ntrebat nimeni”.

Poloneza a venit la mine și mi-a-ntins tava. M-am uitat la ea și-am dat cu degetul pe ghirlandele de trandafiri.

„Dacă Simina vrea tava, de ce nu i-o iei? O nevestă așa tânără și frumoasă”, a zis Poloneza.

Marin mi-a luat tava din mână, mi-a smucit-o și i-a pus-o-n-brațe Polonezei, de sus, ca și soacră-mea.

„Să-și bage mințile-n cap”, a zis Marin.

„Eu am fost mai de neam ca ea și uite c-am putut și fără tăvi de argint. Da' tineretu' de-acu'...”, a zis soacră-mea.

Pe urmă au tăcut toți, în dușmănie, ducându-se fiecare-n câte-un colț, de parcă Poloneza n-ar fi fost de față.

Poloneza a-nvelit tava într-o față de masă, a apucat-o de-o toartă și s-a dus. Cum mergea încet, cu pasul ei de femeie bătrână, cu broboada neagră și cu părul alb, semăna cu barza. Mi-am adus aminte și mi-a venit să plâng. Eu nu vream tava, vream să aibă femeia cu ce să-și cumpere lemne.

„Altă dată să nu mai faci pe deșteapta”, s-a răstit Marin la mine.

„E bătrână și singură”.

„Și dacă e, ce?”, a sărit și soacră-mea.

„Are nevoie de bani”. Vorbeam mai mult de una singură.

„Dacă are nevoie să dea ieftin”.

„Mai ieftin de-așa! Poate s-o dea pe degeaba”.

„O să vină să se roage și n-o să i-o iau nici cu jumătate preț”, a zis soacră-mea.

„De ce să iei lucrul omului pe nimic?”.

„Învață să trăiești, fă, și nu mai face pe filótima; averea asta n-am strâns-o din filotimie”.

Mi-nchipuiam eu.

„Nu vreai s-o luați, n-o luați, dar de ce-a trebuit să i-o trântiți, gata-gata să-i frângeți femeii oasele?”, nu mă dădeam eu bătută.

„Vezi să nu ți le frâng eu pe-ale tale! Ea are nevoie de noi. Nu noi de ea. Să vină să se roage”.

„Ai uitat, Simino, când te trimitea tat-tău cu vitele-n pădure și te croia Gogu pădurarul cu joarda peste picioare?”, m-a-ntrebat tușa Aglae. „Și când te pune să-i ștergi cizmele ca să nu-ți ia vitele la gloabă și să-i pupi mâna?”.

Cum era să uit.

„Las-o, mamă, că ăsteia i s-a suit binele la cap”.

Se-auzea ciripitul păsărilor și câte-un nechezat de cal. Soarele-ncepea să coboare-ntr-un nor trandafiriu, spintecat spre mijloc de-o dâră aurie.

Simina dădea jos niște gănganii de pe picioare, cu un fir de iarbă.

— Nu pentru mine, nene Cristule, pentru Poloneză, înțelegi?

Cu vreo cînșpe ani mai înainte venise Poloneza a bătrână, mama Polonezei de-acum, să-i vîndă niște lingurițe de argint Aglaei. Poloneza bătrână era aproape oarbă, așa că nu băgase de seamă că Aglae îi schimbase lingurițele cu altele de-ale ei. Tot de argint, dar mai mici, mai urâte și mai purtate. Poloneza bătrână nu-nțelesese deloc, după aceea, când arătase și altora lingurițele, de ce-i spuneau toți că n-au găvanele aurite și nici pomeneală să fie noi. Crezuse că-și băteau joc oamenii de ea fiindcă o știau oarbă. Asta n-o mai știa Simina.

Norul din jurul soarelui se prefăcuse în sulite liliachii. Un țărâit de greiere, pe-aproape, se-ntretăia cu nechezatul cailor.

— Du-te-acas', Simino.

— Dumneata nu mergi?

— Mai fumez o țigară, mă mai uit la mânji și vin și eu.

— Atunci mă duc. Mai adun și niște grașiță pentru purceii ăi mici.

Mânjii lui frumoși cu coamele-n bătaia vîntului, cu nări umede și reci; cu urechi scurte prin care, în soare puternic, vedeai sângele curgînd, cu glezne subțiri și cu copite lustruite în fiecare dimineață, căci asta le era încălțăminte, pășteau liniștiți.

Trecuseră anii. Băieții lui Cristu erau acum oameni în toată firea, ajunși la jumătatea vieții, iar copiii lor, mâine-poimîne, aveau să se-nsoare, iar Cristu avea să fie străbunic. Nici de nepoți nu se lipise mai mult ca de copii; tot străini îi erau și ei. Și ăștia erau puși pe căpătuială. Băieții erau achizitori ca și părinții, iar fetele aveau mașină de cusut și pîndeau să se mărite cu unii cu parale, aleși de Aglae. Marin și Aglae începuseră să caute fete pentru cei doi feciori ai Siminei, fete care să le convină lor. Băieții n-ar fi-ndrăznit să zică nu, acolo unde Aglae și Marin ziceau da. Siminei puțin îi păsa cu cine-aveau să se-nsoare, fiindcă ea tot n-avea de gînd să stea cu niciunul. De fapt, cine putea ști ce gînduri avea Simina?! Nici ea n-o ști. „Ba ea știe”, își zicea Cristu. „Ea știe de-acum douăzeci de ani ce gînduri are, dar, se vede treaba că n-a venit încă vremea să le-arate. Altele care-au fost, au fost așa ca să fie, fiindcă prea era neagră și posomorâtă. S-a mai veselit și ea nițel. A vrut și ea, dacă n-a avut parte să mănânce, măcar să ciugulească niște bucățele pe care le-a furat cum a putut”.

Feciorii nu-și mai aflau stare de cât puteau să mănânce și să bea și de câte lucruri cumpărau la casa lor, care le trebuiau și care nu le trebuiau.

Aveau magaziile pline de covoare făcute sul, cu mașini de spălat, cu aragaze, cu aspiratoare, cu frigidere. „E pe munca mea”, săreau ei cu gura când se găsea vreunul care se mira de-atâta belșug. O fi fost și muncă, dar și multă șmecherie, șmecherie chibzuită, cu uns de roți în dreapta și-n stânga, și care mergea-nainte, cu pavăză cum trebuie, bine acoperită de litera legii.

Pe Cristu, cu cât îmbătrânea, cu-atât nu-l mai băgau în seamă. De altfel, nici el nu se mai amesteca deloc. Dacă pe vremuri mai zicea o vorbă când nu-i plăcea câte ceva, acum se ducea acasă ca la han. Dădea bani, câștigați de pe urma cailor, și-n schimb primea adăpost, mâncare și rufe curate. În odaia lui, n-avea nimeni voie să intre din ziua când se trezise că-n locul patului cu tăblii, așezat la mijlocul peretelui, ca să poată omul coborî și pe-o parte și pe alta, îi aduseseră un studio, cum aveau în toată casa, și care se vede nu mai încăpuse în acareturile din curte.

— Nebun ai fost toată viața, nebun ai să mori! Tot omul umblă după mai bine, numai tu cum ai pomenit din moși-strămoși: să nu schimbi nimic. Păcat de banii cheltuiți de copii, zisese Aglae.

— Dacă mai prind pe careva-n odaie la mine, îi rup picioarele.

— Și pozele-alea cu cai, până-n tavan au s-ajungă! Să ții dobitoace pe pereți, cine-a mai văzut așa ceva?!

— Dacă mai prind pe careva-n odaie la mine, îi rup picioarele.

Nu mai intrase nimeni. Singur își mătura.

Aglae, îmbufnată că nu putea să mai vadă ce mai e pe la „nebun” prin odaie, deși n-avea ce să fie nou, afară de pozele cu ultimii cai, toată ziua-i dădea zor că bărbatu-său avea să umple casa de ploșnițe cu murdăriile lui.

Cristu o lăsa pe Simina să-i văruiască toamna și de Paști, când văruiua și odaia ei; restul odăilor din cele trei case erau zugrăvite cu tot felul de culori și de bibiluri. Ba fiu-său Marin adusese un zugrav de biserici, care-i pictase odaia mare de la mijloc cu pătrate și cu romburi, pline cu zâne cu ghirlande-n păr, cu sirene, cu balauri, cu păsări, cu pești și cu flori. Să te-nchini și-alta nimic. Când văzuse Gheorghe ce minuni avea ăl mare pe pereți, îmboldit și de nevastă, nu se lăsase nici el mai prejos; adusese același zugrav și-i dăduse un preț și mai mare „ca să-mi faci ceva de să-l tai pe frate-meu!”. Muncindu-și zugravul creierii, îi umpluse pereții de sus până jos cu păsări de toate felurile, care hălăduiau în cuiburi de flori, fiecare cuib din altă floare, bine-nțeleș; îi făcuse rost și de-un cuier din coarne de cerb, cumpărat de la un fost general, de doi pești cam de 7 kile bucata, din sticlă mov, turnați la Turda, cu două guri căscate, gata să te-nghită, și-n același preț îi

pictase și două ghirlande de trandafiri de jur-împrejurul casei. Marin n-avea să i-o ierte zugravului.

— S-a lins pe bot de casa mea.

Găsise el alt zugrav care-i pictase doi brazi la fațadă, coborâți parcă atunci din vârful muntelui; pe lângă ei, ghirlandele lui frate-său Gheorghe erau ca o ciorbă de ștevie pe lângă niște potroace de curcan.

Feciorii, copiii lor și noră-sa Fanida își îmbrăcaseră dinții câinești în aur. Mai toată lumea din sat, cât de cât săltată, își puna doi dinți de aur sau măcar de metal. Marin stăruise mult pe lângă Simina să-și pună și ea aur în gură, dar nici cu binele, nici cu nebinele n-o făcuse să se lege la cap fără s-o doară – cum zicea ea. Muiere-ncăpățânată: să nu fie și ea ca toată lumea. Aglae și-ar fi pus chiar mai mulți dinți de aur, dar îi era frică de dentist. În viața ei nu fusese la doctor.

Vreo zece ani cât mai trăiseră după ce se-nsurase Cristu, părinții îi veniseră-n casă doar la botezul copiilor, de-un Paști și de-un Crăciun. Avusese grijă Aglae de prima dată să le zică ea câte ceva, nu mult, dar cât trebuia ca să nu-i mai tragă inima pe oameni să le treacă pragul. Cristu nu era unul care s-o bată ori să-i pună piciorul-n prag, și-avea și el dreptate. Cu de-a sila nu se poate. Aglae, ca și feciorii ei, nu primea în casă decât oameni de care-avea nevoie și nu se ducea decât la oameni de care-avea nevoie. Aceia erau primiți cu mese-ntinse, așternute cu fețe de masă ca zăpada, lucrate de mâna Aglaei, pentru ei nu se făcea economie; se tăia ce era mai gras și mai frumos, se dezgropau din pivniță sticle uitate-acolo de ani de zile. Aglae nu contenea să-i îmbie pe oaspeți să ia și de ici și de colea, și dintr-asta și din cealaltă, că nu mâncaseră și nu băuseră mai nimic. Puțini plecaseră din casa ei fără să zacă a doua zi. În casa altuia, Aglae nu intra niciodată cu mâna goală și se pricepea cum s-o aducă din condei și cu laudele față de gazdă. De pe urma părinților și-a fraților lui bărbatu-său își dăduse ea seama că n-avea de așteptat nici un chilipir. Fără ceartă, fără geamuri sparte și fără pumni trântiți în masă, pe tăcute, ajunseseră să nu mai calce unii pe la alții. Cristu nu-ndrăznise să-i mai cheme, iar când încă-și făcea el drum pe la frați, în loc să se poarte cu el cum te porți cu omul care n-are nici o vină că i-a dat Dumnezeu nevasta pe care-o are, ei îl luau peste picior. Era o cârpă, făcea muierea preș din el. Și-așa, nici Cristu nu le mai călca prin casă. Când și când, se mai întâlneau pe la câte-o-nmormântare și, în timp ce beau un pahar de sufletul răposatului, frații se-ntrebau între ei: „Ce mai faci, mă, Cristule, că nu te-am mai văzut de la moartea lui nea

Gheorghiță?”. „Dar tu, mă, Vasile, Ioane, Stavăre?”. Mai mult decât să se-ntrebe ce mai făceau nu prea știau ce să spună. Doar în ultimii ani, se mai plâneau că-i doare ba una, ba alta; semne, semne din partea Țaleia cu coasa.

La părinți avusese tăria și mersese în fiecare săptămână până-și dăduseră sufletul. Nici de la ei n-auzea o vorbă bună: mai întâi îl căinau că n-avusese noroc, că era el cum era, vântură-țară, cu caii lui, dar altfel era om așezat și bun la inimă, nici bețiv, nici curvar; fuma, dar cine nu fuma; ar fi trebuit să aibă altă soartă; prin altă soartă, părinții lui, ca toți părinții, înțelegeau altă nevestă, uitând că pe asta ei i-o puseseră-n brațe; să fi avut altă nevestă, să fi fost și ei uniți, să meargă unii pe la alții, să le fi deschis și lor ușa ca o noră iubitoare și supusă; nu numai ei n-avuseseră noroc de nurori, dar Aglae asta le-ntrecea pe ălelalte; vina o purta numai Cristu, fiindcă era moale și nu știa să țină muierea la respect, s-o facă să se poarte cum se cuvine, cu socrii măcar, dacă nu și cu alții. Dacă ar fi știut el cum să umble cu Aglae, miel ar fi făcut din ea.

În ziua când simțea că bărbatu-i fusese la tat-său și la mă-sa, Aglae stătea cu dosu-n sus și dacă nu bătea copiii, fiindcă nu erau acasă tot timpul, vreun câine sau vreo pisică tot atingeau sau măcar trântea vreo cratiță, și-i aduna smalțul cu mătura și cu fărâșul. Când dăduse Dumnezeu și socrii muriseră, dușmănia pe care le-o purtase lor trecuse asupra cailor lui Cristu. Să nu-l fi auzit pe unul nechezând, că se repezea ca turbată-n grajd și-l ardea c-o joardă subțire de alun. Iar la gură i se băteau turcii.

Cristu era un nebun și-un fără căpătâi. Dacă-asa apucase lumea să zică, așa avea să-i meargă buhul până la ultima suflare. Nu intra unul în casa lui să nu se mire de norocul pe care-l avusese cu nevasta asta grasă, frumoasă și gospodină cum nu erau multe, și primitoare și numai cu zâmbetul pe buze. Dar un om posac și ciufut din fire cum era Cristu putea să nu scoată o vorbă cu omul și să fie slab de parcă-l puneau dracul la arat.

La nunți, la botezuri, la cumetrii și la-nmormântări, Aglae nu se lăsa rugată. Zgârcită de felul ei, când era vorba să ia ochii lumii strângea din dinți, și desfăcea punga. Nimeni nu trebuia să uite cine era, ce haine-avea, ce pâini, ce cozonaci, ce piftii, ce fripturi, și ce sarmale știa să facă Aglae, să nu uite cum știe ea să petreacă fiind femeie învățată cum să se poarte-n lume. Ea știa și știa și știa. Nimic nu se făcea altfel decât așa cum știa Aglae. Ba chiar nimic nu se putea-ntâmpla altfel decât așa cum povestea Aglae, iar Aglae povestea așa cum i-ar fi convenit ei să se petreacă

lucrurile, dar atât de bine și cu-atâta suflet, încât până și cel care fusese de față ajungea să creadă că avusese vedenii și că nu putea fi altfel decât așa cum spunea Aglae.

Din interes îl poftiseră și pe străinul de la măsurători. Acesta mergea la cârciumă la ora prânzului, mânca, bea o bere, se ducea iar pe câmp sau prin curțile oamenilor, măsura, scria, stătea de vorbă, iar seara se-ndrepta agale către primărie, unde i se dăduse o cameră pentru vremea cât avea să lucreze-n sat. Încercau oamenii să-l poftească, dar el avea prea multă treabă și-i era greu, fiindcă la timpul când ar fi putut el să vină lumea dormea ori de nămiaz ori de noapte. Era un fel de-a nu primi fără să supere pe nimeni. Asta-i mersese până-n ziua când trecuse pragul Aglaei. Era într-o duminică la vremea prânzului. Îi găsisse pe toți, cu cățel-cu purcel, în jurul mesei, în odaia mare din casa ălor bătrâni. Ca-n toate duminicile. Se afla pe la ei și-o nepoată de vară a Aglaei, de printr-un sat vecin; Aglae și pusese de gând s-o mărite cu un băiat bun; în schimbul pețitoriei ăsteia, că o mână spală pe alta, tatăl fetei, care lucra la instalații de gaze, avea să facă ce-o ști el și să vorbească acolo unde trebuia, și-n toamnă, când or începe să se pună gaze în sat, Aglae nu voia să știe cum, dar ea trebuia să aibă instalația gata o dată cu primăria, cu spitalul, cu școala și, dacă se putea, chiar înaintea lor. Tocmai atunci picase și cel cu măsurătorile, domnu' Mihai, cum îi spunea lumea. Aglae demult îi dădea târcoale, dar tot ea-și spusese că nu trebuia să cadă pe capul omului, pe nepusă masă, ci s-aștepte să vină el singur, să-l vadă-n ce ape se scaldă, și-atunci cu-o ciorbă, cu-o mâncărică, cu-o băuturică și, dac-o fi nevoie, și cu vreun curcan, vreun miel sau poate vreun mișcat din urechi, după cum s-o lăsa, o ști ea Aglae să-l îmbuneze pe domnu' Mihai, pentru locurile alea, știa ea care, iar el avea să afle. Nu strică să aibă omul răbdare. Așa se fac lucrurile.

De altfel, Aglae – care nu dădea crezare bunei-credințe și cinstei nimănui (trebuia doar să te pricepi cum să-l iei pe fiecare ca să vezi că așa ceva nu e pe lume decât în vis) – nu-și putea-nchipui că domnu' Mihai picase din întâmplare la ei; tocmai duminică și tocmai la prânz. Și pentru că tot nimerise la ceasul acela și oamenii erau cu masa-ntinsă și-l poșteau din toată inima să se-așeze și să se simtă ca la el acasă – că destul i-o fi fost și lui de umblat prin străini și de mâncat salam și brânză pe la cârciumi – lui Mihai i se păruse c-ar fi fost aproape o necuviință să nu primească. Nu era unul care să mănânce-n prostie, iar cu băutura o ducea și mai slab; numai gustând din borșul, din sarmalele, din tocana, din fripturile cu sosuri și cu

usturoi și din plăcintele tușei Aglae – „mie să-mi spui tușă; așa-mi spune și noru-mea a ălui mare” – și-i ajungea pentru o săptămână. Marin îi făcuse mă-sii cu ochiul, mulțumit. Ce-avea să fie de-acolo-nainte nu știa, dar că ei îl văzuseră la masa lor – ce nu izbutise nimeni în tot satul – era adevărat, și cine nu voia să creadă n-avea decât să vină să se uite. Tot Aglae, săraca! De câte ori aducea pe cineva la masă, Aglae umbla repede, vorbea tare, gâtul, care și-așa nu se mai zărea din grăsime, i se scurta și mai mult sub ale trei rânduri de guși care, de mulțumire, se-nghesuiau una-ntr-alta, până ajungeau ca la porumbeii gulerati. Nu se putea spune că Aglae era vreodată nemulțumită de sine. Dar când avea prilejul s-arate cine era și ce știa ea, dospea de bucurie. O lună, cât stătuse Mihai în sat, nu-l mai slăbeau; o ținuseră tot într-o masă-ntinsă. Mihai părea să vină de plăcere, că nu se lăsa rugat. Aducea mereu câte ceva, câte o sticlă de vin sau de țiucă, ba chiar și câte o găină, fiindcă nu voia să le rămână dator. Cumpătat la mâncare și la băutură, scump la vorbă, stătea și-asculta ceasuri întregi poveștile Aglaei, ale lui Marin și-ale lui Gheorghe, a doua, a treia și-a zecea oară, fuma țigări cu filtru, scotea rotocoale de fum, și zâmbea din când în când spre Cristu, de parc-ar fi vrut să spună: „Ce să le faci, ăștia sunt!”. Ce zăcea-n el nu puteai ști, dar, pe cât se vedea, era om cuviincios și părea om bun la suflet. Nu știa nici de unde e, nici de unde vine, nici ce meserie avusese înaintea celei de-acum, dacă avusese vreuna, nici dacă era sărac sau cu stare, nu știa nimic. Cu chiu-cu vai, aducând vorba pe ocolite, Aglae scosese de la el că era-nsurat și c-avea doi copii. Nu se putea spune că e om ursuz; avea o față senină cu ochi frumoși căprui-închis cu câteva pete mici aurii, care se-aprindeau când râdea. Râdea fără zgomot, umbla cu grijă, ca și când s-ar fi temut să nu trezească pe cineva din somn, iar la masă, chiar dacă era loc destul, își ținea coatele lipite de coaste și mânca și bea cu mare băgare de seamă să nu-i cadă firimituri sau să-i pice un strop din pahar. Când se ridica pune scaunul la loc, iar dacă stătuse pe pat netezea așternutul. Îi plăcea meseria asta care-l ținea de primăvară până toamna târziu, pe munți și pe câmpii. Nu tânjea deloc după casa lui, după patul lui. Cât este omul sănătos îi merge bine oriunde. Era-n stare să se uite ceasuri întregi la caii lui Cristu, fără să se mire și fără să țâțâie ca alții. Se uita și fuma. De multe ori nu schimba nici o vorbă cu Cristu. Îi spunea doar „Să trăiești, nene Cristule!”, când venea și când pleca. Lui Cristu nu-i plăcea să fie nimeni împrejur când învăța el caii. Nu-i era teamă că i-ar fura careva meseria, dar când era cu caii îi plăcea să fie numai cu caii. La-nceput, și pe Simina avusese de gând

s-o ușuiască, și-i zisese câte-o vorbă, ca să priceapă, și cum nu era proastă pricepuse, dar nu se lăsase dusă. Cu timpul se-nvățase s-o vadă acolo, cum se-nvățase cu copacii dimprejurul rariștei. Pe Simina dacă o-ntrebai răspundea, altfel nu deschidea gura. De-atunci, demult, asta le fusese toată vorba. Acum, Cristu se-nvățase și cu Mihai ăsta. Simina stătea pe-o buturugă și se uita la cai. Mihai stătea-n iarbă și scotea rotocoale de fum din țigările lui cu filtru și se uita și el la cai. Tăceau și unul și altul, dar asta nu-i stingherea.

— Tot așa taci și-acasă? îl întrebase Simina, într-o zi când avea chef de vorbă, și râsese.

Mihai se ridicase-n picioare, speriat.

— Pe mine mă-ntrebai?

— Dar pe cine? Ei, ce zici?

Se uitase prietenos la el, ceea ce nu prea stătea-n firea Siminei.

— Nu prea sunt eu vorbăreț.

— Nu prea?! și iar râsese.

— Dar nici dumneata nu ești.

— Eu eram altfel, dar m-am schimbat.

— Da, da, te-ai schimbat.

— De cum te-am văzut mi s-a părut că ești un om necăjit.

— De ce?

— Omul mulțumit are altă călcătură, stă altfel la masă, mănâncă altfel, bea altfel, închină paharul altfel.

— De unde știi?

— De unde știu! Păi nu te uiți la soacră-mea, la bărbatu-meu, la cumnatu-meu!

— Ai dreptate.

— Știu, știu, asta știu eu. Dacă nu vrei, nu spui nimic.

— Și dumneata mi s-a părut că ești cam necăjită.

— Și-acum nu ți se mai pare?

— Ba da. Răspunsese fără s-o privească. Fiecare om are câte-un necaz, câte-un of.

— Dacă ai întreba lumea din sat ce am eu de sunt posomorâtă, știi ce-ar spune? Că de prea mult bine.

— Lumea spune multe. Dar fiecare le știe pe-ale lui.

— Poate că oamenii de la dumneata din sat, sau din oraș, de unde ești, or spune și despre dumneata la fel.

— Or spune, că nu i-am întrebat.

— Mor ei și n-apucă ziua aia!

Acuma râdea el. „Când vrea ea, Simina asta are haz”. Se uitase la mâinile ei negre, care-mpleteau repede ceva roșu, de lână.

— Na, c-am greșit.

— Așa e când faci două lucruri deodată.

— Care erau alea două?

— Păi, împleteai și vorbeai cu mine.

— Dacă și vorba-i treabă...

— Este, nu totdeauna, dar este.

— De mult mă gândeam eu să stau de vorbă cu dumneata și vrei să-ți spun? mi-era frică să nu fugi.

— Mă crezi chiar atât de sălbatic?

— Cam așa ceva. Dacă m-ai fi văzut pe mine când eram acasă, nu m-ai cunoaște-acum. Toată ziua glumeam și râdeam. Trece vremea, ne schimbăm.

— Când erai acasă? Acum nu ești acasă?

— Când eram acasă la părinți. Tot anul așteptam să vină Crăciunul și Pastile. La Crăciun, colindam până ne durea-n gât și ne băteam cu zăpadă și dacă veneam cu vreo vânătăie ne mai atingea și mama. De Paști, cum începeau deniile, nu ne mai prindeai pe-acasă. Ce bine era pe-atunci!

— Acum nu mai e bine? Ești la casa dumatăle, ai bărbat, ai copii, ce-ți lipsește?

— Nimic.

Ce-i venise să vorbească așa cu un om străin? S-ar fi ridicat să plece dar se gândea că nu se cuvine și că omul acela chiar ar fi avut pentru ce să se ia de gânduri. Se posomorâse. Pusese lucrul în coș, fiindcă mereu greșea la scăzături. Dar, la urma urmei, dacă tot apucase să-i spună lui Mihai ce nu trebuia, măcar să meargă mai departe.

— Cum ți se pare bărbatu-meu? Dar soacră-mea și cumnatu-meu?

— Cum să mi se pară?

— Îți plac sau nu-ți plac?

— Îi cunosc prea puțin.

— Ca să-ți dai seama câte parale face un vin, bei tot butoiul?

— Cu oamenii parcă nu e tocmai așa.

— Dar cum e?

— Trebuie să-i cunoști.

— Și pe cât îi cunoști îți plac?
— Cine să-mi placă?
— Bărbatu-meu, soacră-mea și cumnatu-meu.
— Păi de, știu eu. Cum să-ți spun, ar trebui, nu știu ce să zic.
— Degeaba te codești. Am înțeles: nu-ți plac.
— Eu n-am spus așa.
— N-ai spus, dar se-nțelege.
— Acum să te-ntreb și eu ceva, Simino.
Nu-i spusese niciodată pe nume pân-acum.
— De ce n-ai întrebat numai de bărbatul dumitale și-ai întrebat și de soacră și de cumnat?
— Fiindcă sunt toți trei la fel.
— Și de ce trebuie să-mi placă mie? Dumitale să-ți placă, sunt neamurile dumitale.
— Mie nu-mi plac.
— E treaba dumitale.
— E drept. Dar de mine nu scapi ușor. Dacă nu-ți plac, fiindcă nu-ți plac, de ce vii în casa lor? Pentru mâncare și pentru băutură nu vii. Bani de la ei n-ai să iei.
— De unde știi? Poate că vin pentru mâncare și pentru băutură, poate c-am să iau și bani. Te supără cu ceva?
— Pe mine? Dăduse din umeri. Dacă nu-ți plac, de ce vii în casa lor?
— Poate că-mi place altcineva.
„Cumnată-mea, Fanida? Nepoata soacră-mii? Sau a zis și el așa ca să scape de mine? Ce dracii mi-o fi venit, că nu mi-a făcut bietul om nici un rău! Dacă nu cumnată-mea Fanida...?”
Parcă tăceau de-un an. Siminei îi venea greu să mai stea locului, dar să scoată împletitura și să-i greșească „ochii” n-avea nici un rost. Se ridică, își potrivi fusta la spate și-și înnodă mai strâns basmaua. Parcă i se-necaseră toate corăbiile. Mihai se uita la ea, și cum îl bătea soarele asfințitului dintr-o parte, cu un obraz parcă râdea, iar cu celălalt parcă plângea. Se ridică și el în picioare. Simina se uita la urma lui rămasă-n iarbă. Și-aduse aminte de-un cântec.
Mihai făcu un pas spre ea.
— Mai stai nițel.
— Trebuie să mă duc acasă.
— Ai să te duci, ai să te duci... Să nu te superi pe mine.

— Nu, nu.

— Să-mi iau rămas-bun de la nenea Cristu și merg și eu. Cristu se odihnea, rezemat de ostrețele țarcului. Se uită la ei cum se depărtează pe poteca dintre stejari, ea mergând cu un pas înaintea lui.

La vreo săptămână, Mihai se mutase în satul vecin, iar cu dormitul – în cantonul pădurarului, care era plecat la școală, la oraș. Venise să-și ia rămas-bun de la tușa Aglae și de la ai ei, ca un om de omenie, cu-o damigeana de vin și cu un cocoș. Întocmise listele de loturi și le-arătase oamenilor; făcuse-n așa fel ca toată lumea să fie mulțumită. Ce aveau să aibă de zis alții mai mari ca el rămânea de văzut. El se purtase-așa cum se cuvenea. Nu luase un capăt de ață de la nimeni. Cine-ar fi crezut că de la azil să iasă un băiat așa de cumsecade? Până la urmă, toate se află. Se găsisese unul, nu se știe de unde, care-l cunoștea și pe Mihai ăsta. Nu putea spune rău despre el, numai că era din tată și din mamă necunoscuți. Socrii lui, care știau că le muriseră cuscii cu trei-patru ani până a nu-și da ei fata după Mihai, se făcuseră foc când auziseră de unde le venea ginerele. Deșteapta lor de fată altul nu mai găsisese. Și plecat toată ziua pe drumuri. Până când aflaseră socrii, Mihai făcuse cereri peste cereri să i se dea o slujbă la birou; de-atunci înapoi, le retrăsese pe toate.

În satul lui Cristu, lumea fusese mulțumită de Mihai și-i ruga numai de bine.

Toate se află, nu s-ar mai afla!

Toamna-ncepea să-și arate semnele pe cer și pe frunzele copacilor. Cristu își pregătea grajdurile; ciocănea toată ziua, ba la un acoperiș, ba la o iesle, ba la un jgheab. Cosea zile-ntregi curelăria cailor. Simina venea rar în pădure și stătea din ce în ce mai puțin. Cristu mereu întorcea capul, fiindcă nu se putea-nvăța să n-o vadă. Când, în sfârșit, Simina se-arăta, el nu se clintea de la cai. Și mai mult de bună-ziua nu-i spunea, nici la venire, nici la plecare.

Îl scotea din fire că Siminei nu-i păsa că-l vede mai morocănos și mai ursuz ca oricând. Dacă Simina lipsea mult ori puțin de-acasă Cristu n-avea de unde să știe, iar de-ntrebat nici să-l fi picat cu ceară n-ar fi-ntrebat.

Simina nu se supăra din fleacuri și trebuia să-i faci prea multe ca s-ajungă la ceartă. Atunci însă îi spunea omului câteva care-l usturau o viață, iar de-mpăcare nu mai putea fi vorba. Ei nu-i plăcea să nu-și dea bună-ziua cu lumea. De-aceea, când își ieșea din fire, decât să deschidă gura mai bine-nchidea ușa. Din partea cumnată-sii, Fanida, avusese destule pricini de

ceartă, și mari și mici. Tăcuse și strânsese din dinți. Cum îi zicea soacră-sa, Aglae, una mai usturătoare, pe Fanida o apuca strechea; căuta repede să-și verse focul asupra cuiva, iar dacă nu era nimeni pe-acasă și nici prin vecini, spărgea câte o cană din dulap sau câte o oală de pământ. După-aceea se simțea ca fulgul, râdea și glumea, iar seara numai de-afurisită îl toca mărunț pe bărbatu-său, prefăcându-se că plânge și povestindu-i printre sughițuri zilele-amare pe care i le făcea ei Aglae. Gheorghe adormea iar ea-l dădea dracului, cu tot neamul lui, și se culca mulțumită că nițică inimă-rea tot îi tăcuse și bărbatului. A doua zi era iar bot în bot cu soacră-sa, iar puneau țara la cale și vorbeau de rău pe toată lumea. Calul de bătaie fiind Simina. Fanida la-nceput umblase să se vâre pe sub pielea Siminei, purtând vorbele de la soacră la noră. Fiindcă de la noră la soacră era traista cam ușoară. Simina își ținea gura față de cumnățica asta, prea binevoitoare ca să nu fie fățarnică. Soacra, deșteaptă și ea, făcuse din nora mai mică un fel de crainic față de nora mai mare. Prin Fanida, Aglae îi spunea Siminei ceea ce-n față n-ar fi avut curaj să-i spună. Simina se făcea că n-a auzit nimic. Și-apoi n-avea noutăți să afle de la Fanida despre soacră-sa. Dar o lăsa să-și bată gura. Dacă asta o-ncălzea, n-avea decât. Până la urmă, văzând că nu se-aprinde nici un foc, și că soacra și nora mai mare nu se păruiesc, Fanidei îi cam trecuse cheful să facă pe poștașul: în schimb prinsese pică împotriva cumnatei care-și bătuse joc de ea lăsând-o să-și răcească de pomană gura. Simina se purtase omenos cu ea, fără să se prăpădească prea mult cu dragostea. Fanida nu putea să-i ierte Siminei că n-o lua-n seamă, că n-incerca s-o-ntrebe nimic. Își vedea de treburile ei, făcând în casa ei ce-ar fi făcut și dacă Fanida n-ar fi fost pe lume și la fel – cu hainele, cu pantofii, cu perdelele, cu toate. Măcar de-ar fi căutat s-o-ntreacă la copii, să aibă ea mai mulți sau mai buni. Trăia Simina asta ca-n pădure, de nimeni nu-i păsa. Sau poate de nebunul de socru-său. Lui căuta să-i intre-n voie, numai de-a dracului, ca să nu fie la fel ca toată lumea. Despre Fanida, și bărbații și femeile ziceau că e albă, frumoasă și grasă cât trebuie. Când era însă vreo petrecere sau când mergea cu Simina pe drum, ochii bărbaților alunecau mai mult spre uscata de cumnată-sa. Fanidei nu-i păsa de bărbații străini, dar, ce e drept, n-ar fi zis ba să se uite mai mult la ea decât la cumnată-sa. După vreo două săptămâni de când intrase Mihai prima oară-n casa lor, Fanida avusese unele bănuieli. Tăciunele ăsta acoperit mocnea el ceva. Bănuielile i se-ntețiră când Mihai se mutase-n cantonul pădurarului. Și se gândea ea: decât să te roadă mereu viermele îndoiielii mai bine să faci pe

dracu-n patru să afli de e laie ori bălaie. După două zile de pândă prin niște tufe de agriș, își văzuse cumnata intrând pe poarta cantonului. Nu se uita nici în dreapta, nici în stânga. Mergea cu capul sus de parcă s-ar fi dus la ea acasă. Fanidei îi bătea inima și-și duse mâna la gură. „Doamne, femeia asta e nebună! Pădure, pădure, dar tot te mai vede careva”. Afară de Fanida, în cele două luni cât bătuse drumul cantonului pe Simina n-o văzuse nimeni. În seara zilei aceleia, Fanida-și altoise copiii și spărsese o oală de pământ din dulap. Peste tot pe unde stăteau de vorbă două femei sau mai multe, Fanida își vâra nasu-ntre ele doar-doar s-o fi aflat de cumnată-sa și de Mihai, fiindcă asemenea lucru tot trebuia să se afle până la urmă. Își rodea zăbala de așteptat. Nu mai avea poftă de mâncare și nici nu mai dormea ca lumea. I-ar fi spus lui Marin, dar, știindu-l rău la mânie, îi era frică să nu facă moarte de om. Dacă sufla vreo vorbă către Aglae era și mai rău. Dar nici să nu se afle nu se putea. Nu era drept. Tot așteptând Fanida zi după zi, că s-o găsi vreun suflet milostiv să bată toba, zburase pasărea cu lațul. Mihai plecase. Când auzise, apucată ca de turbare, Fanida lăsase totul baltă și-o luase la picior spre canton.

— Ai pierdut ceva maică, o-ntrebase bătrâna care păzea cantonul în lipsa pădurarului.

— Aveam să vorbesc ceva cu nevasta pădurarului.

— E plecată. Și pădurarul. A fost carevași aci până alaltăieri, dar a plecat și el.

Unde-i fusese mintea? Și-nchipuise că pentru cumnată-sa avea să-și lase omul slujba, nevasta? Așteptase. Așa-i trebuia. Dacă nu se aflase pân-acum, de-aci încolo n-avea cum să se mai afle. Și dacă făcea Marin moarte de om? Pe ea o omora?

O apucase tremuratul. I se băteau pleoapele, îi clănțăneau dinții și-i înțepeniseră vinele gâtului. Dăduse ocol cantonului de câteva ori. Bătrâna se uitase la ea din ce în ce mai neîncrezătoare și mai nedumerită.

— Dumneata tot ai pierdut ceva.

Fanida nu-i răspunsese. O luase aproape la goană spre sat.

— Dacă nu vrei să spui, să fii sănătoasă, maică. Și bătrâna se-așezase la loc pe prag să mai prindă câteva raze calde ale-nceputului de toamnă.

Ce să facă ea acum, cui să-i spună? Lui Marin, Aglaei? Se-ntâlni cu un om dintr-un sat vecin care ducea de căpăstru doi cai murgii. Omul îi dădu „bună-ziua”, iar ea-i răspunsese „bună-seara”. Cai. Sigur. Cel mai bine. Da, nebunului de socru-său trebuia să-i spună. Lui, fiindcă era cel mai aproape.

Cristu stătea rezemat de ostrețele țarcului și fuma. În mâna stângă ține un bici lung și cravașa. Când o recunoscuse pe noru-sa tresărise. Ei nu veneau în pădure decât când se-ntâmpla ceva. Aglae venise de câteva ori într-o viață de om; o dată, când murise mama lui Cristu, altă dată, când îi murise un frate, altă dată când venise perceptorul, și tot așa. Atât doar că noră-sa nu venea dinspre sat.

Dacă socru-său ar fi întâmpinat-o cu vorbă bună sau cu-o uitătură mai blândă, Fanida n-ar fi avut curaj să-i spună. Muțenia lui și privirea tăioasă îi crescuseră năduful. Trase aer mult în piept. Cristu nu catadicsea să deschidă gura.

— Ei, tată socrule (de obicei îi spunea „tată”), nu mă-ntrebi de ce-am venit?

Cristu dădu din umeri.

— Am avut drum și-am zis să trec și eu să te văd, acuma de când te-a lăsat, adică de când nu mai vine Simina, de când cu Mihai de...

Primul pas fusese greu, acum îi mergea gura-meliță. Văzu că mâna socrului strânge biciul și cravașa.

— Te-oi fi mirat și dumneata de ce nu mai vine mironosița-ncoace. Nu e bine ce face, tată socrule, nu e bine. Cu cine să-și găsească ea să se țină. Cu veneticul ăla de l-ați omenit toți. Și-alde matele, și Marin, și toți. Ce, dumneata nu știai? Toată lumea vorbește. Chiar nu știai?

— Nu.

— Atunci află acum de la mine.

— Și de ce-mi spui mie? o-ntrebă Cristu răstit.

— Ca să știi cine e mironosița de noru-ta.

Fanida parcă-i dăduse cu „sâc”.

— Din partea mea, femeie, n-are decât să se țină cu cine-o vrea. Ce mă privește pe mine?

— Ba, eu am zis că te privește.

Lui Cristu îi tremurau mâinile.

— Du-te-acasă și vezi-ți de treburile tale.

— Uite că nu mă duc.

— Ba, ai să te duci.

— Auzi cu cine să se țină dumneaei?!

— Ți-e necaz că nu te ții tu?

— Să-ți fie rușine, om bătrân. Că dacă nu mi-ai fi socru...

— Du-te-acasă.

— Uite că nu mă duc.

— Ba ai să te duci!

Cristu răsuca biciul în aer și-i croi cu sete una peste picioare.

Fanida țipă ca din gură de șarpe.

— Să mă bată pe mine pentru-o curvă!

Cristu alergă după ea și-i mai arse câteva sfârcuri de bici. Fanida o luase la goană. În sat își mai domolise pasul. Fără să stea un pic pe gânduri, se dusesse drept la Aglae și dintr-un suflet îi povestise tot. Așa ieșită din minți cum părea, își păstrase destulă judecată ca să nu-i spună lui Marin, care poate îi trăgea și el un toc de bătaie, cum face omul la mânie: bate pe cine-i pică mai întâi în mână.

Pe seară, când Simina se-ntorsese-acasă, cu un sac de grașiță-n cap, pentru purcei, soacra și bărbatul o așteptau în picioare. Siminei nu-i mirosi a bine. Îi dădu în gând și despre ce era vorba de stăteau ăștia doi ca niște portărei.

— Umblă vorba că te ții cu Mihai de la măsurători, îi spuse Aglae în loc de bună-seara. Așa e?

Simina se uita la bărbatu-său.

— De ce nu mă-ntreabă Marin? că mi-e bărbat.

— Eu îi sunt mamă și trebuie să știu. E-adevărat sau nu e-adevărat?

Simina se gândi că n-avea rost să facă zarvă, dar nici să recunoască un lucru pe care de-aici încolo n-avea nimeni cum să-l mai dovedească. Ea trebuia să mai rămână aici până și-o vedea copiii la casele lor.

— Nu e-adevărat și chiar dac-ar fi nu e treaba dumitale. Nu e-adevărat! Nu e! Simina vorbise răstit.

— Atunci ce căutai la el în pădure, la canton?

— Să vină ăl de m-a văzut și să spună față cu mine când am fost.

Simina știa că puși față-n față, de obicei oamenii se-nmoaie. Nu mai au curaj să spună un lucru nici când e-adevărat. Se mai gândea că oricine-ar fi fost martorul, ea avea să-l ia pe „nu” în brațe, nu și nu și nu.

— Cine m-a văzut? ca să mă duc eu să-i crap ochii să nu mai vadă câte zile-o avea!

Aglae și Marin tăcuseră. Simina, hotărâtă să nu recunoască, în ruptul capului, întrebă încă o dată:

— Cine m-a văzut?

— Lumea, zise Marin.

— Să văd și eu lumea aia la față.

— Până nu faci foc...

Aglae își mușcă limba ca să n-o spună pe Fanida; în sufletul ei îi fusese totdeauna teamă de Simina, cu firea ei ascunsă și bărbătoasă.

— Treaba voastră, dar nu e bine, zise Aglae și ieși din casă.

Marin se repezi la Simina.

— Am să-i sucesc gâtul ăluia, m-auzi? Și pe urmă am să ți-l sucesc ție, Simino.

— Dacă te-atingi de el, să știi că te omor. N-are omul nici o vină.

Se uită țintă la bărbatu-său.

Marin știa că dacă n-ar fi fost adevărat, cutra de cumnată-sa n-ar fi îndrăznit să scoată vorbele astea. Știa că dacă o strânge de gât intră la pușcărie și rămân copiii fără mamă. Ieși din odaie și se duse-ntins la cumnată-sa.

— Fanido, ascultă-aici la mine; dacă mai spui cuiva ce i-ai spus mamei de Simina și de ăla, să știi că-ți tai limba, cu cuțitu' ăsta, îl vezi?

Marin scoase din buzunarul pantalonilor un fel de cutie-ngustă de os, apăsă pe-un arc și deodată țâșni o limbă de oțel subțire și lucioasă.

Marin știa că mă-sii nu era nevoie să-i spună să-și țină gura. Ar fi avut chef să se-mbete, dar nu voia să-i facă pe voie nevستی-sii, să se creadă, să vadă că din pricina ei nu mai știe ce face. La ei în neam nici o femeie nu călcase pe-alături. Și cine se găsisse, tocmai muta și posomorâta lui, și cu cine, tot c-un mut și-un posomorât ca și ea! Mai bine-ar fi lăsat-o atunci la-nceput, când i se făcuse de ducă. Zi-i muiere și pace!

Despre asta nu mai îndrăznise nimeni să vorbească. Fanida tăcea mîlc, de teamă să nu afle cumnată-sa de unde pornise vorba.

Două zile, Cristu nu dăduse pe-acasă. Aglae, fără să fie-ngrijorată de soarta lui, se duse cu mâncare, vorba vine, fiindcă se duse de fapt să-i spună și lui cine era Simina, noru-sa a bună, care toată ziua venea la el și la caii lui în pădure. Aglae nu era femeie să se lase descurajată cu una, cu două, așa că nu se dădu bătută de privirea căinoasă a bărbatului.

— Ai auzit de noru-ta, Simina?

— Am auzit. Cristu nu voia să se-ntindă cu nevastă-sa la vorbă. După ce răspunse, îi trecu prin gând că Simina ar fi putut să facă vreo prostie, Doamne ferește.

— Auzi dumneata, mironosița!

Lui Cristu-i veni inima la loc. De două zile nu mâncase nimic, băuse doar apă. De două zile, dac-ar fi avut-o-n față pe Simina, ar fi călcat-o-n

picioare. De fiu-său Marin puțin îi păsa. De cinstea muierilor din neamul lui nici atât. Dar pe ea ar fi călcat-o-n picioare.

Cristu stătea drept, cu mâinile nițel depărtate de corp.

— Femeie, du-te-acasă.

— Ție nici că-ți pasă, ai?

— Du-te-acasă, acum.

Ochii lui bărbatu-său nu prevesteau nimic bun. Așa că Aglae făcu repede stânga-mprejur, și porni către casă.

Cristu n-avea pic de stare. Se-nvârtea de colo până colo prin țarc, prin pădure, tăia nuiiele, pe urmă le-azvârlea. Nici nu se-atinsese de mâncarea Aglaei. Îl apăsa o amărăciune-adâncă. Parcă s-ar fi-ntors de undeva și ar fi găsit totul pustiit și ars. Ce e și viața asta a omului!

„Doamne, e nebună”.

Simina venea spre el, cu un coș în mână.

— Bună seara.

Cristu nu-i răspunse.

Simina îi puse coșul dinainte. Se uită la ea cum stătea aplecată peste coș. Îi era ciudă că nu mai avea chef s-o bată. Simina se-așeză pe buturugă. Se uită la Cristu lung, dar el, făcându-se că n-o vede, până la urmă-i întoarse spatele și se duse la cai. Se-ntunecase, și cailor le era somn, că nu mai ascultau comanda. Îi legă de ostrețe și azvârli o privire spre noră-sa. „Să se ducă dracului și să mă lase-n pace!”.

Se-apropie cu pas hotărât, pregătit s-o trimită acasă.

Simina nu se clintea de pe buturugă. Nu dădea nici un semn că-l vede sau că-l aude. Dormea? Visa?

Cristu vru s-o scuture de umăr. Era aproape-ntuneric, de-abia se mai zărea. Simina stătea dreaptă, cu mâinile-n poală. Fără să suspine, fără să se schimonosească, plângea. Lacrimile i se opreau în piepții bluzei.

„După el o plânge? După cine, după necine, vorba e că plânge”.

Lui Cristu nu-i venea nici să stea, nici să plece. Stătuse nemișcat în fața ei. Într-un târziu, scoase batista din buzunar și i-o-ntinse. Simina luă batista, se șterse la ochi, vru să pună batista-n sân, dar se răzgândi, se ridică-n picioare, i-o dădu înapoi și, fără să se-apelece, îi ridică mâna și i-o sărută, se-ntoarse și porni spre sat.

Cristu rămase pironit locului. „Uite-așa ajunge omul de se spânzură”, îi trecuse prin minte a pagubă și-a jale.

Ieșise lună nouă. Caii mâncau tărațe din jgheab, și nechezau din când în când, răspunzându-și unul altuia.

Simina venise și-a doua zi, și-a treia, venise mereu. Ședea pe buturugă și se uita la cai. Încet-încet, începuseră să vorbească de una, de alta, cu economie, ca și-nainte, așa cum știau ei.

— Când o să facă Stela mânzul, ți-l dau ție, Simino.

— Jumătate să fie al dumitale, jumătate al meu.

— Fie și-așa.

Într-o noapte, pe la-nceputul lui martie, Simina și Cristu nu se mișcaseră de lângă Stela decât ca s-aducă din casă cărămizi și cârpe calde pe care le puneau pe burta iepei. Spre dimineață ieșise la lumină un cap negru cu stea albă în frunte. Mânzul se clătina pe picioare – tremura mărunț din tot trupul, firav și umed – și după ce se dezmeticise nițel începuse să sugă. Simina și Cristu stăteau istoviți pe-un maldăr de fân și nu le venea să-și ia ochii de la mânz.

— Să-i zicem Sultan.

— Așa să-i zicem, Simino.

Fusesse un martie friguros, cu „babe” afurisite, pline de toane, cu ninsori și cu viscol. De-abia spre sfârșit se-ndreptase vremea. Simina și Cristu n-aveau somn din pricina lui Sultan. Mânzul era sănătos, dar, ca toate animalele mici și de rasă, nu se-mpăca defel cu frigul. Simina și Cristu aduceau căldări de jăratec și le puneau în colțul grajdului unde stăteau doar Stela și Sultan. Ziua, noaptea, ei erau mai mult în grajd decât în casă, de grija mânzului, dar mai ales de dragul lui. Cristu nu-și aducea aminte să mai fi avut altul la fel de frumos. Era lung în picioare, cu pânțelele supt. Cu două gropițe la-mbucătura crupei cu spinarea, avea copite mici, care-abia acopereau palma Siminei, iar deasupra copitelor negre și lucioase ca de lac, la-ncheietura de jos a picioarelor, avea un fel de manșete albe de păr mai lung, înspicat cu vânăt, la fel cu steaua din frunte. Dacă Simina venea de la bucătărie și mirosea a mâncare, Sultan necheza supărat. Din găleata lui nici Stela n-avea voie să bea. Ca să ia ceva din mâna Siminei sau dintr-a lui Cristu, mai întâi mirosea, mișcând nările care stăteau rareori liniștite, iar dacă mâna nu era proaspăt spălată nu mânca. Scutura din cap, mișca din coadă și scurma cu copita-n pământ. Era mai tot timpul nemulțumit și țăfnos. Altuia, Cristu i-ar mai fi ars câte-o subțirică, dar pe ăsta-l iubea și se purta cu el cum te porți cu un copil pe care-l ai la bătrânețe.

— Nici de copii n-a avut grijă Simina ca de mânzu' ăsta, zisese Aglae. Barem de nebunu' ăl bătrân ce să mai vorbim!

Dacă era mulțumit, Sultan își pune capul pe umărul Siminei sau pe-al lui Cristu și necheza ca o ploaie de clopoței, apoi se scutura o dată și ciulea urechile. Când era singură, Simina îi săruta steaua din frunte și botul pe nări. Toată ziua-l periau și-i ungeau copitele. Nu era geambaș în împrejurimi care să nu fi vrut să-l cumpere, ba veniseră și sătenii care l-ar fi luat numai de frumusețe, ca să-l închirieze voiniceilor pe la nunți.

Dar Cristu nu-l avea de vânzare.

— Ce-ai de gând să faci cu el? întrebese Aglae.

— Îl păstrez pentru sufletul meu.

Chiar dacă n-ar fi vrut, Cristu ar fi trebuit să-l păstreze, fiindcă Sultan nu suferea decât mâna lui Cristu și pe-a Siminei. Dacă se-apropia altcineva de el, necheza ca apucat și izbea cu copitele și cu capul. E drept că stăpănu-său nu se străduise nici un pic să-l învețe cu străinii. N-avea pentru ce.

Titu al lui Barose, geambaș vestit, venise de vreo zece ori să-l toace la cap pe Cristu să-i vândă mânzul. Dacă văzuse că bate mereu la poartă-nchisă încercase s-o ia pe ocolite, punându-se la taifas și la băutură cu Marin, că doar-doar, dacă l-ar ruga pe fiu-său, Cristu avea să se-nduplece.

Când ieșea Sultan la pădure, „la școală”, copiii se țineau cârd după el. Se strigau din casă-n casă, de vuia satul.

— Ieșiți, măi, că trece Sultan.

Purtat de-un căpăstru roșu cu ținte, Sultan trecea cu capu-ncordat, mergând în buiestru sau cum îi poruncea Cristu.

În duminica în care se-nsuraseră cei doi băieți ai lui Marin și-ai Siminei, Simina se sculase cu noaptea-n cap și-i împletise lui Sultan panglici în coamă. În fruntea alaiului mergea Cristu călare pe Sultan. Venise lume și din satele vecine să vadă nunta celor doi frați și calul vestit pe care mulți l-ar fi cântărit în bani. Simina era veselă cum n-o văzuse nimeni de când venise-n sat. Râdea ca pe vremea copilăriei.

Aglae-și pusese câteva rânduri de fuste care-o-nfoiau așa de mult, că dac-ai fi vrut să-i spui ceva la ureche n-ajungeai. Avea-n cap basmaua de satin cu trandafiri brodați, cu ciucuri până-n șale, iar la gât salba cu trei rânduri de galbeni împărătești.

„O fi veselă Simina că-și însoară feciorii, sau că umblă Sultan al lor în capul nunții?”, se-ntreba Aglae. Și-i era ciudă că-n ziua aceea în fruntea bucatelor se afla Simina, ca soacră-mare ce era.

În biserică, Aglae simțise că i se-ntunecă-naintea ochilor: miresele aveau în urechi ale două perechi de cercei de aur ai Siminei. „I-o fi-mprumutat pentru nuntă, că n-o fi fost nebună să li-i dea de tot”. Până nu se termina cununia n-avea cum să afle. Aglaei îi pierise cheful. Avea să petreacă ea, avea să se prefacă, dar... Mai întâi să vadă cum stau lucrurile.

Dăduse Dumnezeu și se terminase cununia.

— Simino – Aglae o apucase pe noru-sa de mână – ce e cu cerceii tăi în urechile ăstora?

— Sunt dar de nuntă din partea mea.

— Brava, Simino, nici nu se luară bine și tu gata cu cerceii, și ce cercei!

Simina ridicase din umeri, fără nici o părere de rău.

— Și dac-au să se despartă?

— Să se despartă sănătoși! Dumneata vrei să știi dacă le-aș lua cerceii-napoi; nu i-aș lua.

— Să vedem ce zice și Marin, bărbatu-tău.

— Îi am de la mama și de la tata.

Aglae nu se lăsase până nu-i spusese și lui Marin ce nevastă nebună avea.

— Fii pe pace, mamă, că știu eu cum să-i iau înapoi. Las' pe mine, o liniștise Marin.

Simina îl închisese pe Sultan în grajd, cu lacătul la ușă, de teamă să n-ajungă vreun copil la el.

Trecuseră douăzeci și unu de ani de când purtase și ea rochie albă, lungă până-n pământ și cunună de lămâiță. Socru-său stătea singur, răzimat de-un stâlp al casei, și privea nunta.

Simina se-apropie de el.

— Vino, nene Cristule, să jucăm hora miresei ca acum 21 de ani. Ți-aduci aminte c-ai vrut să joci lângă mireasă?

Cristu se uită la Simina. Îi stătea bine-n rochia vișinie cu dantele albe la mâneci, cu capul gol, cu părul des și negru, împletit coc, la ceafă. La gât, purta un galben împărătesc atârnat de-un șiret negru.

— Ți-aduci aminte, nene Cristule, cum m-ai trecut pragul în brațe și cum mi-ai prins galbenu-n beteală?

— Mi-aduc, mi-aduc. Aveam 37 de ani, ca tine-acum. Hai să jucăm hora miresei.

Nimeni nu-l văzuse pe Cristu atât de vesel, nici la tinerețe... Nu-i scăpase horă ori sârbă nejucată. Ochii verzi îi sclipeau sub sprâncenele

negre în care se iveau fire sure.

— Ești veselă, Simino!

— Sunt, nene Cristule, îi văd însurați și mi se ia o piatră de pe inimă. Acum nu mai au nevoie de mine. Mă simt ca fulgul.

— Și ce-ai de gând?

— Ce să am? Nimic. Simina oftă.

Cristu și-o aduse-aminte la luminișul din pădure cu 17-18 ani mai înainte. Poate că și uitase ce-i spusese lui atunci și nu era bine să dezgroape morții.

— Acum pot să și mor; nu mai are nimeni nevoie de mine.

— Simino!

— Te strigă bărbatu-tău.

Cristu se uita la hora care cuprindea toată curtea. În gălăgia și-n chiuiturile care veneau din toate părțile de-abia se mai auzea taraful.

Cumnații de mână, cu maramă de borangic trecută peste umăr, cu pene la pălărie, jucau câte-o ploscă-n mână și strigau cât îi ținea gura. Femeile slobozeau câte-un chiot de-ți luau urechile. Spre livadă, câinii sencăieraseră de la oase. Pân-acum, între nuntași nu se-ntâmplase nici-o bătaie. Nu erau încă destul de băuți.

„Toți au să moară-ntr-o zi. Pe toți are să-i înghită pământul”, se gândea Cristu.

Hora juca mai departe, se despărțea-n două, în trei, iar se unea, iar se despărțea, oamenii erau mai domoli, chiuiturile mai rare; hora semăna cu un lan de grâu măturat de-un vânt ostenit, ca după furtună.

„Pe toți are să-i înghită pământul”. Ca să-și alunge gândul, se duse la Sultan, în grajd. Mânzul, fiindcă tot mânz îi spuneau, deși împlinise un an și jumătate, își întoarse capul, cu urechile ciulite. Cristu îi puse un braț de fân dinainte. Sultan se uita la el. Cristu îl luă cu mâna de după gât și-și culcă obrazul lângă urechea lui.

— Sultan, Sultan! Voi sunteți viața mea.

A doua zi la prânz, când nunta se spărsese, unii meseni, rămânând mai pe la mese, mai pe sub ele, ne-ndurându-se încă să plece – știind că pivnițele gemeau încă de mâncare și de băutură – mâncau sub frunzarul din curte; la o masă mai la o parte se trăseseră Marin, Simina, tinerii însurați; Gheorghe cu Fanida și cu băieții lor, Aglae, Cristu și părinții mireselor, neamurile-apropiate.

— Agripino și tu, Lucico, ieri când v-ați cununat aveți în urechi cerceii de aur ai soacră-tii. Aduceți-i înapoi, c-aci la noi eu țin lucrurile mai scumpe.

Simina se făcu albă la față. Miresele se uitară una la alta, pe urmă la Simina.

Agripina se ridică de la masă.

— Unde te duci? o-ntrebă Marin.

— Mă duc să-i aduc din casă.

Cealaltă ridică mâinile să-și scoată cerceii din urechi.

— Eu înțelesesem că mămica ni i-a dat de tot, zise ea.

— Pe mine nu m-a-ntrebat nimeni, oftă Marin.

Simina înghiți în sec.

— Marine, eu le-am dat cerceii de tot. Unii mi i-a dat și mie nașa când eram fată, pe ăilalți mi i-au dat părinții când m-am măritat. Părinții mei, Dumnezeu să-i ierte! Mie mi-a trecut vremea, nu-i mai port. Nu mai ține tu, Marine, toate lucrurile. Or fi și ele-n stare să-i păstreze. Erau de la nașa, de la mama și de la tata.

Apăsase cât putuse pe ultimele cuvinte și se uitase vânt la bărbatu-său.

— Cred că dac-avem un obicei al casei trebuie să-l păstrăm, zise Marin, cu un glas nici prea aspru, nici tocmai blajin.

— Să mai schimbăm obiceiurile, zise Simina. Acum să luăm să mâncăm.

Numai de mâncare nu-i mai ardea cuiva.

Pentru moment, Marin se dădu bătut. Tot avea el să-i mute fălcile nevesti-sii, curva dracului, că nu-i dăduse tălpășița atunci când trebuia. Așa merita dacă de bun ce fusese ajunsese prost.

— De ce nu le-ai dat și galbenul de-l ai de la socru-tău, Simino? întrebă Aglae.

— Pentru că ele sunt două și galbenul e unul.

Cristu-și aprinse o țigară.

— Ce te-a apucat, omul lui Dumnezeu, să fumezi și-n timpul mesei, nu-ți ajunge cât fumezi acolo? se răsti Aglae la bărbatu-său, fiindcă nu se putea răsti la cine știa ea.

Aglae și feciorii ei sorbeau două-trei înghițituri de vin și strigau „hai și-om trăi, noroc!”, dar de-nveselit nu se mai înveselise nimeni. Era ca o masă de-nmormântare, când rudele mortului au și-nceput să se certe pe-mpărteală.

La două săptămâni de la nuntă, întorcându-se acasă după o noapte dormită-n pădure, Cristu nu-l găsisese pe Sultan în grajd.

— Simino, Simino!

Simina era dusă la-nmormântarea nașă-sii, în satul vecin.

Nimeni nu știa unde era calul. Dacă era viu, nu se putea să nu-l găsească. Dar viu nu-și închipuia cum l-ar fi putut lua cineva din grajd. Îi omorâseră calul.

Luase și pușca din cui și-amenințase, dar nimeni nu știa de soarta calului.

Simina era sigură că nu-l omorâseră. Erau prea lacomi ca să-l omoare. Îl vânduseră, dar cui?

Cristu bolea pe picioare. Ar fi zăcut, dar nu voia să se lase doborât în fața nemernicilor ălor. Nu rămăsese loc prin împrejurimi pe care Simina să nu-l bată cu piciorul, întrebând în dreapta și-n stânga de Sultan.

Trecuseră vreo două luni de când pierise calul. Într-o noapte, pe la cântători, Marin se trezise la ușă cu Titu al lui Barose, care i-l aducea înapoi pe Sultan.

— Ia-ți calul și dă-mi banii. Nu pot face nimic cu el. Era să ne omoare și pe mine și pe copii.

— Cum de nu te-a omorât când l-ai luat de-aici? îl întrebase Simina care-l mângâia pe Sultan pe gât.

— Sultan, Sultan!

Sultan nu clipea, nu necheza, parcă dormea de-a-n picioarele.

— Ce i-ați făcut? întrebă Simina. ăsta nu-i Sultan al nostru. I-ați făcut ceva.

— Dar ce nu i-am făcut?! Ca să-l ducem de-aici, că altfel nu s-a lăsat, i-am turnat pe gât o fiertură de buruieni care dau un fel de somn. Când s-a văzut la mine-n grajd, am zis că e turbat. Spărgea tot. Lovea pe cine se apropia de el. Am încercat cu foamea, cu bătaia, nimic. I-am dat iar fiertură, dar după ce-i trecea de la fiertură era și mai sălbatic. Ia calul, Marine, și dă-mi banii.

— Sultan, săracul de tine!

Simina îl mângâia mereu pe gât.

— Lasă-l, femeie, că dacă se trezește e-n stare să ne omoare.

— Ia-ți calul și dă-mi banii.

— Nu-ți dau nici-un ban. N-ai decât să-ți iei calul înapoi. N-am avut nici o înțelegere. Calul l-ai vrut, calul îl ai. Nu mă interesează. Ia-l înapoi.

— Eu înapoi nu-l iau. Vreau banii mei cu care cumpăram douăzeci de cai. Că dacă nu, mă duc la miliție.

— Du-te sănătos, eu nu ți-am băgat mâna-n buzunar. Și-acum dă-mi pace să mă culc.

Titu lăsă calul în mijlocul curții și plecă-njurând.

— Colaci, tămâie și lumânări să-ți iei de banii mei, Dumnezeii și grijanii ta de bandit!

„Să te-audă Al-de-sus!”, zise-n gând Simina.

Marin închisese ușa cu zgomot. Simina luă calul de căpăstru și-l duse-n grajd la locul lui. Toată noaptea stătu în pragul grajdului.

Simina și Cristu se uitau unul la altul și dădeau a pagubă din cap. Sultan al lor murise. Sultan cel de-acum era un cal străin, de care nu te puteai apropia, care se speria de lumină ca turbații de apă, dormea tot timpul de-a-n picioare, necheza noaptea de te băga în sperieți; găurise podeaua grajdului de scurmat cu copitele, avea o uitătură adormită cu scăpărări de dihanie, din când în când.

— Săracul Sultan al nostru, ce-a făcut ticălosu' ăla din el.

— Nu ticălosu' ăla, ticălosul de băr... de fiu-meu, Marin.

— Nea Cristule, ți-aduci aminte c-am venit la dumneata-n pădure acum opșpe ani, într-o zi, și c-am stat de vorbă și că ți-am spus...

— Ce mi-ai spus?

— Că eu tot plec de la Marin, când s-or face copiii mari? Eu plec, nene Cristule.

— Unde?

— Unde-oi vedea cu ochii. La oraș. S-o găsi vreun loc pe undeva și pentru mine. Să nu mai aud de ei nici la moarte.

Cristu se uita la ea și nu mai știa ce să-i spună. Se uita bănuitor.

— Să nu crezi că mi-am găsit, știi, ca atunci, demult. Nu. Mă duc cu Dumnezeu, dar la ăștia nu mai stau. Dacă-mi fac un rost, o să vii să stai la mine.

— Uite numai eu îți lipseam!

— Da. Numai dumneata. La noapte, când au să doarmă toți, plec. Rămâi sănătos, nene Cristule, rămâi sănătos, Sultan, și să dea Dumnezeu să te-ndrești!

Cristu nu pleca. Simina se-aplecă și-i sărută mâna.

De la plecarea Siminei, Cristu stătea numai la pădure și-n grajd cu Sultan, care tot nu se-nzdrăvenea. Cristu dăduse zvon printre geambași că

vinde caii. Îi păzea-n pădure, nu se mișca de lângă ei, dar nu-i mai învăța nimic. Ceasuri întregi nu-și lua ochii de la buturuga pe care stătuse înainte Simina. Vându până la urmă caii și puse banii la C. E. C. pe numele Siminei.

— Să știi c-a-ngropat banii, vorbea Aglae cu fiu-său Marin.

Își făcuseră cheie pe ușa lui Cristu și-i scotociseră prin odaie. Cristu se făcea că n-a băgat de seamă. Cu fiu-său, Marin, nu mai schimba nici o vorbă de când bănuielile i se-adeveriseră în privința lui Sultan. Titu al lui Barose, văzând că nici miliția nu scoate nimic de la Marin, decât să umble pe drumul judecăților, mai bine se lăsase păgubaș.

Aglae scormonise cu ochii ei de viezure fiecare talpă de pământ din grădină, că doar-doar o vedea vreo săpătură proaspătă.

Într-o zi își ieșise din fire.

— Ia ascultă, măi, omule, ce-ai făcut cu banii de pe cai?

— Treaba mea.

— Nu te gândești, mă, că zilele omului sunt numărate și că-nchizi și tu ochii, ca tot omul, mâine-poimâine? Ce, vrei să putrezească ai bani cine știe pe unde?!

— N-avea grijă, că nu putrezesc.

Chiar a doua zi, Cristu se duse la oraș și ceru să i se facă un duplicat cu banii, iar celălalt carnet îl lăsă dirigintelui, cu adresa Siminei scrisă pe-o foaie-alături. Pentru orice nevoie, că omul nu-și știe zilele.

Deși nu mai avea caii, Cristu se ducea zilnic în pădure, în luminișul unde-și petrecuse-aproape toată viața. Și-aici îl pândeau, ba nevasta, ba feciorii, ba nepoții, ba noru-sa. Toți se țineau scai după el, că doar-doar o umbla să-și dezgroape banii. Și pe ăștia îi voiau, și pe-ăștia să pună tot ei mâna, să nu cumva s-apuce și altul o fărâmbă. Unde să se mai ducă la 58 de ani? Pe capul Siminei? Nu, nu. Trebuia acum treizeci de ani, acum douăzeci, ce-a fost a fost.

Cu nora cea mică a Siminei nu se-nțelegea niciunul. Venise tatăl fetei cu căruța s-o ia acasă, cu lucruri cu tot. Aglae, Marin, Fanida și bărbatul fetei îi luau lucrurile bucată cu bucată, le scuturau și i le puneau în cufărul de zestre, ca să nu se strecoare ceva cu care nu venise de la mă-sa și de la tat-său. Aglae îi scosese din urechi, cu mâna ei, cerceii dăruți de Simina.

— Țștia sunt dați de soacră-mea.

Tatăl fetei se-ncăierase cu Marin și cu Fanida pentru cercei. Fusesse o zarvă că se strânsese toată mahalaua. În sfârșit, era noapte. Ca de obicei,

Cristu n-avea somn. Se duse-n grajd la Sultan. Îi era sufletul coclit de cele petrecute ziua. „Strâmb mai e alcătuită lumea asta. Doamne Dumnezeu!”.

Aprinse becul mic din fața ieslei. Se uita la Sultan. La genunchiul stâng din față, parc-avea o rană. Se plecă să vadă. Calul se smuci și-l izbi de câteva ori cu copita-n cap. Cristu icni scurt și de-abia răsuflând, cu sângele șiroi, ținându-se de garduri, se duse-n casă. De-ar avea putere, de-ar avea putere... Își duse mâna la cap; apoi o întinse cu greu și luă pușca din cui. Pe perete rămase o pată de sânge. Se târî din nou spre grajd. În prag simți că-l lasă picioarele. Se rezemă de ușă; împinse ușa cu patul puștii, luă din cartușieră două cartușe și le băgă pe țevi. Se târî ca vai de lume până lângă Sultan. Mâinile-i tremurau. Lipi țeava de tâmpla calului și trase. Calul rămase-n picioare, apoi căzu-n genunchi. Cristu desfăcu pușca, suflă, mai mult oftă în țevi și vârî alte două cartușe. Afară se lumina. Auzi ca prin vis țipete, larmă. „Repede, repede. În inimă, acolo e buba”. Lipi țeava de piept. „Mânzul tău, Simino, al tău, Simino, Simino...”.

Medicul legist spunea că rănilor de la cap nu fuseseră foarte grave și că, dac-ar fi fost bine îngrijite, de pe urma lor nu i s-ar fi tras moartea.

— De la cai i s-a tras, spunea Aglae, și cu ea la fel, tot satul și tot neamul. De la cai și de la...

La o săptămână după moartea lui Cristu, la poștă sosise pe numele lui o recomandată scrisă de Simina. Poștașul voia s-o ducă familiei, dar dirigintele o trimisese înapoi, scriind pe plic „adresantul decedat”.

ÎN AMURG.

Rupea ici-colo, pe-alese, câte un fir de iarbă fraged și mustos, fiindcă nu păștea pe săturate, ci ca să mai simtă o dată gustul ierbii. De altminteri, fire coapte, înfipite bine-n pământ, mirosind amărui a fân cosit, n-ar mai fi putut rupe cu gingiile lui știrbe. Doar în fundul gurii îi mai rămăseseră două-trei măsele tocite. Coama și coada erau de cal bătrân și ne-ngrijit, pe care de multă vreme n-a mai trecut țesala. Un cal bătrân și flămând, al nimănui, cum știa el că pe vremuri erau numai câinii. Întâlnise el de multe ori în viața lui dobitoace de-astea-amărâte, gata să se ia după oricine le-ar fi azvârlit o firimitură, o vorbă bună sau măcar nu le-ar fi alungat. Pe vremea-aceea, el mergea țațoș, cu capul încordat, în ham sau cu șaua-n spinare, cu hățurile țintate, cu coama împletită-n codițe, mărunte, sau țesălată fir cu fir, cum îi abătea Stăpânului. Pe-atunci, nu-și prea dădea el seama ce se petrece cu câinii-aceia zdrențăroși și flocăiți, cu câte-o ureche ruptă, șchiopătând de câte un picior, mergând – chiar și când sunt întregi – aplecați din șale, cu burta aproape de pământ și, nelipsit, cu coada-ntre picioare, tresărind și lipindu-se de garduri la orice zgomot, cât de mic, pe care alte urechi nici nu l-ar fi băgat în seamă, speriați și de-o umbră. Stăpânul ofta, le-arunca o bucată din traistă, și iar ofta, fără să se uite-n urmă la dobitocul căruia nu-i venea să creadă că, fiind al nimănui, i se poate-azvârli și altceva decât o piatră. Ca să nu-l poată-ajunge câinele din urmă, Stăpânul strângea frâul și dădea șfichi din bici.

Noaptea, pe răcoare, se-ntorceau de la pădure, petrecuți de lumina lunii și de țârâitul greierilor.

Stăpânul îngâna un cântec, iar în locurile unde liniștea era mai adâncă zicea încet „ia, ia ascultă”, și-și apleca urechea spre liniște ca spre-o fântână fără fund.

Furat și el de țiuitul tăcerii și de zgomotul vătuit al copitelor, de rotocolul alb al lunii și de viața adormită ce răsufla în vis, calul rărea pasul. Stăpânul cobora, îl bătea pe grumaz, îl trăgea ușurel de urechi și mergea mai departe pe jos, sporind zgomotul surd cu încă o pereche de picioare. În umbletele astea albe, de după o tufă, dintre copaci, le tăia calea Ea. Calul simțea greutatea femeii doar când întindea Stăpânul brațele și-i ajuta să urce. Pe urmă, o mână ușoară-i mângâia grumazul și se-ncurca prin coama-mpletită. Vorbă n-auzise niciodată. Tot ce-aveau să-și spună își șopteau la ureche. La o vreme, nu mai simțea mâna ei pe grumaz și prin coamă. Alteori, mergeau

alături de el, amândoi pe-aceeași parte, fără să scoată o vorbă. Calul iar simțea două mâini care se plimbau pe grumazul lui și degete numărând codițele din coamă. O mână mare, cu degete puternice și arse de soare, îi scotea zăbala, iar alta, mititică și grăbită, îi ducea la bot câteva bucățele de zahăr mirosind a busuioc. El asculta cu urechile ciulite și număra pașii. Deodată, numărul pașilor se-mpuțina, se subția. Femeia pierdea după-o tufă sau după vreun copac, așa cum se ivise. Stăpânul îl apuca de hățuri și, bătându-l pe grumaz, îi spunea între două oftaturi: „Mihule. Mihule, ce știi tu!”. Nu știa, ce să știe el, care n-o văzuse niciodată pe femeia care le ieșea înaintea noaptea, iar ziua doar la umbră deasă, prin locuri ferite, în mijlocul pădurii sau în josul livezilor prin anini, pe unde oricând ai fi văzut o femeie nu te mirai, fiindcă s-ar fi putut să vină după vreascuri. El nu știa; după cât cântărea femeia când o purta în spinare, după mâna care-i întindea zahăr cu miros de busuioc și după tulpanul alb cu mărgele pe la margini, pe care-l zărise o dată de după ochelarii lui de cal, nu putea judeca mare lucru. Nu văzuse femeia din față ca să știe și el cine bântuia gândurile Stăpânului, pentru cine umblau ei în miez de noapte ca apucații, pentru cine-și făcea Stăpânul mereu de lucru prin anini și pentru cine trebuia să se prefacă el că paște într-un loc pe unde nu creștea decât izma. De câte ori mergeau în anini, Stăpânul avea grijă să-i aducă o traistă cu trifoi, pe care i-o puneă cu grijă dinainte pân-a nu ajunge acasă, unde nevasta s-ar fi putut lua de gânduri dacă, după-atâtea ceasuri de pășune, calul s-ar fi-ntors cu pânțelele supt. Niciodată nu mânca el iarbă mai frumoasă și mai îmbietoare la miros ca-n zilele când umblau pe vale, prin anini.

După ce mânca traista de trifoi, când aproape s-ajungă-n ogradă, Stăpânul îi aducea calului la bot, cu palma lui mare, câteva bucăți de zahăr cu miros de busuioc, și-l bătea pe grumaz de parc-ar fi vrut să-i cumpere tăcerea. Mult mai ofta Stăpânul după muierea asta. O fi știind el de ce ofta.

Cu vreo lună înaintea de-a muri Stăpânul, merseseră zi de zi în anini. Stăpânul stătea culcat pe-o pătură la soare și se uita lung la cer, mestecând un fir de iarbă-ntre dinți. Începuse să-i încărunțească părul și să-i iasă zbârcituri pe lângă ochi. Nu mai era tânăr. Nici el, calul, nu mai era tânăr. Câtă vreme trecuse de când era un mânz rotat, ostenind de-alergătură după căruța la care era înhămată mamă-sa? Dar de când păștea cu toți caii satului pe izlaz, când nu știa ce-i oiștea, nici șaua și nici hamul? Fericită vreme tinerețea, când nici nu-și dădea seama că trăiește!

Pe urmă, începuse viața adevărată, cu ham, cu potcoave, cu biciușca Stăpânului care plesnea pe lângă urechi. Plesnetul ăsta pe lângă urechi și strânsul frâului care-i apăsa zăbala-n gură erau singurele senine de asprime ale Stăpânului, și poate că nu de asprime, ci de grabă. Când mergea la potcovit, Stăpânul nu uita să-i spună țiganului: „Ai grijă să nu-l doară”. L-o fi durut ceva pe Stăpân înainte de moarte? El crede că-l dureau gândurile care l-au adus în anini, pe vale, până-n ziua morții. Stătea întins pe pătură cu ochii la copaci și la cer. Tresărea la cel mai mic zgomot. În fiecare zi, se furișea sub copacul lui femeia străină cu fustele ei înfoiate și cu tulpanul cu mărgelile tras pe ochi. Se-ascundea de privirile calului. Nu se-auzea nici o vorbă. Stăpânul se uita la Ea cum se uita la cer și la copaci. După ce pleca Ea, mistuindu-se ca o umbră, Stăpânul îl chema cu un fluierat scurt și-i întindea, cu mâna galbenă și fără vlagă, niște bucățele de zahăr cu miros de busuioc. „Mihule, Mihule”. Așa se-ntâmplase și-n ultima zi. Stăpânul murise-ntr-o seară, la câteva ceasuri după ce se-ntorseseră unul lângă altul, încet de tot, din anini. De la o vreme, Stăpânul nu mai mergea călare.

În ziua-nmormântării, în urma carului care ducea mortul la groapă, venea calul cu șaua-n spate, cu frâul târâș, cu panglici negre împletite-n coamă. Se vede că așa voise Stăpânul. Încolo, înmormântare ca toate înmormântările, cu femei care bocesc și cu preoți care citesc și cu lume care se-mbulzește. El a rămas lângă mormânt până când au aruncat groparii ultima lopată de țărână. Cineva l-a luat de hățuri și la dus pân' la poarta cimitirului, iar acolo l-a lăsat singur. El a mai întors odată capul ca să mai vadă unde-a rămas Stăpânul. De undeva, dindărătul unor tufe, s-a apropiat de el o femeie cu-o basma neagră trasă ca o streășină peste ochi, l-a bătut pe grumaz și i-a trecut mâna prin coamă. „Mihule, Mihule”. S-a uitat lung în ochii lui cu ochii ei verzi din care curgeau două șiruri de lacrimi. Ea era, numai Ea putea fi.

Nevasta Stăpânului a plecat la oraș cu copiii. În casa lor, s-a mutat un bărbat gras, chel și cu ochelari, cu-o nevastă mărunță, uscată, cu ochelari și ea. Numai că ai ei erau fumurii. Pe el, o vreme, nici nu l-au scos din grajd. Îi puneau fân și grăunțe-n iesle și-o găleată cu apă, ținându-l la-ntuneric ca pe-un sobol. Pe urmă, când au început să-l scoată la lumină, îl înhămau la o șaretă și-l fugăreau în flecare zi, prin toate satele dimprejur, lăsându-l ceasuri întregi în fața câte unei cooperative, a câte unei librării. Urechile de-abia le mai simțea de-atâtea plesnete, iar colțurile buzelor i se-ntăriseră de cât le strângea zăbala. Se grăbeau de parcă peste tot i-ar fi așteptat pomi înfloriți și mese-ntinse.

Glasurile lor, al lui – gros și umflat ca o gogoasă goală pe dinăuntru, al ei – îmbufnat, de cobe, de parcă i s-ar fi tot înecat corăbiile, îl usturau mai rău decât șfichiurile biciuștii. Vorbeau tare și numai despre alții; iar când vorbeau despre ei – numai ca să se răstească unul la altul. Tânjea după șoaptele Stăpânului, după mâna ușoară care i se-ncurca prin coamă și după zahărul cu miros de busuioc. Chiar fusese aieveja?

Ăștia nu deschideau gura fără să spună vreo răutate despre careva sau să nu pună la cale o răutate. Îi părea bine că e cal. Să te fi ferit Dumnezeu să fii om și să ieși în calea unora ca ei! Cum simțeau că le-ar putea-o lua altul înaintea, începeau încă în trapul calului să-și facă planuri cât mai dibace cum să-l înfunde pe bietul om ca să nu se mai scoale. Nimic nu li se părea mai firesc decât să facă rău altora, iar după ce făceau răul erau supărați tot ei, ca și când ar fi suferit o mare nedreptate. Cu mintea lui de cal se tot întreba unde încăpea atâta răutate în doi oameni. Ca să uite bâzâitul de gânganii nesuferite al glasului lor îi plăcea să-și aducă aminte glasul copiilor Stăpânului care strigau, pe când era el tânăr: „Bunelule, bunelule. Vino să vezi mânzul...”. Neamul Stăpânului avusese cai din tată-n fiu. Ăștia n-avuseseră nici pisică.

Într-o zi, s-a luat hotărârea – iar de hotărârea asta noii lui stăpâni nu erau deloc străini – să fie duși la abator toții caii bătrâni, iar cu timpul și cei tineri. Vremea cailor trecuse, acum era vremea tractoarelor și-a camioanelor. Toții caii au fost căutați în gură; stăpânilor li s-a dat o adeverință că-și mai pot păstra caii tineri, iar celor cu cai bătrâni o convocare în care erau scrise locul, ziua și ora când trebuia să predea calul contra unei mici sume de bani. Când a sosit ziua scrisă-n convocare, oamenii au dus caii-ntr-un ocol la marginea satului de unde, a doua zi, aveau să-i încarce-n camioane și să-i transporte la abator, la oraș.

Unii luau și-un sac de nutreț, pe care-l puneau înaintea calului ca să nu rabde de foame, și ca să nu se simtă părăsit când s-o vedea-ntre-atâția cai și cu-atâția oameni străini în jur. Alții, despărțindu-se de cal ca de-un lucru nefolositor, îi puneau doar curmei la gât, ăl mai vechi și mai ponosit din toată gospodăria, cu care să-l lege-n țarc.

Noii lui stăpâni aveau să-i mai dea un braț de fân de bun-rămas ori aveau să-i lege funia de gât? După cât îi cunoștea, n-aveau să-i dea fân, mai ales că el neavând grai nu putea să spună la alții. Sau poate, cine știe, or fi dintr-acea care se-nduioșează și plâng la moartea dușmanului ca la moartea celui mai bun prieten și care se-așază la capul mortului, că nu mai au alții loc de

răul lor. Stăpânii ceruseră o păsuire de 24 de ore. De vreme ce camionul pleca abia a doua zi după-amiaza, aveau să ducă atunci calul, fiindcă mai aveau de făcut niște curse prin satele vecine. Nu erau ei oameni pe care să-ndrăznească să-i refuze cineva. Poate era mai bine așa. Dacă de-abia o să-și tragă sufletul de oboseală o să moară mai repede și poate mai ușor, de moartea aceea necunoscută, moartea la abator. Pe drum, noii stăpâni – el, cu glasul lui umflat, ea, cu-al ei de cobe – au mai pus la cale cum să-l „aranjeze” pe unul. Unde s-or fi risipit șoaptele Stăpânului, oftatul lui? Ca să nu mai audă glasurile și vorbele nesuferite, se gândea la o mână mică și grăbită și la niște bucățele de zahăr mirosind a busuioc. Își dorise mereu moartea în ultima vreme. Stăpânii lui de-acum n-ar fi putut să creadă; ei nu-și puteau închipui că prin capul unui cal trec gânduri, fiindcă închipuirea lor era scurtă cum le era și vederea.

Ajunsesese acasă noaptea, ostenit rău. Stăpânii își făcuseră într-o zi cursele pe-o săptămână. „Să profităm cât îl mai avem”. Deșelat de oboseală, nu-l fura totuși somnul. Își aducea aminte că-n tinerețea lui, o vreme mamă-sa nu se mișcase de sub dudul mare din curte. O-mbia Stăpânul cu tot felul de ierburi și de fierturi, dar era prea bătrână. Într-un asfințit, când el era legat în grajd la conovăț, auzise aproape de tot un foc de armă. Pe-ntuneric, veniseră niște țigani care-l rugau pe stăpân să le vândă pielea calului mort. Stăpânul le spusese la-nceput cu vorbă bună că nu jupoaie calul, dar cum țiganii nu se lăsau duși, îi dăduse-afară cu câinii. A doua zi, în livada din spatele casei, văzuse un loc de curând săpat. Dacă ar fi știut Stăpânul ce soartă-l aștepta pe el, calul tânăr, i-ar fi săpat și lui o groapă-n livadă. Ar fi trebuit să doarmă ca să aibă a doua zi putere să-i ducă pe noii stăpâni prin satele vecine cu șareta lor cu tot. Fiind ultima oară când mai stătea-n grajdul în care se născuse și-n care-și făcuse veacul, era mai bine să se lase dus de gânduri decât să-ncerce să doarmă cu orice chip. Pe când aducerile-aminte îl întorceau într-o vreme când îi fusese drag să trăiască, i s-a părut că aude un foșnet primprejur. Vreo pisică sau vreun șoarece. Foșnetul s-a apropiat de el. La lumina unui chibrit, a zărit alături o basma neagră trasă bine peste ochi. O mână mărunță și grăbită i-a dus la bot bucățele de zahăr. Nu mai miroseau a busuioc. Pe urmă, două mâini mărunte și grăbite l-au desfăcut de la conovăț și l-au apucat de curmei; s-au dus în pas mărunț, mergând unul lângă altul, la un saivan părăsit, din mijlocul pădurii, pe care-l știau doar ei doi și Stăpânul.

Trecuseră două ierni de când trăia aici, departe de lumea oamenilor și de cea a cailor, printre vietățile pădurii, sub bolțile copacilor. Toamna, femeia aducea în spinare ierburi și le-așeza-n saivanul părăsit, ierburi pe care el, cu mintea lui de cal, trebuia să și le drămuiască până-n primăvară. Toată iarna trăia-n deplină pustietate, cu spaima lupilor; când nu mai putea răbda de sete, ieșea cu mare grijă să lingă puțină zăpadă. Pe vreme bună, stătea la soare și păștea ca vai-de-lume cu gingiile lui fără dinți. Pe vreme bună, femeia venea mereu și-i aducea mălai, tărate și sare. Se-așeza pe iarbă lângă el și-și trecea mâna mică prin coama lui pe care-o țesăla cu grijă. La plecare, îl bătea pe grumaz și-i ducea la bot mâna plină cu bucățele de zahăr. Nu mai miroseau a busuioc. Fustele femeii nu mai erau înfoiate, iar de sub basmaua neagră, prin părul castaniu se zăreau fire albe. „Mihule, Mihule”, îi șoptea cu glas subțire lângă ureche și-l privea cu-amărăciune.

Tot pe vreme bună, spre miezul nopții, o lua și el agale spre cimitir. La groapa Stăpânului necheza încet. Se vede că-l auzise cineva, fiindcă-n sat începuseră să umble vorbe că cimitirul e bântuit de duhuri. Dacă n-ar fi fost Ea, s-ar fi lăsat de mult să moară de foame. Când se gândește la mâhnirea Ei, mănâncă din nou ca să-și țină zilele.

În ultima vreme, plouase cu nemiluita, împotmolind toate drumurile care duceau la pădure. Femeia nu venise demult. Coama și coada lui erau încurcate și pline de spini. Era un cal bătrân și părăsit, flămând și trist.

Inima-i spunea că, de data asta, rămăsese-al nimănui, că ceva o despărțise pe stăpâna lor de el și de pădure și-o apropiase, poate, de Stăpânul mort.

Ar fi fost mult mai bine dac-ar fi murit și el odată cu ceilalți cai bătrâni, decât să ducă zilele astea pustii printre sălbăticiunile pădurii, niște zile de care nu mai avea nimeni nevoie. Mai bine să mori odată cu cei din neamul tău.

Vremea cailor trecuse, îi înlocuise tractorul și camionul. În mintea lui de cal, în care toate gândurile se-ndreptau spre trecut, stăruia un singur gând îndreptat spre viitor: când are să treacă și vremea oamenilor, cu ei ce-are să se-ntâmpale?

IRREPARABILE TEMPUS.

Ziua de azi era prima zi de audiență pe care-o așteptam cu plăcere.

Ca de obicei, luni, secretara îmi citise lista celor înscriși pentru audiențe, în dreptul fiecăruia figurând și motivul solicitării. Ajungând la numele ei, a spus: „Știți, actrița. Nu spune pentru ce”. Am trecut-o în capul listei și-am rugat-o pe secretară să-i anunțe la telefon ziua și ora.

N-o mai văzusem demult. În ultima vreme, juca puțin, ocupându-se mai ales de regie și de clasa de actorie pe care-o conducea la Institutul de Teatru. Personal nu ne cunoscusem niciodată.

Așteptam cu nerăbdare ziua de azi. Plecasem mult mai devreme de-acasă, iar la birou, la minister, nu-mi aflam locul. Din cinci în cinci minute, îmi ridicam ochii din hârtii și mă uitam la ceas. În sfârșit, s-a făcut 12, secretara a deschis ușa și-a anunțat-o. A pășit în cameră cu mers drept, cu pas întins și hotărât, cu niște picioare și cu un corp cu treizeci de ani mai tinere decât fața. Fața, minunată pe vremuri, rămăsese la fel de expresivă, bătrânețea așternându-se peste ea fără violențe, fără ravagii. Mi-a întins mâna și s-a uitat la mine, m-a cântărit cu-o privire care n-avea nimic din cea a frumuseților bine conservate, care-și fac iluzii asupra prezentului. Din cele câteva fraze, prin care-mi solicita mărirea unor fonduri pentru teatrul pe care-l conducea, din felul direct și succint cum vorbea, mi-am dat seama că era o femeie inteligentă, cum bănuisem totdeauna, și nu una dintre făpturile în care deșteptăciunea nu face parte dreaptă cu talentul. Aflând că graba ei se datora numai dorinței de-a nu-mi răpi timpul, i-am oferit o cafea. Am început să vorbim pe-ndelete despre repertoriul de-acum al teatrelor și despre cel din vremea tinereții noastre. Mă asculta cu multă atenție și nu mă scăpa nici o clipă din ochi. Vorbeam ca-n teatrul clasic, spunându-ne fiecare tirada și urmărind, ca niște buni interpreți, unul pe chipul celuilalt efectul cuvintelor rostite. Din când în când, se-ncrunta ușor. Am râs împreună de câteva piese bulevardiere în care jucase în tinerețe. Și-a adus aminte că asta se petrecuse la Craiova. Am prins curaj și i-am spus că o știam din copilărie. Veneam în fiecare seară la teatru numai ca s-o văd pe ea.

— Niște piese de mână a doua, a treia, pe care le-am recitit, de curiozitate, ca să-mi verific impresiile de demult, care nici măcar să râd nu m-au mai făcut, zguduiau sala de plâns, pe mine cel dintâi – și nu pentru că publicul era mai prost, nici pentru că eu aveam 14 ani, ci pentru că jucați dumneavoastră, care transformați scena într-o minune, într-un miraj. După

ce plecam de la teatru viața era pustie. Nu așteptam decât să se facă seară și unchiul Marin, plasatorul de la balcon, să-mi găsească vreun locșor prin sală. Cu binoclul proprietăresei vă urmăream, ca pe-o minune. Erați zâna din basmele copilăriei contopită cu frumoasa și pura iubire a adolescenței. Și astăzi, când vreau să-mi bucur sufletul cu un gând frumos, îmi place să-mi amintesc emoția cu care vă vedeam pășind pe scenă. Câteva clipe îmi pierdea suflarea și creierul îmi lua foc. Primele minute după ce intrați în scenă era un haos în mine, nu mai știam ce se petrece cu mine și nici în jurul meu, pierdeam firul acțiunii, eram nebun. Floarea pe care-o găseați în flecare seară în cutia de scrisori eu v-o aduceam. Și scrisorile extatice pe care le primeați, pe hârtie bleu, mirosind a lavandă, eu vi le scriam. Erați fericirea mea, minunea ochilor mei, trăiam, umblam numai cu gândul că la sfârșitul zilei venea seara, venea scena, visul, beția. Eram atât de fericit! Nu plecam de lângă felinarul de la intrarea actorilor până nu vă urcați în trăsură. Sorbeam cu voluptate fiecare adiere din parfumul rochiilor voastre foșnitoare, cu nările, cu auzul. Cum era cu puțință atâta fericire, atâta dăruire! Și pe urmă ați plecat. A urmat pustiul, amărăciunea, eram ca un artist căruia i-a pierit toată opera într-o catastrofă. De unde atâta bucurie și atâta suferință într-un copil!

Retrăisem în câteva minute tot paradisul pierdut. Și-n clipa asta viața mi se părea pustie ca și-atunci. Numai că acum aveam sentimentul unei descărcări, al unei împliniri, chiar dacă postumă. Nu-mi venea deloc să ridic ochii spre ea. O clipă avusesem din nou 14 ani, iar ea 24, ca pe vremuri. Trecuseră 36 de ani de-atunci.

Am ridicat încet pleoapele. Privirea mea a dat de-un chip crispat care făcea un efort intens să priceapă. Un zâmbet întristat și-nfrânt îi înțepenise-n colțurile gurii.

Și-a dus o mână nervoasă și subțiată spre tâmpile:

— Vă rog, fiți bun și repetați ce-ați spus de vreo două minute încoace, fiindcă eu nu v-am auzit deloc; am o scleroză a nervului auditiv care-mi dă momente de surzenie completă și tocmai azi mi-am uitat ochelarii speciali acasă.

— A, da... știți, vă spuneam despre fondurile-acelea... sunt foarte bucuroși, da, sunt foarte bucuroși...

Și m-am simțit zdrobit de nemiloasa mână a timpului.

BĂTRÂNUL CEL BUN DIN STRADA SPERANȚEI.

Avea 78 de ani, dar se ținea bine. Singur își făcea piața, își deretica și-și scutura prin casă, avea grijă de florile din fața ferestrei, de cele două găinușe din coteț, care, din când în când, îi făceau câte un ou, și de Tucidide, motanul, care, raportat la durata vârstei pisicești, era aproape la fel de bătrân ca și stăpânul. Tucidide fusese botezat așa fiindcă răposata coana Tincuța, soția domnului Manoilă, găsea că mâțul lor seamănă grozav cu colegul soțului ei, grecul ăla parșiv și muieratic, Tucidide Papaianis. Dar complicatul nume istoric devenise, pentru lumea din curte și pentru vecini, Tuci sau Tucică; la fel îi spuneau și stăpânii, folosindu-i numele întreg numai în muștrări și-n avertismente.

Coana Tincuța se mutase în lumea celor drepți cu 6 ani mai înainte. Părinții tânărului (pe-atunci) domn Manoilă ar fi vrut ca băiatul lor să ia o fată ceva mai înstărită, dar Gliguță apucase și-și dăduse cuvântul. Că Tincuța nu fusese înstărită nu-l supărase cel mai mult pe domnul Manoilă; avea însă o gură cu care-l făcuse toată viața să-și caute colțul cel mai ascuns din casă, unde glasul ei să nu-l ajungă, sau ocupații care să-l îndepărteze din atenția „publică”. Firea coanei Tincuța era aplecată mai cu seamă spre ploaie sau ninsoare, iar răspunsurile ei, cu mici variații, la orice întrebare sau observație, oricât de binevoitoare, erau „ce te-amesteci!”, „nu e treaba ta”, „știu eu ce să fac, nu mă-nvăța tu”; din vreme-n vreme, când în ea se adunau prea mulți nori și trebuia să-i descarce, găsea un motiv bine-ntemeiat să se certe-n lege, ca după aceea, 3-4 zile să poată sta cu spatele la toată lumea, și-apoi să aibă prilejul unei lungi convalescențe a împăcării. Și astăzi, când se gândea la ea – fie-i țărâna ușoară! – domnul Manoilă dădea har Sfântului că o strânsese la El deodată, fără boală și fără zăcere, dintr-un infarct, fiindcă-și închipuia ce calvar ar fi fost o viață cu Tincuța bolnavă, când – Dumnezeu să mă ierte! – nici cu ea sănătoasă nu fusese cine știe ce fericire.

Fata lor, singurul lor copil, era și ea acum aproape de 50 de ani, doctoriță cunoscută, cu doi vlăjgani de băieți, cât ușa. Lilica, fata lor, moștenise totul, bucătică ruptă de la Tincuța: la fel de înaltă, de frumoasă și de sprintenă, mergând ca o mașină cu-o singură viteză, a treia, fără frână și fără pedală, la fel de certăreață și de pornită spre dominație și spre persecuție. Bărbatu-său, ginerele domnului Manoilă, își căuta și el cel mai ascuns ungher din casă pentru a scăpa de urgia Lilicăi. Băieții – la fel de răi de gură ca mama și ca

bunica lor. „Așa se moștenește totdeauna ce e mai bun într-o familie”, își spunea din când în când domnul Manoilă zâmbind.

Domnul Manoilă se ducea rar pe la ei, cu toate că era permanent invitatul lor la masă. „Tată, casa mea ți-e deschisă totdeauna”. Dar el prefera să se ducă din când în când, la mesele cu neamurile, puținele care mai trăiau. Cu ele găsea și el ce să vorbească, fiindcă-și aduceau aminte cu toții de ntâmplări de-acum 50-60 de ani și de cei care se stinseseră demult. Atunci se simțea și el în largul lui. Cu nepoții, cu fata și cu ginerele avea totdeauna impresia că, deși îl iubeau poate, îl situaseră undeva la marginea vieții; el nu mai făcea parte din viața lor, cum se-ntâmplă cu unele haine pe care le mai ții în dulap, știind foarte bine că n-ai să le mai folosești niciodată. Simțea că-i stânjenește. Îi vedea că după-masă se străduiau toți să fie amabili cu el, s-aducă vorba de lucruri de demult ca să-i facă plăcere și ca să-i dea prilej să povestească; în sfârșit, aveau o atitudine binevoitoare, politicoasă, duioasă poate, dar nu degajarea, ușoara nepăsare firească pe care-o au oamenii într-o familie: adică, ai mâncat și te duci la treburile tale, fără să-ți pese ce fac ceilalți și fără să cauți neapărat să lași o impresie plăcută. El era pentru ei un musafir, și de-aceea musafirii, cu cât sunt mai rari...

Se simțea mult mai bine cu vecinii din curte, care-i băteau la ușă să-l întrebe dacă n-a venit factorul, dacă nu le-a lăsat vânzătorul de ziare gazeta, dacă n-a trecut cineva din provincie să lase un pachet, sau chiar numai să-l întrebe de sănătate ori să-i aducă două clătite calde, „răsturnate acum din tigaie”.

În ultima vreme, Tucidide și găinile parcă nu-i mai ajungeau, și nici ziarul pe care-l citea foaie cu foaie, nici radioul. Viața lui, deși așa fusese totdeauna, acum era ca o haină care-l jena la subțiori.

„Manoilă, frate, ești bătrân și-ai să mori mâine-poimâine și n-ai făcut și tu pe lumea asta ceva, așa mai de seamă. E drept că datoria ți-ai împlinit-o: ai înregistrat toată viața frumos, timp de 43 de ani, la registratura Tribunalului Capitalei; ai făcut fata doctoriță și cu câtă greutate; ai înmormântat-o cu cinste pe nevastă-ta și n-ai vrut să primești ajutor de la fată; te chibzuiești și trăiești curat, îngrijit, din pensia ta. Ei, dar parcă nu e de-ajuns. Fă ceva pentru care să te pomenească lumea, nu lumea largă, dar câțiva oameni, cât mai mulți dacă se poate. Da, dar ce? Stai aici în casă ca un viezure, citești ziarul, ascuți la radio și te-a mai apucat și damblaua asta cu timbrele, acum la bătrânețe; stai întruna cu penseta-n mână și cu lupa la ochi, de te doare și capul. Fă ceva folositor, fă un bine, un bine cuiva”.

Așa a ajuns el să-i ducă dimineța la grădiniță pe cei trei copii din curte; vara – să ude florile din toate glastrele, să strângă rufele de pe sârmă și să le-așeze vălătuci în coșul de nuiel („dar ai grijă, domnu' Manoilă, să nu fie prea uscate, că pe urmă nu se calcă bine”); iarna – să facă focul la toate cele opt familii de colocatari (numai doamnei Iorgulescu nu i-l făcea fiindcă n-avea încredere să-i lase cheia), să cumpere 15-16 sticle de lapte pe zi („Să știi, domnu' Manoilă, că astăzi s-a brânzit laptele, altă dată scutură sticla când îl cumperi, că nu-mi convine s-azvârl doi lei cincizeci degeaba”). Aveau dreptate, oamenii muncesc pe bani, are să scuture sticlele de-acum înainte.

El făcea programările de lemne pentru toată curtea, chiar și pentru doamna Iorgulescu, venea cu camioanele cu lemne, supraveghea oamenii până le-așezau în pivniță, se ducea la Obor, cumpăra varză, morcovi, pătrunjel pentru iarnă. „Domnu' Manoilă, lemnele de anul ăsta sunt o batjocură, nu sunt lemne, eu nu știu cum de-ai putut să le iei”. „Să vedeți, doamna Vasilescu – spusese el, neștiind cum să se mai scuze – eu n-am nici o vină, știți, camionul vine gata încărcat cu cantitatea respectivă și degeaba am protestat. Dar dacă vi se par mai bune ale mele, vi le dau”. Domnul Vasilescu își trăsesse nevasta de mână în casă. „Vă mulțumim din suflet, domnule Manoilă, sunt foarte bune, dar știți dumneavoastră cum sunt femeile”. Din camera lui, prin fereastra deschisă, fără să vrea, Manoilă auzise dialogul din bucătăria familiei Vasilescu: „Eu nu știu cum nu ți-a fost rușine să-i spui omului ce i-ai spus. După ce că-i atât de cumsecade și te scutește de-alergătură și de cozi și c-o face fără interes...”. „Și mai dă-l încolo de nebun bătrân, o face că n-are treabă și că-i place să umble pe drumuri; ce, eu îl pun să facă pe Samariteanca milostivă? Tu nu-ți dai seama că asta e o țicneală? Unde ai mai văzut tu om teafăr la minte să facă ce face el? Și lemnele, dacă vrei să știi, sunt o porcărie; să-i fie de cap”. „Să-ți fie rușine!”.

Domnul Manoilă simțise o undă de amărăciune, dar vorbele lui Vasilescu o-mprăștiaseră; dacă un singur om pricepe fapta și gândul bun, nu e-n zadar.

Într-o zi, cioc-cioc la ușă – un ciocănit necunoscut, grăbit și nervos – se trezise cu-o cuconiță tânără, cu părul blond ca mătasea porumbului și cu niște ochi codați din creion:

— Domnule, dumneavoastră sunteți omul acela care face fapte bune?

— Eu, duduie, fac ce pot. Nu știu, poate eu oi fi.

Inima domnului Manoilă se umpluse de-o moliciune plăcută.

— Eu locuiesc la 20 de case de-aici, la numărul 48. Mama mea a murit acum o lună și n-are cine să-mi facă focul. Dacă ați vrea dumneavoastră, eu v-aș fi recunoscătoare, adică n-ar fi pe degeaba.

— Eu, duduie, nu primesc nimic pentru micile ajutoare pe care le dau pe-aici prin curte, pe la prieteni, așa că vă fac și dumneavoastră focul ca și lor. Știți, o faptă bună, cum ați spus dumneavoastră, nu se plătește cu nimic, altfel nu mai e faptă bună.

Toamna, primăvara și vara, când nu se făcea focul, domnul Manoilă avea parcă ceva mai multă vreme și, ca să nu și-o irosească-n zadar, mergea în câte-o stație de tramvai mai aglomerată, ajuta oamenilor bătrâni să urce-n vagon, ajuta celor prea încărcați, le ridica sacoșele sau copiii. Pe urmă, se plimba pe străzi și dacă vedea copii alergând – neatenți, cu șireturile desfăcute, gata să dea cu capul într-un zid sau într-un copac, îi oprea, și, cu blândețe, le explica de ce nu e bine să facă așa, care sunt pericolele, ce li se putea întâmpla, dar foarte repede, cu câteva vorbe, ca să nu-i plictisească. Mulți erau atât de nedumeriți și-ncepeau să râdă-n gura mare, fugind mai departe și făcând semne cu degetele spre cap, cu gestul expresiv care vrea să zică „tra-la-la” sau „nebun”.

O fetiță, pe care-o oprise o dată fiindcă-și târa ghiozdanul prin zăpadă, îl ascultase nițel, apoi se scotocise prin buzunare și-i întinsese 25 de bani.

De data aceea fusese el uimit, încât nici n-avusese timp să refuze.

O singură dată, un singur băiețel, de vreo 9 ani, îi spusese „mulțumesc”, pentru că-l pusese să-și înnoade șireturile, și chiar intrase cu el în vorbă.

— Dumneavoastră sunteți pensionar, domnule?

— Da, de 18 ani sunt pensionar.

— Dumneavoastră aveți timp; lumea care e la serviciu are foarte puțin timp, așa e și cu părinții mei și cu toată lumea. Vă mulțumesc încă o dată.

Seara, când cădea zdrobit de alergătură, își spunea uneori: „Ai făcut treabă bună astăzi, acum culcă-te, bătrânule bun din strada Speranței”.

Astăzi de dimineață era grozav de frig. Domnul Manoilă se-ntorcea de la grădiniță, unde-i lăsase, până la 12, pe cei trei copii din curte. Se oprise și el în fața unei vitrine mari să se uite la aparatele de radio și la televizoare. Când dădu să plece, ochii îi căzuseră pe picioarele unei fete de 15-16 ani. Încălțată în niște pantofi cu o talpă cât foaia de ceapă, și cu șosete. „Ce inconștiență la copiii ăștia, așa face omul reumatism și nu mai scapă toată viața”.

— Duduie, duduie, se adresă el fetei.

Fata nu răspunse.

— Duduie, duduie, cu mata vorbesc.

Domnul Manoilă puse două degete pe mâna fetei. Fata se-ntoarse înțepată:

— Ce vrei domnule, nu ți-e rușine, la vârsta dumitale?

— De ce să-mi fie rușine, duduie?

Între timp, de la o altă vitrină, se-apropiase un domn cam de 45 de ani, adus de vocea ridicată a domnișoarei cu șosete.

— Ce s-a-ntâmpat, domnișoară? intervenise domnul cu solicitudine.

— Uite dumnealui, fără pic de rușine...

— De ce n-aștepți să vezi ce vreau să-ți spun?

— Vă știu eu pe toți ce vreți să spuneți.

În timpul acestor explicații, apăruse și-un milițian, adus de domnul de 45 de ani.

Și-așa a ajuns pentru prima oară în viața lui domnul Manoilă la poliție, miliție cum îi zice acum. Pentru huliganism.

De fapt, fata cu șosete nu voia să meargă la miliție, și nici milițianul, dar a trebuit să cedeze cu toții insistențelor vehemente ale bărbatului de 45 de ani.

După vreo jumătate de oră, le venise rândul la comandantul circumscripției de miliție.

Îi ascultase pe toți. Din când în când, în ochii ofițerului trecea o umbră de zâmbet.

— Tovarășe Manoilă, ce voiăți dumneavoastră să-i spuneți, de fapt?

— Să nu umble pe vremea asta cu șosete, că face reumatism și nu mai scapă de el toată viața.

— Povești, tovarășe comandant, intervenise bărbatul de 45 de ani.

— Vă rog, fără comentarii, spusese comandantul.

— Și ce vă privește pe dumneavoastră dacă face reumatism?

— Eu, domnule comandant, cred că omul e bine să facă bine, de asta.

Comandantul îl măsurase de sus și până jos. Domnul Manoilă zărise-n ochii lui o-ntristare și-o milă fără cuvinte, ca pentru un bolnav incurabil.

— Dar nu oricui; nu trebuie să facă bine cu de-a sila. Altfel n-ați fi ajuns la noi. Dumneavoastră n-aveți copii?

— O fată.

— De ce nu-i faceți ei servicii, de ce nu căutați să-i fiți ei de folos?

— N-are nevoie.

— V-a spus ea?

— Am simțit eu.

În ochii ofițerului trecu iar întristarea pe care-o simți față de bolile incurabile.

Le-a dat drumul acasă.

În ușă fata îi spusese: „Îmi pare rău”.

Pentru prima oară-n viață, domnul Manoilă nu răspunsese unei vorbe bune.

Fata o luă singură înainte. Bărbatul de 45 de ani trecu grăbit și-o ajunse din urmă. Domnul Manoilă îi auzea vocea agresivă și decisă: „Ce-ar fi să mergem împreună să bem ceva, cred c-ai înghețat”. N-auzise ce răspunsese fata cu șosete și nici nu-l interesa. Nu-l mai interesa nimic.

Își aminti ochii ofițerului de miliție.

Peste toate faptele lui bune se-mprăștiase-o pată urâtă, vânată, un fel de carie imensă.

Ai trăit prea mult, bătrâne nebun din strada Speranței, prea mult...

Pentru prima oară, domnul Manoilă simți nevoia somnului bun și lung din care nu te mai trezești niciodată.

NUMAI MORȚII NU SUNT TRIȘTI.

Sub sticla de pe birou, am adunat an de an cărți poștale ilustrate trimise de prieteni care și-au adus aminte de mine din câte un colț îndepărtat al lumii: Capri, Niagara, Tokyo, Londra, Veneția, New Mexico etc. Atâtea locuri pe care-mi plimb ochii, uneori absent, alteori, ca spre un pământ pe care l-am simțit sub tălpi. La mijlocul cărților poștale am lăsat un gol cu formă imprecisă, o suprafață care nu poartă nici un nume-n geometrie. E locul în care văd răsfrânt copacul din curte, locul unde s-a așezat pe rând dinastia pisicească Pussy, care mi-a populat casa și mi-a-ncălzit mâinile cu blana ei moale. Astăzi, dinastia Pussy s-a stins. Mi-au rămas cărțile poștale și copacul răsfrânt, o oază de verdeață-ntre cascade și ansambluri arhitectonice. Aș vrea să văd locurile pe care le-am sigilat sub sticlă, aș vrea, am vrut de-atâtea ori. Astăzi m-am uitat la ele. Mi s-au părut goale de sens, epuizate, moarte. Numai crengile ude ale copacului, în răsfrângerea lor de cap retezat cu pletele-n jos, păreau mai vii. Am ieșit în curte să le văd. Se molipsiseră și ele de moartea cărților poștale. M-am gândit să-mi plimb tristețea pe stradă: acolo, am să găsesc alți oameni triști. Numai morții și proștii nu sunt triști. E-ntunecat; cerul se lasă peste mine vânăt și ostil. Strada și casele-și schimbă culoarea și stau încruntate privind din ferestre posace, oamenii cu capu-ntre urechi, cu nasu-n jos, copacii desfrunziți, băltoacele, totul e ostil. Nicăieri nu e nimeni care să dea puțină căldură de pomană. Mă simt umilită. Intru câteva clipe într-un spital să caut un doctor care m-a-ngrijit sporadic. Mi se spune că e plecat în concediu. Mă plimb puțin pe culoare, vreau să mă satur cu toate aspectele tristeții; sorb cu-o privire mohorâtă halatele vișinii ale bolnavilor. Îl întâlnesc pe doctorul pe care-l căutam; stă de vorbă cu alt doctor. Îmi întinde o mână absentă, mă privește cu un zâmbet – ironic? amuzat? indiferent? – nu știu, îmi azvârle-o privire prin sticla ochelarilor.

— V-am căutat, îi spun.

— Sunt în concediu, răspunde el și pornește mai departe, cu un umăr aplecat confidențial spre colegul lui.

Nu l-ar fi costat nimic un pic de bunăvoință. Mi-ar fi plăcut să mă-ntrebe măcar „de ce?”. Aveam altă părere despre doctorul ăsta. Mi-l închipuiam un domn. Nu este. Un domn nu umilește, când omul e-atât de vulnerabil. M-am simțit ridicolă că m-am lăsat dusă pe aripile unui entuziasm neîntemeiat în privința acestui presupus „domn”. Poate că și este. Pentru mine însă n-are

să mai fie. L-am anihilat. Aș vrea să se instituie măcar din zece în zece ani un examen de omenie pentru toată populația globului.

Am pornit din nou pe stradă. Veneam ca de la mort. Pleoștită, abătută. Mergeam pe lângă șina tramvaiului. M-am hotărât să mă uit numai la picioarele trecătorilor. Voiam să-mi imaginez niște biografii după expresia lor. Mai toate grăbite, preocupate să nu calce-n bălți. Uite o pereche, grăsuțe, rozalii, în ciorapi de nylon, cu carnea răsrântă peste baretele pantofilor cu tocuri înalte. Picioare de femeie hotărâtă și sigură pe ea. O pereche subțiri, ușor aduse, care fac pe cochetele și poartă cine știe ce cap de găscă. O pereche, frumoase și melancolice, cu mers moale, cărora nu le pasă deloc ce efect fac, picioarele unei femei deprimată. O pereche-n pantaloni cu carouri, care pocnesc, încălțate-n pantofi oliv cu vârfuri pătrate. Țopăie ca niște lăcuste. Purtătoarele unui fante care rupe inima mahalalei. Altele cu pulpe azvârlite-ndărăt, desenate printr-un trening albastru. Toate ocolesc bălțile, merg din loc în loc pe vârfuri. Văd o altă pereche. Izbesc fără ritm două sacoșe de pânză care par o prelungire monstruoasă a mâinilor. Nu ocolesc bălțile, nici uleiul de lângă șina tramvaiului, nu le pasă că se stropesc, că au să fie urâte și murdare. Nu le pasă de nimic. Au cunoscut probabil toate bucuriile, au zburdat prin iarbă, au bătut mingea, au mângâiat, au iubit, au fost înșelate, au fost umilite, totul le este egal. Scâlciază încălțăminte-n afară, semn de tristețe, de temperament melancolic. Trec zeci de alte picioare pe lângă mine; nu le mai iau în seamă. Le urmăresc numai pe astea două în pantaloni cenușii. Îmi place să le-ascult pasul înfundat. Unul a călcat peste-o piatră, a spart-o; piatra a scrâșnit, talpa s-a ridicat speriată; n-are nevoie de zgomote, de violență, îi place tristețea ei, nu mai are ce pierde. Merg în urma lor aproape, aproape de tot. Păstrez doar distanța de la care să le pot vedea. Nu grăbesc pasul, deși se știu urmărite. Nici nu le pasă cine le urmărește. Toată tristețea din omul ăsta s-a scurs în picioare. Deodată o pereche, bine încălțate, late, hotărâte, bine plantate, izbesc picioarele după care mă țin. Stăpânul celor cenușii calcă-ntr-o băltoacă. Puțin le-a păsat c-au fost brutalizate. Totul le este egal. Eu mă simt umilită. Sunt prea tristă ca să mă duc să le pun o piedică picioarelor brutale, îngâmfate, agresive. Astăzi sunt tristă și mă simt umilită. Picioarele mele cenușii se urcă într-un tramvai, la clasa a II-a, fiindcă ușa clasei a II-a s-a deschis în fața lor. Mă simt părăsită. Mi se pare că s-a mai stins o rază de omenie și de-nțelegere. Nu mai am cu ce să-mi conjug tristețea. Și, mai ales, mă simt umilită.

E MULT PÂNĂ CÂND.

De când se știa pe lume, în jurul lui – tot văicăreli auzise de la oameni: iarna e frig și lemnele n-ajung; vara e prea cald și te coci; și dacă e-așa de cald e și secetă; și dacă e secetă o să murim la iarnă de foame; iar dacă nu e prea cald. Și dacă plouă, grâul și porumbul fac tăciune, viile și iarba și verdețurile se mănează, vitele n-au ce să pască și iar o să murim de foame. Și-așa, an de an, tot cu „o să murim de foame” își ducea fiecare zilele până când îi suna ceasul și-și încheia răbojul. Deși cu toții știau că zilele omului de la Dumnezeu sunt lăsate, nu-ncetau să se văicărească. Fiecăruia îi era frică de ceva: unuia că o să se prăbușească vreun zid. Altuia că are să cadă la pat – el sau copiii sau vreo rudă mai îndepărtată – că au să-l strângă pantofii, că are să-i fure croitorul din stofa de palton, că are să-i pună lăptăreasă apă-n lapte; unuia îi era frică de una, altuia de alta, în sfârșit, tuturor le era frică de ceva cunoscut sau de ceva necunoscut care plutea pe undeva ca un duh al răului, prin casă, pe-afară, pe deasupra capetelor, ca o ne-ntreruptă amenințare.

Îndată ce vedea unul trei parale-n pungă, îl apuca un fel de nestare și de neliniște, umbla de colo până colo căutând să-și ascundă cât mai bine agoniseala, ca să nu fie omorât, prădat, înșelat. Cum sporeau paralele, sporeau și văicărelile, fiindcă acum, pe lângă alte griji, mai era și cea de-a te feri de alții, ca să nu-ți ceară și ca să nu te pizmuiască, și cum să te aperi altfel decât văitându-te întruna?!

Mai este lume care crede că pizma e-un fel de deochi care-aduce necaz, boală și netrai. Vedea cum își făceau oamenii planuri, cum se gândea fiecare să-și aranjeze viața ca pentru o mie de ani, cum să aibă căldurică și mâncare și vreun suflet alături. Și viața trecea, cu secetă sau fără, cu mâncare mai multă sau mai puțină, cu lemne mai multe sau mai puține, cu bucurii mai multe sau mai puține, cu oftaturi mai rare sau mai dese, trecea, dar oamenii pe care-i cunoștea el se simțeau mereu amenințați de prevăzut și mai ales de neprevăzut, sau de neprevăzut și, mai ales, de prevăzut.

De copil lui îi fusese frică să nu-i cadă ceva în cap. Crescuse-n casa în care locuia și-acum, în mijlocul orașului, pe-o stradă strâmtă, una dintre cele mai vechi din țară. Ca s-ajungă-n casă, trecea printr-un gang hâit și rășchirat, crăpat la-mbucăturile dintre pereți și tavan. Totdeauna își ținuse răsuflarea și călcase-n vârful degetelor când trecuse prin gang. Degeaba-i spunea proprietarul să nu se teamă, fiindcă asta era casă la trei cărămizi,

solidă, care, deși cu pereții crăpați și coșcoviți, avea să țină mult și bine. Ei aveau să fie de mult morți, iar casa tot în picioare. Când se vedea-n casă și-nchidea ușa-n urma lui nu-i venea să creadă că a scăpat cu bine, că viața i s-a mai prelungit cu-o zi. Fără să-și dea seama, ducea mâna la creștet și pipăia cu degete fricoase locul care i s-ar fi făcut zob dacă s-ar fi prăbușit tavanul.

Asta era frica de zi. Dar după zi urmează noaptea. Și nu prea s-a văzut ca frica să-nceteze odată cu lăsatul întunericii. Frica vine după tine, cu tine, ea îți bântuie visele, e un câine credincios, care se ține scai de tine. Aceeași frică ți se-arată-n forme deosebite. Poartă alte haine, dar tu, care-o știi demult, o recunoști oricum s-ar deghiza. Spre deosebire de alții, sau poate că nu, el avea două frici; una – de zi: tavanul; alta – de noapte, rudă bună cu cea dintâi: lavița grea de lemn de anin sub care dormea. Pe laviță dormea fratele lui mai mare. Lavița era zidită pe trei părți și nu se clintea din cătușele ei de cărămidă, ceea ce nu-l împiedica pe el s-o-ncerce-n fiecare seară, proptindu-se-n cap și-n călcâie, încordându-se ca un arc și izbindu-se apoi cu putere de lemnul tare. După proba asta, care nu-i adormea niciodată spaima, ci doar i-o amorțea cam tot atâta cât amorțește un antinevralgic o durere de măsele, cobora, și, cu un oftat, se-ntindea pe brâul lui de cărămidă. La-nceput, brâul fusese un brâu ca toate brâiele, gol pe dedesubt, care-ncerca să semene-a pat. Într-o zi adusese o roabă de cărămidă, de var și de nisip și zidise locul dintre brâu și podea. Visa toată noapte că brâul se dărâma de greutatea lui și că, prefăcut în munți de cărămidă, se prăbușește cu el cu tot, într-o prăpastie fără fund. După ce zidise brâul, trecuse-o bucată bună de vreme până să scape de visul ăsta.

Ajungând la vârsta când omul își câștigă singur pâinea, vârstă fragedă pentru cine n-a-nvățat carte, se-angajase la un șantier. Căra, dintr-un punct al șantierului într-altul, cărămizi, nisip, ciment, var și, nelipsit, bare sau țevi de metal. Toate celelalte i se păreau floare la ureche pe lângă țevile astea care-i făceau bătăături pe umeri, cu care era o-ntreagă istorie până să le pună pe umeri, până să le cumpănească bine, ca să nu dea-n bot sau ca să nu vină grămadă, pe spate, cu ele cu tot, ca să nu spargă vreun cap, în față sau în spate. Odată cu țevile astea care trebuiau cărate de colo-colo, ca o pacoste, ca un blestem, pusese gheara pe el o nouă frică, o nouă spaimă. Tot timpul îi zbura inima să nu-l izbească-n cap vreo țeava cărată de unul mai înalt decât el. De cel din față se putea feri, dar de cel din spate n-avea cum. Orice mișcare a capului strica echilibrul țevilor de pe umeri. Frica țevilor se ținea după el. Oricum s-ar fi culcat seara, pe brâul lui de cărămizi de sub laviță,

dimineața se trezea cu mâinile-n cap, cu degetele-mpreunate, amorțite de cât se strânseseră-n timpul nopții ca să-i apere moalele capului de țevile care nu-i dădeau pace nici în somn. N-ar fi știut nici el ce-l supăra mai mult: venirea dimineții și țevile-adevărate de la șantier, cu frica lor adevărată, grea, metalică, sau venirea nopții cu umbra țevilor și cu stafia cenușie a fricii care-l bântuia în miezul zilei. Se interesase, pe ocolite, prin muncitori mai bătrâni dacă vreodată fusese vreun accident pe șantier din cauza țevilor. Nimeni nu auzise de-așa ceva. Se mai liniștise nițel, dar pentru scurt timp. Îi venise ideea să se ducă la doctorul șantierului și să-i povestească viața lui, cu toate fricile ei. Și să se plângă mai ales de spaima asta cu țevile. Dar la gândul că doctorul ar fi putut să râdă sau să-l socotească ȋicnit, se lăsase păgubaș. Poate că într-o zi n-o să mai care țevi și-atunci are să scape măcar de frica asta.

Într-o dimineață stătea într-un autobus pe un loc de la fereastră și citea ziarul. Îl trimisese maistrul la un alt șantier după niște materiale. Alături de el se-așezase o bătrânică slabă, cu fața cât un pumn, cu vată-n urechi și cu-o băscuță lucrată cu croșeta, din tot felul de resturi de lână. Se uitase de câteva ori la el și se foise pe scaun ca omul care nu știe cum să intre-n vorbă. Dacă văzuse că băiatul nu dă semn c-ar fi priceput, îi bătuse încet, ca din întâmplare, cu degetul în foaia ziarului. El se uitase întrebător la băbuța, care-i zâmbea cu timiditate și dădea din cap.

— Mă uit la matale de când m-am urcat în autobus și mi s-a părut că ești încruntat și necăjit. Când eram eu ca dumneata râdeam și cântam toată ziua, dar acum sunt bătrână și n-am pe nimeni și sunt unii la noi în curte care cred eu că umblă să mă omoare. Mi-e grozav de frică să nu mă omoare. Mi-a intrat frica-n oase, că toată ziua plec de-acasă, pe stradă, prin parcuri, ca să nu mă mai vadă și ca să uite de mine. Dumneata crezi că vor să mă omoare? Sunt bătrână și săracă și nu mi-e atâta c-am să mor, dar n-am bani de-nmormântare. Lucrez lucru de mână, șervețele, fețe de masă și le vând și eu pe unde pot, ca să mai strâng un ban de-nmormântare. Dumneata ce crezi? La vârsta dumitale nu știi ce rău e să-ți fie frică. Mie, când eram tânără, nu mi-era niciodată frică.

Bătrânica se uita în ochii lui zâmbind, cu niște ochi albaștri neînchipuit de limpezi și de vii pentru vârsta ei. Erau ochii unui câine al nimănui care cerșeau o vorbă bună sau o mângâiere.

Pusese mâna ei mică și zbârcită pe mâneca albastră a salopetei lui și-i spusese cu glasul scăzut:

— Să știi că sunt în toate mințile, numai că mi-e frică. M-aș duce la miliție să le spun, dar mă gândesc să nu zică... știi mata cum sunt oamenii.

El trebuia să coboare la următoarea stație. I-ar fi dat un ban, dar se gândise să n-o jignească. Scotoci în servietă, scoase pâinea cu brânză pe care-o avea pentru ora 10 și i-o întinse bătrânei.

— Dumnezeu să-ți ajute, băiatule.

— Și dumneavoastră. Să știți, eu cred că vi s-a părut, știți cu... nu cred că au ei de gând chiar...

— Așa zic și eu. De ce să-și bage sufletu-n păcate cu-o bătrână săracă, dar tot eu mă-ntorc și zic...

Până să coboare, îi mai făcuse un semn cu mâna.

Cine ar fi vrut s-o omoare? Biata bătrână! Le mai era și altora frică. Până acum el frica asta n-o cunoscuse.

Mergea încruntat, cu capu-n jos, gândindu-se că pe lumea asta nu sunt numai ganguri coșcovite, lavițe de lemn de anin și țevi de metal, mai sunt o mulțime de alte lucruri din care se naște frica.

Atunci, se-mpiedicase de-un salahor cu două capete mai înalt decât el, care ducea pe umăr niște țevi lungi de metal. Tresărind la zgomotul fierului izbit de fier, simțise o durere mare-n moalele capului și auzise doar: „Ce, ești chior?”.

Își revenise peste 24 de ore, la spitalul de urgență. Dusesese mâna la cap și dăduse de-un maldăr de tifon, care-l înfășură de la ceafa până la sprâncene.

— Ai avut noroc că nu ți-au intrat oasele-n creier.

Era în sala de reanimare, iar domnul în halat era doctorul care-l operase.

Îl durea capul, iar ochii trebuie să-i fi fost cât cepele. Fiindcă de-abia îi putea crăpa.

— Știi ce-ai pățit?

— Da. La șantier, țevile.

— Da. O să-ți treacă.

Avea să-i treacă probabil, dacă spunea și doctorul. Avea să-i treacă sau nu, lui îi venea să râdă. De când se știa el, pentru prima oară se simțea fără nici o grijă, fără nici o răspundere, de parc-ar fi trăit viața altuia. Și nu-i mai era deloc frică, nici de gang, nici de laviță, iar de țevi nici atât.

Va să zică asta era, așa era.

Dacă nu i-ar fi fost frică de durere și mai ales de ceea ce-ar putea să-și închipuie doctorul, ar fi râs cu hohote. Frică?

Frică de ce?

Cu inima ușoară, ușor de tot, ca un fulg de păpădie purtat de vânt, zâmbi, cu zâmbetul larg, al omului care se poate culca liniștit, fiindcă n-are nici o grijă. Va să zică asta era tot.

CANDIDAȚII LA FERICIRE.

Sunt fericit. N-am nici un motiv special. M-am trezit ca de obicei la ora 6. Camera de hotel – cu Ciobănașul de Grigorescu (reproducere) pe perete, cu patul cu tăblii roșcate, cu masa acoperită cu cristal sub care se află reclame turistice – mi-era străină. Eram chiar nițel indispus: toată noaptea bătuse, din sfert în sfert de ceas, orologiul catedralei de peste drum. Mi-am strâns repede lucrurile. De-abia așteptam s-ajung în restaurant, să iau o gustare și să plec. E-o singurătate-mbietoare, clar-obscură, cu fețe de masă albe, cu chelneri care vorbesc în șoaptă. Mi-e foame: înghit cu voluptate chiar și ceaiul care miroase a ciorbă. Aprind o țigară. Îmi place restaurantul ăsta. Nu seamănă deloc cu hotelul de deasupra. Clădirea și-a epuizat toată căldura la parter, la etaje au ajuns numai rutina și plictiseala. Îmi place restaurantul, poate și pentru că mă simt singur. Îmi place să călătoresc singur, mă simt independent și puternic. Gata. Am terminat țigara, mă ridic și plec. Mă îndrept spre parcare. „Fiatul” meu, spălat seara, m-așteaptă cuminte. Îi mângâi botul ca unui animal credincios. În stradă, e frig și-ntunecat. Cred că are să plouă. Mă trec fiori și mi se răcesc mâinile. Toată senzația de bună-stare de-adineaure se risipește. Nu mai sunt un „globe-trotter” independent și puternic, sunt un călător rebegit care are de parcurs până-n seară 600 de kilometri. Mi se duce tot ifosul. Mă urc în mașină cum m-aș fi urcat în camera de hotel din care-am coborât. Nu știu de ce. Dar mă simt urât. Mi-amintesc privirea fetei din restaurant: și ieri și astăzi se furișase spre mine. Fața era de culoarea cafelei cu lapte. Singurele pete erau ochii verzi și rochia roz. Stătea la masă cu un tip antipatic, cu mutră de maimuță. Nu schimbau nici o vorbă. Atunci, de ce-or mai fi-mpreună? Ridic involuntar din umeri. N-am răspuns privirilor ei. Nu-mi plac femeile care trăiesc, fie și sporadic, cu bărbați antipatici. M-am făcut că n-o văd. Dar nu mai are nici un rost. Nici măcar nu-ncerc să-mi închipui o poveste de dragoste cu fata asta, așa cum îmi place să-mi închipui cu toate femeile care mă atrag. Mi-e frig. Pornesc. Reușesc să sperii un cârd de porumbei care ciuguleau fărâme de pâine lângă bordura trotuarului. Unul îmi găinățează din zbor parbrizul. Nu fac haz. Mă dau jos și șterg geamul. Câțiva proprietari de mașini râd de întâmplare. Pe-o vreme frumoasă, aș fi râs și eu cu ei. Acum, șterg posomorât parbrizul și mă fac că nu-i văd. Se uită unii la alții fără comentarii, găsind desigur că nu sunt prea spiritual. Dacă m-ar interesa ce impresie produc asupra opiniei publice, acum ar

trebui să-mi impun să zâmbesc. Pornesc, în sfârșit. Merg cu 100-120 la oră. Mașina mănâncă șoseaua; e un aspirator de asfalt și de linii albe de demarcație. Un șir de munți scunzi se pierd la orizont în norii fumurii irizați de câteva raze firave de sfârșit de septembrie. Peisajul are o mărețență pățânată și echilibrată; un pământ mocnit, care n-a spus niciodată tot ceea ce avea de spus. N-are nimic spectaculos. Esența lui trebuie să te pătrundă doar prin tălpi. Șoseaua e dreaptă, roțile zboară. Regiunea asta îmi taie pofta de comparații pe care mi-o dă muntele; firea mea exuberantă, de mahalagiu de la Dunăre, se simte intimidată. Mi se pare că sunt superficial și fără rost. Peisajul echilibrat, ca și oamenii echilibrați, mă face să mă simt caraghios. De-ar ieși soarele! Mi-ar da iar siguranța și voia-bună de „globe-trotter”. M-aș simți iar cineva. La-nceput, când mi-am cumpărat mașina, mă simțeam superior tuturor pietonilor, mai deștept, mai frumos, mai demn de privit. Acum, mi-a trecut. Îmi făcea o deosebită plăcere să-njur; la fiecare pană sau necaz, înjuram, ca „șoferii”. Mi-a trecut și asta. Îmi schimbasem puțin și mersul. Eu am un mers zvelt, care totdeauna a fost considerat un farmec al meu. Am avut la-nceputul vieții de proprietar de mașină, adică mi-am făcut, un mers lălău și neglijent, cum își închipuie unii că trebuie să aibă oamenii care-au văzut tot, pe care nu-i mai miră nimic. Mă opream oriunde vedeam un confrate în pană. Pierdeam ceva timp. Dar în schimb aveam prilejul să-mi desfășor cunoștințele asupra motoarelor și-asupra mărcilor de mașini și să-njur împreună cu cineva. Mă rog, îmi creasem un gen. Așa cum băieții care poartă pantaloni cow-boy se cred obligați să-și crăcăneze picioarele – fiindcă au auzit ei că această curbura ar fi un adevărat arbore genealogic al călăreților din preerie – mișcându-le numai din șold și din gleznă. Fumam într-un anumit fel, cu țigara-n colțul gurii, vorbind printre dinți ca să n-o scap, închizând ușor dintr-un ochi. Purtam fulare neglijent înnodeate și nu mă mai îmbrăcam decât cu pulovere. Și nu sunt prost și n-am nici spirit gregar. Gata. Acum a trecut. Mi-e jenă. N-am făcut niciodată lucruri grave, de care să mă căiesc amarnic. Sunt însă unele momente când m-am simțit ridicol; pentru răscumpărarea lor, aș vrea să pot lua viața de la-nceput. Nu-mi face nici o plăcere să mi le-amintesc. Și azi am fost ridicol, când cu porumbelul. În sfârșit... Ce bine-ar fi să răsară soarele. Pe distanțe de zeci de kilometri nu-ntâlnesc nici un vehicul. N-aud decât fâșâitul asfaltului sub roți. Mi se pare că sunt supraviețuitorul unei catastrofe, rătăcind fără rost pe meleaguri necunoscute, îndreptându-mă spre nicăieri. Impresia asta de pustiu am avut-o până acum numai între oameni care mă plectiseau sau mă

dezamăgeau. Trec o bună bucată de drum pe sub o arcadă de copaci. Bătrânii ăștia, de zeci de ani de când stau pe marginea drumului, și-au întins confidențial ramurile unii spre alții în ogive de catedrală. Prin sate, încetinesc. Nu numai de teama accidentelor, dar vreau să văd casele. Ele continuă peisajul; la fel de sobre și de-nchise-n ele, toate în linie de-a lungul drumului, ca o armată. Mi-aduc aminte numele satului. Îl știu din istoria literaturii. Merg foarte încet; opresc în fața bisericii albe, cu turlă foarte înaltă. O singură frescă străjuiește ușa, desigur sfântul-patron. Culorile s-au șters și s-au amestecat. În curte, e multă verdeță, liliac, răsur, merișor, câteva tufe de agriș, care țin tovărășie unor morminte. Mă apropiu de-o cruce veche, mâncată de licheni, și descifrez cu degetele inscripția chirilică. „Aici odihnește Ion. Fiul lui Pavel Suci din Oarda, răposat întru Domnul la anul...”. Nu știu în ce an, fiindcă am uitat valoarea numerică a literelor din alfabetul chirilic. Încerc să-mi amintesc: degeaba. Trec încet-încet printre morminte, dând la o parte ramurile arbuștilor care-mi agață pantalonii. Mă trezesc la mormântul poetului. Știam că s-a născut aici, nu știam că s-a și îngropat aici. Un profil de bronz sever și ascetic, încastrat în lespede verticală; dedesubt numele și durata vieții: 1895-1961. Mormântul e acoperit de-o lespede. Nici o floare. Doar geometria riguroasă a pietrei. Mă aș duce să rup o floare de la alt mormânt și s-o pun pe lespede lui, dar nu ndrăznesc. Mă simt ca un credincios în pelerinaj la locurile sfinte. Plec fără nici un alt gând. Nu-mi vine-n minte nici un vers al poetului. Deci s-a născut și s-a ntors aici. Gândul ăsta îmi face bine, mi se pare cald și blând. Îmi dă încredere. Din poartă, mă mai uit o dată înapoi. Întoarcere, ciclicitate, ritm, îmi trece prin minte. Două raze oblice, timide, luminează fresca decolorată a sfântului-patron. Mă simt împăcat și fericit. ăsta este momentul când m-am simțit fericit pe ziua de astăzi și-am să mi-l aduc aminte totdeauna, clasat involuntar și precis între celelalte momente de fericire. Pornesc iar în viteză. Drumul e la fel ca și pân-acum: eu sunt altul. Nu mai rătăcesc, supraviețuitor fără țel al unei catastrofe; mă grăbesc spre-un liman, unde trebuie să m-aștepte bucuria. Încep să fluier o melodie preclasică franțuzească și mă acompaniez în gând la clavecin. Sunt fericit că respir, că fluier, mă simt ușor, sunt gata să zbor, mângâi volanul, mi-e dragă mașina asta cum îmi erau în copilărie caii bunicului. Aș vrea să fac un bine cuiva, aș vrea să aibă cineva nevoie de mine chiar acum când am pofta asta nebună de dăruire. Dar nimeni n-are nevoie de mine. Satele sunt pustii, oamenii la lucru. Pe șosea nu-ntâlnesc decât vehicule valide: n-am pe cine

ferici cu ajutorul meu. Alerg cu 120 la oră, și-mi place s-aud scârțâitul roților la curbe, înghit cu lăcomie asfaltul vânat, cuprind dintr-o ochire amândouă versantele șoselei, cel în pantă coborâtoare și cel în pantă urcătoare, sunt într-un „montagne russe” ceva mai potolit. Într-o zi ca asta aș vrea să mor, după un moment de intensă fericire solitară. Știu că astăzi n-am să mor. Aș vrea să depășesc 120 la oră. Mi-aduc aminte că mi-am jurat să n-o fac și n-o fac. Se-apropie-un sat. Încetinesc. Sunt în plină regiune săsească, văd biserica protestantă cu globul ei în loc de cruce; casele nu mai au îngrădături de ostrețe, ci garduri înalte și porți grele după care nu se vede ce se petrece-n curți. Obloanele ferestrelor sunt lăsate, cu toate că e nor și frig. Domnește peste tot o ordine care mi-e străină, li compătimesc pe locuitorii posaci ai acestei așezări – nu mi-i pot închipui altfel – de la înălțimea mea de om fericit.

Aș fi dispus să le dau o fărâmbă din bucuria mea.

Trec încet-încet prin sat; nici țipenie de om sau de altă vietate.

M-am grăbit; uite două fete la capătul satului. Stau în picioare pe marginea șoselei. Una, înaltă și blondă, e-mbrăcată ca la țară, cealaltă, negricioasă și mărunțică, trebuie să fie orășeancă. Blonda ridică mâna să-mi facă semn, cealaltă o trage de mânecă pe la spate. Blonda o privește cu nedumerire. Cealaltă se uită înainte ca și cum nimic nu s-ar fi-ntâmplat.

Opresc mașina în fața lor.

— Pofțiți. Unde vreți să vă duc?

După un moment de ezitare, negricioasa mărunțică se apropie un pas și spune:

— La Sibiu.

— Și prietena dumitale?

— Ea nu merge.

— Urcă, te rog.

Se-așază lângă mine având grijă să nu m-atingă.

Îmi vine să râd. Opresc o clipă mașina sub pretext că-mi caut țigările. Îi iau nițel seama. Negricioasă de tot, cu un pic de mustăcioară, nefardată, îmbrăcată-ntr-un taior gros bleu marine, care-o face și mai întunecată, cu-o margaretă de material plastic în piept; e-ncălțată-n sandale. Îmi dau seama că tremură. Ochii mi se opresc iar pe margaretă și-mi vine să i-o smulg din piept și s-o azvârl pe fereastră. Fata nu e nici frumoasă, nici urâtă și nici nu inspiră nimic. Să schimb totuși câteva vorbe cu ea, ca să nu-i fie frică și să-și închipuie cine știe ce.

— Câți kilometri mai avem până la Sibiu?

Nu e pusă pe conversație. E drept că nici întrebarea mea nu fusese grozav de deșteaptă și-n stare să rupă nori.

— Ești elevă?

— Sunt profesoară.

— Nu mai spune! Și ce predai?

— Engleza.

— Și ai ceva la Sibiu, vreun consiliu?

— Nu, la Sibiu locuiesc.

— Și faci naveta în fiecare zi?

— Da, ce să fac?

— Trebuie să fie foarte obositor.

— Este.

— Și cu ce vii aici?

— Cu RATA, dimineața la 7, și plec după masă la 5.

— De ce așa târziu?

— Fiindcă nu este decât o cursă dus și una întors.

— E foarte greu și pentru un bărbat să facă naveta, dar pentru o fată...

— Ce să fac?

— Îți spun eu ce să faci: să te transferi la Sibiu sau să-ți cumperi o mașină.

— Avem mașină.

— Și-acum e stricată?

— Nu.

— Atunci de ce nu mergi cu ea? Nu știi să conduci?

— Ba da. Dar nu rentează să faci naveta cu mașina.

Sunt nedumerit.

— De ce, din cauza benzinei? La 32 de kilometri pe zi nu-i o avere.

— Nu pentru asta, îmi răspunde ea zâmbind, dar pentru că kilometrajul înregistrează și pe urmă, când vrei s-o vinzi, nu mai ieși nimic pe ea. Până anul trecut, am avut un „Fiat 600”, cu care-am făcut 40.000 de kilometri, l-am vândut pe-un preț derizoriu. Nu vrem să pățim la fel și cu „Wartburgul” de-acum.

— De ce nu vă luați o mașină pe care să n-o mai vindeți. Pe care s-o folosiți?

— Soțul zice că e mai rentabil așa. O ieși, o folosești puțin și pe urmă o vinzi cuiva care-ți dă banii-n mână, fără vechime, bine-nțeles. Dar fără să

pierzi nimic la ea.

Îmi impun să nu zâmbesc, să nu spun nimic neplăcut la adresa ei și-a „soțului”, și să n-o azvârl din mașină.

Și pe urmă, sunt foarte curios s-o mai aud ciripind cu vocea asta a ei copilăroasă și cu amoralitatea asta a ei dezarmantă.

— Și cu „Wartburgul” ăsta pe unde ați fost?

— Nicăieri, numai Soțul se duce cu el la spital. Soțul e medic. Dar ce face cu ea e-o nimica toată, 3-4 minute dus, 3-4 minute-ntors. Nici rodajul nu-l are. Așa că scăpăm și de-o mulțime de nepoftiți care se invită-n mașină. Soțul le-arată ceasul de la kilometraj și le spune că n-are voie să ia decât o persoană.

— Dacă ar fi numai a dumitale mașina tot așa ai face?

— Nu știu, nu m-am gândit. De fapt, singură nu mi-aș fi putut-o cumpăra.

— Eu te-ntreb dacă ai fi putut, tot așa ai face? Vreau să spun, ai face naveta cu RATA și cu autostopul ca acum?

— Nu.

Îi pusesem întrebarea tăios. Îmi pare rău; la urma urmei, e-o biată făptură ne-nsemnată, avară, o oarecare nevastă de doctor, pentru care superlativul se oprește la mașina, la mobila și la covoarele ei. Dar mă-nfurii iar la gândul cupidității unei întregi categorii.

— Dumneata și „soțul” v-ați gândit vreodată că printre filantropii care te iau în mașină ar putea cineva să te violeze sau chiar să te omoare? o-ntreb cu glas lugubru, ca s-o sperii.

— Nu. De fapt, e prima oară când merg cu-o singură persoană. Nu fac semn decât mașinilor cu cel puțin doi călători.

— Am văzut manevra de azi cu fata. Dar nu v-ați gândit la asta sau nu vă face plăcere să vă gândiți? Într-o zi, s-ar putea s-o pățești, cu unul sau cu mai mulți.

Tace. Mă gândesc și eu că nu e treaba mea și că mai bine-aș fi făcut să nu spun nimic. Îi dădeam prea multă importanță. Mă gândesc totuși c-ar putea să-i fie frică. Am avut întotdeauna oroare de oamenii cărora le place să-și sperie semenii.

— Nu e vorba de mine, să fim bine-nțeleși – îi spun zâmbind și bătând-o prietenește pe umăr, ca s-o liniștesc.

„De fapt, nu mă tentezi nici atâtica”, adaug în gând.

O-ntreb, după o pauză, lucruri banale; pe unde s-au construit blocuri în Sibiu, ce mai e pe strada cutare, dacă mai există restaurantul cutare, ca unul care nu mai văzuse locurile de 15 ani.

Ajungem în oraș. Mă roagă să opresc.

— Am ajuns la dumneata acasă?

— Nu. Dar ca să pot lua tramvaiul.

— De ce să iei tramvaiul, te conduc până la scară. Fac un gest galant cu mâna.

— Mulțumesc.

— Acum, ai să mănânci ceva cald și-ai să tragi un pui de somn.

— Da' de unde. De-abia să fac ceva de mâncare. O salată, niște brânză, un strugure și gata. Profit că soțul e plecat la București și nu mai gătesc.

Mă uit la mâna pe care-o ține pe portieră; pe lângă lacul roșu al unghiilor, se văd mici zgârieturi, mici bătăture, se cunoaște mâna care gătește.

Am un moment de curiozitate în privința ei. Adineauri mi se părea că se epuizase. Acum aș fi vrut s-o mai aud vorbind. Era exponentul unei mentalități.

— Ce-ar fi să mâncăm împreună? Îmi dau seama că a-nțeles că vreau să fiu poftit. Adică, te invit să mâncăm undeva, o liniștesc eu. Ce zici?

— Mulțumesc.

— Să mergem la „Römischer Kaiser”.

— Nu acolo.

— Atunci, în altă parte, propune dumneata.

Tace.

— Vrei mai la mahala?

Tace.

— Atunci, afară din oraș?

— Da.

Văd că se bucură c-am priceput. Nu vrea s-o vadă vreun cunoscut cu un „seducător” la masă. Săraca! Și-nchipuie că mă interesează. A fost atâta bucurie în „da”-ul de-adineaori că mi se face milă de ea. O mai privesc o dată. E puțintică și neagră ca un tăciune. Ochii ei au un zâmbet recunoscător. Îmi amintesc de cățelul cu trei picioare din Botoșani, pe care l-am mângâiat acum trei ani. Mi-aduc perfect aminte momentele de-nduioșare, așa cum mi le-aduc aminte și pe cele de fericire.

Peste 20 de kilometri, opresc într-un sat, intru la „Bufet”. Miros acru și stătut, frig, câțiva întârziați, veniți probabil în zori, care-au început să cânte și să fraternizeze din cele două capete ale sălii. Ies. Ea se uită întrebător la mine. La celălalt capăt la satului, opresc și intru într-o casă de oameni. E doar femeia acasă. Are să ne dea ceva de mâncare, pită, slană, ouă, brânză, o oală cu vin și-o cameră unde să ne odihnim până spre seară.

În bucătărie e cald și miroase îmbietor a mâncare. În câteva minute, masa e așternută cu toate bucatele pe ea. Gazda tace. Ea tace. Eu încerc să-nnod o conversație cu gazda. O-ntreb de una de alta, ce-i face bărbatul, ce-i fac copiii. Femeia răspunde scurt. Nu e deloc vorbăreață. Ea nu mă ajută cu nimic.

— Scoate-ți taiorul, îi spun, are să-ți fie frig, când plecăm.

O ajut să se dezbrace și-agăț haina într-un cui. E-mbrăcată într-un pulover roz. Are un bust de fetiță. Îmi zâmbește puțin speriată, parcă și-ar cere iertare.

O invit pe gazdă să bea un pahar cu noi. Înainte de-a da „noroc”, ne-ntreabă dacă avem copii. Mă grăbesc să răspund „nu”.

— Aveți timp, că sunteți tineri.

Bea paharul și pleacă-n odaia de-alături.

Ne e foame, înfulecăm repede și de-abia apuc să spun ce gustoase sunt bucatele și ce bun e vinul. Încep să-l simt până-n vârful degetelor și nările mi se umplu de buchetul lui tămâios.

— Miroase-l, îi spun eu.

Duce paharul la nas și-aprobă cu-o mișcare a capului, fără nici o vorbă. Cred că-i pare rău c-a venit aici c-un necunoscut. Se vede cât de colo că-n viața ei nu i s-a-ntâmplat așa ceva. Cât a fost gazda de față s-a simțit parca mai în largul ei.

— Știi, când mănânci e bine să nu te gândești la nimic, îi spun eu zâmbind larg.

Atitudinea mea este camaraderească și nimic mai mult. Nu pot să-i spun că n-am violat niciodată vreo femeie și cu-atât mai puțin m-ar tenta să-ncep cu ea, care nu-i deloc pe gustul meu. Acum, are ceva-nduioșător cu mutra asta de animal pipernicit.

Când socotește c-am terminat masa, gazda vine să strângă.

— Și-acum poftiți în odaia bună și puneți un pic capul jos.

Mă ridic și-ntind o mână spre taiorul ei.

— N-ar fi mai bine să rămânem aici? E mai cald, zice ea încurcată.

— E cald peste tot, conică, c-avem gaze-n sobă.

Îi fac un semn cu mâna să se ridice. Gazda ne conduce. În cameră, plutește mireasma „odăii bune” țărănești, în care se-amestecă parfumul fructelor coapte, aroma pișcătoare-a busuiocului, mirosul pernelor și-al velințelor de zestre, așezate vraf pe laviță sau la capătul patului. Miroase-a casă de om și-a biserică în același timp. Gazda închide ușa. Ea întoarce involuntar capul când aude zgomotul clanței. Stă nehotărâtă lângă prag. Ia seama camerei, privește pozele de pe pereți, fără să se miște și tară nici o vorbă.

— Eu îmi scot pantofii și mă-ntind puțin. Cred c-ar fi bine să faci și dumneata la fel.

Își scoate ascultătoare pantofii și se-ntinde pe pat îmbrăcată și cât mai departe de mine. Dau iar cu ochii de floarea aceea antipatică, din material plastic. Vreau să n-o mai văd.

— Scoate-ți taiorul că ai să-l șifonezi, scoate-ți fusta și-acoperă-te c-o pătură.

Îi arăt cu mâna pocladele mițoase de pe laviță. Își scoate numai taiorul. Nu vreau să zâmbesc. Umblă cu niște gesturi încete, nu cumva să facă zgomot și să declanșeze cine știe ce în mine.

— Câți ani ai?

— Te-ai măritat demult?

— Acum doi ani, când am terminat facultatea.

— Din dragoste?

— Nu știu. Cred că da.

— De obicei, femeile fac mult mai ușor confidențe necunoscuților decât cunoscuților. Nu insist. Spune-mi, ziceai că ești profesoară. Îți place meseria asta?

— Da și nu.

— Ți-ar fi plăcut alta mai mult?

— Da, precis.

— Care?

Zâmbește încurcat.

— Și asta e o taină?

— Am vrut să fiu actriță.

— Și de ce n-ai încercat; sau n-ai reușit?

— Mi-a fost rușine să mă prezint la examen.

— De ce? De ce ți-a fost rușine?

— Nu știu, fiindcă mi-a fost rușine.

Mă ridic într-un cot și-o privesc. Fața ei e un bibelou de abanos pe perna albă. Stă nemișcată, cu brațele pe lângă corp.

— Uite și-acum, mi-e atât de rușine de dumneata.

— De ce?

— De tot ce-am făcut, de tot ce-am spus, mi-e rușine și-mi vine să plâng. Întoarce capul pe pernă și nu-i mai văd decât părul scurt și negru.

M-a plec spre ea și-i întorc fața. De-abia o ating. Simt în mine dorința de-a dăru, de-a ocroti. Îi strâng capul la piept, o mângâi pe păr. Aș vrea să-i dau corpului ăsta mic și firav ceva din sănătatea și din vigoarea mea. Îi culc din nou capul pe pernă, îi sărut ușor fruntea și ochii ca unui copil necăjit.

— Să nu-ți fie rușine și nici frică de mine, îi șoptesc la ureche.

Stă cu ochii închiși.

Afară s-a-ntunecat de-a binelea.

Îi iau brațele și mi le pun pe după gât și-o sărut mereu pe ochi și pe frunte. Simt la un moment dat strânsoarea lor caldă. O sărut lung pe gură. O-ntreb ceva la ureche pentru binele ei. Cred că asta o face să vadă că nu sunt o brută. O iubesc duios, iar ea e vibrantă și caldă. Simt că are nevoie de duioșie. Îmi sărută brațele, părul. O iubesc ca-ntr-un abis al dragostei, al milei și-ai dăruirii.

Mergem tăcuți spre Sibiu. Sunt trist. Îi mângâi din când în când mâna. Mi-e iar străină. Îmi bâzâie-n urechi dialogul nostru de la venire. Parcă ne-ntoarcem de la o-nmormântare. Suntem cele mai apropiate ființe-ale mortului și știm că orice ne-am spune nu ne poate consola.

Am ajuns. O privesc lung în ochi, la lumina slabă a becului din stradă. Simt că face toate eforturile să nu plângă.

Vreau să-i dau ceva, vreau să-și aducă aminte de mine. Nu vreau să mă creadă un aventurier, fiindcă nu sunt. Îmi pipăi buzunarele, n-am decât bani, acte, bricheta și țigările. Mă gândesc la lucrurile din port-bagaj. Mi-aduc aminte de lăntișorul de aur de la gât și de trifoiul cu patru foi. I le pun ei la gât și-i șoptesc: „Să-ți poarte noroc”. Deschide portiera și înainte de-a coborî se-aplecă și-mi sărută repede mâna. Apoi fuge-n casă. Sunt convins că eu sunt singurul ei noroc și ziua de azi cea mai frumoasă zi a ei. Are să și-o aducă aminte totdeauna alături de domnul doctor în mașinile lui mereu candidate la vânzare. Stau o clipă cu portiera deschisă. O trântesc cu dușmănie. Sunt trist cum n-am mai fost decât de trei ori în viață. Și toată

tristețea îmi vine de la oameni. Sunt un pribeag mâhnit, care mai are de străbătut sute de kilometri până acasă: deci să-i străbat.

Toți suntem niște candidați la fericire.

UȘILE DE BISERICĂ.

Dacă vreodată avea să se mai însoare nu-și va mai lua decât nevastă frumoasă. Tată-său îi spunea, încă de pe vremea când nu putea fi vorba de-nsurătoare, să fugă de femeile urâte și chiar și de cele care nu sunt frumoase. Ca orice tânăr care vrea să nu pară superficial, cu toate că și lui îi plăceau fetele frumoase, îl întreba de ce anume trebuia să fugă de celelalte, care uneori sunt profunde, mai inteligente și au o viață interioară mai bogată. Pentru că au complexe, îi răspunsese tată-său. Au complexe pe care caută să și le-nfrângă prin exhibiționism. „Așa că, băiatule, măcar când te-nsori ai grijă să fie femeie frumoasă. Mai bine una frumoasă care să nu fi fost ușă de biserică, decât vreo urâțică pentru care să fii o fericită uvertură”. Dacă tată-său ar mai fi trăit și dac-ar fi știut tot ce se petrecea acum ar fi fost desigur amărât, dar nu și-ar fi putut ascunde un zâmbet de satisfacție, întovărășit de-un comentariu mintal: „Quod erat demonstrandum”.

Citise-n ochii lui dezamăgirea când îi prezentase viitoarea noră. Și mai mult decât lipsa ei de frumusețe avusese impresia că pe tată-său îl indispusese aerul de iepure speriat, ochii aceia care revărsau pe negândite valuri de duioșie, pe care nimeni până atunci n-o primise, de care nimeni n-avusese nevoie. Proastă nu era, dar nici foarte deșteaptă. Era atât de deșteaptă cât să priceapă orice, ajutată de-o intuiție de animal care de generații stă la pândă – toate generațiile de femei urâte al căror ultim vlăstar era ea – știa să tacă, să asculte, să se eclipseze. În momentul când își dăduse seama că va fi luată de nevastă se instalase temeinic în viața lui, făcând ordine, fără să-și ia aere de stăpână. Adoptase și îngrijea tot ce era al lui. Îi adoptase prietenii, avea grijă de tatăl lui, de mormintele familiei. Dăruia toată integritatea ei fizică și sufletească avidă de dăruire. Nu-l sufoca niciodată cu dragostea și cu tandrețea. Îi lăsa deplină inițiativă. Seara, înainte de culcare, fără cuvinte, îi pune capul pe umăr ca un animal credincios care așteaptă o mângâiere. Accepta necondiționat să fie condusă. Se purta ca un om de care la un moment dat te poți lipsi. Tatăl lui îi recunoștea foarte multe calități, mai ales că se purtase exemplar într-o situație dificilă pentru-ntreaga familie. Se dovedise atașată fără rezerve tuturor, care deveniseră ai ei. Totuși, tată-său nu se putuse împăca niciodată cu ideea că nu era frumoasă. Și își privise și nepotul a pagubă, așa cum o privise și pe ea la început. Perpetuă lipsa ei de frumusețe și de vlagă.

Dinu se gândea acum, privindu-și copilul, ce copii ar fi putut să-i facă celelalte femei, cu care nu dorise să-i aibă. Nu și-i putea închipui decât frumoși, rotofei, veseli ca și cele care le-ar fi putut fi mame. El era bărbat frumos. Simțea atracția pe care-o avea asupra femeilor din gesturile cu care se dezbrăcau în fața lui, din respirația precipitată când își lipea urechea de pieptul și de spatele lor pentru auscultare, din înfiorarea pielii. Gesturile lui calme, felul de-a privi drept în ochi, blândețea glasului și-a sfaturilor făceau, poate chiar mai mult decât meritele lui profesionale, ca în fața cabinetului său să fie mereu coadă. Nu era un afemeiat, iar femeile din viața lui nu fuseseră niciodată racolate în cabinetul medical.

Într-o zi, se trezise-n cabinet cu-o fetișcană slăbănoagă și caraghioasă pe care-o asemuise cu-o păpădie. Toată numai oscioare, cu dinții puțin încălecați, firavă, cu un aer pierdut și speriat. Gâtul era cel mai senzational din toată făptura. L-ai fi putut răsuci de două-trei ori, ca pe-un vrej, și tot ar fi rămas prea lung. Și restul era deșirat și, deși cu proporții normale, părea fără sfârșit. Vorbea cu-o voce târăgănată, ținând capul nițel pe-o parte, iar zâmbetele și privirile îi erau ținute-n lanț. Era doctoriță în altă secție a spitalului și venise să-i ceară colegial o consultație. O rugase să se dezbrace, stinsese lumina și-o trecuse în spatele aparatului Röntgen. Scheletul ei de copil sărac și pipernicit îl înduioșase. După ce-aprinsese lumina, se uitase la ea cum se-mbracă. Nu făcuse asta cu nici o pacientă. Un corp de fetiță de paisprezece ani, slab dezvoltată, cu un schelet perfect studiabil cu ochiul liber. Coastele, cel puțin, îi stârneau milă. Erau de-a dreptul oase de pește. Îmbrăcată, într-o fustă plisată, cu-o bluză strălucitor de albă și de scrobită, părea însă o miniatură din secolul al XVIII-lea, a unei fete de boier slabă de plămâni. Avea nevoie de-ngrijire. Trebuia s-o mai vadă. Și-așa apăruse-n el dorința de ocrotire pentru-o ființă pe care-o socotea dezarmată și neajutorată. Și dorința asta se transformase-n dragoste, în nevoia de-a simți cât mai aproape corpul ei plâpând și fără semnificație. Dragostea lui o făcuse să-nflorească, să capete alte culori, alt zâmbet. Descoperise apoi o căldură și-o voluptate în ea pe care – credea el – numai urâtele știu să le dea, ofrandă și recunoștință, bărbatului care și-a oprit privirea asupra lor, pe care frumoasele găsesc firesc să le primească de la cei cărora le fac hatârul iubirii lor. Era o sălbăticie-n dăruirea ei pe care n-o mai întâlnise la niciuna dintre sporadicele sale partenere. Apoi, reveniți în viața obișnuită, era firească, discretă și n-ai fi bănuț-o măcar pe cealaltă. Fusesse-o mirare generală și chiar consternare când se-nsurase cu ea.

Iar ea înflorise. Se schimbase, căpătase-ncredere-n ea însăși. Fericirea ei n-a ținut mult. Începuse, de la un timp, mai ales după nașterea copilului, să devină suspicioasă. Avea priviri fugare din care-nțelegeai că era invidioasă: el era frumos, mult mai deștept decât ea, foarte-apreciat profesional. Lui i se oferise totul, ei foarte puțin. El începuse să se lupte pentru niște victorii profesionale ale ei. Voia să-i îndepărteze măcar acest complex nemărturisit. O forțase-aproape să facă o complicată lucrare științifică și să-și dea doctoratul. Ea înțelegea, pe de-o parte, că tot ce făcea el era numai de dragul ei, dar, pe de altă parte, se gândea că n-o socotește corespunzătoare nivelului lui, și măcar profesional luptă să facă ceva din ea și s-o scoată din anonim. În mintea ei toate eforturile-acestea se-ntorceau împotriva lui. El îi atrăgea atenția, ca și la-nceput, asupra tuturor lucrurilor pe care le-ar fi vrut altfel în comportarea ei. La-nceput, accepta bucuros orice sugestie, pe care dacă n-avea ocazia s-o aplice își crea această ocazie. În ultima vreme, nu mai suporta nici să-i spună că o rochie nu-i venea bine. Totul i se părea o jignire gravă, care-antrena întreaga ei personalitate. O obosea un bărbat atât de deștept și care să aibă întotdeauna dreptate. Își dădea seama cât e de greu să trăiești lângă un bărbat deștept, mai ales când vrea să facă ceva din tine. Ea, care-acasă nu fuma niciodată, fuma totdeauna la restaurante, în gară, oriunde-o putea vedea cineva, deși după asta el era sigur că scuipa-n batistă. Își vopsea unghiile foarte violent, își arăta foarte des picioarele (care-ar fi trebuit să fie mult mai frumoase pentru asta), în poziții foarte studiate. Avea o grijă pentru aspectul ei și pentru-mbrăcăminte pe care nu le-avusese niciodată. Era toată ziua la cosmeticiene, iar acasă, numai cu măști de frumusețe pe față. Începuse să facă și complexul îmbătrânirii. El îi atrăsese atenția asupra tuturor acestor lucruri. Acum regreta tonul ironic cu care-o făcuse. Poate de vină era și lipsa lui de tact. Nu se purtase niciodată cu ea cum te porți cu-o femeie atrăgătoare, ci așa cum te porți cu-o femeie pe care-o iubești și pe care-o consideri a ta. Nu-i dăduse niciodată a-nțelege că cineva ar mai putea s-o dorească și nicidecum că ar putea face-o nebunie pentru ea. Îi părea rău acum. Își dăduse într-o zi seama că cel mai mare complex al ei era complexul anonimului. Un coleg rostise o dată față de ea, o butadă a lui Voltaire, butadă care se sfârșea cam astfel: „Brave s'sur puisqu'on n'en parle pas”. Văzuse cum ei i se lungesc trăsăturile ca la o durere fizică. Un moment crezuse că-i este rău. Viața lor, în care nu se petrecea nimic răsunător, o enerva. Poate o-ntrista și copilul, care nu moștenise nimic din frumusețea tatălui. Părea un copil făcut numai de ea.

Nu spunea nimic prin care să-și manifeste nemulțumirea sau dezaprobarea, dar simțea lăncezeala ce pune pe zi ce trece stăpânire pe ea, în ciuda eforturilor înverșunate de-a arăta mai bine. O viață ternă, în care ea se simțea și mai ternă și-n care nimeni nu făcea eforturi ca ea să se simtă altfel. Și-n acest moment apăruse-al treilea. Un bărbat frumos și musculos, dintr-un mediu artistic, ins fără prea multă inteligență care să-l facă apt de probleme de conștiință și de scrupule, a cărui imaginație nu mergea mai departe decât să sucească femeilor capul și să-și compună „atitudini”. Sătul, probabil, de aventuri cu femei frumoase, și știind, ca toți afemeiații, să descopere rănilor celor pe care pun ochii, dăduse asaltul asupra acestei de două ori oropsită, presupunea el: o dată – de natură, altă dată – de bărbatul care, ca toți bărbații conjugați, nu se putea să n-o neglijeze. Deodată, ea se trezise că declanșase o pasiune. La-nceput, avusese un moment de ezitare, temându-se de-o farsă. N-avea de unde să cunoască pasiunea atât de sinceră și de generoasă a celor nestatornici. N-avusese parte decât de-afecțiunea drămuțată și plină de seriozitate-a bărbatului. Nu primise niciodată scrisori de dragoste, nici flori. Nu cunoscuse-mbrățișări după care să creadă că poate veni sfârșitul pământului. Ea nu trăise prezentul fără teamă de viitor. Trăia, în sfârșit, o poveste după care jinduise de-atâtea ori ieșind de la teatru, de la cinematograful sau după ce stinge becul lămpii de carte. Se vorbea de ea, juca un rol necunoscut. Până ieri, era o figurantă care-aducea tava cu dulceață, iar azi – eroina principală a unei drame. Devenise ceea ce toate femeile doresc mărturisit sau nu: o femeie fatală. Plecase de-acasă. Dorea viață independentă, fără nici un bărbat, doar pentru ea și pentru copil. Deocamdată, copilul rămăsese la tatăl lui. Explicațiile ei erau și ele explicații de femeie fatală: n-avea de dat socoteală nimănui asupra vieții și-a concepțiilor ei. Avea o figură neclintită care știe că produce dezastre. Dinu se uita la ea uimit. Îi spusese cu blândețe să se-ntoarcă acasă, unde-avea un copil de crescut. Ciudat era că iubea mai mult ca oricând această biată păpădie cu gât de vrej răsucit și nesfârșit de lung, acest pachet de-oscioare-nvelite-n piele. Nu putea fi deloc furios pe ea. Se gândea cu câtă sete ar fi călcat acum în picioare o femeie frumoasă care i-ar fi făcut așa ceva. Avusese totdeauna pornirea de-a ocroti cățeele șchiopi, pisoii azvârliți la rigolă. Probabil că taică-său zâmbea ironic, dând a pagubă din cap, în lumea celor drepți. Nevastă urâtă îi trebuise, nevastă urâtă avea. I se rupea inima de-această biată femeie, cumsecade și omenoasă în fond, care, dac-ar fi fost cât de cât mai arătoasă, n-ar fi făcut niciodată prostia de-acum. O femeie

frumoasă își ia un amant, îl iubește la domiciliul lui, în case de-mprumut, se-ntoarce bine dispusă acasă, știind că face doi oameni fericiți deodată, plină de disponibilități și de bunăvoință pentru soț. Sau cine știe cum dracu or fi și cele frumoase când înșală! Acum, îi căuta cea mai plauzibilă scuză ca să n-o scoată din inima lui, unde era atât de bine plantată. Și-apoi, ea nu-i reproșa nimic, cum au obiceiul femeile care părăsesc. Se gândea la perspectiva de-a-și crește copilul cu-o femeie străină și era gata să ierte orice. Își aducea aminte de copilăria lui, petrecută lângă un tată care nu știa nici el cum să se poarte ca să-și împace și copilul și pe cea de-a doua nevastă. Se gândea la viața ei după ce aventura atât de seducătoare se va sfârși. Va căuta să-l uite pe cel de-acum, care se va plictisi de oscioarele fragile, de firea blândă și atașabilă de femeie cumsecade și, ca să-l uite, va trebui să găsească altul. Și nu era făcută pentru aventuri. Era făcută pentru afecțiunea statornică a unui singur bărbat. Îi era teamă că dacă n-are să se trezească și să se-ntoarcă la timp s-ar putea ca-n el să se stingă totul, să nu mai simtă pentru ea duioșia și dorința de ocrotire de-acum.

Încerca să vadă dacă nu cumva ea nu după celălalt se dusesse ci fugise de el, de bărbatul legal. Poate-ar fi trebuit să aibă mai mult tact când își impunea părerile, când îi demonstra că avea dreptate. Își aducea aminte că toată Facultatea de Medicină fusese supărată pe tatăl lui când refuzase să-și scoată-un rinichi, tratându-se după rețete proprii și dovedindu-le că avusese dreptate.

Și totuși ea n-ar fi plecat niciodată dacă n-ar fi apărut acest gentleman sportiv, care considera căsătoria o instituție perimată, tip care-ajuta cât mai multe femei să se emancipeze de sub acest jug, dar care, dacă ea dorea, mergea pân-acolo încât ar fi luat-o de nevastă. Era sigur că în momentul când se va sătura de ea, frumosul gentleman nu-și va irosi timpul în demonstrații, o va duce-n fața oglinzii, și cu-o linie, ca la lecțiile de științe naturale, îi va arăta fiecare mușchi anemic și prost plasat al corpului sfrijit. Pe el îl ura. De ea îi era grozav de milă și-i ducea tot timpul grija. Se gândea s-o pedepsească totuși când se va-ntoarce, dar cum? Da. Are să-i facă un chiuretaj. Ar fi absurd. Ar îndepărta-o de el. El o voia întoarsă din proprie inițiativă, pocăită și spășită, cumințită pe restul vieții. Curând avea să i se-ntoarcă acasă, după ce-și va fi jucat rolul atât de jinduit de femeie fatală. Are să fie din nou nevasta lui urâțică, atașată și cuminte. Și dacă nu se mai întoarce?

Îl apucă o furie neagră împotriva lui însuși, îi venea să facă scandal, să spargă, să rupă.

Îl persecuta, de dincolo de groapă, glasul lui taică-său: „Băiete, când o fi să te-nsori, ia-ți o femeie frumoasă, chiar dacă n-a fost ușă de biserică...”. Și-i veni pe limbă o-njurătură despre toate ușile și neșile de biserică și, pentru că n-avea pentru cine să n-o spună, îi dădu drumul cu mult năduf.

PSEUDOVACANȚĂ.

În sfârșit, m-am urcat, mi-am așezat valiza în plasă și nu mi-am făcut decât două-trei vânătași; vreau să spun, mi le-au făcut alții, grăbiții, „eroicii”, bărbații. Trenul stă în gară 12 minute, locurile sunt rezervate, dar toată lumea intră în panică dacă nu s-a urcat în primele cinci minute. Un singur gând le dă pintenii tuturor: „Nu se știe niciodată, e bine să fii primul”. La clasa I, e lume puțină. La clasa I, nu mi-am putut permite. O sărut pe Monica, pe copii. Și-mi spun mereu, cu-o dublă absență, față de-mbrățișare și față de gând: „Nu mi-am putut permite”. Mă mai uit o dată cu-o speranță absurdă, speranța omului care știe că i s-au furat banii, dar care nu se poate opri să nu răscrolească toată casa și să-i caute, mă uit să-l văd. Copiii îmi spun pe rând: „Când mai vii, Liliana”, „de ce n-ai mai stat, puteai să mai rămâi două-trei zile”. Aș fi putut să mai rămân. Dar în ultimele zile eșecul mi se păruse total. De la-nceputul vacanței am știut că dintr-un punct de vedere, al odihnei și-al liniștii, avea să fie un eșec, fiindcă era o vacanță de om sărac. Nu știam însă că... în sfârșit. Trenul pleacă, le fac semn cu mâna până nu-i mai văd. Închid ușa compartimentului și deschid fereastra. O cucoană grasă de pe banca de vis-à-vis vorbește cu cea de-alături de mine.

„Dacă vrea cineva să fumeze, poate ieși pe culoar”.

Am un moment de consternare, am o poftă grozavă să fumez o țigară. Mi-am cumpărat un pachet de „Snagov”. Monicăi i-am lăsat un pachet de „Kent” pe birou. Singurul lux din toată vacanța. Mi-aduc aminte c-am cerut la oficiul de voiaj compartiment de fumători. Ies pe culoar, arunc o privire și verific. Am o fire pașnică și sunt dispusă să tac și să-nghit numai ca să evit cearta. Acum, n-am chef de ceartă, dar nici să-nghit. N-au decât să-nghită ei fumul autorizat de legile internaționale de circulație sau să iasă pe culoar. Îmi aprind o țigară, fără ostentație. Mă fac precum că nici n-am băgat de seamă ce s-a vorbit în compartiment. În chip de represalii, poate, cucoana grasă dă drumul unui tranzistor oblojit într-o husă care-aduce-a scutec de copil, decolorat de prea mult fiert. Copilul-tranzistor începe să plângă cu paraziți, de care probabil este vinovată mai ales locomotiva „Diesel”. Îmi vâr nasul într-o revistă și impun tăcere de la-nceput. N-am chef s-ascult conversații de tren, biografii în rezumat, rețete împotriva guturaiului, a gâlcilor, a varicelor, rețete culinare dietetice, metode de-a bate maioneza fără să se taie, comentarii asupra catastrofelor aeriene, feroviare și maritime din lume, asupra emisiunilor de televiziune, asupra cântăreților

preferați. Vreau să-mi permit măcar luxul unui pic de liniște. Cucoana grasă, care voise să contrapună țigării mele tranzistorul ei, renunță. Locomotiva „Diesel”, care nu-mi inspirase până acum nici un sentiment, îmi devine brusc simpatică. Drăguță fata în rochie roz cu buline, e bronzată egal, cu un luciu de aur vechi; are ceva pur în mâinile înguste cu degete lungi, în brațele frumoase și-aerene, în ochii verzui și absenți care se ridică din când în când din paginile cărții. Mă plictisesc de revistă. Începusem să citesc o schiță. După un alineat, găsesc o frază care începe-așa: „Avea impresia certă”. Nu pot să-mi înfrâng repulsia pentru un autor care „are impresia certă”. Mi-aduc aminte că am în valiză amintirile lui Ilya Ehrenburg. Încep să-l citesc. Fata trage cu coada ochiului să-i vadă titlul. Ca din întâmplare închid cartea și-i las timp să se uite-n voie. Ca să-mi întoarcă politetea, ea iese-o clipă din compartiment și-și lasă cartea cu coperta îndreptată spre mine: Dickens, Oliver Twist. Doamna grasă rupe tăcerea spunându-i lui fiu-său, vlăjgan de 18-20 de ani, să nu scoată capul pe fereastră. Îmi vine să râd, dar îmi mușc buzele, fiindcă nu vreau să intru-n vorbă pe tema: „pân' la bătrânețe sunt tot copii”. Este iar liniște. Doar zgomotul ritmic al roților. La prima stație, coboară toată lumea din compartiment, afară de fata aurie. Ilya Ehrenburg și-amintește de closetele liceului unde-a-nvățat, ca de-un loc simpatic, unde cei mici făceau schimb de timbre, cei mari schimb de păreri în fumul țigării, în sfârșit, ca de-un loc privilegiat cu-o atmosferă intimă, și plină de farmec. Am bănuir întotdeauna că bărbații au o sensibilitate redusă față de-anumite lucruri. Pentru mine, există trei mirosuri insuportabile: mirosul de stârv, mirosul de closet colectiv și mirosul de-așternut murdar. N-ar trebuie să mai rămână nici un mort neîmbălsămat. Ar trebui să existe un serviciu de îmbălsămare gratuit ca și învățământul. Ar fi un semn de respect pentru umanitate. N-ar trebui să-ți fie silă să intri într-un closet. Măcar în vacanță să n-ai nevoie să treci prin closete rău-mirositoare, care să-ți otrăvească o zi întreagă. Iar încep să mă enervez că mi-am ratat vacanța asta. Ilya Ehrenburg: studii medii neterminate. Cât îl invidiez. Am să fiu doctor în științe. Am acasă covoare persane, pereții plini de sus până jos de cărți, am renovat mobila, mi-am cumpărat un Luchian. În momentul ăsta le-aș da foc. Am o firmă de păstrat. Așa zic părinții mei. Covoarele, oglinzile, tablourile, toate sunt niște concesi pe care le fac ca să-i îmbunesc. Chiar și doctoratul. Să-i îmbunesc că sunt singurul lor copil, că n-am fost în stare să-mi schimb bărbatul și că până la urmă l-am lăsat, că n-am mai găsit altul, că n-am copii, că odată cu

mine au să moară și ei pentru totdeauna. Îmi dau și eu uneori seama că-n viața mea există o ratare de gradul II. Ratare care-l privește pe individul pe care societatea nu-l socotește ratat. Ratarea mea intimă este lipsa de fericire pe care nu știu exact cărui motiv s-o atribui. Există niște zone de tristețe și de ratare în mine din niște cauze tulburi și depărtate, legate de soarta omului, de zbaterea continuă de-a exista fizic, spiritual, vizibil pentru alții, de-a te materializa în copii, în activități publice, în case, în mobile în etc., etc. Of, Doamne, toate gândurile și toate cuvintele astea cad peste mine ca niște bolovani. N-am nevoie de covorul persan pe care-am dat atâția bani, de oglinda venețiană, nici de doctoratul ăsta n-am nevoie. Pentru el, de doi ani n-am o zi liberă. Mă instruiesc. Învăț, dar puteam să mă instruiesc și să-nvăț și fără să fiu mânată de la spate de niște examene, de-o nouă diplomă pe care trebui' s-o obțin. Sunt obosită și n-am bani. De doi ani, în vacanță lucrez la teza de doctorat ca și-n restul anului. Bani îi cheltui ca să-mi pun la punct casa, ca să-i mai fac pe-ai mei să uite că n-am bărbat, că etc., etc. De doi ani, merg în vacanță la prieteni. Ei mă iubesc, vor să mă ocrotească, să-mi creeze o ambianță în care să mă pot odihni, să pot lucra și să fiu scutită de cheltuielile concediului petrecut într-o stațiune.

Monica e bună, e bun și bărbatu-său, și copiii sunt buni. Oameni buni sunt mai ales cei care dau din puțin. Se zice că dacă ai puțin n-ai voie să fii generos. Ei au puțin și sunt generoși, pentru asta-i iubesc. Copiii umblă-n vârful picioarelor, ca să mă menajeze, dar umblă. Cel mare-a rămas corijent la matematică și mi-e milă să-l văd cum face toată ziua exerciții și mai ales cum intră-n panică, fiindcă nu-i iese rezultatul din carte. M-apuc imediat să-i explic de fiecare dată de ce-a greșit. Fata mijlocie are două măsele cariate și-o dor și n-are cine s-o ducă la dentist. O duc eu la un cabinet medical școlar. Școala e-n renovare. Călcăm în fiecare zi pe moloz, printre cărămizi, printre movile de ciment și de pietriș mărunț; simt cum scârțâie tencuiala sub tălpi, iar din când în când zgomotul unei pietricele pe care-o zdrobesc de ciment mă-nfioară; îmi trece-o sârmă înroșită prin creier. Și trec în fiecare zi prin fața closetelor care-acum sunt la vedere, cu ușile scoase din tâțâni, cu mirosul lor de defecație colectivă, mirosul ăsta care-mi intră în corp prin toți porii, care-mi strică toată ziua, umilindu-mă și indispunându-mă. Nu pot să trec pe lângă closetele astea și să mă fac că nu le văd. Dacă nu mi-aș fi cumpărat toate lucrurile inutile de la mine de-acasă, aș fi putut să stau trei săptămâni într-un hotel luxos și să mă scutesc măcar în vacanță de niște spectacole care-mi dau senzația de maculare fizică. Fetița mică are

enterită și trebuie să ia doctorii la ore fixe. I le dau eu și ca să nu uit pun deșteptătorul să sune. Uneori ațipesc și mă prăbușesc în bună-starea unei uitări desăvârșite în care-mi apar tărâmurii necunoscute, un rai de sunete și de culori, brăzdat cu curcubee în care se-mbină puzderii de pietre scumpe, comori dintr-o mie și una de nopți, azvârlite peste un cer ireal de pur, un rai plin de copaci picurând lacrimi de aur și de sidef, care te leagănă cu susurat de frunze și te-aproprie de lumea neființei. Și deodată sună ceasul. Mi-aduc aminte de femeile de la țară, care bocesc la căpătâiul muribundului și nu-l lasă să-și dea sufletul. Primul impuls e să pun mâna pe ceas și să dau cu el de pământ. M-apucă din nou ura împotriva covoarelor mele, a oglinzii, a tezei de doctorat, a părinților mei, a părerilor lor, de care puțin îmi pasă de fapt, dar pe care, din delicatețe și din respect filial, mă prefac a le lua în seamă. Începe să-mi bată inima ca după o noapte de orgie. N-am fost în viața mea la o orgie, dar așa zice lumea că s-ar întâmpla. Îi dau doctoria fetei mici, le dau câte ceva de mâncare celor mari. Spăl farfuriile, le pun în dulap, măcar cu-atât s-o ajut pe Monica. Vine obosită, coaptă de căldură, cu două plase cât ea de mari, adusă de șale ca o cobiliță, abia trăgându-și sufletul, apăsând pe sonerie cu cotul, rămânând cu mâinile-n aer, de parcă s-ar preda în fața inamicului. Strânge pumnii și-i deschide de câteva ori la rând și-mi zâmbește. Un zâmbet copilăros pe care nu știu cum îl mai găsește-n atâta oboseală. Spălăm vasele, culcăm copiii, stăm de vorbă. Avem totdeauna ce să ne spunem. Peste prietenia noastră, care ține de 27 de ani, nu s-a-ntins crusta nici unei răceli, n-a bătut nici un vânt. Când stau de vorbă cu Monica mă simt ca-ntr-un loc moale și răcoros. Nu știu de ce, cum înșiră ea vorbele, fără grabă, cu vocea scăzută, care-ți dă o senzație tactilă, trecând mai întâi peste tot corpul înainte de-a pătrunde-n urechi, mi se pare că mă odihnesc pe mușchiul matlasat al mormintelor din cimitirul protestant. Mușchi sădit în movilițe în care cresc poate gândurile tandre ale viilor pentru morți și indiferentul simbol vegetal al uitării. Mușchiul ăsta face din ideea morții o idee familiară. Un verde intens care te-mpacă și te-nvață cu trecerea prin toate ipostazele materiei.

Copiii se trezesc; iar pași, iar hăinuțe schimbate, iar doctorii. Vine și bărbatul Monicăi, mănâncă, se culcă. Iar s-a stricat echilibrul odihnei și-al nemărginirii sugerate de-o voce. Plapuma funerară de mușchi moale nu mai există. Reintru într-un ritm de câine fugărit. De-abia găsesc un ceas în care să mă duc să-l văd. Mă așteaptă, calm și răbdător. Îl iubesc. Poate că și el mă iubește, dar n-am timp să-i analizez sentimentele și nici nu țin să le

cunosc, nu din frica de-a descoperi o indiferență pigmentată cu un pic de duioșie, dar pentru că m-am obișnuit să țin mult mai mult seama de sentimentele mele pentru alții decât de-ale lor pentru mine. În relațiile mele cu cei câțiva bărbați care-au însemnat ceva pentru mine, am plecat de la principiul că nefiind legați de nici un interes oamenii își dau mai puțină osteneală să simuleze. N-am căutat să-i oblig cu nimic și nici ei pe mine. Ne puteam despărți ca niște buni camarazi, strângându-ne mâna cu oarecare tristețe că „excursia s-a terminat”, dar fără să ne spunem nici măcar în gând „după tot ce-am făcut eu pentru tine”. Poate că el intenționat a făcut să fie trimis tocmai acum în delegație și tocmai aici. Mi-a spus cu două zile înainte de plecare că vine și el. Dimineața merge în inspecție la niște șantiere, iar după-amiază mă așteaptă pe mine. Își expediază fratele de-acasă – n-a găsit loc la hotel – și m-așteaptă. Nu-mi spune, dar simt din felul în care mă-mbrățișează, cum își culcă obrazul pe umărul meu, și cum mă privește înainte de-a mă săruta. Nu știu dacă mă iubește, dar fiecare gest al lui e-o mângâiere. Știe să iubească frumos. Eu vin și-aici, și când sunt acasă, cu sufletul la gură. Vreau să storc din fiecare ceas un timp util de cel puțin 90 de minute, dar timpul se răzbună și mă stoarce el pe mine. Și-n minutele scurte pe care le petrec lângă el de-abia mai respir și-n loc să-mi pierd răsuflarea de emoție mi-o pierd de oboseala care mă gâtuie. În ceasurile astea atât de rare, singurele în care-aș vrea să fiu frumoasă, vioaie, robustă, am ochii întunecați, cu cearcăne vinete, sunt moale ca o cârpă, istovită ca o gloabă. Numai privirea lui duioasă mă face să cred că e ceva de capul meu. Am lucrat câțiva ani la Spitalul de urgență și-am văzut oameni schilodiți de accidente, sinucigași care-și rataseră moartea, rușinați că s-au întors din nou într-o instituție din care încercaseră să-și dea spectaculos demisia, am văzut o mulțime de nenorociri, dar nimeni nu-mi trezește mai multă milă decât o ființă obosită. Oboseala e-o stare care anihilează orice fel de dorință, și mai întâi dorința de-a trăi. Dacă moartea ar vrea să-l ia pe om și să nu-i lase nici un regret ar trebui să-l ia într-un moment de oboseală. Abia acum realizez, după-atâția ani, că o sinucigașă îmi spusese adevărul. Când am întrebat-o între patru ochi, de ce încercase să se omoare mi-a răspuns: „În primul rând, de oboseală, restul l-aș mai fi suportat”. Pe vremea aceea, „restul” mi se părușe mult mai important. Numai privirea lui și mângâierile în care nu-i nici un pic de grabă trezesc în mine senzualitatea rătăcită în aluatul amorf și atotcuprinzător al oboselii. Nu știu dacă mă iubește și nici nu vreau să aflu. N-am de gând să-mi leg viața de-a lui,

fiindcă n-aș fi o nevastă bună. Trebui' să muncesc prea mult, să câștig bani, ca măcar lipsa lor să nu mi-o poată reproșa părinții, care de fapt nu uită niciodată să-mi spună: „Iar cu nasul în cărți, mai plimbă-te, mai distrează-te”. E-o contradicție flagrantă între sfaturile-astea și banii care se cheltuiesc lunar în casă. Omul ăsta ar avea nevoie de-o nevastă, nu de-o doctoriță în științe. Îmi pare bine că l-am cunoscut. Dacă mă gândesc, este cea mai importantă întâlnire din viața mea de până acum. Nu-mi pune întrebări și nu-mi dă sfaturi. Nici măcar nu-mi spune să mă odihnesc mai mult; știe că sfatul ăsta poate fi pus în practică și deveni eficace numai dacă, odată cu sfatul, ești dispus să-i dai celui sfătuit și niște bani. Uneori, când plec de la el, îmi vine să-i cer iertare cum îi cere o biată figlia d'amore, într-o carte, unui bărbat care-o plătitise degeaba: „Vă rog să mă iertați că n-am corespuns așteptărilor dumneavoastră, dar eram grozav de obosită aseară, mai treceți în altă zi”, sau cam așa ceva. Cred că și el mă iubește. Ar trebui să vorbesc la trecut. Cât de urâtă are să fie viața fără el. El este dintre pușinii cărora chiar dacă îi iau alții locul nu-l pot înlocui. În ce dă el e dăruire adevărată chiar dacă a doua zi ar uita. Sunt atât de pușini oamenii care, mai ales în dragoste, nu simulează, înșirând vorbe și gesturi după un tipic în spatele căruia e gol sau zboară bășici de săpun. Cum am putut să fac așa ceva? Dacă aș fi curioasă din fire! Niciodată n-am deschis ușa unui dulap străin, n-am scotocit în noptiera altuia, n-am citit o scrisoare care nu-mi era adresată. Nu vreau să aflu despre oameni mai mult decât vor ei să se știe, nu caut să verific dacă cineva mă minte sau de ce. Prefer să fiu ridicolă decât să ascult pe la uși. Iau de bună purtarea oamenilor față de mine și nu mă interesez de gândurile lor în ceea ce mă privește. De ce-am făcut asta? Ca să par un moment așa cum nu sunt. Nu e prima oară. Dar mi s-a-ntâmplat foarte rar și n-aș fi vrut să se-ntâmple tocmai cu el. Nu mă gândesc că l-am pierdut, îmi pare rău c-am stins dintr-o suflare o flăcăără care era a lui mai mult decât era a mea, fiindcă el o purta iar eu primeam numai lumina ei. N-ai voie să stingi flăcările nici când le-ai aprins tu.

În șase luni trebuia să-mi dau seama că nu-i o ciudățenie.

În șase luni nu și-a scos niciodată ciorapii în fața mea. Mă făceam că nu observ. Ce mi-a venit să mă aplec și să-i scot ciorapii mai ales că m-a rugat să nu-i scot, cu-o voce de om alarmat. M-am încăpățânat să nu-l ascult. Ce stupiditate, îi lipseau două degete de la piciorul... stâng, da, stâng. Am avut o strângere de inimă, am stat un moment descumpănită, neștiind ce să fac. Am sărutat locul după un timp care lui trebuie să i se fi părut o veșnicie. I s-

a părut c-o fac dintr-un calcul, calculul remușcării, sunt sigură. A crezut că-n primul moment am avut o repulsie și că abia pe urmă l-am sărutat, ca să fac amendă onorabilă, sunt sigură că asta a crezut. Zicea un scriitor că defectele îl fac și mai drag femeii pe bărbatul iubit și nu se înșela. Mie mi-era mai drag, dar nu-ndrăzneam să mă ridic și să mă așez alături de el. Nu-mi venea în minte ce-ar fi trebuit să-i spun și nu puteam să tac toată viața. I-am pus ciorapii în picioare, dar nu-ndrăzneam să mă ridic. M-a ridicat el într-un impuls de caritate sau de enervare; nu știu. Dacă-aș fi avut curajul să mă uit în ochii lui, dar n-am avut. Am mai stat puțin unul lângă altul. S-a îmbrăcat primul și m-a întrebat dacă vreau o citronadă. M-a condus până în fața blocului unde stă Monica. Nu era nimeni, era întuneric. Mi-a sărutat mâna și mi-a spus că a doua zi în zori pleacă. Am simțit că s-a sfârșit.

Acum aș vrea să uit tot. Și să-ncep, să-ncep ce? Nu știu; nimic. Dar să nu fi existat nimic înainte. Dintr-o prostie. Pentru un moment când mintea n-a funcționat cum trebuie, pentru un moment de oboseală maximă. Oboseala nu-i o scuză, nu m-ascund după ea. Aș vrea să mă scutur de ceva, de tot, simt în mine o ratăre, pe care nu caut să mi-o explic, îmi jur ca la anul să petrec o vacanță adevărată sau să mor până atunci și să se cutremure lumea de moartea încă a unui doctor în științe! Încerc să-mi închipui o plajă imensă, presărată cu umbrele colorate, cu tobogane, cu fântâni arteziene, cu havuzuri pline de pești rari. Cu delfini dresați, încerc să visez, dar visul e fad, nu-mi face nici o plăcere. Am tot timpul senzația unui eșec. Mă uit pe fereastră și mă mângâi cu verdele intens al naturii care ne lasă indiferentă să-i parcurgem domeniile. Parcă ceva s-a mai potolit; mă gândesc să fac un nou jurământ, dar simt cum se materializează în mine o căutare, ceva care mă neliniștește fiindcă nu-i găseam o formulare concisă și cuprinzătoare. Eliberată, scriu pe pachetul de țigări un singur cuvânt: pseudovacanță.

EROI NECUNOSCUȚI.

Îi era urât. De toți oamenii pe care fără să vrea reușea mereu să-i supere, de cei care, poate fără să vrea, îl supărau. În ultima vreme, toată lumea devenise susceptibilă. Poate că fiecare-o sta acum la el acasă, în vreun autobus sau în vreun tramvai și s-o gândi la aceleași lucruri. Trăia și el ca și ceilalți, avea o casă oarecare, o nevastă oarecare, un copil oarecare. Începuse să i se pară totul oarecare și mai ales el pentru el însuși era un oarecare. Se scurgeau zilele și nu se-ntâmpla nimic. Dorința de călătorii din tinerețe se dovedise irealizabilă și-și pierduse chiar calitățile de dorință. Dacă cineva i-ar fi spus că peste-o zi putea pleca să facă înconjurul lumii, și-ar fi strâns lucrurile-ntr-o valiză și s-ar fi dus. Fără entuziasm și chiar fără curiozitate. Devenea pe zi ce trece un spectator al vieții, activ numai în măsura în care-avea de câștigat pâinea a trei guri. Trebuie să fie un lucru excepțional ca cineva să poată păstra neclintite niște idealuri și chiar niște dorințe. Din cel care fusese-n tinerețe nu mai rămăsese-aproape nimic. Auzea atâtea discuții pe lângă el, în care altădată s-ar fi amestecat cu vehemență, pentru un pic de adevăr, la care astăzi nici măcar nu mai participa. I se părea un consum inutil de energie să mai încerce să stabilească adevărul. Se săturase să tot audă, de câțiva ani încoace, lamentările părinților, ale nevastă-sii, ale celor câțiva prieteni, dezolați că un om care-avea calitățile lui zăcea-ntr-un post oarecare, în timp ce alții – și urma o listă de nume – i-o luaseră înainte. „Lumea nu este a cui poate, e a cui știe să vrea”, nu uita să-i spună tată-său, cu speranța de a-i da un impuls. Întâi, îi spunea fiecare ce-ar fi așteptat de la el. Părinții – care, din generație-n generație, fuseseră profesori universitari, nevasta – care fusese fericită că intrase într-un neam de profesori universitari. El nu voia să reușească. Era sătul și dezamăgit. Nu socotise că trebuie să tragă oamenii de mânecă pentru a-i face atenți asupra meritelor lui profesionale. N-avea apucături de auto-impresar. Îi era silă să se gudure pe lângă camarazii-n cămăși verzi, ca ei să-și aducă aminte că au alături un om cu merite, obscur doar fiindcă-și făcea datoria și stătea la locul lui. Nimeni din familie nu-i cerea să-mbrace vreo cămașă de vreo culoare, ci pe cele albe, curate și scrobite de-acasă. Îi cereau însă mai puțină tăcere ostilă față de cei care, impostori cum erau, conduceau. El n-avea vocația parvenirii. Era un om de știință. Dușmanii și partenerii lui erau microbii, cu care se-ntâlnea în fiecare zi în fața microscopului. Tovărășia lor ajunsese de mult să-i fie mai plăcută

decât a macro-faunei din jur. Cei câțiva oameni cumsecade din laborator, împovărați de griji – în primul rând, cea a zilei de mâine, pentru că nu le ajungeau niciodată banii – cu idealuri strivite, pe care-ncercau să le convertească-n colecții de mărci, de pietre, în ierbare, în mărunte evaziuni de câteva ore într-o sală de cinema sau într-una de lectură, acești câțiva trebuiau să se mai și supravegheze să nu le zâmbească strâmb celor cu „garda și căpitanul”. Dintre ei, câțiva mai slabi de înger își schimbaseră culoarea cămășii. El rămânea undeva izolat și-mpovărat de singularitatea inadaptabilității. Se simțea legat de mâini și de picioare, azvârlit într-o hrubă, de unde nimeni nu-l mai putea scoate fiindcă-n jurul lui erau numai legați de mâini și de picioare: unii dețineau posturi importante și, spre deosebire de ceilalți, erau legați și de-un scaun care-i făcea să le țățâie fundul de teamă să nu-l piardă, care se lăsau antrenați în lucruri de-a dreptul abjecte, neprotestând de frică; apoi ceilalți, care tremurau și ei de frica de-a nu-i supăra pe cei dintâi. Când fusese tânăr, student, crezuse că pentru o leafă un om trebui' să respecte un program în cadrul căruia să restituie societății ceea ce-nvățase, datorită eforturilor ei de sute de ani, nu-și închipuise că omul trebui' să presteze și-o cantitate de ipocrizie mascată sau fățișă. Se bucurase-atât de mult cu zece ani în urmă când i se născuse băiatul. Se căia acum că-l adusese pe lume. Pentru el, viața în sine încetase de mult să mai fie-o bucurie. Mai mult de jumătate din ea trecuse și nu se alesese cu nimic. Nu reușise să cunoască decât prea puțin din lume și foarte mult din oameni. Altădată, își spunea că trebuie să apreciezi artiștii numai după operă și să nu te intereseze viața lor particulară, acum mergea mai departe, extinzând judecata asupra omului în general, a cărei singură valoare era munca. Se-ntrista uitându-se-n jur și văzând cât de prost se muncește și ce puțin folos avea să tragă viitorul de pe urma colegilor lui care-și dădeau seama că munca este insuficientă dacă voiau să ajungă ceva. Și lumea se umplea de oameni care voiau să ajungă. Nimeni nu mai era mulțumit cu ce era. Toată familia lui îl privea ca pe-un ratat, fiindcă n-ajunsese nimic. Rămăsese un obscur cercetător în domeniul microbiologiei. Și el era atât de sătul și nu vedea nicăieri nici o portiță de scăpare. Visa uneori că o lua la fugă printr-un câmp deschis, și fugea și fugea fără să dea de vreo barieră. A doua zi, lucra cu chef și cu spor și era vesel ca după cineștie-ce realizare. Pe zi ce trecea era mai absent și mai posomorât. Nu-și putea îngădui nici o fantezie, fiindcă nu-i ajungeau banii. Nici măcar cărțile pe care le-ar fi dorit nu și le putea cumpăra. Se mai înveselea auzindu-l pe

fiu-său ce planuri își făcea, umblând cu degetul pe hartă: „Tată. Când am să fiu mare și-o s-avem bani mulți...”. Când ai să fii tu mare, săracul de tine, se gândea el. Cine știe ce legionari au să mai fie...

Dacă n-ar fi avut de totdeauna un profund simț al datoriei, și-ar fi strâns lucrurile-ntr-o valiză, și-ar fi pornit-o prin lume, ca un hoinar, ca un deklasat. Era convins că nici în alte părți nu putea fi mult mai bine. Dar cel puțin ar fi fost altceva și altundeva. Nu în țara lui, față de care avea datorii transmise de generații și care și ea avea datorii față de el, pe care, prin conducătorii ei, și le făcea foarte prost. Cel puțin în altă parte n-ar fi datorat nimic și nu i s-ar fi datorat nimic. În altă parte nu i-ar fi fost poate-atât de greu să „facă frumos” legionarilor locali. Acolo n-ar fi avut drepturi câștigate de generații și generații din neamul lui. Îi venea de multe ori, și la laborator și-acasă, să spună: „duceți-vă dracului cu toții, și eu și toată lumea”, să lase totul baltă și să fugă. Dar nu putea; era legat de ceea ce fusese înainte, pe care alții îl făcuseră pentru el, de ceea ce făcuse el pentru alții, aducând de bună-voie pe lume un copil, luându-și o nevastă. Avea să stea neclintit, mohorât, obscur. În tăcerea lui ostilă, să treacă peste el cămășile verzi, cămăși, tricouri, drapele, ariviști, slabi de înger, lași, fricoși, avea să rabde tot. Și-avea să se ducă-n fiecare zi, ca la cea mai pasionantă întâlnire, la microbii lui, care-aveau să fie mereu aceiași și peste milioane de ani.

MÂINI INEGALE.

Când era de-o șchioapă, tată-său vitreg îl trimitea după gheață în toate zilele de vară și cum de la ei de-acasă până la piața mare, unde se-afla fabrica de gheață și de răcoritoare, mergeai vreo trei kilometri, pentru ca paralelipipedul sticlos s-ajungă la destinație în bună stare, băiatul trebuia să se scoale cu noaptea-n cap, să-și tragă repede pantalonii pe el, să-și pună la iuțeală cămașa, să-și dea cu un pumn de apă rece pe obraz cât ai clipi și s-o ia la picior în grabă. Câte un om milostiv la suflet se-nduioșa văzând un nod de copil cu coșcogea bucata de gheață cât el de mare, trăgându-l într-o parte, gata-gata să-l facă una cu pământul. Și-i ajuta s-o ducă o parte din drum. Dar oamenii milostivi la suflet se numărau pe degete. Erau și unii care, abia trăgându-și sufletul sub povara coșurilor, a plaselor și-a papornițelor, înțelegând cât de greu trebuie să-i fie copilului, se mulțumeau să-i spună o vorbă bună, plină de compătimire și de admirație. Băiatul dădea din cap a pagubă și-a aprobare, cu colțurile gurii lăsate în jos.

Ajuns acasă, puneă gheața-ntr-un hârdău în pivniță și-o acoperea cu un sac putred care, dacă l-ai fi scuturat, s-ar fi prefăcut într-un morman de zdrențe ude. Urca apoi tremurând treptele șubrede-ale pivniței și, sus, la lumină, stătea un minut-două cu ochii-nchiși căutând bătaia soarelui și, încălzindu-se-așa, sărea sprijinindu-se mai mult pe vârful piciorului drept, ca să-și recapete echilibrul stricat de blocul de gheață care-l trăsese spre dreapta – cu dreapta căra – vrând să-l bage-n pământ, ca-n poveștile cu zmeul și cu Făt-Frumos, care se tot vârău unul pe altul în țărână, ba până la glezne, ba pân' la genunchi, ba până-n gât.

Când i se părea că s-a-ncălzit destul, se-apropia de mamă-sa, care dădea boabe la păsări, și-i spunea în treacăt:

— Am adus-o.

Ca și când ar fi fost vorba de vreo marfă ilicită sau de cine-știe-ce lucru subversiv, cuvântul „gheață” nu era niciodată rostit. Mamă-sa azvârlea toate boabele din sort, se ducea-n pivniță și spărgea bucata de gheață cu un satâr, lua sticla de vin, sticla de țuică, trei patru sticle cu apă și le cuibărea printre bulgării mici, lăsându-le afară numai găturile cu dopuri de cocean, presăra câțiva pumni de sare mare, vânătă, cu care presăra iarna-n fața ușilor și-a porții ca să nu se facă ghețuș, iar deasupra, cu mare grijă puneă două sifoane care stăteau numai vreo două ceasuri în hârdău că altfel s-ar fi putut sparge. Satârul își lua din nou locul într-o cutie de fier ruginită, iar hârdăul

dispărea sub sacul putred, de culoarea pământului, și sub un țol, tot de zdrențe.

Între timp, băiatul se-nvârtea înapoi și-ncoace prin curte, măturând poiata, curățind troaca porcului, aducând apă proaspătă, adunând buruieni și crengi uscate din grădină până la ceasul când tată-său vitreg pleca la lucru, la atelierul de mobile, unde era meșter lustruitor. Nu-ndrăznea să se ducă la joacă până ce nu-l vedea urnit, și nici să se suie-n pat și să se uite prin revistele pentru copii pe care i le dădeau colegii și, dus de vreo poveste, să aștească și să mai ciupească un ceas-două de somn, completându-și astfel porția de dimineață, brutal întreruptă de mersul la gheață. Tată-său vitreg nu-și arăta pe față nemulțumirea împotriva lui, dar băiatului i se părea că tot ce făcea atrăgea o privire morocănoasă și-o dușmănie care, din când în când, izbucnea în câte o vorbă spusă ca din întâmplare.

— Eu și răposata nevastă-mea mâncam pâine mai puțină.

Asta o spusese o dată, când băiatul își tăia tocmai o felie din pâinea trunchioasă și neagră de pe colțul mesei.

— Băiatul ăsta nu face nimic.

Asta fusese într-altă zi, când tatăl vitreg bătea niște țărui la gard.

Ce-ar fi trebuit să facă la 7 ani, băiatul nu știa să spună. Dimineața, când se ducea la gheață, i se părea că e momentul din zi când își mulțumea mama și tatăl vitreg.

Cam pe când împlinise băiatul 15 ani, tatăl vitreg, dându-și seama că n-avea să iasă din el niciodată un tâmplar ca lumea și nici vreun alt fel de meseriaș – căci băiatul nu dovedea tragere de inimă pentru nici o meserie și nici răbdare să stea ceasuri întregi și să pigulească n-avea, cum îi trebuie unui meseriaș bun – îi dăduse a-nțelege că ar fi bine să se gândească la ceva care să nu ceară nici pricepere cine-știe-ce și nici răbdare, ci nițică putere; și pentru că băiatul era zdravăn și cu mâini vânjoase, mai ales dreapta, îl făcuseră hamal, mai întâi în gară, apoi, acolo câștigul fiind cam slăbuț, la un depozit de textile. Majoritatea oamenilor cară mai bine greutatea împărțită în două mâini; el nu căra decât cu dreapta; de câte ori încercase să se cumpănească, ducând și cu stânga, cum îl sfătuisese mai multă lume, aproape că uita să meargă, inima îi bătea dezordonat și tare și nu o dată se-mpiedicase și căzuse-n brânci. Se lăsase păgubaș și cărase mai departe cu dreapta. Cu vremea, umărul drept ajunsese cu câțiva centimetri mai jos decât stângul, laba mâinii drepte mult mai lată și mai puternică decât stânga, iar mâna-ntreagă lăsată în repaus pe lângă corp, cu-o șchioapă mai

jos decât mâna stângă. Mâna dreaptă stătea prea puțin în repaus ca să-l supere că nu mai era egală cu stânga.

Dimineața ducea la depozit plasa cu mâncare și cu salopeta curată, iar după-amiaza, căra acasă zarzavat, saci de cartofi, de boabe pentru păsări, varză pentru iepuri, cărbuni pentru foc.

Tată-său vitreg, când se vedeau la Paști și la Crăciun, nu-și dezlipea ochii de mâna lui. „De, băiete, dacă n-ai vrut să faci o meserie cu-amândouă mâinile...”. Lui nu-i părea rău că făcuse meseria asta cu-o singură mână, îi părea rău numai de biata mână că ajunsese mai lungă decât cealaltă.

Într-o bună zi, a ieșit și el la pensie, ca toată lumea. Copiii nu-l mai lăsau să care nimic, destul cărase toată viața. Abia acum începuse el să se gândească la mână. O punea alături de stânga și ceasuri întregi se uita la ele. Îl apuca un fel de neliniște și-un dor de colindat. Și-o pornea pe străzi până-l dureau picioarele. Încercase să țină mâna-n buzunar, ca s-o ferească de privirile trecătorilor care i se părea că numai la mâinile lui se uită, dar îi venea foarte greu, parcă-ar fi fost ciung. Cel mai bine era să ducă-n ea o plasă, o sacoșă, un fleac, numai să fie ocupată și prelungită cu ceva și să nu mai atragă atenția trecătorilor. Dar mâna era-nvățată cu greutatea. Sacoșa ori plasa goală fâlfâia pe lângă picioare, iar mâna stătea să-și ia zborul: era o mână prea bătrână ca să-și mai schimbe obiceiurile. Stăpânul ei s-a gândit să-i redea echilibrul pierdut. A-nvelit câteva cărămizi într-un ziar, le-a ascuns într-o magazie, de unde le scotea cu grijă să nu-l vadă careva, le strecura în sacoșă sau în plasă și, după-aceea, ieșea tiptil pe poartă. Astfel echipat, o pornea pe străzi și, plimbându-și cărămizile, se gândea că în sicriu mâinile lui aveau să fie foarte ciudate așezate una lângă alta; se gândea și cum ar fi fost mâna asta dacă el ar fi dus o viață care s-o scutească de poveri. Dar așa ceva ar fi putut să se-ntâmple demult. Mâna n-avea cum să se mai schimbe și nici cum să se mai deprindă cu vreo nouă stare de lucruri. Era așa cum era; libertatea ei venise prea târziu.

PRIMĂVARA NEDREPTĂȚILOR.

Sunt condamnat la 15 ani și, după toate socotelile mele și după spusele gardianului, n-au trecut decât 5. Pe ceilalți n-am să-i mai apuc fiindcă am să mor curând. Îmi pare rău că i-am făcut și pe ăștia 5; dacă tot era să mor, mai bine muream de la-nceput. Cinci ani de celulă, în care nimeni n-a avut voie să mă vadă, în care n-am primit un singur pachet care să-mi îndulcească nițel gustul coclit pe care mi-l lasă-n gură lăturile de la-nchisoare. Cu nimeni nu pot comunica. E-o celulă complet izolată. Și nu-mi dau nimic să citesc. Am avut dreptate să ajung aici. Vreau să cred că nu e inutil. Dar în ultima vreme nu mai am putere să cred; nici să gândesc nu mai am putere. Intellectul slăbește într-un corp care-și pierde puterile; la-nceput, se produce o dezintegrare între materie și spirit, apoi se dezagregă spiritul. Ești redus la o pseudo-viață fizică și spirituală. Mă simt redus la un stadiu de jalnică animalitate. Sunt un animal dezagregat fizic, bolnav, părăsit de turma sau de haita lui, care, izolat într-un bârlog, așteaptă să moară. Gândurile mele nu fac decât să desfășoare amintirile, iar ele s-au estompat, s-au degradat calitativ și s-au împuținat. Nu mai pot avea nici o bucurie. Ce să genereze gânduri și vitalitate într-o ființă dacă bucuria este cu neputință? La-nceput, doream cu ardoare să scap de aici, acum nu mai doresc, nu mai am putere să doresc nimic, nici măcar să mă mir de mine. La-nceput, mă gândeam la Alina, mi-era dor de ea, o visam și trăiam cu ea noaptea toată dragostea noastră, simțind chiar fizic aceeași plăcere pe care-o simți în realitate culcându-te cu-o femeie care-ți place. Apoi, visele se răreau și mă zbăteam steril; plăcerea nu se mai realiza. Am uitat chipul Alinei și dragostea ei, am uitat cum e să te culci cu-o femeie, și nu mai doresc acest lucru. Nu mai doresc nimic și nu sunt deloc disperat. Mă-ntreb uneori dacă nu sunt o cârpă. Dar nu sunt: am rezistat la torturi și n-am denunțat pe nimeni, dar m-am prăbușit datorită tratamentului inuman; tot ce era umanitate psihică și fizică în mine s-a anemiat, s-a fărâmițat, a ajuns o pulbere.

Îmi dau seama că mor, scuipe de doi ani sânge, acum am început să vărs cheaguri. Mai mult ca orice mă supără sângele ăsta-nchegat, fiindcă mi-e silă după ce-l vărs. De nici o senzație nu-mi este și nu-mi era mai teamă, chiar pe vremea când eram un om întreg, ca de silă. Este cea mai nesănătoasă senzație, cea mai distrugătoare impresie. Săptămâna trecută mi-am adunat puterile și m-am dus seara la directorul închisorii. Cu-o zi înainte l-am anunțat pe gardian. A fost cumsecade și i-a spus. M-a dus la director, l-

am privit lung și m-am așezat pe-un scaun, fără să cer voie. Se uita nedumerit la mine, fiindcă vedea că nu spun nici o vorbă. Într-un târziu, am făcut un efort. Nu mai spusesem de ani de zile niște fraze-n șir, afară de cele câteva adresate sporadic gardienilor care nu ne răspundeau fiindcă n-aveau voie să vorbească cu deținuții. Gardianul de-acum era om de treabă: de fiecare dată îmi spunea în șoaptă, la repezeală, ce mai e prin oraș, prin țară, ce s-a mai petrecut prin închisoare. Îl ascultam fără interes, dar făceam un efort să-i zâmbesc, ca să-și de-a seama că apreciez bunăvoința lui. Dacă-ș mai fi avut putere pentru vreun sentiment, mi-ar fi fost milă de el. Tristă viață să fii paznic de închisoare, mai ales la deținuți politici.

Mi-am adunat puterile și i-am spus domnului director, cu-o voce care mă mira, atât era de neașteptat de pițigăiată și de firavă, i-am spus că știu că am să mor curând, că nu cer nici medicamente, nici îngrijire medicală, dar că doresc o celulă din care să se vadă o bucățică de cer, cât de mititică. Vorbele sunau rece și neconvingător. Directorul nu mi-a răspuns. M-am ridicat cu greu și-am salutat ducând două degete la boneta vărgată. Când am ieșit pe culoar l-am rugat pe gardian să mă sprijine de spate. Omul m-a sprijinit cu-o mână mare care cred că se-ntindea dincolo de spinarea mea cocârjată și costelivă.

Azi dimineată m-au mutat într-o celulă cu cer. Mă dor ochii privind la petecul limpede albastru. Mă dor, dar nu-i închid. Moartea se-apropie și-mi aduce o ultimă amăgire de putere. Puterea asta îmi învie și aduceri le-aminte. Mă simt singur și puternic. Pe bucățica de cer, ca o prefigurare-n miniatură a mormântului care mă va adăposti dincolo de curtea închisorii, pe-această spărtură albastră de zid desfășor sculul stelelor din amintire, sădesc firele de iarbă ale copilăriei, mân mieii și caprele. Nimeni nu mi-a spus, dar știu că afară e primăvară. M-am împăcat cu totul, cu viața care se desparte de mine și rămâne-n urmă. Cu moartea care are să vină să mă ia de mână și să mă ducă-n lumea nemiinței, unde n-am să mai vărs cheaguri de sânge. Îmi pare rău după cerul meu dreptunghiular. Măcar de-aș mai apuca seara, poate-am să văd o stea-două. Mi-aduc aminte de mama. Inima face un efort să se strângă. Nu vreau să mă doară; ne-am împăcat cu toate, parcă așa era vorba. Mi-aduc aminte cum ne duceam în Săptămâna Patimilor la denii, cum cântam amândoi în cor, cu glasurile noastre pițigăiate și caraghioase. Cum ocoleam vinerea, de trei ori biserica, cum treceam joia pe sub masa cu domnul Isus, căruia îi puneam o chită de zambile din grădina noastră peste picioarele bătute-n cuie. Pentru ziua asta culegeam totdeauna

zambile-albastre. Nici când eram copil n-am crezut că Isus a înviat. Dar mi-era milă de el, pentru că fusese răstignit, pentru că suferise și pentru că-l părăsiseră toți. Când m-am făcut ceva mai mare, mi se părea că alăturându-mă turmei lui idolatre împlinesc de fapt o tardivă operă de dreptate: recunoașterea unei pătimiri pe nedrept. Am ajuns student, am fost comunist. Mergeam la biserică toată Săptămâna Patimilor, nu pentru a depărta bănuielile care-ar fi căzut asupra mea, nici măcar ca să-i fac o bucurie mamei; mergeam pentru nostalgia copilăriei și dintr-un sentiment de solidaritate cu-acest sărman ovrei desculț care fusese ucis în numele unei credințe. Paștile și „Cristos a-nviat” cântat în cele trei canoane mi se păreau de totdeauna sărbătoarea speranței și-a consolării celor umili și nedreptățiți. Eram sigur că mama e toată Săptămâna Patimilor la biserică și pune și-acum, plină de credință și de speranță, chita ei de zambile-albastre pe rănile celui răstignit, gândindu-se la feciorul și el osândit la moarte de viu. Dacă mai fi trăind, săraca. Și-și face-o cruce și se-nchină până la pământ când citește preotul: „Mântuiește, Doamne poporul Tău și binecuvântează moștenirea Ta... Ocrotește, Doamne, pe cei călători pe mări... pe cei osândiți...”. Pentru cei osândiți are să-și facă mama cruce.

Dar poate că nici n-o fi trecut primăvara, poate Paștile nici n-au fost sau au și trecut. Dar nu despre asta era vorba. M-a dus gândul.

Pe la douăsprezece, cred, a venit gardianul în celulă. A-nchis repede ușa și s-a uitat pe vizetă. Nu pricepeam de ce se ferește. S-a apropiat de mine cu degetul la buze. Eu n-am spus nimic. Nici n-aveam putere. S-a scotocit sub bluză și mi-a-ntins spre ochi două ouă, unul roșu și unul portocaliu, apoi mi-a pus oul roșu-n mână și mi-a spus pe șoptite: „Hai să ciocnim, dă dumneata, că ești mai mare”.

M-am ridicat cum am putut și-am ciocnit oul. Vocea mea străină și firavă a-ngânat: „Cristos a-nviat!”. „Adevărat a-nviat!”, mi-a șoptit gardianul. Apoi, cu un glas din care vedeam că se felicita pentru ideea lui, mi-a spus: „Știam eu că, chiar dacă ești comunist, n-ai să mă refuzi. Te-am văzut eu că ești băiat cumsecade”. La plecare, mi-a mai scos din sân și-o bucată de cozonac.

Nu-mi era foame. Nu-mi mai era nimic. M-am străduit cum am putut să cojesc ouăle și mai ales să le mănânc. Voiam cu orice chip să le mănânc. Nu voiam să dezamăgesc un om cumsecade, care-n simplitatea lui mă sărbătorise cum se pricepuse. Era mulțumit că făcuse o faptă creștinească; la urma urmei, poate că faptele creștinești nu sunt cele mai rele de pe lume.

Diseară are să bea mulțumit un pahar de vin și-are să-i spună nevastei ce bucurie i-a făcut el comunistului de la celula 7. Iar mâine, când are să intre din nou în serviciu, are să se bucure că măcar am murit sătul și că am mai mâncat și eu o dată mâncare ca oamenii.

De-abia mestec, de-abia înghit. Îmi adun toate forțele. Aș vrea, vreau să trăiesc până diseară, să văd și eu o stea, două, să-mi mai închipui iară primăvara, să mai scutur o dată în minte pomii înfloriți de altădată, din libertate.

Aș vrea să-mi ajute la ceva cozonacul și ouăle date de gardian, mi-e greu să mănânc, sunt istovit. Mi-aduc aminte de-acel biet ovrei desculț și răstignit. Și el tot seara a murit. Măcar de-aș mai apuca și eu seara. Rămân cu ochii pironiți pe spărtura de cer din perete, ochii mă dor, dar vreau să-i țin deschiși până diseară. Mi-aduc aminte de slujba de-nviere, îngân încet pe cele trei canoane „Cristos a înviat!”; de-abia mi-aud glasul. Apoi cânt „Veșnica pomenire”. Mi se pare ciudat că „Veșnica pomenire” e cântată doar la slujba ortodocșilor. Ar trebui să se cânte la toate riturile, și la atei. Este un cântec de omagiu și de aducere-aminte pentru cei morți. Ce trufaș e omul cât e-ntreg la trup, și ce inconștient! Dacă tovarășii mei de luptă, m-ar auzi cântând „Cristos a înviat!” și „Veșnica pomenire” ar crede că mi-am pierdut mințile, că agonizez inconștient. Agonizez, dar sunt conștient, sunt sincer și nu mai sunt totalitar, îmi face plăcere să-mi aduc aminte de clipele frumoase, când eram sănătos și liber.

Cânt „Cristos a înviat!” din spirit de solidaritate cu ovreiul meu desculț și nedreptățit, iar „Veșnica pomenire” în amintirea celor care mi-au fost dragi, morți sau vii. Îmi cânt veșnica pomenire mie, prohodul meu sincer, prohodit de mine. Și eu sunt un nedreptățit. Puterile mă lasă. Mă uit la petecul de cer, acolo e libertatea și dreptatea. Vreau să apuc seara și să văd două-trei stele.

ERETICUL.

Stătea culcat. Pentru prima oară, după cinci luni, avea un pat. Trebui' să fi plătit scump nevastă-sa. Nevastă-sa... îi spusese de la-nceput, atunci, la balul ducelui de Alba. Ea își ațintise privirea neagră și tăioasă-n ochii lui. El ridicase a-ntrebare dintr-o sprinceană.

- Umbli prin lume fără să prinzi rădăcini nicăieri, domnule.
- Rădăcinile te-mpiedică să umbli, doamnă.
- Și te simți bine ca păstăile duse de vânt?
- Nu m-a-ntrebat nimeni pân-acuma.
- Și dacă te-aș întreba eu?
- Ți-aș răspunde printr-o întrebare: ai întinde o mână de pământ unor rădăcini care-ar putea fi smulse oricând?
- De cine?
- De Inchiziție.

Dansul se terminase. Se-nclinaseră unul în fața altuia și se îndepărtaseră.

După ce ascultase, destul de absent, trăncănelile despre vânătorile regale, despre vinurile pe care le bea regele și despre felurile de mâncare pe care le mănâncă augusta lui persoană, pentru că atâta îi ducea capul sau curajul pe cei din anturajul monarhului, se-ndreptase spre sere. Un pas ușor îi călcase pe urme. Nu-ntorsesese capul. Pasul i-o luase înainte, Doamna de Montemayor, văduvă bogată, râvnită pentru averea, pentru frumusețea și, de câțiva, și pentru mintea ei, îi răsărise înainte, dreaptă și hotărâtă.

— M-am gândit, domnule. Eu îți întind mâna despre care vorbeam, dacă accepți, firește.

— Nu te grăbi, răspunse vraciul, luat pe nepregătite de neobișnuita cerere în căsătorie.

Dar ea luase-o hotărâre și trebuia s-o ducă repede la-ndeplinire. Dacă nu i-ar fi pomenit de Inchiziție, poate n-ar fi-ndârjit-o.

Încercase cu timpul s-o convingă să-și prefacă proprietățile-n aur, spre binele lui Fernando și-al Eleonorei, copiii lor. Dar n-o-nduplecase. Niciodată nu se pomenise ca cineva din viță de granzi să-și preschimbe averea-n aur. Dacă într-o zi Inchiziția avea să aibă ceva împotriva contelui de Granada, vestitul vindecător, ea și copiii aveau să-i urmeze soarta.

- I-am făcut ca să ne urmeze.
- I-am făcut...

Inchiziția n-avea să creadă sau se va preface a nu crede că-n retortele, în baloanele și-n sticlele lui cu forme ciudate, se distilau doar niște balsamuri, din buruieni și din minerale, menite să lungească viața sau măcar să-i ușureze durerile. Averea soției lui era mare. Zadarnic le spunea celor pe care-i tămăduia să nu pomenească numele lui; oamenii și-l treceau unul altuia din gură-n gură, cu admirație și cu teamă, făcându-și uneori semnul crucii peste buze, după ce-l rosteau. Pe cei fără scăpare nu-i părăsea. Când nu mai aveau mult – ca să nu-și dea seama cum se-apropie moartea – le povestea despre țările pe care le cutreierase ca să-nvețe să cunoască oamenii și bolile. Glasul lui evoca întinderi înșorite, munți cu zăpezi veșnice, râuri aprige mugind umflate de ploi, vegetații luxuriante în care te pierzi sau buruieni chircite sub lumini nemiloase, urcând și coborând, conducându-l pe muribund prin hățișuri de amintiri, petrecându-l până la ultimul pas al călătoriei.

Știa de la-nceput că, într-o zi, fără să vrea, fără să știe, avea să stârnească ura, invidia sau neînțelegerea cuiva. Și în ziua aceea avea să fie sfârșitul. Iubirea nevestei, plânsetele copiilor, rugăciunile vindecărilor n-aveau să-l scape. Inchiziția îl pândea. Nu-ndrăznise încă să-l înhațe fiindcă era prea de neam, și fiindcă nu-l denunțase nimeni. Dar ochiul ei atent se fixase de mult pe averea doamnei de Montemayor. Ziua venise. Fusesse de-ajuns ca un singur glas să strige: „Ereticul!”.

Fiica unuia dintre magistrații regatului, copil unic, murise. Leacurile și prezența lui neobosită la căpătâiul ei nu folosiseră. Întristat și înfrânt, vindecătorul își luase burdufurile cu doctorii, își scosese singur calul din grajd, încălecasse și pornise în miez de noapte pe străzile pustii ale Madridului. Dar magistratul fugise pe urmele lui cu pieptul gol, cu hainele smulse, biciuindu-și calul și strigând ca un nebun furios: „Ereticul, ereticul, ereticul!”.

Vindecătorul știa că-i bătuse ceasul.

În pas domol, strângând hățurile, trecea cu fruntea rece de sudoare printre locuitorii Madridului, ieșiți în cămăși albe, lungi, cu făclii în mâini, şușotind la-nceput, urlând apoi în urma lui: „Ereticul, ereticul!”. Întepenit pe cal, vraciul asista la propriile funeralii: cortegiul de flăcări, imens rug în mișcare, îl petrecea pe străzi. Era peste tot întâmpinat cu urlate, chiar prin locurile pe unde nu trecuse magistratul; zvonul se-mprăștiase din gură-n gură, din ureche-n ureche, din făclie-n făclie. În fața porților lui, vindecătorul s-a oprit, s-a-ntors, a privit mulțimea care striga-n neștire:

„Ereticul, ereticul!”. S-a gândit o clipă să le spună ceva, dar repede s-a răzgândit. Înainte de-a apuca să tragă de mânerul clopotului, porțile se deschiseseră. Intrase repede și pusese drugii pe dinăuntru. Îi deschisese soția lui. Zvonul ajunsese până la ei.

— Tu ar fi trebuit să fugi, tu și copiii.

Ea îl privise muștrător.

Îl aștepta într-o rochie purpurie cu dantele aurii. Contele de Granada se dezbracă de hainele cenușii și se-mbracă în costumul nou de catifea vișinie cu manșete azurii, își puse cei mai frumoși pantofi, cu cele mai frumoase cataramă. Când au să vină să-l ia, peste foarte puțin timp, voia să-l găsească în mare ținută. Își mai pusese într-un sac niște haine, frumoase și de culori deschise. Dacă va mai avea timp să le poarte, și dac-au să-i dea voie... Poate că da. Îl vor schingiui mult, vrând să-i smulgă declarații, recunoașteri, iscălituri. Se uită lung în ochii nevestei.

— Sper ca voi să scăpați.

— Să mâncăm, răspunsese ea.

Mâncaseră vânat rece și fructe și băuseră Jerez.

Îl ținneau de cinci luni. Nu se-nșelase. Voiau recunoașterea ereziei. Dar contele de Granada nu recunoștea legăturile lui cu Diavolul, fiindcă Diavolul nu exista. Nu recunoștea uneltirile lui împotriva lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu nu exista. N-avea de discutat decât eficacitatea sau ineficacitatea leacurilor sale. Marele Inchizitor, care nu era prost și, prin urmare, nici fanatic, încercase de câteva ori, când rămăseseră singuri, să-l convingă să-și scurteze chinurile.

Dac-ar fi fost mai mulți oameni pe care rezistența fizică să-i ajute să nu recunoască niște absurdități, s-ar fi creat o rezistență împotriva Inchiziției, împotriva inumanității ei.

— Orice putere este inumană și absurdă, fiule, îi spusese Inchizitorul. Vreau măcar să recunoști că tot ceea ce faci n-are nici un rost. Noi avem puterea.

— O putere care omoară oamenii pe nedrept nu vi se pare neputincioasă?

— Și crezi c-au să fie vreodată altfel de puteri decât neputincioase?

Un mare prelat al bisericii catolice răspunzând prin întrebări, ca ovreii pe care-i arde pe rug!

— Puterea Sfântului Oficiu se bazează pe prostia oamenilor și pe neștiința lor.

— Fiule, împotriva neștiinței timpul poate-aduce leacuri, dar împotriva prostiei... Crezi că peste 500 de ani n-au să mai fie proști?

— Au să mai fie, dar în altă proporție, și poate-au să-i neutralizeze cei deștepți.

Contele de Granada vorbea cu Inchizitorul când acesta binevoia să i se adreseze, pentru a-și mai dezmoști limba și mintea peste care stăpânea doar gândul morții. Contele se socotea mort din noaptea când locuitorii Madridului îl petrecuseră cu torțe. Inchizitorul îi propunea întoarcerea la viață prin câteva declarații și printr-o penitență pecuniară față de Sfântul Oficiu.

— Nu-ți fie teamă, îți mai rămâne ceva. Doamna de Montemayor e bogată!

Inchizitorul nici nu se gândea că el nu-și recunoștea erezia din alte motive decât cele pecuniare.

În aceste cinci luni, înaltul anchetator îl cunoscuse mai bine și-ncepea să-l considere un fel de copil mare, încăpățânat, trufaș și inconștient.

Mai ales inconștient.

— Numai copiii știu să moară, monseniore. Fiindcă n-au apucat să învețe ce e frica și lașitatea. Dacă înălțimea-voastră ar crede-n Dumnezeu și-n viața de apoi ar trebui să-mi ușureze întâlnirea cu Dumnezeu și cu fericirile raiului sau cu chinurile iadului. De ce vreți să mă aduceți din nou într-o lume pe care o socotiți doar o trecere spre lumea cea adevărată?

— Fiule, Galileo Galilei a abjurat în genunchi și trăiește.

— Galileo a abjurat ca să poată spune ce-avea de spus. Eu nu sunt Galileo pe care veacurile au să-l scuze pentru știința lui. Eu am numai conștiință.

Inchizitorul îl mai chemase de câteva ori, dar contele vraci îl ascultase fără să-i răspundă. De la întrevvedere în care i se pomenise de Galilei, vindecătorul se gândea mereu la o țărancă din Franța, arsă pe rug cu vreo 200 de ani în urmă, fiindcă nu voise să recunoască legăturile ei cu Diavolul. Țărancă aceea credea în Dumnezeu al cărui glas îl auzise. Pe ea ar fi putut s-o ierte Dumnezeu. Ateu, vraciul era singurul său judecător. Despre Ioana din Domrémy se dusesse vestea, fiindcă își apăraseră țara cu arma în mână. Vindecătorul socotea că și el își apăraseră țara. Despre el n-avea să știe nimic posteritatea. Numele lui, împreună cu acela al sutelor de mii de victime ale Sfântului Ordin, avea să figureze într-o hârtoagă pe care, poate, vreun curios avea s-o răsfoiască, așa cum ar răsfoi listele de morți din vreun

război oarecare, cu indiferența pe care timpul o așterne peste toate rușinile istoriei. El trebuia să moară pentru că războiul lui era pierdut. Pe țărâna franțuzoică o părăsise, de bună-seamă, dorința de-a mai trăi într-o lume în care mintea și credința ei nu-și aflau locul. Vindecătorul trăise ca să vindece. Dacă alegea viața, tot n-ar mai fi putut vindeca. Dar i-ar fi rămas copiii, soția. Și ceasurile de singurătate? Avea conștiința că libertatea lui depindea de alții, că deci nu exista. Toți au să-l considere un exaltat și-un trufaș, un fel de copil încăpățânat. Așa înțelegea el să-și apere libertatea. Bănuia că promisiunile Inchizitorului erau mincinoase. Dorea recunoașterea, după care, fără să se rușineze, l-ar fi trimis, pe rug. O putere care nu se teme de prima nedreptate se teme cu-atât mai puțin de-a doua, de-a treia... Voia să-ndure numai moartea pe care tot avea s-o-ndure-ntr-o zi, nu și rușinea și păcăleala. Și chiar dacă Inchizitorul nu mințea, el alesese. Ar fi vrut ca eliberarea să-i vină cât mai repede, ca să n-aibă timp să-l încovoie vreun gând necugetat. Magistratul, muștrat de cuget, încercase prin daruri să îmbuneze Sfântul Ordin în privința vrăciului, asupra căruia fără nici un temei, el, părinte înnebunit de moartea singurului copil, azvârlise anatema. Inchizitorul, la care obținuse audiență, în urma „sensibilizării” suplimentare a unor înalți prelați, îl privise cu un zâmbet milos și disprețuitor. I se părea mai nebun acum decât atunci, fiindcă altfel n-ar fi umblat să scoată din apă piatra cu care tulburase undele. Îi acordase doar o întrevedere cu vrăciul, dar acesta refuzase să-l primească, fiindcă pentru el disperarea nu-i justifica pe denunțatori.

Timpul trecea.

Contele ceruse să fie înfățișat Inchizitorului. Îl rugase să-i comunice data arderii, ceruse un costum nou pentru ziua aceea, după cum și îngăduința de a-l vedea pe magistrat. Trecuseră două săptămâni. În sfârșit, astăzi îi aduceau costumul; deci, astăzi. Gardianul îl anunță că magistratul așteaptă să intre.

— Întâi să mă-mbrac.

Își potrivea cu grijă manșetele de dantelă albă, își încheie încet nasturii, își schimbă pantofii, căroră le prinse cataramele celor vechi, înverziți de umezeală. Se pieptănă, acoperindu-se cu haina veche, ca să nu-i rămână fire de păr și de mătreață pe umeri. Acum îl putea primi pe magistrat.

Magistratul îl privi mai întâi uimit, apoi îi ceru iertare cu vorbe întretăiate. Îi tremura bărbia.

— Iertați-mă, domnule, iertați-mă, îmi pare-atât de rău și mi-e atât de milă de dumneavoastră.

Contele ridică o sprânceană. Magistratul spusese tocmai vorba pe care n-ar fi trebuit s-o spună. Contele se gândi că e nevoie de multă iertare.

— Te iert! Te iert! Să-ți pară rău, dar milă să-ți fie de fricoși și de persecutori. Numai de ei.

Cu un gest scurt, seniorial, îi arată ușa.

Rămase drept în hainele lui albastre, cu manșete de dantelă. O undă de neliniște și de teamă îl stăpâni o clipă. Repede îi veniră, în minte două nume: Galileo și Ioana. Îl îndepărtă pe cel dintâi și-ncepu să-l rostească încet pe-al doilea.

Tobele începură să bată.

CA IARBA CÂMPULUI.

Mergeau de-o zi și-o noapte, cu scurte popasuri.

Lui Alexandr Denisovici Levițki, care ședea cu șalele lipite de oblonul de scânduri al camionului, i se zdruncinau rinichii la fiecare groapă a drumului desfundat.

La-nceput, îl duruse-ncet, surd; era un fel de jenă fizică pe care-o dau câteodată și situațiile morale neclare; apoi suferința asta, care pentru unii intră în obiceiurile de viață, se transformase-ntr-o străpungere de ace: când scoase ca din gheață, când încinse la roșu. Își desfăcu centura, cu speranță de eliberare. Îl sfredelea. Dacă mai ținea mult se arunca jos: își zdrobea capul de-o piatră din drum, ori unul din soldații roșii, crezându-l dezertor, ar fi pus arma la ochi. Dar sfredelirea încetă, se împietri. De teamă să n-o zgândăre din nou, o clipă își ținu respirația. Se uita acum la rândul de soldați din fața lui, toți cu pușca între genunchi și aplecați înainte, cât le-ngăduia strâmtoarea din camion. Unora le cădea chipiul pe ochi de hurducarea drumului și de moțăială; alții, zgribuliți de tot, suflau în gulerul ridicat al mantalei. Unul își ocrotea o ureche apăsând mereu pe ea o mânășă ruptă. Dacă stânga obosea, ținea și cu dreapta, dar nu lăsa nici o clipă urechea descoperită. Când trăgea mâna dreaptă-napoi, lovea regulat cu cotul pe cel din față care, icnind scurt, lăsa capul mai pe spate și continua să doarmă.

Rezemat de celălalt colț al camionului, un băiețandru blond dormea cu ochii pe jumătate deschiși, încruntat și cu gura făcută pungă, adânc preocupat și neliniștit parcă. Alexandr Denisovici se uita la el cum se uita la oblonul camionului, la prelata care-l acoperea cam pe trei sferturi: dintr-o nevoie a ochiului de-a se fixa pe ceva. Nu se-ntreba cine era copilandrul din față, nici ceilalți, de unde veneau și ce vor face dacă războiul civil are să-i lase cu viață.

Din tot camionul, numai el și mujicul cu căciulă – singurul care purta căciulă – păreau pe de-a-ntregul treji. Alexandr îl privea cum răsuțește țigara, cum trece limba peste bucățica de ziar, cum pune-n gură țigara mai groasă la un capăt. Trăgea adânc în piept și ofta ca mujicii: când se scoală dimineața, când înjugă, când dejugă, fără pricină anume. Cel puțin așa credea Levițki din cât cunoscuse el țăranii pe moșiile părintești. Câteva fire de tutun aprins căzură din țigară pe manta; mujicul le stinse cu palma și-și lăsă căciula mai pe ceafă. Oftă din nou dând din cap. O clipă privirea lui

păru să-l cuprindă și pe Levițki, care deschise gura ca să spună ceva. Privirea omului se mută în altă parte, tot depărtată și cuprinzătoare. Ochii amândurora măsurau acum drumul cenușiu. Ca un vig de pânză care nu se mai termină, se gândi Levițki.

Cât o mai ține așa?

Mașina se tot ducea hurducându-se și azvârlind soldații spre prelată, apoi unul cu nasul de spatele altuia. Chipiele moțâiau mai departe, iar țigara mujicului scotea fum gros.

Camionul se opri.

Dac-ar fi albii? se gândi Levițki. Ciuli urechea. Nimic.

Mujicul rămase cu mukul de țigară în drum spre gură. Levițki se uită întrebător, dar el tăcu.

Comisarul și șoferul erau jos.

— Deșteptarea. Coborâți prelata, scoateți biscuiții.

Soldații săriră apucând buimaci pușca. Mai apoi, câțiva erau cu chef de vorbă.

— Am dormit ceva.

— Pe dracu, ziceai că se crapă-n două harabaua.

— O să meargă mai bine, de-aici încolo începe nisipul, e drumul mai neted.

Din buzunare, de prin trăiști, soldații scoteau hrana rece, niște biscuiți ca pământul. Unora li se tăie foamea numai văzându-i; scuipară printre dinți și traseră punga de mahorcă.

Un soldat lung și slab, într-o manta nemțească, rupse-o așchie dintr-un gard și se-apucă să-și curățe bocancii.

De-abia acum văzu Levițki că se aflau la marginea unui sat. Prin curți, câte-o găină stingheră râcâia după viemuși. O căpriță ieșită dintr-un grajd dărăpănat se scărpină, leneșă și răsfățată, de-un gard. Simți ochii lui Levițki și-ai mujicului cu căciulă, că behăi scurt și subțirel, dădu capul pe spate, apoi, luându-și avânt, izbi cu cornițele printre ostrețe ca să le-ncerce și unora și altora tăria. Mujicul se uită la Levițki și zâmbi încurcat ca și când ar fi vrut să spună: „Ce știe ea”.

La Răsărit, o leasă de salcâmi subțiri cerneau în fire lungi lumina soarelui. Vântul clătina smocurile de frunze, rămase de toamna în vârful aninilor și-al duzilor de prin curți; le udase toată zăpada iernii, iar acum se uscau de căldura timpurie.

Oamenii pândeau din dosul ferestrelor să plece camionul. Soldații-s soldați. Unii aruncau priviri care prăjeau orătăniile de prin curți. Comisarul nu-i lăsa prea mult să-și rotească ochii căci, după ce socoti că s-au dezmoșit de-ajuns, le strigă scurt: „Îmbarcarea”.

Șoferul plecă primul spre camion.

De două săptămâni de când se înrolase, Levițki îl vedea în fiecare zi. Era prea adâncit în gândurile lui ca să mai aibă timp să-i observe și pe alții. I se părea că, începând cu comisarul și terminând cu băiatul blond care ședea în fața lui în camion, ceva se repetă în oamenii-aceștia. Aveau câte un gest comun, o privire-n care bănuiai același gând. Șoferul însă nu semăna cu nimeni; ba da, cu Buda, slab, cu pielea neagră, cu-același zâmbet ascuns, lat și enigmatic. Șoferul nu vorbea cu nimeni, niciodată, nici măcar cu mașina, ori de unul singur. Levițki își luă iar locul, se lipi de oblon. Camionul îi ducea din nou. Din mers, soarele se zărea printre crengile salcâmlor ca o lumină mică și jucăușă; mereu se-ascundea și se-arăta. Pădurea se rărea din ce în ce, iar lumina țâșnea acum ca o apă multă vreme ținută sub zăgaz. Sentindea-ntr-o pânză lungă, roșie, iar deasupra, cerul luminat se făcu verzui și limpede. Amestecate cu hurelul motorului, glasurile oamenilor, care-și tot povesteau, erau pentru Levițki un zumzet depărtat. Liniștea prin care treceau era mai tare decât vorba lor și, până la urmă, biruiți, oamenii tăcură.

Lui Levițki i se păru că se trezește-abia acum. Își simțea ochii măriți și plini de lumina rece a răsăritului. Nu vedea decât zarea verzuie, tăiată din când în când de-un copac. Se trezea, treptat, în el, o nevoie de fericire și de uitare. Își aminti căprița, cu mișcări de femeie leneșă, fericită de frumusețea ei; era atâta liniște că simți și-n el ridicându-se cineva asemănător lighioanei aceleia singure și fericite; numai de-ar fi și el singur! Nu-și amintea să fi simțit niciodată că ceva se-mplinește-n el, se netezește, se face rotund, perfect și frumos, cum se-ntâmpla acum.

Se uită iar la cer. Se posomorâse din nou, între norii vineți nu mai rămăsese decât o fâșie îngustă, verzuie, care-i aminti de diadema cu diamante și cu peruzele a mamei lui. Bucuria se duse.

Îi vedea pe toți ai lui, acum trei săptămâni, la moșie. Mama, îmbrăcată în rochie neagră închisă până la gât, cu cocul greu care-i sughea obrazul și-i trăgea capul pe spate, cu ochii cenușii privind în gol, stând mută în fața paharului de ceai. Tatăl, Denis Alexeevici, strigând tare Arinei, singura slugă rămasă după revoluție: „Adu vin, Arina, și coasta de porc. Doar n-o să ne-apucăm să bocim. De-or veni roșiii, n-au decât, tot o viață are omul”.

Nimeni nu-i răspundea. Numai Arina aducea vinul și coasta de porc.

Daria, sora lui, frumoasă și blondă, ședea-n dreapta mamei, învârtind în neștire o linguriță de argint, trecând-o din stânga în dreapta. Era atât de-ncredată încât și gâtul i se lungise.

El, Alexandr, nu știe ce făcea. Aștepta să se-ntâmples ceva, să se termine cu-ncredarea asta-n care toți stăteau să pocnească. Toți tăceau de teamă că dac-ar fi spus unul un cuvânt ceilalți să nu-l omoare sau să nu se omoare.

— Bea, Alexandr, fiule, bea, doar tu poate-ai să scapi, să ne duci numele mai departe.

Alexandr și-aduse aminte că zâmbise. Boierul rus, și când îi ia casa foc, tot la nume se gândește.

Noaptea, cu toată liniștea pe care căutau să și-o impună, îi simțea pe toți cu sufletul la gură. Tată-său ieșea în sufrageria mare, ne-ncălzită, și se plimba până-n zori, intrând apoi cu grijă-n dormitor ca nu cumva să-și deștepte nevasta, știind prea bine că nu doarme. Mama lui Alexandr, de cu seară se-ntindea pe spate și ședea nemișcată, ca o piatră mormântală, poate chiar având nădejdea să nu se mai ridice dimineața.

Alexandr simțea că adevărata soluție pentru ei toți, afară de sora lui poate, ar fi fost să amortească peste noapte ca-n basme. Numai așa s-ar fi liniștit.

El, Alexandr, nu mai bea, nu mai mânca, i se opreau toate-n gât. Ieșea din casă și ofta lung, urla aproape, fluiera uneori, apoi intra din nou, își lua locul la masa din sufragerie, se uita în niște reviste, întorcea foile fără să le vadă.

Arina întreba în fiecare dimineață ce să gătească, iar stăpâna dădea din cap vrând să spună „ce vrei”. Arina bătea mătănii de dimineața până noaptea târziu; dacă treceai pe lângă ușa bucătăriei, auzai printre sughițuri de plâns: „Doamne, îndură-te de noi!”.

Într-o dimineață, pe la unsprezece, pe-o vreme minunată, caldă și-nsorită, au venit roșiii și i-au luat; șapte soldați și-un comisar. Tată-său și-a pus șuba îmblănită, mama – haina de astrahan; și-au luat rămas-bun de la Arina care le săruta mâna plângând.

Daria, albă de emoție, s-a legat la cap cu-o broboadă lungă, albastră, a trecut apoi dreaptă și frumoasă, cu bustul delicat ieșit din haina de jder pe care-o lăsase deschisă. În sufragerie, Alexandr era sigur, trebuie să fi aruncat pe furiș o privire spre oglindă. S-a uitat drept în ochii comisarului. Omului greoi, negricios, cu mustață mare și cu nas vulturesc, i s-a descrețit

fruntea și ochii i s-au plimbat de la broboada albastră la deschizătura hainei de jder. Daria a ridicat capul. Simțea că pentru ea nu era totul pierdut, ba poate chiar totul începea.

Alexandr îi văzuse din podul bucătăriilor, unde nimeni nu venise să-l caute. Tată-său îl trimisese: „Măcar tu să mai rămâi din tot neamul nostru”.

După ce i-a luat, pentru Alexandr a-nceput o liniște năucitoare; auzea cum îi bate sângele-n vine. Arina ședea împietrită pe cuptor, uitând chiar să bată mătănii.

Încercase să judece situația lui, a familiei lor, a Rusiei, dar nici un gând nu se-nchega. Trebuia să facă ceva, să meargă, să găsească oameni.

S-a dus la roșii. Chiar dacă voiai să ajungi la albi, întâi trebuia să treci pe la ei, fiindcă toată gubernia era izolată.

S-a dus cu certificatul lui de student în chimie și le-a spus că e fiul unui inginer dintr-un oraș apropiat. Oamenii vorbeau în jurul lui, făceau planuri cum să-i bată pe nemți, pe Denikin, pe Iudenici. El n-auzea nimic. Tăcea mereu. Tăceau așa de mult și alții că nu se simțea nimeni stingherit de tăcerea lui. Nu-l suspecta nimeni. Firav și nearătos, nu atrăsese privirea nimănui.

Două săptămâni nu făcuseră nimic. Lustruiau câte o armă ca să le treacă de urât. Unii jucau cărți.

Pentru el, aici era liniște. Alții răspundeau de el. El nu voia nimic, n-avea nici o convingere și nu-și dădea osteneala să observe nici la alții.

Acum o zi, îi îmbarcase în camionul ăsta, știa că merg să lupte, dar perspectiva i se părea îndepărtată.

Dacă n-ar fi venit revoluția, el, Alexandr Denisovici Levițki, și-ar fi rumegat revoltele și nemulțumirile de băiețandru de 18 ani, în liniște, neștiut de nimeni. Mai târziu ar fi scris formule pe tablă în fața elevilor și nimeni n-ar fi știut ce se-ntâmplă cu el, ce gândește, ce dorește.

Niciodată n-ar fi trebuit să se declare fățiș pentru ceva, și-ar fi păstrat cu grijă, în el, părerile, și-ar fi trăit liniștit, melancolic și nemulțumit jumătățile lui de măsură.

Față de familie nici acum n-avea nici o atitudine. Tată-său trăia singur, boier izolat care mânca, se culca, ieșea uneori la vânătoare, împărțea pomeni la zilele mari, boier pe care-l conducea administratorul. Acesta-l înșela. Denis Alexeevici vedea bine, dar îi era greu să spună și teamă că dacă l-ar lăsa administratorul Foghin să nu dea peste altul mai hoț. Numai după ce administratorul ieșea cu terfeloagele de registre subț braț, Denis

Alexeevici, cu pas grăbit, tăia sufrageria-n lung și-n lat strigând: „Banditul, ticălosul, așa nu mai merge, nu mai merge!”.

În asemenea împrejurări, mama lui Alexandr stătea mută, cu ochii pe fereastră ceasuri întregi. Daria se ducea la ea în iatac și se privea în oglinda care-i arăta un chip atât de frumos, un corp atât de mlădios, că un dor de ducă, de fericire nestăvilită, o făcea să se plimbe, în lungul și-n latul odăii. Daria trăia pentru frumusețea ei și-avea să fie fericită lângă un comisar roșu sau lângă un prinț de sânge cât timp va face bărbații să pălească. Gândindu-se la Daria, lui Alexandr îi veni în minte căprița nedomolită în fericirea ei fizică, inconștientă.

Alexandr pleca totdeauna bucuros de la ai lui, pe care de când putea să-i judece nu-i mai iubea. Din prima zi de vacanță, număra zilele până la întoarcerea la Petersburg, în odăița frumoasă, încărcată de cursuri de chimie și de cărți de literatură. Mergea la moșie numai ca să nu-și mâhnească părinții. Îl podidi o tristețe mare, o amărăciune fără nădejde. Două lacrimi grele îi tulburau ochii.

Mujicul cu căciulă îl privi în ochi, îi puse mâna pe mâneca mantalei, întrebându-l încet ca să nu-l audă nimeni: „Frate, plângi?”.

Alexandr se zăpăci și răspunse la întâmplare: „Plouă”. „Doamne!”. Mujicul se sfii și-și făcu cruce.

Se pornise vântul și soldații ridicau de zor gulerele mantalelor ținându-și chipiele.

Alexandr nici nu simțise când îi zburase capela, nimeni nu zisese nimic. Îi era rușine că-l văzuse soldatul plângând.

Camionul mergea mereu.

— Jos, în șanț, la ochi arm', mitraliera-n stânga, direcția pădure! Comanda sunase-atât de brusc, de repede, că nimeni n-avu timp să-ntrebe.

Doar mujicul cu căciulă explică pentru toți, cu glas gros și potolit: „Albii”, apoi azvârli cu necaz o țigară de ziar abia-ncepută și o strivi cu bocancul.

Ședeau toți în șanț, mișcând mereu patul armei ca să țintească bine în cei cu căciuli albe, care se-apropiau pitiș dintr-o pădurice de anini.

Pe Alexandr Denisovici îl apucă o amețeală. Tot felul de gânduri se băteau în capul lui: „Dacă vrei să fii loial cu toți, cu-ai tăi, cu albii care se-apropie, cu toți, cu toți, scoate pistolul de la centură și pune-l cu țeava la tâmplă”.

Tresări.

Un alt glas îi spunea: „Alexandr, țeava rece și aburită este loialitate față de ceilalți. Dar față de tine nu, cât timp îți pare rău s-apeși pe trăgaci nu ești loial cu tine”.

Cușmele albe se-apropiau printre aninii fără frunză.

„Alexandr, dacă vrei să fii loial cu Alexandr Denisovici de mâine, cel care va fi fără voia lui, cel viu și-adevărat, trage-n cușmele albe care se-apropie”.

Comisarul strigă: „Foc!”.

Alături de Alexandr, cu capul plecat pe patul puștii, era soldatul cu urechea tăiată de-un boier din Reazan. Când comisarul zise „Foc!”, glonțul plecat din pușca lui Alexandr Denisovici Levițki doborî o cușmă albă.

Într-un sfert de ceas, mișuiala din anini se-mpuținase. Nu mai mergea nimeni târâș. Cei care mai rămăseseră, puțini la număr, veneau drepți, cu arma-nainte, cu privirea dusă, fără măcar să țintească-n dușmanul pe care-acum îl vedeau în șanțul din față. Oamenii aceștia veneau cu fruntea sus, fără să se gândească și nu ridicau mâinile.

Soldatii roșii țintiră în condamnații voluntari.

Un alb, unul singur, venea cu pușca mereu întinsă. Alexandr îl vedea bine, înalt, cu talia strânsă-n mantaua nouă, îi vedea mustața bălană căzută mai jos de colțurile gurii. Albul mergea ca-ntr-un vis. Soldatul fără ureche îi spuse răstit lui Alexandr: „Trage!”, dar Alexandr n-avu putere. Puse pușca alături. Nu omori un om numai pentru că vrea să moară. N-avu timp să-și ferească privirea și văzu cum albul se prăvălește cu fața la pământ. Îi veni să verse.

Alexandr se uita acum în gol, printre copacii fără frunze.

Se trăseseră apoi, cu băgare de seamă, în stânga, dincolo de anini, lângă un pârâu. Se-ncălzise de-a binelea. Pământul mirosea a colț de iarbă și-a primăvară. Alexandr se uita la pârâu cum se-ncrețește mărunț la bătaia vântului. Ceva ca o mână de pietricele căzu făcând ochiuri pe fața apei. Gloanțe? Nu, gloanțele au un piuit. Căzuse ceva și lăsase-n urmă un clipocit dulce, o undă concentrică. Erau broaște. Dormitau printre firele fragede-ale ierbii, se-mprimăvărau în bătaia soarelui.

„Atât de timpuriu învie”, se mira Levițki și zâmbi uitându-și o clipă de albul cu mustăți mari. El nu știuse niciodată când se trezesc broaștele din somnul lor de-o iarnă. „A trebuit să vie revoluția ca să afli, Alexandr Denisovici”. Zâmbi iar. Zâmbi copilului trist și-ngândurat, totuși copil, de

dinainte de revoluție. Se uita mereu la broaștele care se-aruncau speriate una câte una în apă.

Într-un târziu, se auzi strigat. Erau toți strânși în jurul camionului. Crezu că-l cheamă la masă.

Judecata fu scurtă.

— E-adevărat că n-ai tras în alb?

— Da.

— De ce?

Alexandr nu mai auzea.

Când comisarul îi întrebă cine era împotriva condamnării nimeni nu răspunse; cu capul în jos, parcă toți voiau să numere firele de iarbă.

Alexandr se uită înainte și nu putu deschide gura. Fruntea i se răcise. O clipă i se păru că vântul, la fel cu cel de dimineață, îi aduce putere, fericire și uitare. Apoi, cu ochii la cer, știu că fericirea lui s-a dus, că ceva se stinsese-n el fără să-l fi atins mână omenească. La fel se uita uneori pe fereastra conacului, din dosul perdelelor de pluș, când apunea soarele, și i se părea că ceva se sfârșește și că n-o să mai înceapă niciodată.

Trei soldați cu arma întinsă îl ocneau. Între ei trei i se păru că-i vede pe sofer. Fața lui de Buda se lățea, zâmbetul se-ascundea și mai tare, iar ochii nemișcați vesteau o nouă religie.

Numai mujicul cu căciulă strivea îndârjit firele de iarbă. Cele trei gloanțe porniră deodată. Alexandr Denisovici Levițki căzu cu fața-n sus.

Soldații se urcară iar în camion.

Mujicul cu căciulă, care-și tot lega șireturile rupte ale bocancilor, întârziind pe jos, scoase un șervet alb cu o floare de arnici roșu-ntr-un colț și-l puse pe fața mortului.

Camionul se duse acoperit de-o perdea de praf.

Sub soarele rece al asfințitului, vântul încrețea mereu fața pârlului, iar broaștele înfrigurate se azvârleau una câte una în apă.

LINIȘTE.

O liniște rece. Tânjea după ea de peste șase luni. Pe vremea când din băiat se transforma-n bărbat, avusese o perioadă de liniște, pe care i se părea că n-ar putea s-o destrame nimic, asemeni unei mișcări line și ondulate pe suprafața unei sfere calde și lucii; pe-atunci îi era de-ajuns să-și învețe lecțiile, să citească o carte, să se plimbe singur prin parc sau să „filosofeze” cu vreun coleg, într-un început pasionat de prietenie, să dezbată ceasuri întregi niște probleme care-n esență s-ar fi redus la câteva fraze, la niște truisme la mintea oricui. Nici o fericire nu e mai mare decât să descoperi tu ce-au descoperit alții cu mii de ani în urmă. Să-ți dai seama cât de deștept ești pentru că te poți raporta la deșteptăciunea altora. Probabil că e deconcertant să fii un descoperitor adevărat, să observi niște legături pe care alții nici nu le bănuiesc. Trebuie să-ți vină să te ciupești ca să-ți dai seama că nu visezi și să stai numaidecât de vorbă cu cineva ca să vezi că n-ai înnebunit.

Dar sunt puțini descoperitori adevărați.

El descoperise încet-încet doar niște inutilități, niște lucruri urâte ale firii omenеști și străvechiul adevăr: te naști, mori și, de cele mai multe ori, trăiești singur. De șase luni trăia singur. „Familia e o realizare a omului civilizat”. Vorbe și iar vorbe. În familia omului civilizat, organizarea e ca și la maimuțe, ca și la vrăbii, ca la toată fauna, cel mare are grijă de cel mic, cel mic se face că-l iubește și chiar îl iubește pe cel mare până-ncepe să sară singur din copac, să zboare, să iubească, să facă și el pui. Spre deosebire de restul faunei, unde relațiile se sfârșesc odată cu fazele biologice necesare, la oameni, cei mari se agață cu disperare de cei mici, pe măsură ce aceștia cresc și dragostea lor scade.

Bunicul murise și nu-l plânse nimeni; se despărțiseră de el ca de-o mobilă de prisos pe care ești dispus s-o dai degeaba numai ca să-ți lase câțiva metri pătrați liberi în casă. Truisme. Toată lumea știe, dar e mai greu s-o recunoști în fața celor interesați, când îți mai fac și reproșuri. „Chiar dacă nu ne mai iubești, ai niște obligații față de noi, ți-am dat viață, te-am crescut”. În discuțiile-ncordate, părinții devin patetici, nu mai spun „Te-am făcut”, spun „Ți-am dat viață”. Să dai viață, cel mai mare miracol pe care ți-l oferă firea. Cei care-o primesc nu sunt însă întrebați. Apariția lor, din punctul lor de vedere, e spontană. El nu se mai simte îndatorat față de ei. Nu amestecă minciunile vieții cu eșecurile vieții lui. Poate să fie și frumos.

Unele momente de singurătate, când un lucru de nimic, o adiere de vânt, mirosul de verdeață, o rază de lumină căzută într-un anumit unghi îl făcuseră să trăiască intens, să se simtă stăpân pe tot ce vedea și pe tot ce-auzea... Și momentele când se simțise bun, când aproape că-i venise să plângă de-atâta bunătate sau când se uitase-n ochii ei, plutind în imponderabilitatea lipsei complete de dorințe... Este o lipsă de dorințe a fericitului, care înalță spre cer și care seamănă cu liniștea morții împăcate, poate s-o spună acum; și lipsa de dorințe a nenorocitului, care trage spre pământ, spre lumea frământărilor și-a neliniștii. Lumea pământului, în care toată spiritualitatea se topește-n corp, iar corpul doare, îi e foame, îi e sete, se plictisește, nu mai poate suporta. „Ai datorii față de noi. Știi cum are să te pedepsească Dumnezeu? Ai să ai și tu copii și-ai să vezi”. Mai mărinimos decât ei, Dumnezeu se hotărâse să nu-l pedepsească. Din punctul lor de vedere îi pedepsise pe ei. Și-aduce-aminte de-nmormântarea lui Sergiu, prin clasa a II-a de liceu. Mamă-sa stătea lângă sicriu și repeta ca o placă spartă „De ce m-ai pedepsit, Doamne, așa? Să mă fi pedepsit oricum, dar nu așa!”. La 12 ani nu prea-înțelese el. N-avea să mai înțeleagă niciodată. „Cea mai mare pedeapsă pentru un părinte e să-și îngroape copiii”. Nu-ntâlnise proverbe care să fie dezmințite de realitate. Se hotărâse odată, demult, să nu vorbească nici rău, nici bine despre oamenii pe care îi cunoștea. Acest principiu nu-i dădea voie să vorbească nici despre experiențe pe care nu le cunoștea. Copilul tău nu e un om care să sufere sau să fie fericit independent de tine, pe care să nu-l iubești dacă nu merită, cu care la un moment dat să nu te mai vezi, fiindcă-ți dai seama că are alte concepții decât tine, sau un caracter care-ți repugnă, cu care, în sfârșit, făcând un bilanț, nu mai ai ce să-ți spui. Copilul e uneori mâna care te doare, dar pe care n-o tai, e piciorul urât și plin de varice, prin care sângele circulă anevoie, pe care-ai vrea să-l ascunzi de vederea altora, dar care e piciorul tău, de care nu te poți lipsi, în locul căruia nu-ți poate da nimeni altul. Dar el nu-i poate iubi numai fiindcă le este necesar, de neînlocuit. Amândoi ar fi în stare să facă orice pentru el. Toți părinții care nu sunt dispuși să facă orice pentru copii sunt priviți de ceilalți ca niște cazuri patologice, niște denaturați care nu pot inspira decât repulsie. Mulți consideră relațiile dintre ei și copii un cordon ombilical viager. Asta, pe de-o parte. Pe de altă parte, orice ființă care declanșează dragostea copilului lor e un dușman al copilului și-al lor, în egală măsură.

Dragostea celui alt pentru copilul lor este ori interesată, ori îl face nefericit. Iar dacă planurile pe care părinții și le-au făcut pentru viața copilului nu se realizează întocmai sunt nemulțumiți. Nu-și pot închipui că el vrea, poate, să trăiască altfel. Orice dorință străină îi irită, li se pare în contradicție cu bunul-simț și cu judecata elementară. Cine-o avea dreptate? El n-are să mai poată afla, nu mai are când. Ei ar face orice pentru el. I-ar da toată măduva lor, ca s-o-nlocuiască pe-a lui, perforată. Ce bine că nu sunt aici, că au să sosească după. Și panica și disperarea sunt omenești, poate că sunt numai omenești, dar lui i se pare că tocmai ele îl reduc pe om la animalitate. Toate sentimentele ar trebui să se subordoneze judecății. Acum zece ani, o mașină îl călcase pe Rex. Un prieten îi adusese un cățel flocos și jucăuș, pe care-l botezase tot Rex. Îl iubise pe Rex al II-lea, fără ca el să-l poată înlocui pe primul Rex. Și Rex al II-lea murise; lui îi păruse rău; dar nu-l duruse ca moartea primului Rex. Dacă ar fi trăit, ar fi uitat-o pe Edith, sigur. Nu poți trăi decât uitând și iertând. Ar fi iubit altă femeie, ar fi suferit și pentru ea și pentru ele, oricâte-ar fi fost, dar n-ar mai fi fost același lucru. L-ar fi durut, dar ar fi rămas în picioare; n-ar mai fi fost durerea care-ți taie respirația, care face inima să-și piardă șirul bățăilor și care seamănă atât de bine cu nebunia. Ceva se sfârșise atunci. De asta, sfârșitul de-acum, după care nu mai urmează nimic, i se pare-al doilea spectacol, când emoțiile premierei s-au atenuat. Are impresia că ceva se repetă, că trece printr-un loc prin care-a mai trecut. Și nu-i e frică. Îi pare bine că e singur și că n-are de îndurat disperarea sau stăpânirea de sine a părinților. Îi e milă de ei, fiindcă știe că are să-i doară cum l-a durut pe el atunci. N-a avut curaj în șase luni să-i întrebe cum s-a-ntâmplat. Or fi-amenințat-o sau or fi încercat s-o-nduioșeze, vorbindu-i de soarta unicului lor copil care-și riscă libertatea, poate chiar viața pentru ea? Nu le spusese că era însărcinată, e sigur de asta. Fusesse poate chiar arogantă, din caritate, ca să-i scutească de remușcări. În orice caz, nu plecase de bună-voie. Iubea destul viața, bunul ăsta precar, mai ales în niște vremuri în care ți se putea lua fără nici un motiv. Și pe urmă era el și era copilul. Dacă ar mai fi stat doar două luni ascunsă. Ce rost mai are acum? Nu mai are nici un rost, dar cât trăiești și cât ești lucid nu poți opri gândurile. Nu poți opri decât viața când ți s-a făcut lehamite de ea. Lui i se urăse de viață, fiindcă alunecase-ntr-o singurătate din care nu mai putea ieși. Ei o siliseră să plece. De câte ori se despărțea de ea, o săruta pe ochi și-i spunea: „Edith, fetița mea, nici să nu strănuți măcar, m-auzi? Nu vreau să ți se-ntâmple ceva rău”. Ea ținea să-l aducă totdeauna la realitate și

să-i îndrepte privirea spre efemerul universului lor închis între pereții podului. „Mai mult decât să mor nu mi se poate-ntâmpla nimic”. „Nu spune prostii”, și intra în panică de parcă vorbele astea ar fi avut puterea să invoce forțele răului. „Nu spun prostii, vreau numai să te-nvăț cu anumite gânduri. Trebuie să nu ți se pară nimic imposibil. Acum patru ani, mi se părea că n-am să mor niciodată, c-am să fiu mereu tânără, nepăsătoare și că nici n-am să bag de seamă cum trece viața. Casa noastră elegantă și confortabilă, covoarele, argintăria, ambianța de lux și de risipă mă făceau să mă simt de neclintit din lumea asta. Nu vedeam ce m-ar putea urni de-acolo, mă simțeam înfiptă în atmosfera asta, crescută odată cu ea. A venit nazismul, care are toate drepturile. Eram evrei. Ne-au luat tot. Trebuia să-mi ia și viața. Viața mi-a rămas prin contrabandă. Dar și cel mai iscusit contrabandist tot cade o dată. Așa cum am pierdut tot... Eu m-am învățat cu gândul că viața e-o proprietate expusă exproprierii. Legea oricărei proprietăți poate fi abolită. S-au mai văzut cazuri în istorie. De ce să ne mirăm că s-a abolit și proprietatea asupra vieții și-a libertății?”. „Dar nu-i același lucru să-i iei cuiva niște bunuri sau să-i iei viața”. „Ți se pare numai. Ești la bunul plac al celui cu puterea. Eu m-am învățat cu puterea asta; învață-te și tu”. Până la urmă au aflat părinții. Au urmat două luni de scene și de amenințări. „Spune-i să plece, că dacă nu, mă duc eu și-o azvârl în stradă”.

El învățase ceva de la Edith: „Când faci un lucru pe ascuns, trebuie – mai mult chiar decât să respecti legile conspirației, adică nici un cuvânt nimănui – să te porți firesc, să dormi, să mănânci, să nu tresari la nici un zgomot și să nu te sperii de umbra ta”. De câte ori îl vedea abătut sau nedormit îi spunea: „Dacă nu rezisti, plec”. El începea să protesteze vehement, invocând tot felul de motive pentru oboseala și amărăciunea lui. „Când simți că te lasă nervii, te rog să-mi spui. Ar fi mult mai bine să vii mai rar prin pod”. „Nu mă mai iubești!”. Numai ca să nu-l mâhnească, sau poate pentru că se obișnuise cu gândul că este sau poate fi pierdut, îi spunea, după ce reflecta o clipă: „Bine, vino când vrei”. Se ducea în fiecare zi. Greșise. Cum să mănânce mâncare veche de 3-4 zile? Greșise. Avea cărți în pod, dar niciodată nu se dusesse zi de zi ca-n ultimele luni. Mamă-sa-l pândise, aflase și se-ngrozise. Spaima ei se amplifică în nesfârșite discuții cu bărbatu-său. Își pierduseră liniștea, nu le mai tihnea nici o bucățică pe care-o înghițeau. Nu erau în nici un pericol. Putea sta ascunsă la ei în pod o viață, mai ales că era de-o prudență ieșită din comun. Nu-i amenința nici un

pericol, afară de frică. Erau niște bieți funcționari, care crescuseră cu greu un copil; cu ce păcătuiseră ei ca să-și piardă liniștea și poate chiar viața pentru o femeie venită nu-știu-de-unde, față de care n-aveau nici o obligație? Toate discuțiile începeau pe-un ton furios și se terminau cu lacrimile maică-sii. Iar el trebuise două luni să-și compună zâmbete în timp ce urca scara podului. „Dacă n-ar fi venit nazismul, nici nu ne-am fi cunoscut. Eu eram prea bogată ca s-ajung într-un cartier ca ăsta, iar tu prea sărac ca să fi trecut pragul casei noastre”. „Te-aș fi iubit oriunde te-aș fi găsit”. „Nu știi dacă m-ai fi iubit. Eram arogantă. Credeam că mi se cuvine totul. Când mă gândesc la mine, așa cum arătam acum doi-trei ani, îmi sunt foarte antipatică. Nu mi-aș ierta niciodată dacă ți s-ar întâmpla ceva din cauza mea. Nici n-aș mai avea când. Nu merit cu nimic să te sacrifici pentru mine”. „Mă iubești, nu-i așa?”. „Dragostea trece, viața merge mai departe. Sunt cu aproape șapte ani mai mare decât tine”. „Ce importanță are asta?”. „Dacă o să trăim, s-ar putea să aibă la un moment dat”. În câteva clipe, trăia drama femeii îmbătrânite și părăsite, iar el o iubea atunci și mai mult. „Dacă aș fi fost bărbat m-ai fi ascuns?”. „Nu știu. Cred că da”. „N-ascunzi un evreu fugărit, ascunzi femeia pe care-o iubești”. „Când te-am găsit la colțul casei și te-am adus aici nu știam c-am să te iubesc, atunci ascundeam un evreu fugărit”.

Șase luni n-avusese curaj să-i întrebe cum s-a-ntâmpat. Dar când s-antors din pod, alb, cu fața descompusă, topit de groază că n-o găsește, nu s-au mirat. Probabil că s-a predat. N-avea pe cine să-ntrebe. Acum, când nu mai avea pe cine-apăra, își pierduse echilibrul, ca un artist de circ care cade după ce și-a făcut numărul. Îi tremurau mușchii, inima-i bătea dezordonat, tresărea și la o adiere de vânt. Ajunsese într-o stare de epuizare fizică și nervoasă care-l făcea incapabil de cel mai mic efort de atenție. Nu putea s-accepte. Rațiunea nu-i folosea la nimic. În unele împrejurări, omul se dovedește-un biet animal vrednic de milă. Pentru toate relele pe care-avea să le-ndure Edith și copilul, el se simțea vinovat, vinovat prin dragostea părinților lui pentru el. Nu era vinovat numai nazismul. Nazismul nu este o imanență, ci produsul judecății obturate de animalitatea irațională. Nu fuseseră-n stare să i se-mpotrivescă. Groaza, starea care i se părea lui cea mai apropiată de animalitate, pusese stăpânire pe ei. O poți înfrânge numai când ai depășit frica de moarte, frica de moartea proprie și de-a celorlalți. Nu era în stare să depășească frica morții ei. Le putea cere părinților să se gândească senini la moartea lui? De șase luni nu se mai simțea apt pentru

viața asta, pentru viață deci, fiindcă nu era decât un singur fel de viață, în care-ți aperi pielea făcând compromisuri cu toată lumea și mai ales cu tine însuși. El voia să fie fidel cuiva, să-i fie ei, în măsura-n care de-această fidelitate putea lega un principiu.

Întâmplarea asta, care se soldase cu un eșec de voință, i se părea un fel de reader digest a ceea ce-l aștepta de-aici înainte.

Dacă trăia, avea s-o uite pe Edith și tocmai asta nu voia. Nu voia să-și dea seama, într-o zi, că Edith a fost singurul episod frumos din viața lui. Edith era mai mult decât un om pe care-l iubise. Era evreul fugărit. Fidelitatea lui pentru evreul fugărit însemna o profesiune de credință. Viața în care să lupți numai ca să-ți aperi pielea, un bun perisabil, de pe urma căruia poate să nu mai rămână nimic, i se părea o pleavă, o rămășiță degradată a unei civilizații apuse. Avea curajul să se omoare, dar nu voia să le sporească părinților sentimentul de vinovăție. Probabil că părinții lui o urau și mai mult de când plecase. Sunt unii cărora le e de-ajuns să-și atingă scopul, pentru a nu se mai gândi la cei pe care i-au măturat din calea lor; sunt alții ale căror remușcări se manifestă printr-o ură nemiloasă împotriva celor care, stându-le de-a curmezișul și dându-le prilej să facă rău, le tulbură conștiința, a cărei existență până atunci nici n-o băgaseră-n seamă. Părinții lui făceau parte dintre ultimii. Șase luni căutase o soluție. Cumplită e lumea! Toți au dreptate! Acum soluția venise de la sine. După atâtea luni, care i se păruseră o veșnicie, sufletul lui plutea iarăși în imponderabilitatea lipsei de dorințe. O liniște rece, de netulburat, o geometrie irevocabilă, puneă stăpânire pe corp și pe gânduri. Gândurile se răceau și se-ndepărtau ca o adiere. Un accident de tren. Trenul cu care-l trimiseseră la munte „să mai uite”. Începe să uite. O tresărire socială, ultima. Ridică anevoie mâna spre sonerie. I-au învinețit unghiile, îi rugase să-l lase singur. Vine medicul. „Vă rog să telegrafiați în strada... numărul... familiei... numai după ce mor... Și vă rog să mă îmbălsămați. Știți, părinții, nu vreau să le rămână-n minte... Da, asta e tot... Ar mai fi ceva... Nu mai e nimic”. Și ultimul gând? Ultimul... Ce-nseamnă ultimul?... E frig... E foarte frig. O liniște rece și fără dureri.

INIȚIATIVA SUPUSULUI.

Rudolf Kleist n-avusese niciodată vreo inițiativă. Se-nsurase la 22 de ani, la-ndemnul părinților care aflaseră de-o fată bună, căreia părinții îi dădeau zestre o casă (cu grădină), complet mobilată, într-un cartier de locuințe ieftine. Rudolf le ceruse-un singur lucru viitorilor socri: să-i cumpere și-o motocicletă.

Din când în când, venea câte unul și-i povestea anumite lucruri din viața Elsei, dinaintea căsătoriei, dar pe el nu-l tulbura nimic. Asculta atent tot ce i se spunea și nu-ncerca să oprească pe nimeni să-l informeze. Trecutul nu putea fi schimbat, iar prezentul își vedea de drum. Elsa a vrut copil din primul an, iar lui îi era indiferent când aveau să-l aibă, de vreme ce tot trebuia să-l aibă; l-au avut. Fiecare din primii trei ani de căsătorie i-a adus câte-un copil. Elsa spunea că fără câțiva copii un bărbat nu știe ce este căsătoria și nici chiar viața. Rudolf nu se-mpotriva dorințelor Elsei. Ea nu reprezenta pentru el o femeie, ci o instituție și, după cum la comisariat nu s-ar fi împotrivit niciodată ordinelor șefului și nici n-ar fi încercat să-i dea o sugestie, la fel nu crâcnea la comandamentul casnic. Leafa o aducea toată acasă și Elsa o folosea cum credea ea de cuviință, dându-i o sumă lunară din care să-și cumpere țigări și să bea de două ori pe săptămână câte-o bere, cu băieții...

Când superiorii lui s-au înscris la național-socialiști, s-a înscris și el. N-avea nici un fel de păreri politice, dar nu putea face opinie separată la slujbă, mai ales că Elsa îi atrăsese atenția că un om care are trei copii de hrănit nu-și poate permite să-și contrazică șefii și să se pună împotriva curentului general. Demonstrațiile naziste nu-l aduceau în starea de exaltare în care-i aduceau pe alții, sau pe care aceștia o simulau, ci doar îl plictiseau și-l oboseau. I se păreau o cheltuială inutilă de energie căreia nu-i vedea rostul.

Când au început arestările comuniștilor, ale evreilor, ale antinaziștilor, a-nceput și el să-și dea seama că Germania se antrenează pe-un drum greșit. Dar nu era treaba lui. El nu era răspunzător de destinele Germaniei. Alții răspundeau de viața lui și de-a altora ca el. Cine? Alții! Conducătorii. El făcea parte din masa supușilor.

De la comisariat, a fost transferat la paza unui lagăr de concentrare. Un om care-avea trei copii de hrănit nu putea refuza o slujbă mai bănoasă. Și-apoi refuzul ar fi-nsemnat atitudine antinazistă declarată. Când a văzut ce se

petrece-n lagăr a fost și mai sigur că Germania a pornit pe-un drum care merge la vale și se termină prost. Nu putea opri el țara de la pieire. Îi era milă de prizonieri, dar nu-i putea ajuta cu nimic, altfel ar fi riscat să aibă aceeași soartă cu-a lor. El executa ordinele. Nu comenta. Era considerat un om serios și-un funcționar exemplar. Câștiga treptat încrederea superiorilor. Dădea drumul robinetelor din camerele de gazare, se-ngrijea de dispariția igienică a cadavrelor, supraveghea atelierele de artizanat ale căror materiale erau pielea, oasele și părul omenesc. Știa că Germania și-a ales un drum greșit. Executa ordinele fără voluptatea pe care-o surprinsese în ochii unor camarazi, le executa ca și când ar fi tras un obuz în tranșeele inamice, unde nu vezi fețe care să-ți inspire sentimente. Îi era milă de victime, dar nu le putea ajuta. Somnul lui, liniștit, era rareori tulburat de ceața unui vis urât, în care-auzea gemetele sacrificărilor sau în care vedea zvârcolirile trupurilor lor descărnate. Când se trezea, își ștergea sudoarea, ridica din umeri și se liniștea numaidecât, aducându-și aminte că el este un executant, un funcționar al statului, pentru care alții gândesc și hotărăsc.

Războiul s-a terminat. Rudolf a fost judecat și condamnat la 20 de ani detențiune. N-a-ncercat să-și micșoreze vina. A relatat în deplină liniște și cu amănunte atrocitățile comise-n lagăr. Întrebat dacă se simțea vinovat răspunsese negativ, explicând că dacă el ar fi hotărât ceea ce se petrecea în lagăr s-ar fi simțit criminal, dat fiind însă că executa doar ordine, căroră nu le adăuga nici un plus de cruzime, socotea că nu-i revenea nici un fel de responsabilitate. Cita ca vinovați pe doi dintre colegii de echipă, care sporeau atrocitățile comandate, prin adaosuri ale propriei imaginații. Întrebat de procuror dacă socotea nedreaptă condamnarea răspunsese că de vreme ce noua conducere socotea că trebuie să efectueze această pedeapsă, lui nu-i rămânea decât să execute ordinele, nefiind de datoria lui să reflecteze asupra hotărârilor de sus.

Se adaptase perfect regimului de pușcărie, având ca totdeauna o purtare exemplară. Remușcări n-avea, cum li se-ntâmplă unora pe care lipsa de activitate îi făcea să-și scormonească prin conștiință. După cinci ani, datorită unor schimbări politice pe plan internațional, fusese eliberat. Nu i se părea deloc firesc. Se-ntorsese la Elsa lui și la cei trei copii, care se-apropiau de 20 de ani. Începuse lucrul într-o fabrică. Toți din familie lucrau. Observase că ceva nu era-n ordine în familia lui: copiii intraseră într-o organizație neo-nazistă, iar Elsa îi încuraja, fără ca nimeni să-i fi obligat, fără ca acesta să fie curentul general. El își dădea seama că băieții lui

porneau pe-un drum greșit. Trebuia să facă ceva, dar ce? Ce să facă el când nimeni nu-i mai ordona ce anume? Să-și ia singur răspunderea vieții lui și-a alor lui? Să nu fie nimeni care să comande, ce absurditate! Somnul lui liniștit și odihnitor se dusesese. Coșmaruri cu sudori reci, cu deșteptări bruște, spaime inexplicabile, tresăriri fără obiect, chiar în timpul zilei, puseseră stăpânire pe el. Ideea responsabilității pentru propria viață și pentru cea a copiilor, pe care era vremea să-i îndrume, pentru care trebuia să aleagă un fel de viață nu numai de supraviețuire, îl zdrobea. Trebuia să ia o inițiativă. La șase luni după ce ieșise din închisoare, a luat într-adevăr una: într-o duminică dimineața, deci în afara orelor de serviciu, Rudolf Kleist s-a spânzurat.

ERHARDT KRŚGER, O GLORIE...

Profesorul Krśger. El este profesorul Krśger. Răsfoiește mapa cu fotografii, cu afișe ale conferințelor lui, cu pliante ale congreselor internaționale unde numele său ținuse întotdeauna fruntea listei. Și fotografiile. Da. 8 ani, 12, 15, 20. 25. Trece repede peste cele din copilărie și din tinerețe. „Până la 30 de ani, nimeni nu e răspunzător de mutra pe care-o are”. Ar fi vrut să-și aducă aminte cine-i spusese cuvintele astea. Parcă o dată la o conferință de presă, un gazetar. Poate. Să facă un efort să-și amintească. Ba mai bine să nu facă nici un efort. Domnul elegant din mijloc, îmbrăcat în frac, întinzând mâna către cineva din juriul Nobel 1930. Laureat al Premiului Nobel. „Erhardt Krśger, o glorie a fiziologiei mondiale”. Așa-ncepea un articol din „Science”. Nu zâmbea, nu clipea. Premiul Nobel. Se mai uită o dată la fotografie. Și atunci încerca să nu exteriorizeze nimic, să-și țină-n frâu durerea, să nu pară înfrânt. Când aflase că i s-a decernat premiul se simțise destul de stânjenit. Îl merita de bună-seamă, iar hotărârea juriului era mult anterioară accidentului, așa că nimeni nu vrusese cumva să-l jignească și să i-l confere ca pe-o consolare. I se recunoșteau 30 de ani de muncă științifică în care fantezia și perseverența îl duseseră la rezultate neașteptate. Momentele de-amărăciune, când își îngăduia să-și încovoie umerii și să meargă adus de mijloc, să fie mai bătrân decât era, se petreceau în singurătate. Nu trebuia să bănuiască nici colaboratorii, nici soția lui. Personajele care-i fuseseră cele mai dragi și mai apropiate, încă de pe vremea liceului și-a universității, erau grecii și latinii epocii clasice, oamenii bucuriilor și-ai durerilor intense. Înaintea tuturor, în fruntea unei procesiuni de suflete regale, pășea întunecatul și mândrul Śdip.

Pe-atunci, durerile erau dureri firești pe care soarta le hotărâse de la-nceput omului: moartea, boala, remușcarea. Uitarea. Cu fiecare mort drag se-nchidea în el o-ncăpere, ca-n locuințele somptuoase cu odăi zăvorâte intrării și interzise vorbei, în care se-mpușcase sau se spânzurase cândva vreun nemulțumit al familiei. Dintr-un copac bogat în ramuri, Erhardt Krśger presimțea că va rămâne un trunchi ciuntit, încăpățânat înfipt în pământ. Să mori ultimul dintre-ai tăi, urât blestem! La-nceput, muriseră-n cronologia firească: părinții. Tată-său. Frumoasă moarte. Rămăsese, ca într-un tablou de gen, cu ceașca suspendată-n drum spre gură. Dar mamă-sa, niciodată n-ar fi crezut. Burgheză bine plantată pe-o pereche de picioare scurte și vânjoase, moștenite din neamul ei de țărani liberi, pomeniți în

pergamentele de la 1300, femeie ageră, fără probleme metafizice, mamă a cinci copii, care mânca bine, cu poftă, și adormea când voia, râdea exploziv, făcând să zornăie țurțurii candelabrului din salon; părea din rasa forțelor naturii. N-ar fi crezut. Niciodată nu-l duruse mai insidios. Se părea că lângă ea își pierde luciditatea, totul luând apocaliptice proporții depresive; lumea se scufunda-ntr-un haos de spaime, inima bătea neregulat, sângele-și marca circuitul cu stegulețe dureroase. Melancolia și anxietățile ei, maniile ei, tresăririle ei părelnice îl umpleau de groază și-i dădeau senzația premergătoare bolilor cu febră mare. Când trecea s-o vadă nu mai îndrăznea să vină cu mașina, fiindu-i teamă să nu provoace vreun accident; faptele își pierdeau dimensiunile adevărate, încât n-ar fi fost de mirare să se creadă și el urmărit de niște forțe nevăzute. Când ieșea în stradă, după ce străbătea aleea lungă, mărginită cu boschete de merișor, i se părea o mântuire să vadă un om căruia să-i ceară foc, având bricheta în buzunar, sau căruia să-i ceară explicații cum să ajungă la vreo stradă unde n-avea de gând să se ducă. Vocea străină alunga vocea mamă-sii, ca o putere exorcizantă. Ce coșmar. Sărmana! Și el! Nu pomenea nimănui de chinul care-l stăpânea. De echilibrul lui stricat, de drumul cotit și ciudat pe care-i bântuia mintea de când cu boala maică-sii. Nu voia cu nici un chip să fie socotit și el psihopat. Și după moartea ei se-ntrebaseră de multe ori dacă psihopatul nu este, poate, un biet om care are o criză de hiperluciditate și care-ncepe să se poarte conform cu dezordinea lumii, ca unul dotat cu niște suprasimțuri. Momentul acesta fusese momentul lui de panică. Îi fusese frică de front. Frica era legată de-o determinare și-adesea era proporțională cu determinarea, dar panica... Mamă-sa murise după ce trecuse prin toate etapele unui gigantism sufletesc alternat cu momente de luciditate la fel de triste. Se-nchisese în el o cameră. Cu zăvoare. Cu lacăte, cu chei, în care rămânea sechestrat cu amintirile.

Apoi Clotilde. Mutilarea fizică treptată. Întâi un sân, apoi o mână. Și răbdarea ei, și pofta ei de viață. Clotilde, cea mai exemplară ființă pe care a cunoscut-o. Ultimele 60 de zile. Pe marginea patului, cu mască de oxigen. Ochii ei păstrasera până-n ultima zi surâsul lor puțin malițios, de autopersiflare. Cu două zile înainte de moarte, îi dusesese garoafe albe. Ea-i făcuse semn spre hârtia și spre creionul de pe noptieră. Păstra și-acum peticul de hârtie: „Mulțumesc. Er, am să-mi aduc aminte și la bătrânețe de garoafele astea”. Clotilde. Ce dureri și cât îi ruga ea pe doctori, lucid, măsurat, să-i scurteze chinurile. I-a rugat și el. S-au îndurat. Ar fi vrut să nu

vadă. Dar trebuia să stea. El, fratele ei, prietenul ei, cel mai iubit dintre toți. Clotilde trebuia să moară cu credința că există o solidaritate, măcar a câtorva inimi tari. I-a pus mâna pe piept, numai după ce s-a răcit. I-a scos masca de oxigen. I-a-nchis pleoapele peste zâmbetul încremenit în ochii negri. Pe culoar, aliniați pe două rânduri, stăteau toți medicii și toate surorile din clinică, iar el trecea posomorât cavalier plecat din turnirul morții. Clotilde. Toate lacrimile lui. De la Clotilde n-a mai plâns. În ziua-nmormântării, l-a-ntâlnit pe Karl cu un braț de garoafe. „I le duc Clotildei”. Nici pentru Karl nu murise. Atâta meschinărie din partea vieții cu cineva care iubise atât de mult viața. Acum moartea Clotildei i se părea clemență din partea vieții. Clotilde și ei, băieții lui. Cu accidentul lor stupid, prietenii lui, toți care-i semănau și muriseră i se păreau privilegiați. Scăpaseră de rușine și de dezgust. „Erhardt Króger, o glorie a fiziologiei mondiale”. Prea puțini au auzit de Erhardt Króger. Ți mai puțini știau că viața lor depinde de vreo demonstrație a lui. Nimeni nu i-a văzut fotografiile prin ziare, nimeni n-a strigat niciodată „ura!” pentru el. I-a fost frică vreodată cuiva de Erhardt Króger? Cine ție de Erhardt Króger? Zugravul isteric și paranoic țipă-n piețele publice și se răstește la posturile de radio. De pe urma vorbelor lui inconștiente mor oameni în cele patru colțuri ale lumii. Portretele lui cu mâna-ntinsă, cu mâna la centură, cu mâna la rever, pe care oportuniștii încearcă să treacă o umbră de gândire corespunzătoare câtorva ani de limbaj articulat, atârnă-n toate galeriile de artă alături de pânzele flamanzilor, ale italienilor. Iar el este Erhardt Króger! În casa lui retrasă locuiește un comandant SS. Are nevoie de liniște și de discreție. Ca să-i ia casa au avut nevoie de-un pretext. Atitudine antinazistă. Pentru asta i-au confiscat și cărțile iar el, de frică – îi este iar frică fizică, este iarăși în niște tranșee, mai perfide, fiindcă nu se văd – de frică a ars toată corespondența cu oameni iluștri de știință, cu câțiva mari scriitori prieteni. Peste douăzeci de ani au să umble să scoată din pământ această corespondență. Inconștiența ca și ticăloșia sunt niște forțe ale naturii. Muriseră la vreme, toți muriseră la vreme.

„Tocmai dumneavoastră, domnule profesor, să ne faceți dificultăți, un pur-sânge?”.

Îi era rușine că este un pur-sânge. Aproape că se simte vinovat. Unora să le fie rușine că-l au, alții să se-ascundă că nu-l au și să fie persecutați pentru asta. Să-i fie rușine că este intelectual pentru ceea ce fac intelectualii, să nu mai fie nimic, să fie scos din postul lui câștigat în 45 de ani, fiindcă nu face

politică. Și traiul acesta al lor în haită. Ca să atace. Și ca să se bucure împreună. Totul împreună. Singurătatea pare o evaziune, un aristocratism. De la dispariția triburilor, oamenii socotiseră că mintea le oferă posibilitatea izolării și-a apărării. Secolul XX. Inchiziția, arderile pe rug, ereziile. Erau totuși de mici proporții. Unele țări scăpaseră. Nu voia s-ajungă-ntr-un lagăr de concentrare. Acum nici să plece din țară nu mai poate și nici nu vrea. Ai lui muriseră la vreme. Ar putea și el s-o termine oricând. N-au sensibilitatea morală să aprecieze un gest deliberat, care demonstrează dezgustul unui om. Ar râde, bineînțeles, la vreo întrunire a lor gregară, citind anunțurile din ziarele străine: „Erhardt Króger, o glorie a fiziologiei mondiale”. Au nevoie de lichele și de executori. De supuși idolatri și stupizi.

Cu 20 de ani în urmă, Hilde, cealaltă soră, se otrăvise fiindcă nu se putea obișnui să trăiască într-un burg medieval, de-a lungul unei scări de piatră, care de-o parte și de alta a lățimii ei de doi metri era mărginită de case posace în care, după perdele, pândeau ochi lacomi să afle ce se petrece la cei din față. Hilde nu acceptase să trăiască în promiscuitatea acelei vecinătăți. Nu-și putuse convinge bărbatul să se mute din casa moștenită de la străbuni. Erhardt nu pășise pragul surorii sale, Hilde, înainte de ziua înmormântării. Toată lumea-ntreba de ce. Din capul de sus al scării, înălțând ochii spre poteca meschină de cer, Erhardt nu se mai întrebase. Locatarii scării erau aliniați de-o parte și de alta și salutau ca niște persoane din familia moartei, care nemaiavând loc în casă au ieșit în curte. Hilde nu iubise viața într-atâta încât s-o accepte oricum.

Nici Clotilde n-ar fi acceptat viața asta. Ar fi dus-o mai departe ca și el, din curiozitate, fiindcă ar fi vrut ca peste câțiva ani, după sfârșitul mascaradei, să-i vadă pe zeloșii practicanți trecuți la alt cult, umblând să retușeze trecutul. Când au să-nceteze oamenii să spună c-au făcut porcării fiindcă au fost obligați! Frica. Arse se corespondența. Cât bine i-ar face să recitească din când în când paginile scrise de prietenii lui, oameni subțiri și aleși, educați la școala unor principii etice care n-aveau nimic de-a face cu aberantele așa-zise principii de-acum.

Erika, soția lui. Pentru ea, viața s-a sfârșit. Nu mai are dorințe. Singurul drum în afara casei este cimitirul: „La copii”. Nazismul n-a trezit-o. Ea nu are spirit teoretic; n-o interesaseră niciodată generalitățile care nu se raportau la familia ei. Ai ei nu mai pot fi supărați de nazism. Pentru ei nu există nazismul; nici pentru ea. Pe Erhardt l-a eliminat din prezent, socotind că obligațiile ei față de el au încetat. Ea nu mai are pentru cine să trăiască,

iar naziștii i-ar face un bine să-i ia viața. A slăbit mult în ultima vreme; nici rația de pe cartelă n-o mănâncă. Pentru ea, sfârșitul fizic are să fie doar închiderea cortinei peste un decor gol, după ce s-au retras actorii.

Pentru el viața nu se sfârșește cu moartea fizică; el concepe viața ca pe un dar individual, care se-mparte numai parțial cu alții, o slujbă de la care n-ai voie să demisionezi, mai mult chiar, o monarhie ereditară, de la care nici un democratism nu-ți dă voie să abdică. Din nenorocire, omul este sub vremuri. Așteaptă. Răsfoiește mapa. „Erhardt Kröger...”. Așteaptă. Numai să fie lăsat s-aștepte.

EVADAREA.

Eram de șase luni în lagăr. Încercasem de două ori să fug. M-au prins. Fiindcă fugisem singur. Sunt convins că de asta. N-am reușit să-l conving pe Andrei, singurul meu prieten din trecut, fiindcă în viitor nu mai pot avea prieteni. Să convingi pe cineva înseamnă să-l faci să accepte, printr-o demonstrație, un lucru pe care să-l considere valabil nu numai în mod absolut. Căutam să-l conving pe Andrei pentru el, și jur că nu mă gândeam nici un moment la ajutorul implicit pe care mi l-ar fi dat mie. Cred că Andrei, deși mi-era prieten sigur, și eu eram pentru el un prieten sigur, mă bănuia puțin că o făceam și pentru mine.

La toate argumentele mele avea un singur răspuns:

— S-ar putea ca a treia oară să te-mpuște. Până acum au fost generoși.

— Și ce dacă mă-mpușcă?

— Te-mpușcă. Ai totuși obligația să trăiești, măcar pentru părinții tăi. Și, la urma urmei, de ce vrei să fugi de-aici? Îți spun eu: de frica morții. E-n tine-o frică de moarte mai perfidă decât la alții.

— Nu mi-e frică de moarte. Sunt învățat cu ea. Și nu mi-e frică nici de moartea mea.

— Ți-e frică. Și mai ales de agonie. Ai văzut oameni murind, mulți, de acord. Dar pe front, unde nici nu știi când ai murit. Dar moartea lentă, de lagăr, cu scorbut, cu oftalmie, cu pelagră, moartea asta scheletică, alegorică, aici o vezi prima oară. Înfrânge-ți dezgustul și nu fugi! Gândește-te la părinții tăi. Nu te mai au decât pe tine.

— Nu crezi că sunt momente în viață când singurul lucru care-ți rămâne de făcut e să găsești o soluție pentru tine, ca individualitate umană?

— Nu există individualități izolate, care n-au de dat socoteală nimănui. Ferice de cei care pot face abstracție de orice și de oricine și care-și pot alege calea fără să-și reproșeze nimic în legătură cu alții și nici cu ei înșiși.

— Și tu care crezi că e datoria omului față de el însuși?

— Să trăiască.

— Oricum?

— Oricum. Bineînțeles fără să facă rău altora.

— Sigur că dacă mor acum le fac un rău ireparabil părinților mei. Dar eu nu vreau să trăiesc oricum, fiindcă într-o zi tot am să mor. Și nu accept să-nghit acest oricum, încerc să-l schimb; nu pot, atunci grăbesc sfârșitul și-atât.

— Războiul nu poate ține încă cinci ani de-acum înainte.

— Iar dacă mori, știi gluma franțuzească: quand on est bete c'est pour toujours, quand on est mort c'est pour longtemps. (*Când ești prost ești pe vecie, când ești mort ești pentru multă vreme.*)

— De-asta îți spun mereu: au să te-mpuște. Vreau să te fac să vezi moartea cu ochii. Mă gândesc că, poate, ai să-nveți să ai răbdare.

— Dacă ți-ar spune cineva că ai de ales între cinci luni de viață, moarte subită și doi ani sfârșiți printr-un cancer, ce-ai alege?

— Aș alege ai doi ani de cancer.

— Asta e deosebirea dintre noi doi. Eu accept moartea, dar nu agonia. Aici ai avut dreptate. Dar nu te-ai gândit niciodată că anii de lagăr te pot degrada fizic, te pot ciunti și marca, poate și moral, pentru tot restul vieții?

— Când viața-ți devine insuportabilă îi poți pune capăt și pentru asta n-ai nevoie de plutoane de execuție. De ce te grăbești? Eu aleg cei doi ani și cancerul de la sfârșit pentru că nimeni nu poate ști ce-mi vor aduce.

— Ce lucruri atât de extraordinare îi oferă viața omului, ca să se cramponeze de ea în felul ăsta?

— Viața, de bine-de rău, îți mai poate oferi câte ceva. Măcar niște gânduri frumoase, niște experiențe, niște sentimente inedite. Nu te grăbi. În fața plutonului de execuție n-ai să ai cu cine dezbate probleme de existență. Crezi poate că sunt laș. Nu sunt. Eu am curajul răbdării. Tu ai curajul eroilor. Acum, cred că am eu dreptate. Măine s-ar putea să descopăr c-ai avut tu. Eu nu sunt învățat să azvârl priviri definitive asupra nimănui și-a nimic.

— Sunt momente pe care dacă le scapi nu le mai întâlnești niciodată. Acum paza e destul de slabă, se poate fugi, mâine-poimâine poate să fie prea târziu. Sunt momente când e nevoie de priviri definitive.

— Nu te grăbi. Poate-o să ieșim vii din lagăr.

— Ne garantează cine?

— Și părinții tăi?

— Nu mă simt vinovat față de ei. N-am făcut eu războiul, nici lagărele, nici pe Hitler. Sunt un om care are de rezolvat o problemă. Viața, care pentru el înseamnă libertate sau lagărul.

— După orice tot moartea vine. Nu scurta drumul. Ai răbdare să-l parcurgi.

— Nu mergi?

— Nu.

— E ultimul cuvânt?

— Al meu da, al tău?

— Și-al meu.

Peste două zile ni s-a dat hrană rece ca pentru o săptămână. Ni s-a spus că ne duc la lucru, la o cale ferată, dar nimeni n-a crezut. Ne trimiteau din țară. Îi trimiteau, fiindcă eu am să fug. Da, eu am să fug.

Am fugit și iar m-au prins. Spre seară, după ce-i pornește pe băieți din lagăr, mă-mpușcă. A venit preotul să mă împărtășească. L-am primit, deși nu cred. L-am rugat să-mi spună unde-i duce pe băieți. A ezitat, dar când a văzut zâmbetul meu de om care nu mai poate face rău nimănui, mi-a spus. În Germania.

Au procedat legal: mi-au îndeplinit ultima dorință. L-au adus seara pe Andrei, la mine-n celulă, în prezența comandantului.

— Te rog, Andrei, să le spui părinților c-am murit de dizenterie. Față de ei sunt vinovat, acum recunosc. Iar pe tine te rog să trăiești ca să le spui că ultimul meu gând a fost pentru ei.

Era absurd. Parcă puteam să știu cu câteva ore mai înainte care avea să-mi fie ultimul gând.

Andrei era altul; un străin cu-o durere patetică și sinceră în ochii duși în fundul capului. Nu-i văzusem niciodată privirea asta. Făcea eforturi să nu plângă.

— Mai ai să-i spui ceva? m-a-ntrebat comandantul.

— Nu. Aș vrea să-i strâng mâna.

Andrei s-a repezit la mine și m-a sărutat. Eram de zece ani prieteni și nu mă sărutase niciodată. Mi-a spus într-un suflet:

— Ai avut dreptate, ai avut dreptate.

Zâmbetul meu anula afirmația.

— Nu-ți spun ca să te consolez. Ai avut dreptate.

M-am uitat lung în urma lui. Se gârbovise, era ca un câine bătut. Dintre noi doi el mi se părea mai mort.

Diseară la opt mă-mpușcă. Și n-am să mai pot spune: „Și ce dacă!”.

DIN DRAGOSTE.

Ar fi vrut să dea radioul la maximum, încât vocea Ritei Pavone să acopere conversația lor, dar n-ar fi folosit la nimic. Pe vremea insomniilor de-acum doi ani, își astupase în câteva nopți urechile cu dopuri de stearină, dar bătăile inimii, pe care le-auzea, o enervaseră mai mult decât orice zgomot exterior.

Discuția-ncepu pe marginea unui film polonez. Foarte bun, toți erau de acord. Dar atât de dezolant, că la urma urmei „la ce ne trebuie”.

— Nazism, război, lagăre... știm cu toții. Dar e destul. Ajunge. După douăzeci de ani, ar fi timpul să se mai abordeze și alte subiecte.

— Dacă am fi trăit și noi ce-au trăit ei poate c-am înțelege altfel asemenea filme.

— Nu e neapărat nevoie să trăiești anumite lucruri ca să ți le imaginezi.

Ba e atâta nevoie. Ea nu voia să intre-n vorbă. Trecuse de mult vremea când participa la asemenea discuții. Când vreun interlocutor, impacientat de aerul ei de-a ști tot cu privire la nazism și la lagăre, o întreba: „Dar dumneata de unde știi?”, îi răspundea scurt: „Fiindcă am fost în lagăr”. Vorbele astea descumpăneau pe cel care le provocase și-i indispuneau și pe ceilalți. Tăceau sfioși ca-n jurul unor moaște. La Facultate, o dată fusese invitată să vorbească studenților, colegilor ei mult mai tineri, „în calitate de fostă luptătoare antinazistă”. Refuzase. Afară de foarte puțini oameni, din generația ei, și de serviciul de cadre, astăzi nimeni nu-i mai cunoștea această calitate.

După părerea ei, trecutul se-nvață din cărțile de istorie. Nu se prevalase niciodată de faptul că luptase-mpotriva nazismului.

La-nceput, când își reluase Facultatea, le povestea din când în când celor doisprezece colegi de grupă întâmplări din lagăr, de la procesele la care fusese martoră, dar fără să aducă vorba anume, ci prin câte o asociație de idei, pe marginea unor fapte prezente. O ascultau cu un fel de religiozitate, făceau un cerc tăcut și plin de venerație-n jurul ei. Din anul întâi până-n anul cinci, tăcerea și venerația scăzuseră și nu fiindcă ea le-ar fi povestit invariabil aceleași fapte pe care să le știe toți pe dinafară, ci pentru că nazismul devenea pe zi ce trecea un cuvânt de dicționar, cu o definiție științifică la fel de imparțială ca și a cuvintelor „masă”, „mână”, „geam”. Iar ea își dădea tot mai bine seama cum se scrie istoria. Pe cine mai impresiona, după aproape două mii de ani, că un rege învins de legiunile romane se

retrăsese în cetatea străbunilor și, dovedindu-se un suflet eroic, își luase viața? Nimeni nu mai vărsa nici o lacrimă și nici măcar o picătură de vin în țărână în memoria regelui Decebal.

În lagăr, luase o hotărâre: să trăiască exemplar, să nu facă niciodată nici o concesie. Iubise un francez de vârsta ei, André. I se părea că viața-n libertate n-ar fi putut continua decât alături de el. André murise gazat. Ea trăia. Se măritase cu un bărbat pe care ea nu-l iubea, și pe care nici nu-l iubise. Îl luase pentru că o iubise el. Aveau doi copii. În lagăr, când se gândea la copiii pe care i-ar fi putut avea cu André, își punea în gând ca mesele lor să-nceapă cu-o imprecăție împotriva nazismului, așa cum mesele protestanților încep cu o rugăciune. Copiii ei nu erau copiii lui André, mesele lor începeau cu „spălați-vă pe mâini”.

Bărbatu-său era singurul căruia-i povestise viața ei din lagăr. La-nceput, seara și dimineața, îi săruta încheietura mâinii drepte unde-avea numărul. Și pielea i se modificase. Cifrele nu se mai vedeau clar, păreau o arsură. Sărutarea se rărise.

În primii ani, mergea la-ntâlnirea luptătorilor antinaziști. De câțiva ani încoace, pleca totdeauna de-acasă pentru câteva zile, ca să poată spune că n-a primit invitația. Nu mai voia să vadă cimitirul ale cărui pietre funerare erau ei, supraviețuitorii.

Copiii aflaseră de la bărbat că mama lor fusese într-un lagăr. O vreme s-au uitat curios la ea, cu-o anumită reticență.

Într-o zi, fata îi ceruse voie să le spună colegilor la școală.

— Ce să le spui?

— Că tu ai fost în...

— Îți interzic.

Nu se mai discutase niciodată despre asta.

Se duceau cu toții pe furiș la cinema să vadă filme-n care se vorbea despre nazism, fiecare singur și fără să facă vreo aluzie.

În ea erau atâtea lucruri pe care nu le putea pricepe nimeni, care o-nstrăinau de ei toți. Nu voia ca și ei să se-nstrăineze de ea. Copiii ei patinează, dansează, la vârsta la care ea era în lagăr. Să patineze, să danseze. Iar ea să nu aibă intransigentele omului care-a trecut prin lagăr. A vrut să fie exemplară. Mai bine să nu fii exemplar decât să fii singur.

Dac-ar fi trăit André? Dar n-a trăit. În lagăr, după moartea lui, și-a jurat să-și fie credincioasă sie însăși. În libertate, s-a simțit străină, descurajată, nelalocul ei. Pentru fiecare durere, pentru fiecare cavernă din plămâni,

glasul maică-sii suspina cu mustrare: „Fetița mamei, de ce nu te-ai gândit la viața ta, la ce folosește tot ce-ai făcut?”. Și nu plecase de-acasă. Credincios ție însuși. Asta-nseamnă să rămâi singur. Și Ion o-ntrebase o dată: „Dacă ai mai lua viața de la-nceput?...”.

— Nu știu, atâta răspunsese.

Era singură. Nu putea-mpărți cu nimeni ceea ce trăise fără nimeni. Doar seara înainte de culcare, în mintea ei urma defilarea în fața paturilor suprapuse; se perindau morții ei; unii vii. „Noapte bună, Eva Kleist, noapte bună, Augusta Baudat, noapte bună, Jan Hubic, noapte bună, noapte bună. Iar pe tine, André, te sărut pe lumea cealaltă”. Era momentul fidelității.

— Da, filmele poloneze te-mbolnăvesc, îți creează o psihoză.

— Sunt de-a dreptul morbide.

— Dumneata n-ai nici o părere? auzi un glas lângă ea.

— Eu? Nu mai vreau să am păreri, am avut și-așa destule.

— Nu le-am auzit.

— Nu era nevoie.

Bărbatul necunoscut îi luă mâna dreaptă, îi privi încheietura.

— Arsură?

— Da.

— Cu ce?

— Cu țigara.

— Nu vrei să ți-o scot? Fac chirurgie estetică.

— Poate că ar fi bine, nu, Stela? interveni Ion, bărbatul ei.

Ea tăcu, fără să-l privească.

Închise ochii. „Noapte bună, Eva Kleist, noapte bună, Jan Hubic. Iar tu, André...”. Și ei îi răspunseră toți „noapte bună”, din tărâmul lor de umbră. Și tot de-acolo, un glas plâpând de femeie bătrână îi țiuie în auz, cu nelipsita lui întrebare plină de reproș.

— O amintire? Din dragoste? întrebă, insinuant, chirurgul.

— Din dragoste.

CLASĂ.

Îl dăduseră de cinci ani afară de la Facultate, pentru că participase la o manifestație generală de solidaritate cu greviștii; se nimerise ca tocmai el să poarte-o pancartă, când jandarmeria năvălise cu caii și cu bastoanele de cauciuc, rămăsese pironit locului, cu mâinile-nclăștate pe prăjină. Tot ce se petrecea sub ochii lui erau lucruri pe care le cunoștea din auzite. Le cunoștea, vorba-vine, fiindcă nu și le putuse închipui. În fața lui, un jandarm doborâse-un muncitor, îl împușcase. Pe Andrei, spectacolul îl paralizase, pancarta stătea acum într-o rână la picioarele lui. Mâinile îi rămăseseră tot ridicate și nu simțeau că scăpaseră ceva.

Când l-au băgat în dubă, cu pancarta căreia jandarmul îi frânsese bățul de genunchi, n-a opus nici o rezistență.

Se-mpliniseră de-atunci cinci ani, ani în care schimbase multe meserii. De meditații, supliniri îi era scârbă: de ocupațiile „intelectuale”. În ultima vreme, se sastisise și de lecțiile literare, „literatura națională contemporană” obeză, cu pasiunile ei leșinate, proza „cu bretele” a unor burți purtătoare de condei. Recitea clasicii. De la un timp, se stabilise la meseria de salahor. Toată lumea îl ocolise după exmatriculare și el îi ocolise pe toți, într-un fel destul de special: îi întâlnea, dar în loc să se ferească de ei, îi privea drept în ochi și trecea fluierând mai departe. Nimeni nu-ncercase să-l oprească. Îmbrăcămintea lui „de ciocănar” – pantaloni de doc, teniși, cămașă cadrilată – era „compromițătoare”.

De cinci ani, locuia la mansarda unui bloc cu opt etaje, vecin cu-o cocotă la 5 lei noaptea, Lili (Filofteia pe numele ei de-acasă), care, lui – ca vecin și om de omenie – i se oferise gratis: el mulțumise fără să primească; mai era vecin cu două studenți, care pictau perdele și milieuri ca să-și plătească taxele, și cu-o servitoare de la o școală, femeie de vreo șaiszeci de ani, bețivă, plângăreață și cumsecade.

Iarna, de multe ori apa caldă nu mai ajungea la radiatoarele de sus. Vara, closetul de pe culoar putea îngrozitor, cu toată creolina pe care-o turnau în el; acoperișul parcă se prelingea pe trupuri ca smoala topită, cei trei pereți și tavanul în pantă se strângeau și mai mult, ca scândurile unui coșciug ceva mai bizar ca format.

De cinci ani, în fiecare seară, îl vedea de la ferestruica odăii pe marele industriaș Maxwell, strâns în corset, cu papion de modă veche, păr cănit, trecând, însoțit de cei doi prepelicari, spre șosea. De cinci ani, cocleala din

sufletul lui Andrei se hrănea din diformitatea lui Maxwell, absorbea văpseaua lui de păr, iar ura lui îi asimila și pe cei doi prepelicari, lighioane strâmbe și pocite, pe care obezul îi purta poate ca să nu se mire lumea numai de poceala stăpânului.

Niciodată, la ora când Maxwell trecea spre șosea, Andrei nu lipsea de la fereastră. Dacă, prin cine-știe-ce întâmplare, nu era acasă la vreme simțea că-i lipsește ceva în ziua cu pricina. Maxwell era un generator de ură pentru Andrei.

Îl ura pe bătrânul obez din cauzele pentru care totdeauna cei săraci au să-i urască pe cei bogați.

Maxwell se umfla, creștea, se transforma-ntr-o mașină elegantă, într-o casă imensă cu stâlpi de marmură și cu boschete răcoroase de trandafiri, într-o masă acoperită cu damascuri și cu olânduri brodate, pe care lucesc cristale-n toate culorile, pe care se lăfăiesc, răsfățat, rotunjimile dure și sclipitoare-ale unor fructe necunoscute. Maxwell era un imens arzător de mirodenii pe nările căruia ieșea fum îmbălsămat.

Ar fi dorit Andrei ca toată închipuirea asta să fie a lui? Dar nici a lui Maxwell. A nimănui, fiindcă nimeni n-are dreptul la asemenea realități când în coșciugul ei suspendat, alături, o femeie se culcă cu oricine pentru cinci lei. Andrei avea romantisme melodramatice, revolte de odaie mansardată.

Până la urmă, în închipuirea lui, bătrânul industriaș ieșea din corset și se prefăcea-ntr-o bășică uriașă, peste care el ar fi prelins tăișul unui brici nou.

Ce-ar spune familia Maxwell dacă-ntr-o dimineață l-ar găsi pe obezul ei șef asfixiat în propria grăsime? Ar fi nenorociți, toate combinațiile și afacerile s-ar duce de râpă.

Alături era gălăgie: Gicu, amantul de inimă al fetei, o bătea iar. Andrei auzea fiecare sughiț al femeii; îi uita mutra profesională și sulemenită și-i auzea numai plânsetul.

Maxwell i se păru și mai respingător. Andrei ar fi vrut să-i pricinuiască o durere grozavă, o spaimă nemaipomenită, iar familiei Maxwell să-i facă un rău când i-o fi lumea mai dragă.

Începu să-l viseze și noaptea pe Maxwell. Nu-i mai ajungea să-l privească de la înălțimea celor opt caturi care-l turteau și-l micșorau ca un racursi necruțător. Ceru de la Lili binoclul pe care i-l lăsase un mușteriu în penurie.

La ora 5, Andrei avea întâlnirea lui vizuală cu domnul Maxwell. Îi știa fiecare bolfă de pe nasul umflat și vânat, fiecare neg (cu păr toți) de pe

obrazul apoplectic, cu pori dilatați și grași. Îl apropia cât putea cu cele două lentile, dar nu era mulțumit, l-ar fi vrut și mai aproape. Era atât de amorf, cu-o privire de pește mort, mergea atât de mecanic, încât lui Andrei i se părea lipsit de sensibilitate. Dacă l-ar fi înțepat ceva, era sigur că Maxwell nici n-ar fi tresărit. Descoperi într-o bună zi că șoferul industriașului era client de-al cocotei, bună prietenă și cu una dintre fetele-n casă ale familiei. În lipsa stăpânilor, prietena o plimbase pe Lili în toată casa, o pusese la curent cu obiceiurile boierilor, de la mic la mare. Andrei află că domnul bătrân stătea toată noaptea-n birou și, neavând somn, dar având în schimb dureri de picioare, juca singur șah, rezolva probleme dintr-o revistă. Fereastra biroului dădea în parc și, vara, rămâne toată noaptea deschisă, că domnul bătrân era rău de căldură și nu-i ajungeau ventilatoarele.

Într-o noapte, Andrei se furișă în parcul casei Maxwell; tot ce-i povestise Lili era adevărat.

De la un timp, își luase obiceiul s-o-ntrebe-n glumă: „Ei, ce-ți mai fac borțoșii, Maxwellii?”. Conștiincios, de fiecare dată, Lili îi dădea raportul: aseară avuseseră invitați, mâine merg la operă etc.

În seara asta, toată familia era poftită la Ambasada germană (un ginere al bătrânului era un fel de atașat militar), iar personalul era liber, personalul avea o seară pe săptămână liber, în funcție de nevoile stăpânilor. Numai domnul bătrân nu mergea, fiindcă îl oboseau petrecerile, gălăgia, lumea.

Deci, acum ori niciodată. Venise vremea ca bătrânul Maxwell să simtă și el o durere.

Andrei se strecură în parcul casei frumoase, prin același loc ca și data trecută. Se lipi de zid. Îi bătea inima, iar degetele îi tremurau și-l mâncau sub mânușile subțiri de bumbac. Printre jaluzele se vedea lumină, fereastra rămânea însă închisă. Dacă bătrânul se uită în jos când deschide, dacă va deschide? Atunci trage și gata! Păcat!

Cam după douăzeci de minute, fereastra se deschise. Când bătrânul Maxwell se-ntorsese cu spatele, Andrei sări în cameră, ușor, pe vârful tenișilor care urmau să fie arși chiar în noaptea-aceea. Maxwell nu-l auzi. Se duse-ncet, târâind picioarele imense, spre fotoliul în fața căruia aștepta șahul. Cu pistolul întins, Andrei începu să vorbească fără nici o punctuație, ca un elev care-a-nvățat pe dinafară și care nu-nțelege ce spune.

— Este de prisos să strigați, fiindcă la primul sunet trag și de-altfel nu v-ar auzi nimeni.

Bătrânul nu se putu întoarce și de spaimă și din cauza volumului.

— Măinile sus.

Maxwell le ridică, cu mare efort, nițel mai sus de mijloc. Mai mult nu putea, fiindcă buturugile-acelea s-ar fi rupt din subsuori.

Andrei era acum în fața lui.

Groaza nu se putea citi în ochii morți, care muriseră parcă și mai mult; obrazul apoplectic demult nu mai putea păli.

Andrei îl controla, n-avea nici o armă.

— Stați jos.

Ținând mâinile mereu ridicate, bătrânul îndoi nițel genunchii și se-așează mai întâi pe margine, apoi își întinse picioarele mult înainte, proptindu-le-n călcâie, și intră adânc în fotoliu, răzimându-se de spătar.

— Lăsați și mâinile jos.

Maxwell își puse mâinile-n poală, una peste alta.

Nu scotea o vorbă.

Toată emoția era trădată de țiuitul precipitat și fără ritm al respirației.

— Nu mă-ntrebați de ce-am venit?

Văzând că nu primește răspuns, Andrei continuă.

— Am venit să vă omor.

— Cine te-a trimis? Petrolax, Standard Oil? glasul lui Maxwell era subțire și sacadat.

— Nimeni. Vreau să vă omor eu. Eu, fiindcă vă urăsc.

— Nimeni nu omoară oamenii numai fiindcă-i urăște.

— Vă urăsc fiindcă sunteți bogat, continua Andrei iritat că obezul iar nu-l întreba nimic.

— Atunci de ce nu-l omori pe Rockefeller? Pe lângă el, eu sunt o rămă. Ascultă, de ce n-ai tras când am deschis fereastra?

— Voiam să știți de ce-ați fost omorât, fiindcă vă urăsc.

— Ești foarte versat pentru un om care urăște, ți-ai pus și mănuși, ca să nu lași amprente. Lasă pistolul ăla, mă indispare.

Tăceau.

— Ei, nu mă omori?

— Avem timp.

— Îmi vine să cred că vrei mai degrabă să mă pui să semnez vreo hârtie.

— Nu, domnule Maxwell, vă urăsc de cinci ani, de când v-am văzut prima dată.

Cu toată spaima, Maxwell zâmbi.

— Vreau să vedeți ce-nseamnă să fii în puterea cuiva; la fel le e muncitorilor concediați din uzinele dumneavoastră. Vreau să vă pricinuiesc o durere, vreau ca familia dumneavoastră să sufere.

— Tinere, am să-ți răspund pe puncte: în primul rând, moartea de glonț nu doare; asta o știu de când am fost împușcat într-un duel în tinerețe; cât despre durerea familiei mele, ce-aș mai râde, dacă mi-ar da voie grăsimea! Cred că fiu-meu ți-ar da o mașină cadou dacă m-ai omorî, femeilor din familia mea, cum sunt toate blonde, le-ar sta foarte bine-n doliu; câte mondenități, înmormântare, flori, vizite de condoleanțe, o splendoare. Dar cel mai mulțumit ar fi tot fiu-meu, judecând după mine, când a murit tata.

Bătrânul Maxwell, o grămadă de carne putredă, îl privea țintă pe Andrei, cu ochii lui galbeni, lipsiți de expresie.

— Dumneata îmi vorbești de muncitori: ce folos au să aibă dacă mor eu? Vor fi concediați ca și mai înainte. Sunt concediați nu fiindcă vreau eu sau altcineva, ci fiindcă astea-s legile economiei.

— Care economie?

Andrei simțea că se-nfurie din nou.

Maxwell zâmbi cu dispreț.

— Economia care vă face dumneavoastră palate din sudoarea altora.

— Am auzit demult vorbele astea mari. Totdeauna au să fie unii care-și vor face palate din transpirația altora, domnule, și numai niște capete inflamabile ca al dumitale cred că poate fi altfel.

— Totuși, dacă vă omor astăzi, mâine poate, de frică, fiul dumneavoastră va reprimi un număr de muncitori.

— Te-nșeli, domnule. Fiul meu cheamă Siguranța, arestează suspectii ca dumneata și gata.

— Măcar vă mai stric socotelile.

— Tinere, eu sunt un șurub dintr-un angrenaj uriaș, iar dacă eu cad, sistemul nu suferă. Eu sunt Max Maxwell, aș putea fi Ion Popescu, am un singur nume: Capital. Restul sunt numai semne oarecari, în scopuri distinctive. Eu reprezint un sistem.

Andrei se uita la Maxwell, bășica aceea imensă învelită în halat de mătase vișinie. Puse pistolul pe tabla de șah. Plimbă ochii prin cameră, pe covorul persan lucios, pe consolele cu vase de preț, pe draperiile grele de pluș. Îl apucă un fel de toropeală. Ce căuta el aici?

— Tinere, ești un om ciudat.

Maxwell vorbea liniștit, era sigur că nu va fi împușcat.

— În ciuda hainelor dumitale, cred totuși că ești intelectual.

Andrei tresări.

— De ce? îl întreabă cu glas șoptit fără să-l privească.

— După mentalitatea dumitale, literară, deformată. Vrei să fii un nou Raskolnikov. Ai să mă omori, să zicem, dar au să te-apuce remușcările, asta sigur. Auzi, să-l urăști pe X fiindcă e bogat! Și ce faci dumneata ca X să nu mai fie bogat? se răsti Maxwell.

Andrei puse mâna pe pistol.

— Ce prostie, ce tâmpenie! Intelectualii de astăzi au mințile găunoase. Îi înțeleg mai bine pe muncitori, pe comuniști, cel puțin aceia sunt nebuni de clasă, de clasă mai mare – râse el de calamburul făcut – vor ceva, înțeleg ceva: văd că aici e vorba de-un sistem! Dumneata înțelegi, domnule! Eu, Max Maxwell, sunt un sistem, fă-te un sistem și dumneata dacă vrei să mă omori. Sunt mai deștepți muncitorii decât voi!

Maxwell ținea ochii-nchiși și-și răzimase și capul de fotoliu. Făcuse un efort mult prea mare pentru grăsimea lui. Pe Andrei îl apucă o mare deznădejde și-o ciudă grozavă pe el însuși. Se uită la pistol, cu gândul să-l pună la tâmplă și să tragă. Întinse mâna. „Ce-ar mai râde putregaiul ăsta de tine, eroule!”. Trase mâna înapoi.

— Hai, trage dracului odată, că tot mă dor picioarele, zise Maxwell fără să deschidă ochii.

Andrei se ridică și răsturnă cu pistolul toate piesele de pe tabla de șah. Îl băgă în buzunar și porni spre fereastră.

— Vino-ncoace.

Andrei întoarse capul. Maxwell îi întindea un pumn de bancnote.

Andrei încălecă fereastra.

— Mă mir că nu-i iei, intelectualule, mă mir pentru un intelectual. Nu uita că eu sunt un sistem, idiotule!

„Idiotule, idiotule”, își spunea mereu Andrei, strângând din pumni în timp ce traversa parcul marelui industriaș.

Porni pe străzi fără țință, părăsind cartierele elegante. Străbătu în neștire străzi din ce în ce mai înguste și mai lungi și, într-un târziu, când se iviră zorii, începu să întâlnească inși tăcuți, câte doi sau trei, cu pachetele-n mâna dreaptă și cu un muc de țigară-nre buze. Se opri și aprinse de la unul. Undeva, la margine sună prima sirena. Andrei se-ntoarse din drum și se luă după ei.

VIITOR.

La ora 12, sistemul de siguranță și de control al stratului de vid situat în zona inferioară a stratosferei dăduse alarma, indicând infiltrații atmosferice în partea de nord-est a Africii. La câteva minute de la punerea în funcțiune a mașinilor de evacuare a aerului, infiltrația fusese mai întâi limitată în jurul piramidei lui Mikerinos, iar apoi redusă complet. Restabilirea vidului. În special în regiunea unui monument atât de important al vechilor civilizații, trebuia efectuată rapid, pentru a nu lăsa timp vreunui agent patogen al pietrei să-și înceapă opera distructivă. Asemenea deranjamente se mai produsese în zona inferioară a troposferei înainte cu câteva luni, în limitele fostei aglomerări verticale New York din America de Nord. Și aici infiltrația fusese treptat captată și redusă în pungi invizibile, de la marginile orașului către o clădire-cheie, construită – pare-se – în scop ornamental la vremea ei, numită în mod curent clădirea O. N. U. Forma de civilizație americană îi era mai puțin cunoscută cercetătorului pentru că nu ajunsese încă la aprofundarea formelor vestice ale vechilor civilizații. Chiar și unele datări terestre, de proveniențe diferite, pe care le transmiseseră calculatoarele erau contradictorii în privința acestor forme de civilizație. Conform complexiunii fizice și psihice cu care era dotat, precum și viitoarelor participări la releul interplanetar de transmitere a cunoștințelor, fișa de acumulare a cercetătorului nostru pe următorii doi ani prevedea, în special, aprofundarea unei probleme a vechilor civilizații: Psihologia umană din epoca imediat premergătoare civilizației stratosferice. În vechile civilizații, edițiile filologice de texte clasice marcau printr-o așa numită crux philologica anumite cuvinte sau fragmente încă în litigiu, în ceea ce privește exactitatea sau semnificația lor. Noua civilizație menținuse procedeul „crucilor” pentru stări psihice ale vechilor civilizații, stări care nu fuseseră încă elucidate și puse în ecuații de ordin general. Mai întâi, accepția noțiunii denumite pe vremuri prin cuvântul sentiment nu era prea lămurită. Sentimentele fuseseră stări psihice pure? Limbile vechilor civilizații vehiculaseră pronunțate forme de primitivism mental care, pretând la ambiguitate, adesea derutau aparatele. Afară de faptul că punerea de acord a tuturor fostelor limbi asupra acestui concept îl încurca mult pe omul modern. Erau și azi texte mai obscure chiar decât practicile magice greu de priceput de sistemul riguros științific al gândirii moderne... Din coroborarea tuturor rezultatelor furnizate de mașini, sentimentele păreau să

fi fost stări ale spiritului cu grave repercusiuni asupra fizicului, individual și colectiv. Stările emoționale puternice produceau, se pare, perturbări ale umorilor din corp; mai ales o pronunțată accelerare a circulației sangvine. „De câte ori trecea pe lângă el, în rochiile ei pastelate, cu mers legănat, cu parfumul ei care-amesteca mirosuri vegetale cu subtile-arome distilate-n laborator, inima-ncepea să-i zvâcnească, pieptii cămășii i se umflau și-un val de sânge-i năpădea în creier și-n obraji”. Textul acesta era o mostră benignă cu privire la efectele stărilor emoționale asupra fizicului, un text printre bilioane de texte care, după formalizare, fusese clasat într-un compartiment periferic al fenomenelor psihice din trecut și anume în compartimentul Relațiile între sexe. În civilizația modernă (căreia noțiunea de sex îi era necunoscută, fiindcă dispăruse realitatea pe care o desemna), cercetătorii în domeniul psihologiei reușeau anevoie să-și închipuie niște ființe care – deși dotate cu o gândire uneori remarcabilă pentru niște vremuri primitive, limitate la o știință atomică elementară – erau, ca alcătuire fizică, atât de nevolnice, încât neajungându-și lor însele, căutau să se completeze cu ființe de sex opus; această completare care, în cele din urmă, se reducea la un simplu schimb hormonal, ajungea uneori să aibă urmări grave asupra psihicului ducând chiar la sinucidere, întrerupere voluntară a procesului vital. Identică în întreaga faună și în întreaga floră, această completare era până la urmă, singurul mod de perpetuare a speciilor.

„Ca să-i ierte purtarea bizară, lipsită de orice responsabilitate, ar fi trebuit să știe că-n urmă purta o ereditate încărcată; cu șase generații înainte, în familia lui, dintr-un incest între un tată și-o fiică se născuse-un copil care-avea să fie străbunicul lui; din acest străbunic, în mod ciudat, ieșiseră două generații de oameni normali, vitali, activi; fără nici o explicație aparentă, urmaseră patru generații de bețivi, de morfinomani, de invertiți sexual. El era fiul unei nemțoaice grase, gospodine și avare și-al unuia dintre vlăstarele familiei mai-sus-pomenite, fost morfinoman și fost invertit sexual. Aveau să urmeze două generații de orbi, apoi câteva de schizofrenici, și-așa mai departe, atâta timp cât societatea n-avea să ia nici o măsură științifică în privința-nmulțirii oamenilor, fiindcă n-aveau mijloacele necesare pentru-a instaura asemenea metode civilizate”.

Lumea modernă, în care înmulțirea se făcea în vaste incubatoare, fără participarea hormonală a nici unei ființe, nu mai cunoștea noțiunea de ereditate. Din textele clasate la compartimentul Reproducerea în regnul uman reținuse – fiindcă i se păruse revelator asupra mentalității vechilor

civilizații cu privire la acest aspect al vieții – un text din jurnalul unei femei. „Sunt urâtă. Și dac-aș fi numai urâtă, ar mai fi cum ar mai fi, dar poate fiindcă de copil am știut că sunt urâtă, am o fire-nchisă, bănuitoare și nesuferită. E de mirare cum omul ăsta s-a lipit de mine. Pentru câtă vreme nu știu și nici nu-mi place să mă gândesc. Vreau să profit de minunea asta nesperată și să fac un copil. S-ar putea – nu s-ar putea, ci sigur – ca acest copil să fie urât ca și mine. De obicei, ceea ce este prost și urât se transmite cu mare succes din generație-n generație. Rațiunea îmi spune că un om urât n-ar trebui să-nmulțească lumea cu încă un dezmoștenit, dar ceva mai puternic decât rațiunea, ceva căruia nu știu să-i dau un nume, un fel de turbare-a minții și-a simțurilor mă face să doresc din răspuțeri acest copil și, un lucru care este de-a dreptul straniu, aș vrea ca el să-mi semene, să fie-o ființă-n care să mă recunosc și să mă reeditez”. Calculatoarele clasaseră textul la compartimentul Instinctul reproducerii, printre textele normale. Pentru a verifica dacă nu cumva calculatoarele se înșelaseră, cercetătorul supusese textul unei supervizări, dar răspunsul elimina orice posibilitate de clasare a textului în compartimentul patologiei. Mai mult, supervizorul indica o perfectă coerență logică a textului și lipsa oricărei greșeli gramaticale, ceea ce indica un autor instruit. Calculatoarele relevaseră nenumărate dovezi ale primitivismului epocii studiate. Convingătoare pentru primitivismul gândirii în vechile civilizații i se păreau unele texte clasate în compartimentul Manifestări ale psihologiei colective, compartiment cu două subdiviziuni importante: a) manifestări spontane; b) manifestări sugerate. „Se strânsese mulțime de oameni, ca frunza și ca iarba, și arzând smirnă și tămâie, se izbeau cu capul în țărână și strigau „Baal, Baal, Baal”, iar mâinile lor sfâșiau și zgâriau fețele lor și piepturile lor”.

Pe marginea unui text provenind dintr-o epocă tardivă în comparație cu aceea în care se petrecuseră evenimentele descrise mai sus, o mână scrisese următoarele: „înveșmântat în peplum de purpură, purtând cunună de lauri pe cap, fiindcă puțin mai înainte se proclamase și, prin urmare, fusese proclamat glorie a poeziei latine, cu o privire care se dorea inspirată, cu capul dat pe spate ca într-o comunicare directă cu muzele și cu divinitatea, împăratul pășea sau, mai bine zis, plutea, în sandalele lui de aur, printre rândurile mulțimii, care, artistic aliniată în grupuri prosternate, nu-și înălța fruntea din țărână decât pentru a striga ritmic „Nero, Nero, Nero, ura, ura, ura”, prelungindu-l când pe „r”, când pe „a”. Citate asemănătoare, diferind

numai cronologic și prin limba în care erau scrise, putuseră fi cu greu calculate datorită numărului lor imens: mașinile grupaseră, cu multă subtilitate, în compartimentul pomenit și enunțuri mai obscure, având însă același conținut. Calculatoarele repartizaseră textele asemănătoare celor amintite, sub ambele subdiviziuni. Pentru a simplifica și a ușura munca cercetătorului, mașinile marcaseră o acoladă care unea cele două subdiviziuni a) manifestări spontane; b) manifestări sugerate, citatele fiind trecute în dreapta acoladei. Citatele clasate aici erau, fără excepție, clasate și în compartimentul Repetabilitate în psihologia umană și în manifestările ei în cadrul vechilor civilizații.

Fiecare epocă se credea îndreptățită și datoare să interpreteze asemenea enunțuri aparținând unor epoci trecute – în special, epocii imediat anterioare ei – pentru a-și dovedi superioritatea și emanciparea spirituală față de tot ceea ce o precedase, precum și în scopul de a demonstra înapoierea adevărată a masselor sau cea pe care ele fuseseră nevoite s-o simuleze în unele epoci sau într-o anumită epocă. Înapoiere adevărată când era vorba de incapacitatea masselor de-a deosebi înșelăciunea de adevăr, în epoci depărtate. Înapoiere simulată, când masele erau cuprinse, în epoci tardive, de entuziasme incompatibile cu nivelul general psihoștiințific de dezvoltare a umanității. Textele explicitar-critice fuseseră clasate de mașini într-unul dintre compartimentele cele mai vaste ale psihologiei civilizațiilor apuse și anume în compartimentul denumit Umor inconștient? sau Ironie disimulată?

Titlul dublu, urmat de semnele incertitudinii (?), pretând la ambiguitatea interpretării, îl punea evident în încurcătură pe cercetătorul modern, obișnuit cu clasări indubitabile. Mulțimea citatelor și natura lor contradictorie, contradictorie în măsura în care acestea manifestau un discernământ indiscutabil cu privire la trecut și o opacitate totală față de fenomenul identic din epoca prezentată (este vorba de civilizațiile trecute, evident), cerea imperios o reclasare în urma supervizării supercalculatoarelor, reclasare care de fapt avea să constea într-o nouă analiză a enunțurilor și în alegerea unuia dintre cele două titluri, ceea ce în mod implicit avea să antreneze și eliminarea actualului semn al incertitudinii (?), care urma după titlu. Omul modern, cercetătorul modern în domeniul psihologiei, nu îndrăznea să-și ia răspunderea unei interpretări proprii într-un domeniu al vieții spirituale care nu mai avea nici o tangență cu viața spirituală a noii civilizații. Noua civilizație era o civilizație

esențialmente individuală, noțiunea de masă fiind aplicabilă doar materiei. Omul modern trăiește singur și este o ființă asexuată: creat într-un laborator care-l livrează existenței în stare adultă, dotat cu o capacitate de acumulare a întregii științe a lumilor trecute și a celei actuale, el nu-și vede niciodată semenii, comunicând cu ei prin unde magnetice, dornic și obligat să știe tot ce-i repartizează, încă din perioada intralaboratorială, calculatoarele însărcinate a repartiza acumularea științifică. În decursul existenței, prin creierul omului modern trebuie să se deruleze cel puțin o dată toate cunoștințele vechilor civilizații și ale celei actuale. Omul modern își ajunge lui însuși, fizic și moral; nu cunoaște nici sentimente, nici dorințe. În momentele de deconectare, intră în relații benevole, cu ființe terestre sau extraterestre, indicate de computere drept cele mai potrivite cu dința stratosferico-terestră care se deconectează.

„Lucrez într-un spital de urgență. Majoritatea pacienților din acest spital sunt accidentați sau sinucigași care și-au ratat sinuciderea și care, datorită încercărilor noastre, ale medicilor, de a-i salva, mor uneori în chinuri inimaginabile, fizice și morale: chinurile rinichilor blocați și decorticați, ale spălaturilor stomacale și-ale plastiilor de esofag, ale oaselor lipite țăndără cu țăndără etc., etc., chinurile unui act suprem ratat și regretul după viața pierdută, atunci când el există; și, de obicei, există. Am avut mari necazuri în viață; au fost momente când moartea mi s-ar fi părut o izbăvire; nu m-am gândit însă niciodată să mă omor, fiindcă mi s-ar fi părut o fugă rușinoasă; dintr-o viață-n care lucrurile merg prost, ca și dintr-o țară-n care lucrurile merg prost, nu trebuie să fugi, deși ai avea dreptul; nu trebuie, pentru că, pe lângă acest drept, ai și anumite datorii. Nu e greu să fugi, e greu să rămâi. Trebuie să știi să-nfrunți vicisitudinile prin care trece neamul tău și vicisitudinile propriei vieți. Și, mai ales, să știi să accepți singurătatea. Să accepți că nimeni nu-ți dă nimic, nici măcar în schimb; că, în momentele de luciditate, când mintea pare să-ți fi trecut printr-un refrigerator, ești singur, legăturile tale cu cei apropiați sunt numai biologice, singurele tale legături cerebrale fiind doar cu speța, prin intermediul operelor pe care le-a creat spiritualitatea ei. Între tine și părinții tăi, între tine și copiii tăi, legătura este la fel de superficială ca și-aceea care, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat, va fi între eprubete și ființele elaborate în ele. Există momente de luciditate maximă în viața omului, de răceală și de desprindere, care-l apropie de lumea necunoscută ce străjuiește cele două limite-ale existenței, începutul și sfârșitul. Momente când toate conveniențele sunt abandonate,

când tot ce-am învățat că-i leagă pe oameni ne apare ca un balast de truisme moștenite, când, spiritualizați pentru scurt timp, ne dăm seama că spiritul este-o categorie individuală, singura împărăție în care nu avem mai-mari. Nici subordonați, nici egali, categorie despre care-avem bănuiala că ne-ar putea apropia de-o incontestabilă eternitate”.

Asemenea texte cu implicații variate fuseseră atribuite mai multor compartimente. O primă selectare le atribuiseră compartimentului Depresiuni psihice (ducând la autosuprimare). Textul pomenit mai înainte, aparținând începuturilor epocii electronice a vechilor civilizații, fusese clasat ulterior și în cadrul Previziunilor științifice, deoarece făcea aluzie la modul în care aveau să fie creați oamenii civilizației moderne. Textul acesta care, la vremea lui trebuie să fi trecut drept fantezist, vorbea de ființe, autorul lui neputând să prevadă, într-o epocă atât de precară din punct de vedere științific, precum cea în care îl scrisese, că singura ființă a lumii moderne avea să fie omul.

Omul modern, creație de laborator, cu existență fizică și mintală echilibrată, strict controlată de aparate, nu putea cunoaște îndoielile metafizice, nici urcușurile și coborâșurile unei vieți care să ducă la autosuprimare. El era construit după un sistem asemănător cu cel tranzistorial din vechile civilizații. El își conserva corpul nealterat în decursul existenței. Într-o primă perioadă, își consuma energia mentală prin acumulare; în momentul când acumularea atingea punctul maxim ea se transforma într-o substanță nouă care se oferea mai întâi aparatelor, iar acestea, expurgând-o de tot ceea ce nu avea original, o ofereau circuitului general al gândirii omenești.

Această restituire coincidea cu momentul dispariției omului. Menirea lui mentală pe pământ se încheia printr-o epuizare utilă și logică. Despărțirea de viață era prevăzută cu dată fixă din prima zi a existenței, din momentul când ființa umană părăsea laboratorul în care fusese creată. Această despărțire se producea în singurătate, ca întreaga viață a omului modern. Exista o perfectă sincronizare între epuizarea fizică și cea psihică a omului modern, dispariția lui la dată fixă fiind cât se poate de firească și neavând nimic dramatic. Individul, care în perioada de acumulare avusese tot timpul să afle că nu era sortit eternității, nu se opunea și nu se mira. Nimeni nu-i regreta dispariția. Lumea modernă era o lume a solitudinii tehnice și civilizate. Ea nu cunoștea sentimentele, deci nu știa ce sunt regretul și durerea.

Cercetătorul nostru modern, al cărui domeniu de studiu era psihologia vechilor civilizații, ajunsese la anumite concluzii reprezentând suma informațiilor furnizate de mașini în urma cercetării tuturor mărturiilor scrise, rămase de la aceste civilizații. O ramură a studiului acesta se baza exclusiv pe datele din jurnalele intime scrise de persoane care nu fuseseră scriitori profesioniști, pe a căror sinceritate se putea conta mult mai mult, aceste notații nefiind făcute în scopul publicării, ci dintr-o nevoie de descărcare sufletească. Din asemenea texte mai ales, se descoperiseră principalele stări sufletești ale oamenilor din epocile acelea îndepărtate care se înscriseră, cu tot primitivismul lor, în istoria omenirii.

„La puțini ani după ce te naști, în momentul când ești capabil de-o rațiune elementară, începi să muncești. Mai întâi, este-o perioadă de acumulare care te face apt să-ți câștigi ulterior pâinea. Ajuns fiindă adultă, complet dezvoltată fizic și, se presupune, și mintal, dacă vrei să te-nscrii convenabil în canoanele sociale, trebuie să-ți găsești un partener cu care să te perpetuezi în alte ființe, ajungând astfel să întemeiezi un trib în formă redusă, care se numește familie. Pentru întreținerea sufletelor pe care le ai în grijă, va trebui să muncești și să tot muncești. Viața se reduce la ingurgitarea unor alimente care-nlocuiesc energia cheltuită și care te-ajută ca a doua zi s-o iei de la capăt, la câteva ore de relaxare nervoasă care se cheamă somn, la unele stări tulburi care pigmentează timpul dintre operațiile indispensabile supraviețuirii, stări care-au primit numele de sentimente. Cele mai puternice sunt – de multe ori în forme ambigui – frica de moarte, care este o subspecie a fricii în general, sentiment mult mai amplu, frica de semeni, remușcarea, ura, singurătatea, sentiment pe care-n cercăm să-l convertim în iubire, în dăruire, tristețea, un sentiment permanent care-a apărut probabil odată cu durerea, rațiunea, disperarea. În ceea ce privește ingurgitarea zilnică în scopul de-a-ți reface țesuturile, este foarte trist că nu poți întotdeauna ingurgita ceea ce-ai dori. Această operație ar putea fi o plăcere dacă banii, un alt element indispensabil al vieții, ar îngădui-o oricui. S-ar părea că somnul, necostând bani, e la-ndemâna fiecăruia. Cei care nu-și permit să mănânce lucrurile pe care le-ar dori nu-și pot permite nici să doarmă cât ar avea chef. Ca să poți dormi cât vrei trebuie ca anumite lucruri să le faci altul în locul tău. În ultimele secole, îngrijirea elementară a omului, deplasarea lui dintr-un punct în altul al aglomerării-n care trăiește, exercitarea unei meserii, informarea necesară în scopul efectuării acestei meserii cer mai mult timp decât oferă ziua de 24 de

ore. Timpul de care dispune omul pentru activități care l-ar interesa pentru sufletul lui, pentru plăcerea de-a trăi, se reduce de obicei la zero. În scurtele momente când îmi fac bilanțul vieții, mai întâi îmi dau seama că nu mi-am dat seama că trăiesc, cu excepția unor momente de panică sau de mare durere când viața s-a manifestat necruțător, când n-am avut nici o îndoială asupra obiectivității lumii; apoi îmi dau seama că viața nu mi-a dat mare lucru din ceea ce-am așteptat de la ea și că nici eu nu i-am oferit cine-știe-ce din ceea ce-aș fi avut de gând să-i ofer; din acest gol care se-ntinde între realitate și ceea ce-aș fi vrut să fie realitatea, ia naștere un sentiment de neputință, de înfrângere și de umilință care mă transformă chiar și fizic. Filosofia, disciplină menită să-l învețe pe om să cunoască și să se cunoască, ar trebui să fie un consolant universal pentru că, vai! în mod paradoxal ea demonstrează tocmai neputința omului de-a cunoaște. Filosofia, care este prin urmare un remediu universal, nu reușește să mă consoleze de neputința mea de-a cunoaște măcar ceea ce este cunoscut: cele cinci continente ale pământului și, pe-o treaptă periferică, tot ce se mănâncă și tot ce se bea pe acest pământ, tot ceea ce poate constitui o bucurie sau o experiență. Nici o filosofie nu mă-nvață ce să fac pentru a avea de două ori mai mult timp: o dată, pentru a-mi satisface dorința de posesiune și încă o dată, pentru a-mi satisface dorința de cunoaștere, cele două motoare care-l animă pe om. Chiar dacă oamenii vor ajunge în curând să cunoască alte planete, mie nu-mi va folosi la nimic, atâta timp cât voi avea nevoie să-mi pierd bună parte din viață dormind, atâta timp cât nu mă voi putea hrăni cu pilule sau cu energie electrică, pentru a-mi satisface măcar dorința de cunoaștere. Mă gândesc de multe ori că vanitatea este poate cel mai puternic sentiment al oamenilor. Altfel de ce-ar umbla să cucerească lumi necunoscute înainte de-a face vreun efort pentru a rezolva problema lumii cunoscute? Pe pământ mai sunt bolnavi de lepră, iar leacul leprei este cunoscut. Zadarnic însă. Omenia din oameni se anemiează, se usucă, este pe cale de dispariție. Nu mai avem timp. Acum 500 de ani, oamenii mergeau cu carul și-aveau timp. În ziua când cineva întreabă într-un autobus unde se află o stradă și dintre douăzeci de pasageri care știu nimeni nu-i răspunde, fiindcă li se pare desuet să fie de folos unui semen necunoscut, omenia și-a dat duhul. Mă simt pe zi ce trece mai străin. Un străin printre străini”.

Cercetătorul modern realiza cu greu dubla insatisfacție a oamenilor din vechile civilizații, cea de a nu avea și cea de a nu putea cunoaște. Omul modern nu cunoaște sentimentul posesiunii. O ființă cu reacții biologice

diminuate, datorită hranei, compusă exclusiv din substanțe concentrate în pastile și din energie electrică, nu-și poate închipui reacțiile gustului, un simț cu care nu este dotată. Reținuse – era vorba de același cercetător – că multă lume, în vremurile străvechi, ajungând să poată mânca după pofa inimii, la un moment dat era nevoită să treacă la cure de slăbire, de cele mai multe ori din rațiuni estetice, dar și din rațiuni de sănătate, grăsimea devenind, pe-atunci, un pericol pentru viața omului. „Inima trece prin stomac” era un dicton fără nici un ecou în viața modernă. O dată cu spiritualizarea lui, datorită vieții izolate, controlată de mașini, și o dată cu sistemul de autopropulsare care îi îngăduia deplasarea independentă, fără intermediul nici unui vehicul, viața se expurgase de dorințele posesive. Din momentul în care, prin dispariția nevoii unei vieți în comun, individul se putea izola, din momentul în care, datorită condițiilor climaterice pe care și le crease omenirea, el fusese scutit de nevoia hainelor și a locuinței, dormind, când soseau orele obligatorii de deconectare, prin simpla levitare a corpului și prin așezarea lui orizontală pe o pernă de vid, din acel moment dispăruse emulația materială dintre oameni. Clădirile, sprijinite pe punți de vid, aveau scopuri pur ornamentale. Oamenii trăiau într-o izolare – penetrabilă numai în mod voluntar – creată prin zone compacte de umbră asonorizată, în jurul fiecărui individ.

Pasiunea cunoașterii își pierduse calitățile de pasiune și, devenind cunoaștere pur și simplu, era unica rațiune a existenței omului. Ființele greșit calculate la proiectarea lor în laborator, la începutul noii civilizații, fuseseră suprimate de la prima probă a calculatoarelor, probă care dovedise incapacitatea acestor ființe de a-și îndeplini obligațiile raționale ce le reveneau în noua lume. Prin acumularea, în prima perioadă a vieții, a întregii cunoașteri de care dispunea lumea în momentul acela, se elimina posibilitatea inegalității intelectuale între oameni. În cea de a doua perioadă, cea de verificare a acumulării, aparatele indicau capacitatea selectivă a individului în raport cu ansamblul cunoașterii. Tot datorită aparatelor, individul făcea o recapitulare a domeniului pentru care era cel mai înzestrat, timp în care aparatele înregistrau toate ideile noi ce apăruseră în creierul individului pe marginea acumulării făcute, ca și ideile care nu aveau legătură cu domeniul cunoștințelor prezente. După această verificare electronică, în restul vieții, individul transpunea în formule toate datele originale create de mintea lui, mașinile ținându-l în tot acest timp la curent

cu noile date și descoperiri din domeniul cunoașterii universale, accesibile creierului noii civilizații.

Spre seară, când se pregătește să-și întrerupă lucrul, fiindcă mașinile îi indică un consum intelectual suficient, după care ar urma întreruperea obligatorie a circuitului de energie, cercetătorul își amintește unele texte care se integrează în domeniul lui de studiu, texte pe care, trecându-i numai întâmplător prin circuitul mintal, nu caută să le încadreze în compartimentarea lor strictă.

„Am încercat astăzi să-mi aduc aminte câtă vreme este de când nu mă mai emoționez când citesc ceva care altă dată m-ar fi făcut să plâng, câtă vreme este de când n-am mai plâns la un film sau chiar după un mort. N-am reușit. S-a-ntâmplat încet. N-am avut un șoc. Am avut experiențe de intensitate medie care, totalizate, echivalează cu un șoc. Respect în continuare oamenii și nu-ncerc să le fac vreun rău sau măcar să le pun bețe-n roate, dar cred că nu este nimeni, începând cu părinții și terminând cu copiii mei, despre care să nu fi spus și să nu continui să spun, din când în când: „ducă-se dracului”. Răceala mea față de bagajul afectiv s-a desăvârșit din ziua când mi-am dat seama că nu merită să suferi pentru nimeni și pentru nimic. Iubirea – care, sporadic, ne face să ne simțim zei – este dirijată mai mult de hormoni decât de subtile cauze psihice. Sufletul nu este un bun partajabil. Afecțiunea, nefiind bazată pe schimburi de hormoni, are un echilibru și mai precar decât dragostea. Mi s-au uzat nervii. Nu mai am răbdare să văd mulțimi înduioșate, aceleași mulțimi care calcă-n picioare idolul adulat cu un ceas mai înainte. Sub mantiile spumoase ale marilor sentimente se ascunde pleava instinctului de conservare, mediocritatea minților și, mai grav, a sufletelor. Îi înțeleg pe oameni, fiindcă înțeleg lumea în care trăiesc. Nu pot să meargă drepti când trec printr-o arhitectură în care n-ai de ales decât între a merge drept și a-ți sparge capul și între a merge cocoșat și a-ți păstra capul intact, în cazul din urmă singurele avarii sau cucuie producându-se în cutia craniană, dacă nu este goală. Îi înțeleg pe oameni, dar nu-i mai iubesc. Nu pot preciza data când a-ncetat această iubire. Poate că oamenii ar avea nevoie de mai multă singurătate ca să se iubească unii pe alții, de mai multă vreme-n care să mediteze asupra lor înșiși. Copilul din apartamentul de deasupra apartamentului în care locuiesc eu se joacă toată ziua, chiuie, zuruie bile, mașini și trenuri electrice în capul meu. Sunt zile când cel mai mic zgomot îmi taie brazde-n creier. Și zilele astea sunt din ce în ce mai dese. Îl urăsc pe copilul de sus fără să-l fi văzut.

Este-o ființă nevinovată, pentru care singurul mod de-a-și manifesta vitalitatea este jocul. Dar și eu sunt la fel de nevinovat ca și el. Dacă ar muri copilul de sus? Aș zice desigur „săracul”, dar cred că a doua zi aș ofta ușurat. Aș mai fi scăpat de-o sursă de zgomot din pușcăria modernă numită bloc, împărțită în celule cu confort mediu, prost asonorizate. Mi-nchipui uneori că lumea ar pieri într-o catastrofă. Dacă vreodată lumea ar avea asemenea soartă, n-aș concepe viața pe-o planetă pustie, dar aș dori să trăiesc o oră după ce s-ar instala liniștea, o oră în care să mă-nconjoare o tăcere netulburată, în care singurele zgomote să fie respirația mea și bătaia inimii mele. Mi-e foame de liniște. Dacă greșesc, Dumnezeu să mă ierte!”.

Cercetătorul își pune ordine în idei, controlează comutatoarele energetice, stabilește computerii în poziție optimă de recepție, de înregistrare și de calcul, timp în care, cu intensitate scăzută, creierul este vizitat de texte studiate cu mult înainte. „Un fel de baie caldă și de zumzet ușor” s-ar fi spus probabil pe vremuri. „De când începem să pricepem și până ce murim, auzim întruna: banul îl dezumanizează pe om, ceea ce nu ne-mpiedică să dăm toată viața din coate ca să câștigăm cât mai mulți bani. Timpul pe care-l răpim acestei nobile îndeletniciri îl folosim pentru a da o motivare morală tuturor acțiunilor noastre. De ce l-am omorât pe cutare, de ce l-am denunțat pe cutare, de ce l-am tras pe sfoară pe cutare. Nu ne păstrăm conștiința curată pentru că ni s-ar părea probabil plictisitor să ne uităm prin ea ca printr-un geam spălat. Îi creăm mici sau mari pete asupra cărora uneori medităm cu părere de rău. Trebuie doar să cunoaștem toate sentimentele pe care natura ni le-a pus la-ndemână! Conștiința ar trebui să fie singurul bun individual. Nicăieri nu găsești mai multe imixțiuni, mai multe moșteniri, pe care, la rândul tău, încerci să le transmiți, decât într-o conștiință. Trei cuvinte mi-au atras în mod deosebit atenția în viață, prin frecvența lor: conștiință, dreptate, iubire. Forma lor pură nu există în afara definiției care li se dă în dicționare. În viața cotidiană m-a frapat sinonimia dintre aceste cuvinte și alte două: ipocrizie și simulare. Mi-aduc aminte vorbele generalului nostru: „Din respect și din dragoste pentru ființa umană, acești oameni trebuie salvați, deși ne sunt dușmani. Ca și noi, au mame, au copii”. Generalul le-a promis trupelor încercuite regim de prizonieri de război. Trupele s-au predat. Peste trei zile a trebuit să părăsim pozițiile. Alimentele se terminau. „Datorită noii situații în care ne aflăm, alimentele fiind insuficiente, este mult mai uman ca prizonierii să fie împușcați decât să rabde de foame, drept care am hotărât ca astăzi la 11 a. m. să rezolvăm

această situație”. Vorbise același general. Situația, evident, s-a rezolvat. Nu există nici o situație care să nu poată fi rezolvată cu o armă de foc când partenerul este neînarmat. Era inuman ca soldații noștri – lihniți de foame, zdrobiți de oboseală și degerați de frig – să sape gropi. Prizonierii și-au săpat singuri gropile. Fiecare a fost executat în groapa lui. N-avea nici un rost să supui la eforturi inutile niște oameni care mai aveau de trăit. Din respect și din dragoste pentru ființa umană”.

Cercetătorul în domeniul Psihologia vechilor civilizații se pregătește de deconectare; în curând va sta orizontal pe punga lui de vid.

Prin levitare, corpul își ia poziția corectă în care va rămâne până când aparatele îi vor anunța reluarea activității. Tensiunea mentală slăbește treptat. „Noi nu iubim, dar nici nu ne prefacem că iubim. Toate gândurile noastre sunt convertite în formule”, emite mintea cercetătorului, apoi se adâncește încet în imponderabilitatea lipsei de gânduri. E pe cale să mai emită o undă slabă, abia perceptibilă pentru aparate, când deodată sistemul de alarmă începe să dea semnale. Cercetătorul își reîncarcă mintea cu energia necesară perceperii mesajului care putea să-l privească doar vag. „Alarmă! Alarmă! Nimeni nu se deconectează; cei a căror scadență a sosit se vor racorda din nou la sistemul energetic. Stop”.

Ce să fie asta? Mintea cercetătorului emite semne de întrebare. În același timp își face plinul de energie. Iar infiltrații atmosferice? Atât de grave încât să-i alerteze și pe specialiștii în vechea psihologie?

„Alarmă! Toată lumea își va recapitula cu viteză maximă cunoștințele și va pune în funcție selectoarele de utilitate. Semnalăm apariția în zona stratosferico-terestră a unor aparate străine de releul nostru interplanetar. Nu reușim să luăm legătura pe căi raționale. Încercați cu toții să luați legături raționale, să formalizați codul lor de emisie. Stop”.

Cercetătorul nostru își conectează mintea la recapitulări rapide, stil digest, bracându-se în același timp pe computerul utilității. Curând selectorul îi repetă două enunțuri înscrise în punctul maxim al curbei de utilitate: „Știu că nu știu nimic”, „Ajută-te singur”. Cercetătorul se gândește că selectorul s-ar fi putut defecta. Acum își dă el seama că infiltrațiile acelea atmosferice în zona de vid a troposferei nu erau întâmplătoare. Deci tot acestor penetrații extraterestre necunoscute se datorează. Verifică din nou selectorul de utilitate; indică invariabil ca maxime utilități din toată învățătura cercetătorului nostru: „Știu că nu știu nimic” și „Ajută-te singur”. Așa să fie, ori selectorul s-a defectat? Cercetătorul încearcă din nou să

verifice selectorul, dar selectorul nu mai funcționează. Sistemul de alarmă emite din nou: „Nu putem lua legătura pe cale rațională. Releele de comunicare terestră s-au defectat în câteva puncte importante. Clima începe să se altereze în mai multe zone ale planetei. Cereți ajutorul altor planete din releul nostru. Grăbiți-vă”.

Cercetătorul reușește să ia simultan legătura cu două mari planete ale releului. La întrebarea lui: „Puteți comunica prin mijloace raționale cu extraterestrii necunoscuți care au pătruns în zona terestră?”, cele două planete răspund: „Da”.

Cercetătorul: „Ce au de gând?”.

Cele două planete: „Să vă invadeze”.

Cercetătorul: „Încercați să-i opriți pe cale rațională”.

Cele două planete: „Pe cale rațională nu reușim”.

Cercetătorul: „De ce?”.

Cele două planete: „Pentru că refuză căile raționale”.

Cercetătorul: „Și atunci?”.

Cele două planete nu mai emiteau. Cercetătorul încearcă încăpățânat să reia legătura cu ele. Inutil. În acest timp, sistemul terestru de alarmă dă noi semnale: „Releul terestru de comandă și de informații începe să funcționeze prost. În cazul în care va înceta total, încercați o ultimă luare de contact rațională. După care, dacă eșuați, lansați forțele defensive. Nu ezitați. Stop”.

Scurt timp după transmiterea acestui mesaj, cercetătorul percepe semnale din partea celor două planete. Se apropie de convertizorul de semnale și începe să descifreze mesajul lor: „Suntem indignați de ceea ce vi se întâmplă. Vom protesta pe căi raționale”.

Transmisia se întrerupsese din nou, iar cercetătorul nu mai avea posibilitatea să verifice dacă din partea celor două planete era vorba de o întrerupere voluntară. Din ultimul mesaj extraterestru reținuse cuvântul „indignați”, foarte mult folosit mai ales în ultimele forme ale civilizațiilor pe care le studiase el.

Încercă din nou să reia legătura cu cele două planete. Ciudat: aparatele afectate releului interplanetar funcționează perfect, extraterestrii necunoscuți neavând probabil nici un interes să-i izoleze din punct de vedere al așa-zisei solidarități între planete. Legătura cu cele două planete este repede restabilită.

Cercetătorul: „Învățați-ne ce să facem”.

Cele două planete: „Protestăm și vom protesta”.

Cercetătorul închide aparatul zâmbind a pagubă, cum s-ar fi spus în vechile civilizații.

În timp ce-și lansează sistemul defensiv, se apucă să facă selecția ultimelor gânduri pe care le consideră demne a fi consemnate, pentru posteritate sau poate pentru nimeni: „Astăzi, 20 aprilie, anul... al noii ere, am primit trei mesaje interplanetare adresate de planetele X și Y. Conținutul ultimelor două mesaje, mai ales, se încadrează perfect în compartimentul Repetabilitatea în psihologia umană și în manifestările ei în cadrul vechilor civilizații”.

După această observație conștiincioasă, încercă să regleze temperatura care creștea pe măsură ce se apropiau aparatele extraterestre necunoscute.

TREPTELE.

Lipsea o treaptă la scară, de ani de zile, dar el mergea perfect. N-a observat lipsa treptei decât la-nceput. Peste câteva luni, când treapta ar fi fost pusă la loc, i s-ar fi părut la fel de nelalocul ei, ca și-un mort care s-ar apuca să-nvie după 2-3 luni și s-ar întoarce printre-ai lui acasă, tocmai când bieții oameni gustă dulcea convalescență a uitării și când își fac socotelile cu un tacâm mai puțin. Și mergea de ani pe scara cu-o treaptă lipsă, lipsa devenind măsură și element al variației în monotonie. Scara cu toate treptele ar fi devenit o scară banală. I-ar fi trebuit iar o perioadă de acomodare, ar fi avut anxietăți, ceva s-ar fi tulburat în echilibrul vieții lui. Într-o zi, cineva a mai scos o treaptă, de pe undeva, din scară. Din curiozitate: „Așa, ca să vedem ce face”. Și el s-a-mpiedicat, a căzut și-a murit. Curiosul a zis: „Cine s-ar fi gândit?! Ceasul rău!”.

Toată lumea zicea: „De, ceasul rău”. Nimănui nu i-a trecut prin minte că două trepte erau prea mult.

TARDIVĂ PUNTE SPRE TRECUT.

Când m-a chemat nora Constanței, am tresărit ca la orice veste sau ca la orice atingere neplăcută. Inima a-nceput să-mi bată dezordonat și cred că m-am albit la față. De ce mai vin spectrele să-ți tulbure liniștea! Le-ai înmormântat cu greu într-o uitare voită, ai pus o piatră pe groapa lor, dar ele nu-ți dau pace fiindcă nu-și pot consuma solitar neliniștea. Egoiștii nu-mpart cu alții decât remușcărilor, drojdiile sufletelor lor fumurii pe care nu le bântuie decât preocuparea pentru propria persoană. Dumneaei nu putea muri fără să-și ceară iertare. Nu-i era de-ajuns că 20 de ani fusesem obligată să traversez ori de câte ori o zăream; trebuia să mă facă acum să suport un spectacol care-mi inspira numai dezgust. Totdeauna mi-a fost silă de oamenii care-și etalează infirmitățile. De ce trebuia să aflu eu că pe ea o macină remușcărilor, că nu poate să moară cu povara lor! 20 de ani dormiseră liniștite sub cenușa deasă a nepăsării și-a bunei-stări. Muribundul nu mai este o ființă întreagă. Dorințele și preocupările lui sunt reduse la scara puterilor care-l animă. Căința omului în deplinătatea facultăților lui fizice și mintale, cum spune codul penal, această căință aș vrea-o, în stare să mai îndrepte ceva. Căința muribundului e o piatră, prețioasă poate, azvârlită însă pe apa sâmbetei. Aș fi putut de la-nceput să refuz s-o văd. N-am acceptat nici dintr-o pornire de iertare creștinească și nici din respect pentru moarte ca pentru clipa supremă a vieții. Mă pregătesc să mor; ar trebui să mă emoționeze gândul la această clipă. E drept că mi-e frică de ea. Dar nu pot socoti supremă o clipă involuntară. Dacă ar fi să atribui acest epitet uneia dintre cele două clipe la fel de involuntare-ale vieții, nu l-aș atribui morții, ci nașterii. Clipă supremă poate fi numită sinuciderea. Eu rămân la părerea că momentul cel mai important al vieții este momentul în care-ți dai seama cine ești. Boala e mult mai dezolantă decât moartea, și totuși acceptăm să fim bolnavi, fiindcă știm despre ce este vorba. Uite, mie mi-e frică. Și ei îi era frică. Mi-e milă de oameni și de animale, de tot ce trebuie să moară. M-am dus la ea purtând, ca pe-un bagaj greu și incomod, 20 de ani de scârbă. Nu m-am dus ca s-o iert creștinește. Făceam o concesie, nici prima, nici ultima. Și eram curioasă. Nu-mi ceruse nimeni iertare pe patul de moarte. Nu m-am lăsat rugată. Pornirea mea împotriva ei a crescut pentru că mi-a trimis-o ca emisar pe noră-sa. Putea să mă cheme ea la telefon. Dar voia să evite momentul de umilință, în care-aș fi putut s-o refuz, să-i spun că puțin îmi pasă de remușcărilor, de boala și de moartea ei. Nici măcar n-o trimisese

pe fie-sa. O iubea și voia s-o scutească și pe ea de-un eventual moment dificil. Era evident că-mi trimisese pe cine-i era mai indiferent din toată familia, și pe care probabil chiar s-ar fi bucurat să-l știe umilit. Războiul este-o continuare a politicii din vreme de pace. Moartea este finalul politicii din timpul vieții. Când ai fost om de nimic tot timpul vieții nu poți fi altceva în fața morții, iar dacă încerci să salvezi o ultimă aparență, vrând să retușezi imaginea pe care și-au făcut-o alții despre tine, nu mai ai nici măcar meritul consecvenței. Mi se pare un oportunism inutil, cum uneori se dovedește și cel din timpul vieții. Trimițându-mi-o pe noră-sa, Constanța îmi risipise și eventuala urmă de bunăvoință în ceea ce-o privea. În pragul morții respecta toate conveniențele unei reconcilierii mondene.

— Îi e foarte rău. Doctorii spun că n-o mai duce mult.

Foarte stânjenită de tăcerea mea, nora adăugase, ca un spor de argument:

— Și ea știe.

„N-ar mai avea haz dacă n-ar ști”, îmi spusese în gând.

— Da, am să vin mâine la 5 după-masă.

Îi întinsesem mâna nurorii și-i deschisesem ușa. N-avea nici un rost să prelungesc o convorbire care oricum era penibilă, cel puțin pentru una din părți. Fata asta frumușică, plinuță, cu mutră de gospodină și de mamă de familie, nu păcătuisese cu nimic: de ce s-o fac eu să se simtă prost?

M-am dus. Pe drum, îmi spuneam că trebuie să mă arăt bună și iertătoare, mai ales că-n acest fel mă puneam la adăpost de procesele de conștiință ulterioare. Dacă-am respecta cele zece porunci ne-am face viața mult mai ușoară, ne-am asigura o medie de liniște și de confort sufletesc, un fel de prosop mereu curat cu care să ne ștergem fața, fără silă de impurități. N-am duce o viață agitată, am învăța să ne dominăm pornirile, pe care adesea ne place să le-nobilăm cu numele de pasiuni. Căutam, pe drum, să-mi impun o atitudine, așa cum făcusem de multe ori, nici de frică, nici din jenă sau din ipocrizie și nici din bunătate, ci din respect față de mine și din dorința de-a-mi demonstra că mă pot stăpâni.

Dacă nu m-aș fi stăpânit poate-aș fi omorât oameni, fiindcă în ciuda respectului meu față de om, pornit din principiul că n-ai voie să distrugi ceva ce n-ai creat, eu cred că sunt oameni care merită să fie omorâți. Dacă otrava pe care unii o împrăștie-n timpul unei vieți ar fi echivalată-n omoruri fizice, s-ar constata că acești secretori de venin sunt pluricriminali și că li s-ar cuveni cu vârf și-ndesat pedeapsa capitală.

Mama îi adusese în casă, iar dâșii, drept mulțumire, îi scosese lucrurile din odaia ei cât o chilie și nu găsiseră un loc mai bun unde să i le pună decât în pivniță. Dacă atunci când au cărat lucrurile prin toată curtea ca să ajungă la pivniță, ea și Vasile, bărbatu-său, ar fi avut, printr-o minune, o poartă a gândului deschisă o clipă spre viitor, și dacă s-ar fi văzut fiecare pe patul de moarte, ar fi dus oare lucrurile înapoi, în cameră? M-a stăpânit de totdeauna gândul morții și frica de-a-mi încărca sufletul cu păcate. Mă temeam de momentele de singurătate de la care nimeni nu se poate sustrage, de bilanțurile de care numai o moarte fulgerătoare și anihilarea conștiinței te-ar putea scăpa. Mi-era teamă de visele urâte care scot la suprafață mîzga pe care-o ascunzi grijuliu sub lustrul unei vieți, convenabile din punct de vedere social. Mi-era scârbă de prea mulți oameni și nu voiam să-mi fie și de mine. Trebuia să fac din mine un om pe care să mă pot bizui. Îi puteam pierde pe toți, dragi sau nu, și i-am pierdut. Eu aveam să-mi fiu interlocutor perpetuu oricât de rare-ar fi fost momentele mele de autoanaliză și de confidență cu mine însămi. Este la fel de greu să fii om de caracter pe cât de greu este să scrii un roman. Trebuie să fii prea multă vreme locuit de același personaj sau de-aceleași personaje. Pe distanțe mai scurte, destulă lume este cumsecade, în ansamblul unei vieți sunt însă puține caractere. Entuziasmul nostru pentru atitudinile ferme se uzează repede. Obosim să mergem mereu pe linia maximei rezistențe, cea a fermității, care ne ține ca pe-o coardă întinsă; mai dăm drumul coardei, într-o poziție mai odihnitoare, mai comodă. Pe drumul drept se ajunge-anevoie. Ne lăsăm ușor ispitiți s-o luăm pe cele lăturalnice, mai ales că le-au bătătorit atâția înaintea noastră. Obosim să tot rămânem peștii pașnici devorați de peștii rapaci, pești care, adesea în comparație cu victimele lor, nu sunt mai înzestrați decât cu un apetit care-i face să nu se uite pe cine-nghit. Educația pe care-o primim în familiile noastre cu frica lui Dumnezeu – sau, altfel spus, după niște principii de morală elementară – face din noi ființe dezarmate în fața vieții, inadaptabile, într-o perpetuă mirare produsă de dezacordul între felul cum am fost învățați să ne purtăm și cel în care trebuie să ne purtăm ca să ne meargă bine. Pe vremea când mai aveam încă mult de trăit, ori de câte ori ajungeam la exasperare, când nervii stăteau să-mi pocnească, citeam câteva pagini frumoase, căutam să re trăiesc cu gândul cele câteva momente de împăcare și de fericire de care-am avut parte, pentru ca viața să mi se pară suportabilă și să nu-mi dea senzația unui eșec total, însoțit, pe deasupra, de agitație, de neliniște și de-o permanentă revoltă. La sfârșitul vieții, aș vrea

să adun toată scârba pe care mi-a produs-o viața prin cea mai mare parte a ființelor cuvântătoare care-o alcătuiesc, pentru ca acest ultim tablou al ultimului act să nu mi se pară încununarea eșecului, dacă un eșec poate fi încununat. Am înțeles mecanismul răutății, de la vorba de duh care ulcerează, până la denunț și la crimă. În viața mea, ura a fost un sentiment sporadic și minor. Aș minți dac-aș spune că nu-mi plăcea să-mi închipui dușmanii trecând prin mari nenorociri, dar nici în gândul meu cel mai ascuns răul nu era pricinuit de mine. Cred că sentimentele care m-au dominat au fost resemnarea și dezgustul. Fără să iert și fără să condamn, mă depărtam de oamenii pe care-i prindeam cu ocaua mică, în raporturile cu mine sau cu alții. Repulsia față de josnicie mă făcea să-i ocolesc ca pe niște bolnavi de-o boală rușinoasă și respingătoare. Poate că sunt o babă pedantă și pisăloagă, dar, dat fiind că teoretizez doar pentru mine, îmi îngădui acest lux.

E-o căldură sufocantă. Mă urc într-un autobus, dar nu rezist la mirosul de picioare, la cel de usturoi, la cel de subțiori transpirate și la frica de aer pe care-o au călătorii. Merg în zig-zag căutând fiecare petec de umbră, urmărind fiecare copac și fiecare streășină, iar în lipsa lor, umbra stâlpilor răzleți ai troleibuselor. Aș merge pe jos până mi-aș da sufletul numai să nu fiu nevoită s-o văd pe Constanța. Să-i dau un telefon și să-i spun... Ar fi o lașitate. Eu aveam zece ani, cred, iar ea treisprezece-paisprezece. Ne duceam cu-nverșunare la cinema în fiecare duminică de la 3 la 5. Vara, sala era aproape goală și eu începeam să strănut. Iarna ne țineam strâns de mână ca să nu ne pierdem în înghesuiala de soldați și de servitoare. Dar oricât de frig sau de cald ar fi fost, nu renunțam la sărbătoarea noastră cu imagini decât dacă una dintre noi era bolnavă. Eu știam despre colegele ei tot ce știa și ea; eram bucuroasă că mă tutuiam cu cele dintr-a cincea. Îmi plăcea să mă uit la picioarele ei frumoase, încălțate în ciorapi de mătase. Nu erau între noi efuziuni, nu ne făceam declarații de prietenie și nici promisiuni de fidelitate. Nu știu ce simțea Constanța, dar pentru mine o zi în care nu m-aș fi dus la ea acasă mi s-ar fi părut o zi pustie. Câtă vreme pierd oamenii din dragoste! Pentru mine, Constanța era, după mama, ființa cea mai dragă; nu era o ființă izolată, ea făcea parte dintr-o atmosferă. N-o despărțeam, în mine, niciodată de casa lor bătrânească, mobilată simplu, acoperită toată cu scoarțe, mirosind a mere și-a gutui. Am gustat atâta bucurie în casa lor, că ar trebui să-i iert orice. Ar trebui. Pe-atunci percepeam bucuria ca pe-un lucru concret, cu dimensiuni discernabile, ca pe-un obiect pe care nu m-aș fi

mirat să-l văd luând o formă. Plecam de la ei împăcată, plină de-o liniște și de-o încredere pe care nu le-am mai întâlnit. Pragul casei lor mi se părea un fel de cerc magic care te pune la adăpost de orice necazuri și-amărăciuni. Înainte ca întunericul să se lase, îmi făceam mereu drum prin geamlâcul care ducea din camera din față, de-a lungul întregii case, la bucătărie, privindu-mi umbra lungă. Întinsă pe podeaua acoperită cu linoleum, lumina filtrată prin sticlele colorate legate cu plumb între ele și desenele linoleumului prefăcându-mi-o într-un vitraliu mișcător. Mă mai opream din când în când, adunându-mi mâinile pe lângă mine, ca sub o mantie, sau ridicându-le ca pe niște aripi, și mă contemplam în chip de vitraliu static.

Sunt familii răsfățate de soartă, unde toate merg bine, în care toți se nasc cu capul înainte, cresc și au greutatea scrisă la carte, se-nsoară și se mărită cum trebuie și când trebuie, fac copii buni și sănătoși, la nouă luni, au o meserie bănoasă fără să-și dea sufletul muncind, se bucură de considerația semenilor, mor de moarte bună, cei bătrâni înaintea celor tineri, zăcând două-trei zile și spunându-și ultimele dorințe, sunt morți frumoși „de parcă dorm”, li se fac parastasele la vreme, li se păstrează pozele-n albume și pe pereți, sunt pomeniți în conversațiile nepoților, familii în care oameni normali și mediocri nu cunosc sentimente excepționale pentru că familia nu trece prin nici o încercare ieșită din comun, pentru că n-au prilejul să afle ce este nenorocirea care subțiază gândul și sufletul și te-apropie de mister. În familia Constanței, faptele probaseră, prin succesiunea lor, că soarta se-ndârjește-mpotriva unora. Îi urmărește pas cu pas, nelăsând să le scape nici o nenorocire, nici un dezgust și nici o dezamăgire pe care-ar putea să le cunoască. Acestei familii i se potrivea perfect o vorbă veche: „pe ce-a pus mâna s-a uscat”. Bunica după mamă a Constanței se stinsese la 30 de ani, după ce zăcuse și se uscuse, tușind sec și des vreo patru ani. În tot acest timp, alături de ea stătuse mama Constanței, care-mplinise doisprezece ani la o lună după ce rămăsese orfană. Chipul mătușii Varvara căpătase din copilărie o formă alungită, cu trăsăturile ascuțite ca niște lame, chip de mucenică, supusă unei lungi asceze și unor nesfârșite munci ale sufletului. În niște poze care-o înfățișau copil, înainte de moartea mamă-sii, și-n altele care o-nfățișau femeie-n toată firea, mamă de copii, nu se deosebea decât prin dimensiuni. În primele, cercul pe care-l ținea cu o mână – cum cerea gustul vremii pentru pozele de copii – părea un obiect cu care fetița-matură la chip n-avusese niciodată de-a face. Încă de copil, în jurul gurii subțiri și-n jurul nasului ca de ceară, cu aripi transparente, i se săpaseră niște cute pe

care viața de mai târziu avea să le-adâncească. De când o știam avea un zâmbet trist, cu ochii micșorați, iar râsul, rar de tot, era tăcut. N-am râs niciodată de superstițioșii care-n momentele de mare veselie se bat peste gură și spun: „numai de-ar fi a bună”. Nu râdeam de ei fiindcă mi-o aminteam pe mătușa Varvara, mi-aminteam râsul ei mut, probabil din aceeași superstiție nemărturisită, din aceeași teamă de-a nu provoca soarta. De la doisprezece ani, îi crescuse – împreună cu tată-său și cu niște servitoare mai mult sau mai puțin cinstite – pe cei trei frați mai mici, care la moartea mamei lor aveau șase, cinci și trei ani. La douăzeci și doi de ani, mătușa Varvara se măritase la îndemnurile lui taică-său care voia s-o știe la casa, la rostul ei, în sfârșit, în rândul oamenilor. Bărbatul îi fusese indiferent din prima clipă, dar învățată cu lipsa fericirii, cu grijile și cu greutățile, dăduse har Domnului că nu-i era nesuferit. Curând după căsătorie, băgase de seamă că traiul alături de-un bărbat, și-anume de bărbatul ei, nu-i schimbase viața decât cu adaosul unor ocupații și griji noi și cu maternitatea. Față de copiii ei, mătușa Varvara n-avea nici îngăduința bunicilor, nici exuberanța și efuziunea mamei tinere; ea era o mamă care, după ce-avea trei copii mari, bărbați în toată firea, se trezise pe negândite cu doi copii mici, cu Alexandru și cu Constanța. Neastâmpărul și vitalitatea celor doi copii contrastau cu aerul impenetrabil al mamei îmbătrânite înainte de vreme. Toate giumbușlucurile lor copilărești, toate cuvintele lor „memorabile” treceau neobservate de mamă sau erau considerate foarte firești, fiindcă mai fuseseră văzute și auzite într-o vreme când grija era împărțită între ceilalți trei copii și mama lor care se stinge sub sticlele colorate-ale geamlâcului. Bărbatul mătușii Varvara obosise destul de repede să vadă umbra asta-ntunecată și tăcută, cu față de mucenică și cu nume de călugăriță, cu suflet peste care lipsa unei copilării adevărate așternuse o pojghiță de resemnare ca peste toate sufletele care de timpuriu cunosc aripa morții. Îl intimida protestul ei mut față de tot ceea ce dezaproba-n comportarea lui de om tânăr și gălăgios, tip de balcanic palavragiu, dezordonat și petrecăreț, pentru care amicii, cancanurile și cheful erau modul de viață. El era un avocat oarecare de provincie, angajat în procese mici, în găinării neînsemnate, și-ar fi avut nevoie de-o nevastă înfiptă cu care să se certe și să se-mpace, ar fi avut nevoie de gălăgie, de scandal, de toate manifestările care fac viața să pară mai puțin monotună. Toate fanteziile lui, timbre, porumbei, acvarii nu-i trezeau mătușii Varvara decât o privire-ngăduitoare, aceeași cu care se uita la cei doi copii mici când vărsau

sau când spărgeau câte ceva. Cu amicii lui, care veneau la orice oră-n casă, fără nici un respect față de timpul cuiva care nu dădea doi bani pe timp, se purta politicoș, îi primea, le-aducea de mâncat și de băut. După care se retrăgea, lipsa ei nefiind simțită de nimeni, afară de bărbatul ei, care-ar fi vrut s-o vadă vorbăreată, participând, râzând, glumind, remarcându-se, luând ochii musafirilor. Mătușa Varvara, cu biete și rochii demodate chiar când erau noi, cu părul lipit de tâmple și împletit într-o coadă pe care și-o ncolăcea pe ceafă, apariție mohorâtă, având aspectul unei fotografii decolorate, nu era o femeie care să-nveselească un bărbat. Blândețea și-nțelepciunea ei îl lăsa indiferent, în momentele când nu-l scoteau din fire. Încetul cu-ncetul, căsnicia lor se destrămase. El se mutase-n orașul părinților lui, iar ea rămăsese cu tatăl ei, cu cei trei frați și cu copiii în casa părintească, printre mobilele simple și printre scoarțele vechi din încăperile cu miros de mere și de gutui. În două săptămâni, îi muriseră cei trei frați, doi într-un accident de avion, întorcându-se din război în ziua încheierii armistițiului, celălalt de meningită, îmbolnăvindu-se la-nmormântarea primilor doi.

Aflând vestea morții cumnaților lui, bărbatul mătușii Varvara fusese impresionat, dar deloc surprins. Nevastă-sa i se părea sortită unui doliu perpetuu. Pentru mătușa Varvara începea cea mai grea parte-a vieții. Trebuia să trăiască mai departe alături de tatăl ei, îngropând amândoi durerea celor trei morți și orice protest împotriva lui Dumnezeu. Credința creștină, al cărei slujitor era, precum și-o altă credință, mai puternică și mai adâncă, în puterea și în ne-ndurarea sorții, nu-i îngăduiau părintelui Ion răzvrătirea. Domnul a dat, Domnul a luat. În această atmosferă, în care fiecare își purta doliul, au crescut Constanța și Alexandru. Părintele și mătușa Varvara vorbeau despre cei trei morți ca despre cineva plecat într-o călătorie foarte lungă, iar lucrurile lor le lăsaseră-acolo unde le fusese locul totdeauna; încercau din toate puterile să nu se poarte ca-ntr-o capelă mortuară. În ciuda eforturilor ei de-a nu exterioriza nimic, pe chipul de mucenică al mătușii Varvara se-ntipărise o mască de Electra al cărei blestem era să-și îngroape tot neamul.

În casa asta m-am simțit eu mai în siguranță decât oriunde, în toată copilăria și-n toată adolescența. În casa mătușii Varvara erai desprins de agitația și de zbuciumul vieții obișnuite, te aflai într-o lume în care nu băntuia nici o pasiune, în care tot ce fusese să se piardă se pierduse, în care nu mai aveau loc decât resemnarea și împăcarea. În casa ei era atmosfera de

transă care urmează marilor dureri. Am înțeles aviditatea Constanței după veselie, după exuberanță, idiosincrazia ei față de durere.

Nu știu cât de vinovată fusese dânsa de felul cum se purtaseră cu mama. Am pus inițiativa pe seama bărbatului ei, un ins care mi-a inspirat un fel de neliniște de când l-am cunoscut. Cu ochi de-un verde lucios, a căror privire, fără să fie crucișă, aluneca pe lângă tine și nu-ți dădea timp s-o prinzi, contrastând puternic cu măsliniul feței și cu sprâncenele negre ca tăciunele, cu maxilarul de jos repezit în afară, cu dinți lați, cu buze răsfrânte, care se răsfrângeau și mai mult când vorbea, sâsâit, cu-o voce joasă și monotonă, mi-a fost antipatic de la-nceput. Deși sâsâit, nu era caraghios, iar dacă mă gândesc bine, prima impresie pe care ți-o lăsa era de om cu care nu e bine să ai de-a face. Și, după cum s-a văzut mai târziu, nu m-am înșelat. Am cunoscut oameni care-n primul moment mi-au fost antipatici. Pe parcurs mi-am schimbat părerea despre ei și-mi spuneam că nu trebuie să judeci un om la prima vedere. A venit totdeauna o vreme când acești oameni mi-au dovedit că prima impresie nu mă-nșelase. Există ceva din caracterul nostru care, oricât ne-am supraveghea, iese la suprafață. Mai mult decât atât, avem momente când pe față, într-o privire sau într-o inflexiune-a vocii, ni se revelează viitorul.

Soțul Constanței decretase că el nu acceptă să stea sub același acoperiș cu un bolnav psihic, care oricând se putea sinucide; în eventualitatea unei sinucideri, ei n-ar mai fi putut locui în casa bântuită de-asemenea spectru. Pentru a-și pune firea sensibilă la adăpost de orice fel de eventualități ulcerante, în timp ce mama era internată-n spital, i-au dus lucrurile-n pivniță, punând mâna și pe camera ei, profitând de faptul că, încrezătoare, ea trecuse toate camerele pe contractul lor. Iar mai târziu au făcut schimb de locuință fără măcar s-o fi anunțat pe mama, prevalându-se de situația privilegiată a chiriașului față de proprietar. N-am uitat nimic și n-am iertat nimic. N-am vrut să-i mai văd niciodată. Ceea ce nu-i puteam ierta Constanței, mai mult decât purtarea incalificabilă față de mama, era hiatul pe care-l crease între mine și mătușa Varvara care, pentru mine, era nu numai o ființă pe care-o iubeam, era o parte din viața mea, cea mai pură și cea mai frumoasă. Relațiile dintre mine și mătușa Varvara, în condițiile în care n-am fi vorbit despre Constanța, ar fi devenit false. Este penibil să le-arăți părinților cine sunt copiii lor.

O pată de rugină cât vârful unui ac e de-ajuns ca să strice paginile unei cărți. În relațiile dintre oameni, înainte și după nu se pot disocia. Nu mă mai

puteam gândi la casa mătușii Varvara – la geamlâcul care-mi încântase copilăria, la mirosul de mere și de gutui din camerele ei – fără să-mi apară, ca o umbră care pângărea totul, Constanța din prezent, suprapusă peste umbra fermecătoare-a celei din trecut.

Mă chema să-și ceară iertare. Mătușa Varvara trecuse de mult în lumea celor drepti. Îi făceam din când în când o vizită și-i duceam flori, acum când nimic n-o mai putea mâhni, când singurele ei rude erau pământul și plopii din cimitir. Pe când eram copil și-mi sărutam părinții, iar mai târziu când, femeie, sărutam un bărbat sau îmi sărutam copiii, simțindu-le ceafa caldă-n palmă, de multe ori mă străbătea un fior la gândul că într-o zi materia aceea vie, care gândea, iubea și suferea, avea să fie inertă.

Ducându-mă acum s-o văd, pentru ultima oară, în orice ipostază mi-o înfățișam, Constanța nu-mi apărea ca o ființă vie în stare să-mi dea acest fior al presimțirii morții, ci îmi părea un spectru apărut printre cei vii, doar pentru a-mi pricinui mie o stare de neliniște și de dezgust. Aș fi vrut ca drumul care mă ducea spre casa ei să nu se mai sfârșească. Am ajuns pe-o stradă liniștită din mijlocul orașului, într-un fel de cartier rezidențial, de case în stil fals maur cu danteluri de fier forjat la ferestre. Am sunat indecis în timp ce luam seama casei acoperită aproape-n întregime de iederă. Dintr-un vestibul, mare cât o cameră obișnuită, am fost condusă într-un hol de vreo 60 de metri pătrați, despărțit printr-o arcadă și prin perdele grele roșunchis, trase în lături și prinse cu șnururi aurii, de-o altă încăpere, care, mai sus cu-o treaptă, și-având aproape-aceeași suprafață cu prima, se termina într-un semicerc unde se afla un cămin cu un grilaj de fier forjat în față. Două cloazoneuri, în care domina albastrul, înalte de peste-un metru, stăteau de-o parte și de alta a căminului. Am mai observat câteva nișe în pereții laterali, iar în ele mi s-a părut că văd statuete de pământ ars. Nora, fiindcă ea mă primise, mi-a deschis ușa unei camere obișnuite, în mijlocul căreia, într-un pat cu perne albe, stătea răzimată Constanța.

I-am întins mâna, dând din cap în semn de salut. Inima îmi bătea puternic și sunt sigură că dac-aș fi încercat să spun ceva glasul mi s-ar fi gătuit.

— Ia loc, m-a invitat Constanța cu o voce care parcă venea din camera vecină, subțiată și mult schimbată față de vocea pe care-o păstrase amintirea mea.

Lângă pat, stătea în picioare o femeie cam de treizeci de ani, asupra căreia n-a fost nevoie decât s-arunc o privire ca să recunosc ochii verzi cu

privire fugară, sprâncenele întunecate, fața măslinie, maxilarul inferior ieșit în afară și buzele răsfrânte ale lui Vasile. Eram sigură că trebuie să fie și nițel sâsâită.

Prin lumina destul de slabă care filtra prin deschizătura lăsată între draperiile groase ale ferestrei, chipul Constanței mi s-a părut că seamănă izbitor cu-al mătușii Varvara, din tinerețe. Suferința bolii săpase două riduri adânci la colțurile gurii, alte riduri pe laturile nasului, și niște crețuri aproape imperceptibile în jurul ochilor, pe care-i micșora ori de câte ori deschidea gura. Gura era doar o linie palidă. Vocea pierduse toate inflexiunile cântate și neglijente pe care le-avusese-n tinerețe și care mie mi se păreau un farmec al ei. Doar cei doi canini de pe maxilarul superior se detașau ca totdeauna din curbura celorlalți dinți, numai că-și pierduseră strălucirea și transparența din tinerețe, căpătând o tentă cenușie.

Degeaba îmi frământam mintea să articulez o frază oricât de convențională, nu puteam scote nici un sunet.

Ca să risipească stânjeneala, nora m-a-ntrebat dacă nimerisem ușor. Era un prilej să pomenesc de căldura de-afară și să remarc răcoarea din această casă minunată.

Casa era a lor, cumpărată foarte ieftin de la cineva care nu mai avusese posibilitatea s-o întrețină. Toate informațiile astea mi le dădea Alina, fata Constanței, cu-o voce joasă și sâsâită, care, trecând peste niște dinți lați, răsfrângea buza inferioară la emiterea fiecărui sunet. Îmi făcea plăcere să văd că fata asta e urâtică și că n-are nici pe vino-ncoa'. Mi-nchipuiam că lipsa de farmec a odraslei lor trebuie să le fi stat ca o piatră pe inimă, Constanței și lui Vasile. Mi se părea o mică pedeapsă pentru cât o făcuseră pe mama să sufere. Mi-a fost pe urmă rușine că mă bucurasem de nefericirea unei ființe nevinovate, care suferea cred de pe urma propriei urâtenii mai mult decât ar fi putut suferi cei mai iubitori părinți.

Casa, pe care, dacă voiam, o puteam vedea, avea un singur inconvenient: la etaj cineva ocupa o cameră și nu voia să se mute cu nici un chip.

— N-am reușit, nici cu filodormă, nici cu schimb, m-a lămurit Constanța, făcând un gest obosit cu mâna.

— Da?! Întrebarea îmi scăpase fără voie. De-abia după ce-o auzisem, îmi dădusem seama de tonul ei neîncredzător și ironic, pe care numai Constanța îl pricepuse. Am văzut după cuta care i se-adâncise între sprâncene și după expresia feței care se crispase o clipă ca la o durere neașteptată.

Din acel moment, mi s-a părut că-ncepe să joace o comedie regisată cu multă vreme înainte, în mintea ei de om bolnav, care nu mai avea ce face cu puțină energie fizică ce-i mai rămăsese – comedia prin care să mă-nduioșeze. Mi-a povestit cum murise părintele Ion, bunicul ei, care vreun an de zile nu se mai dăduse jos din pat, stând tot timpul cu ciorapi de lână, cu căciulă de blană și acoperit cu-o plapumă pe care nu dădea voie să fie pus cearceaf, fiindcă cearceaful ținea de frig. Spre seară, când se credea singur, se ridica în capul oaselor și vorbea ceasuri întregi cu ființe moarte demult, închipuind adevărate dialoguri, iar din când în când fluiera niște cântece pe care, mi-aduceam eu aminte, ne puneă să i le cântăm când eram copii.

Mătușa Varvara, cu vreo trei luni înainte de-a muri, slăbise mult de tot, ceea ce era greu de-nchipuit pentru ea, care mai toată viața fusese numai piele și oase. Refuzase cu îndârjire s-o vadă vreun doctor. În ultima zi, făcuse tot ce trebuia prin casă, iar la ora prânzului se-așezase-n pat, încălțată în pantofi, și singură, fără să cheme pe nimeni, murise. Constanța povestea aceste lucruri cu vocea egală a actorului bun care, citindu-ți un text, te lasă să te-nduioșezi de substanța lui și nu caută să-ți stoarcă lacrimi prin efect de voce și prin melodramatizarea tonului. Era detașarea omului care se teme de-nduioșare ca și de ridicol, căruia timpul i-a adus uitarea și indiferența cu care alcătuiește o nedespărțită treime, sau detașarea celui pe care l-a atins aripa morții începând să-l desprindă de pământ? Mi s-a părut că văd pe fața ei mâna impalpabilă care șterge controlul de sine, mâna care uneori, pentru femei, este o ființă nouă, care ia naștere și care modifică fizionomia viitoarei mame, alteori este o anticipare a destinului, alteori moartea cu inefabila ei descompunere.

A-nceput apoi să-mi povestească despre Vasile. Se chinuise aproape doi ani cu un cancer la stomac, care-i cuprinsese treptat tot corpul, dându-i – din cauza durerilor care-l făceau să-și piardă răbdarea – stări de neurastenie și pierderea totală a controlului, când urla ca din gură de șarpe. Într-o zi, rămânând singur, s-a spânzurat.

Am ridicat, fără să vreau, ochii spre tavan. Urmărindu-mi privirea, nora dăduse răspuns întrebării neexprimate.

— Dincolo, în living-room.

— Și-ați mai rămas în casa asta?

Constanța era singura care-nțelesese implicațiile-ndepărtate-ale întrebării.

— Ce-am fi putut să facem? îmi replicase nedumerită fata.

Întrebarea mea îi lămurise Constanței că punțile erau rupte, că nimic nu se uită și nu se iartă. Peste toate se-așterne doar crusta indiferenței, pe care nu e bine s-o zgândări.

— Dar tu ce-ai mai făcut?

— Nimic important. Am trăit cum am putut. Nu mi-a plăcut niciodată să-mi fac bilanțurile de față cu alții.

— Am auzit că și tu ai avut necazuri.

— Da, toată lumea are.

Se-nserase. Fata și nora stătuseră tot timpul ca două paveze-ntre noi. Și fără ele n-am fi avut ce să ne spunem, fiindcă n-aveam să ne spunem nimic din inimă. Orice evocare-ar fi sunat fals, ar fi fost doar un enunț care n-ar fi animat nici un sentiment. Nu se spusese nici un lucru semnificativ, nici din partea regretului, nici din partea iertării.

Eu, o înfrântă, locuind într-o odăiță dintr-un apartament comun, lăsată de bărbat, cu doi copii morți, legată de viață doar de principiul datoriei de-a trăi, aș fi vrut – îmi făcusem planul pe drum – s-o-ntreb cum se simte la sfârșitul vieții, ea, care era o biruitoare, căreia viața îi făcuse parte de situații, de onoruri, de copii, de bani, de-o casă pe care eu nici n-aș fi putut să mi-o imaginez. Era evident că și eu și ea trecusem sub tăcere esențialul, bazându-ne fiecare pe perspicacitatea celeilalte. Îmi scăzuse brusc curiozitatea de-a ști ce simte în pragul morții un om pe care cel puțin lumea îl consideră un „reușit”. Bănuiam că și interesul ei de-a ști ce gândisem eu despre ea în toți aniiăștia scăzuse. Nici iertarea mea n-o mai interesa. Mă simțeam ca-ntr-un pustiu unde este inutil să strigi, fiindcă nu te aude nimeni. Nu era nici prima nici ultima oară când mă simțeam copleșită de-această pustietate din mine și din jurul meu, de vidul pe care pân-acum nici o metodă științifică din lume nu știe să-l umple, să-l populeze. Nu mai aveam curiozitatea să aflu ce gândește un om înaintea morții. Vrem mereu să știm, să privim în alții, să ne uităm pe gaura cheii în viața lor, în cele mai ascunse cute-ale sufletului lor, și nu putem să spunem că nu suntem răsplătiți: ne mai golim de cele câteva iluzii rătăcite pe care le hrănim cu grijă. Pentru lumea asta, Constanța nu mai avea nevoie de iertare, pentru cealaltă, lui Dumnezeu trebuia să i-o ceară, dacă se gândea la eventualele peregrinări și canoniri ale spiritului după moarte.

— E târziu.

M-am ridicat și, fără alt preambul, i-am întins Constanței mâna. Din prag am mai privit-o o dată, mai mult ca să mi-o amintesc pe mătușa Varvara, și

i-am spus „rămâi cu bine”. Mi-a făcut semn cu mâna, de rămas-bun.

Acum, când mă pregătesc și eu să trec pragul, știu ce simțea Constanța, deși mie viața nu mi-a zâmbit. Oricât ai fi de înconjurat și de iubit, pune stăpânire pe tine singurătatea care nu-ți mai pare o stare de spirit, ci o substanță implacabilă care te izolează de restul lumii, care-anihilează orice curiozitate față de tine.

Au trecut douăzeci de ani de-atunci, poate mai mulți. Mi se perindă prin gând toate greșelile, toate regretele, toate remușcările. Nu mai au nici un rost. Chiar i-o părea rău Constanței, mai bine zis i-o fi părut rău în toți anii ăștia?

Biata Constanța.

O VIAȚĂ ȘI-ATÂTA TOT.

Alergăturile de dimineață și uneori și de după-amiază la spital, cu ore de așteptare prin fața cabinetelor medicale, cozile prin piață și prin magazine alimentare, cele trei-patru ore cât bătea la mașină ca să-și sporească pensia pe care-o primea de trei ani încoace ar fi istovit și-un om sănătos. Iarna, în bucătărie, gazul din butelie își pierde fluiditatea. Trebuia să aprindă focul în cameră ca să-ncălzească butelia și-abia pe urmă să se-apuce de gătit. Țevile de la duș și de la closet înghețau de-asemenea.

După fiecare aplicare de cobalt, doctorul nu uita să-i spună că cel mai important lucru era odihna, buna-dispoziție, iar în regimul alimentar, grătarul de vacă în sânge, care-ajută la-nmulțirea globulelor roșii.

Toate bolile cer o viață de rentier, pun'te masă, ridică-te masă, căldură – iarna, răcoare – vara, aer curat, huzur, iar ca unică preocupare – la ce spectacole să mai mergi și ce vizite să mai faci, eventual cu ce toalete să-ți mai îmbogățești garderoba. Să fii înconjurat de grija și de atenția celor din jur, de flori și de zâmbete. Ducând asemenea viață, ai toate șansele să mori din lipsă de preocupări, fiindcă nu te mai poți gândi la altceva decât la boală.

Linde nu ducea grija lipsei de griji. Nu ea se gândea la boală, boala se gândea la ea. În răspasurile când boala fusese mai blajină, Linde se purtase ca un om sănătos. Mersese la control la datele stabilite, fără ca între timp să-i plictisească pe doctori cerându-le controale suplimentare sau rețete pentru medicamente străine, fără să le povestească stările proaste reale sau imagine pe care le au bolnavii. Se purta ca un om sănătos, deloc grijuliu cu sănătatea lui. Perioadele astea deveniseră din ce în ce mai scurte. Într-un an avusese nevoie de trei intervenții chirurgicale. Nu crezuse nici un moment în vindecare, se gândise numai la o prelungire. Pentru ea, care umblase cu câțiva ani în urmă pe drumurile-acelorași spitale, bătând pe la ușile-acelorași doctori, cu mamă-sa (căci murise de-aceeași boală), boala ei era un fel de lectură a unei cărți citite mai demult. Gândul a ceea ce avea să urmeze, dacă lucrurile aveau să evolueze ca la maică-sa, o descuraja mai mult decât boala. Poate că maică-sa murise înainte de vreme, fiindcă avusese prea multă vreme să se gândească la boala ei. Toate grijile trecuseră asupra Lindei, care muncise ca un animal de povară ca maică-sii să nu-i lipsească friptura de vacă, făcătoarea de minuni, florile, plicurile pe la doctori și pe la asistente, fiindcă ele-nseninează fețele și fac buzele să

zâmbească. Dacă maică-sa murise, poate mai mult de gândul bolii decât de boală, ea sigur avea să moară de boală, de lipsa florilor și-a zâmbetelor. Iarna era frigul, vara era soarele care frigea prin hârtiile-albastre de la fereastră, roiurile de muște când deschidea fereastra, praful și dezordinea dintr-o cameră de zece metri pătrați în care stăteau doi oameni, dintre care unul era dezordonat, nu se ștergea niciodată pe picioare când intra-n casă, nu se uita unde-azvârlea chibriturile și scrumul de țigară, unde-și arunca pantofii, hainele, ciorapii, o odaie cu lucruri vechi și mohorâte, cu un fotoliu desfumat acoperit de-o husă roasă și murdară care nu mai suporta să fie spălată, cu o cuvertură de creton cu florile rărite prin care se vedea cearceaful. Ea nu le mai lua în seamă. Înainte de boală, camera lor de sinistrați îi stătea ca o piatră pe suflet; de la un salariu la altul își făcea mereu planuri cum s-o dea în schimbul alteia, sau cum s-o înfrumusețeze măcar, cu-o zugrăveală cu pereții fiecare-n altă culoare, cu-o lustră sau cu-o plafonieră ca lumea, cu-o mobilă tapisată într-o culoare caldă, care, cu toată micimea camerei, să dea impresia de confort, cu-o carpetă persană în locul zdrenței de iută de pe jos. De când cu boala, camera i se părea un decor întâmplător, de foarte mică importanță, importantă fiind doar ea, o entitate care-ar fi putut fi transportată oriunde și căreia mediul ambiant nu-i putea altera cu nimic esența. De mult nu se mai certa cu bărbatu-său pentru dezordinea pe care o făcea în jurul lui și nici chiar pentru felul dezordonat în care trăia, intrând în cârciumi ori de câte ori avea un ban în buzunar și ori de câte ori li se găsea altora care-l invitau. Obosise să se mai certe. Evita orice consum inutil de energie. Toată energia fizică era păstrată pentru igiena corporală, pentru spălatul celor două fuste, al celor două bluze ale ei și-al cămășilor lui bărbatu-său, pentru lustruitul pantofilor și pentru menținerea unui minimum de curățenie în cameră și-n bucătărie, ca să nu-i umple gândacii.

Era sigură că bărbatu-său ar fi dus același fel de viață în orice condiții, dar ca să se-mbuneze, când făcea el câte una prea boacăna, îi acorda tot felul de circumstanțe atenuante. Oricine s-ar fi demoralizat să trăiască lângă un bolnav care stătea mai mult prin spital decât pe-acasă. Și sânul extirpat... Când se spăla, Linde închidea ochii și trecea repede cu mâna peste locul rămas plat. Iar când se-mbrăca ridica bărbia cât mai sus ca privirea să nu dea de el. Era destul că bărbatu-său știa. Rezecția de stomac, un proces mult mai grav în evoluția bolii ei, i se păruse mai ușor de suportat.

Cât timp era în spital. Marian nu se dezlipea de lângă patul ei, dovedind o îngrijorare și-o căldură care nu puteau fi simulate. Cum se-ntorcea ea de la spital era iar cel dinainte, bătând cârciumile, uitând să mai dea pe-acasă, casa folosindu-i numai ca să doarmă și ca amicii să aibă unde să-i deschidă ușa, din sfert în sfert de ceas, să se-aștearnă la fumat și la taifas până după miezul nopții. Când acești nepoștiți, care le invadau camera și viața, se prea întreceau cu gluma, firea ei austeră de nemțoaică avea o răbufnire de revoltă care o-ndemna să spargă și să sfărâme tot, să-i dea pe toți afară și, rămasă singură între cei patru pereți, să respire ușurată, sigură că a făcut o faptă salubă care demult ar fi trebuit făcută.

Astea erau momentele când făcea un consum inutil de energie, într-o revoltă la fel de inutilă, când uita de boală, simțindu-se-n stare să ia totul de la-nceput singură. După plecarea nepoștilor, se-ntindea în pat și revolta ei războinică, germanică, se prefăcea în două șiruri de lacrimi și-ntr-un șir de amintiri de pe vremea copilăriei, din orașul natal, ireal de liniștit, în care singurul zgomot, familiar și blând, era bătaia ceasului din turn. La toate orele nopții și chiar la unele ore din zi, orașul lor era ca o țară de păpuși sau ca o țară de legendă, încremenită de bagheta magică a unei ființe supranaturale. Dincolo de turn, după ce urcai scara acoperită, ajungeai la cimitir. La capătul mormintelor egale între ele și acoperite cu iederă, pe care, dacă le priveai de la un capăt al șirului lor exact, le vedeai ca pe-un singur mormânt, crucile joase păstrau o aliniere de soldați cărora comandantul a uitat să le dea pe loc repaus. Nicăieri în oraș nu-ți dădeai mai bine seama de ordinea curată și nemțească decât în cimitir. Linde petrecuse aici neamuri bătrâne și bunici ale colegelor de școală; moartea i se părea pe vremea aceea o rudă care trăiește-ntr-o țară depărtată, o rudă despre care se vorbește mereu, dar pe care n-ai s-o cunoști niciodată. Linde se ducea la cimitir ca să se-odihnească și ca să respire aer curat, ca să privească alinierea germanică a mormintelor, ca să citească inscripțiile de pe cruci și ca să priceapă ce voia să-nsemne acel Ruhe, care nu lipsea aproape de pe niciuna. La școală, la joacă, printre copiii „românești și săsești”, cum le spunea mama ei, uita că ea se trage din nemți născuți în Germania, din așa-numiții Leichsdeutschen, veniți aici în țară pe la 20 de ani. Când vorbea ea nemțește cu copiii sași era un răs general, fiecare imitând și maimuțărind pronunția ei dură și corectă, învățată acasă. Când acasă încerca să pronunțe ici-colo câte un cuvânt așa cum îl auzea de la copii, maică-sa bătea cu palma sau cu croșeta în masă și o corecta.

— Mamă, râd toți de mine cu nemțeasca mea.

— N-au decât. Tu vorbești nemțește, iar ei vorbesc o limbă de barbari.

Toată copilăria se simțise ridicolă, judecând cu ochii de-acum, iar judecând cu ochii de-atunci, nelalocul ei printre copiii aceia, cu limba lor de „barbari”, care mâncau enorm, în timp ce ea mânca pe sponci – atât cât se putea din pensia tatălui ei, mort când ea avusese cinci ani, și din lucrurile croșetate pe care le vindea maică-sa – refuzând sandviciurile și tartinele pe care i le ofereau colegii, deși îi lăsa gura apă, fiindcă mama ei îi spusese că nimeni nu trebuie să știe cât ești de mâncat sau de nemâncat, purtând rochii mai lungi decât fetele de vârsta ei, coade făcute melc în jurul urechilor fiindcă așa se pieptăna mama ei, așa se pieptănaseră bunica și străbunica ei, în sfârșit pentru că așa trebuia să se pieptene o fată dintr-o familie cumsecade nemțească, a cărei singură avere erau cumințenia și modestia, refuzând orice invitație la petrecerile de copii fiindcă „n-avea nici un rost” și din motivul nemărturisit că, afară de uniforma albastru-nchis n-avea nici o rochie, acasă purtând un capot vechi al maică-sii. Toți banii destinați îmbrăcăminteii se duceau pe pantofi, fiindcă ei îi creșteau picioarele ca din apă. Deși cu multe numere mai mari când erau cumpărați, toți pantofii o strângeau după două-trei luni. La-nceput îi purta cu vârfurile aduse, iar timpul cât îi erau buni ca lungime era foarte scurt, cam două săptămâni, încât se-ntrebase mereu la ce folosea să cumperi pantofi cu multe numere mai mari ca să-ți vină cum trebuie numai două săptămâni.

— Habar n-ai cum se câștigă banul.

Cu asta se-ncheia orice discuție cu privire la pantofi și la uniforma lălâie, cu mult mai mare decât ar fi fost nevoie pentru ea, din aceleași motive de economie. Era totdeauna îmbrăcată ca de pomană. Toate lucrurile din copilărie îi fuseseră ori prea mari, ori prea mici. Nu băga de seamă când îi erau bune. Ca un făcut, corpul ei refuza să se supună dimensiunilor rochiilor și încălțăminteii, sărind etapa când i s-ar fi potrivit, fiindcă, deodată, din uniforma lălâie și din pantofii cu vârfurile-ntoarse, se trezea cu mâneci prea scurte, cu talia la subțiori, nevoită să-și lungească fusta și s-o poarte cu urma tivului tocită, cu pantofii strângând-o și făcându-i încă o dată bășici după ce la început i le făcuseră clămpănindu-i în picioare.

Niște studenți la „Belle-arte” pictaseră terasa casei lor unde ea și maică-sa, ca într-un tablou de gen, cum fuseseră băieții-aceia, stăteau după amiezele de vară depănând sculuri de ață și de lână. Băieții fuseseră frapați de-nfățișarea lor, de nemișcarea lor, de capacitatea lor de-a tăcea ore în șir,

și de aerul lor de supraviețuitoare-ale unei civilizații dispărute. Toată încremenirea orașului acela de sfârșit de ev mediu se concentrase-n casa lor cu terasă și-n ele două. Cât fusese copil, Linde nu-și dăduse prea bine seama că era urâtică. Mai mare, era înaltă, subțire, cu șoldurile sus, cu sâni mici și tari, cu picioare drepte, dar cu-o călcătură și cu niște-ncheieturi în care se citeau sute de ani de marșuri, sute de ani de războaie duse cu o raniță-n spate.

La sfârșitul liceului, cineva îi găsisse o slujbă la București. Era o vârstă la care o fată nu putea să stea singură și nesupravegheată. Se mutase și mamă-sa cu ea, în două odăițe în care nu-ncăpuse mai nimic din mobilele lor grele, tăcute pentru eternitate. Un an de zile își păstrase cozile răsucite melc peste urechi, rochiile care-acum nu mai erau atât de lălâi ca-n copilărie, având totuși o rezervă de câțiva centimetri buni în lățime, fiindcă omul se schimbă. Aerul ei demodat, fața de-o albeață care-i trăda obârșia de pe altă latitudine, călcătura ei hotărâtă, cu tălpi crescute din belșug, pe care se sprijineau glezne zdravene, nu trecuseră neobservate de colegi, iar la puțin timp după angajare i se spunea și în față – ceea ce presupunea că n-o considerau total lipsită de umor – Fräulein von Hermannstadt, poreclă foarte sugestivă, deși ea nu venea din Sibiu. Colegii probabil nu știuseră cum i se spune pe nemțește orașului său. Toată lumea o privea cu bunăvoință, ca pe orice ființă inofensivă și nițel caraghioasă.

După un an, sătulă să tot fie die Fräulein von Hermannstadt, ca să-și dovedească ei și mai ales ca să le-arate colegilor că ea putea să devină cu totul altceva dacă-și punea în minte, se tunsese, își făcuse-o coafură modernă, care, fără s-o-nfrumusețeze, o scotea din singularitatea coafurii mittelhochdeutsch, își fardase buzele într-o nuanță portocalie, care se potrivea cu părul ei roșcat și cu fața lăptoasă, își scurtase rochiile. Mamă-sa avusese o criză de muțenie în fața acestor schimbări atât de neașteptate. Anticipând o glumă pe care Linde avea s-o audă mai târziu, într-altă variantă, mult mai hazlie și cu alt sens, maică-sa o privise rece și, cu glas la fel de înghețat ca și privirea, îi spusese printre dinți: „mâine-poimâine ai să și fumezi”. Începuse să fumeze abia când se-mbolnăvise maică-sa, trebuind să-și ocupe cu ceva mâinile care-i tremurau ziua de oboseala veghilor din timpul nopții, și să-și potolească într-un fel oftatul nervos involuntar, trebuind, în sfârșit, să-și ajute cu ceva stăpânirea de sine. De mică, învățase că nu-i frumos să vorbești despre bolile, despre defectele și despre necazurile tale. Poate că firea ei închisă era înăscută, iar educația nu făcuse

decât s-o accentueze. Colegii și-nchipuiseră în tot acest timp că slăbiciunea și paloarea ei se trăgeau din cine-știe-ce iubire ne-mpărtășită sau de pe urma cine-știe-cărui bărbat care-i făcea zile fripte, profitând de inocența ei de provincială cumsecade și urâtică. Nu le spusese colegilor, fiindcă nimeni n-o întrebase, din discreție, poate, sau poate că unui om sănătos și activ îi e de-ajuns grija lui, a familiei lui, a zilei de mâine, el n-are timp s-asculte necazurile altuia, pentru care nu poate și nici nu este dispus să facă nimic, fiindcă nu poți ajuta pe toată lumea, viața fiind prea scurtă ca să ți-o irosești cu necazurile altora. Iar ea fusese-atât de obosită și de ocupată cei trei ani cât mamă-sa nu se mai putuse da jos din pat, că n-avusese timp nici măcar să-i fie milă de ea însăși, dară să se plângă altora. Nu făcea economie de mișcare și de energie – singura ei avere – cheltuindu-le fără nici un gând că aveau să-i mai trebuiască și după moartea mamă-sii. N-avusese nici o speranță că mamă-sa avea să se facă bine, spera doar într-o prelungire, dar nu într-o prelungire a omului imobilizat, care nu se poate gândi la altceva decât la boala lui și la moarte. Oricât de dragă și de apropiată îi era maică-sa, din momentul când nu se mai putuse ridica din pat, îi dorise moartea. Trei ani, petrecuți zi de zi și noapte de noapte lângă patul ei, o făcuseră să știe că, fără să fii un monstru, unui bolnav incurabil îi dorești moartea. Mamă-sii nu-i spusese ce boală avea. I-ar fi spus dac-ar fi știut că, aflând acest lucru, mamă-sa ar fi avut posibilitatea să trăiască altfel, împlinindu-și dorințele, călătorind, petrecând. Era inutil s-o amărască în plus, când singurul lux pe care și-l putea îngădui era să trăiască și-atât. Mamă-sa murise dis-de-dimineată. Linde făcuse ordine în casă ca-n toate zilele, dăduse telefon la slujbă că nu putea veni și-i anunțase pe vecinii de-alături. Îndatoritori, vecinii se oferiseră să facă formalitățile de-nmormântare. Când se-ntorseseră o găsiseră pe Linde dormind în bucătărie cu capul pe masă. Se-așezase pe un scaun să se-odihnească două-trei minute și nu mai avusese putere să se ridice. Apoi, toropeala și-o liniște coborâtă ca din altă lume o doborâseră. Starea asta, devenită în zilele care urmaseră un fel de leșin pe picioare sau de somnambulism, o făcuse să simtă moartea mamă-sii ca pe-o rană gata cicatrizată. Moartea nu fusese de altfel decât un epilog al durerii și-al spaimei trăite în anii de boală. Epuizarea fizică cerea, printr-o lege-a echilibrului, cel puțin tot atâția ani de odihnă. Colegii și vecinii o credeau, după o formulă devenită clișeu, zdrobită de durere; ea era zdrobită de oboseală.

Linde se gândea că doliul vestimentar fusese inventat pentru a simboliza durerea și, în egală măsură, pentru a scuti familia mortului de efortul pe care-l cere îmbrăcămintea variată. Ea-și văpsise în grabă două rochii, una subțire și alta mai groasă. Mergea la slujbă, unde nu putea să nu meargă, vorbea puțin – fiindcă și vorba era o cheltuială de energie – iar odată ajunsă acasă, îmbrăca ceva în mare grabă și pe urmă dormea. Abia la vreo două luni de la moartea mamei începuse să simtă un gol. Ca să-și alunge tristețea, se gândea numai la nopțile nedormite, la crizele de sufocare ale mamei și, fără să vrea, ofta ușurată. Mai târziu, când o întrebase cineva de ce se măritase așa de târziu, îi răspunsese „fiindcă n-am avut timp când ar fi trebuit”. „Nici vreo dragoste?”, continuase curiosul. „Nici pentru asta n-am avut timp”. N-avusese timp să viseze, să stea cu privirea și cu gândurile duse, ori să se plimbe, să meargă pe la cinematografe, mai ales că nimeni nu insistase prea mult. Altă femeie, rămasă atâta vreme singură, mai ales când nu e deloc frumoasă și nici bine-mbrăcată, ar fi fost descurajată, posacă, arțăgoasă poate. Boala mamei și indiferența celor pe care-i crezuse apropiați până atunci îi dăduseră un fel de imunitate la amărăciune și la durere, așa că orice-ar fi urmat după această încercare nu putea fi decât o variație minoră pe aceeași temă. Oricât de mult ar fi supărat-o Marian, îl ierta pentru că n-o lăsase singură; avea grijă să-i dea impresia că participă la suferința ei, că boala ei era ceva care-l afecta, pe care-l împărțea cu ea. Îl iertase și-l ierta și-acum, fiindcă-i arătase că există o solidaritate între oameni, dincolo de dragoste, de rudenie și chiar de prietenie. Fiecare purta în el păcatele a generații din neamul lui și mai ales păcatul unei anumite imagini pe care și-o formase despre viață, fără vina lui, conformă cu originalul ce i se oferise. Erau prea puțini cei care-aveau puterea să azvârle tot ce moșteniseră și tot ce-nvățaseră și crezuseră până la un moment dat, și să se reinventeze, să fie creația lor înșiși. Inerția era cea mai puternică forță împotriva căreia aveau de luptat. Așa cum ea, cu ncheieturile masive și cu mersul apăsător al străbunilor cruciați, purta în sine dorința de ordine și nevoia de dominație, trădate de voce în care, măcar de două-trei ori pe zi, răsunau tonuri de comandant de oști, așa și el, cu mâinile lui înguste și fine, cu degetele prelungi și de aceeași grosime pe toată lungimea, mâini de heruvim negru, cu mersul lui legănat, cu gura care-amintea de descendența omului din maimuță, purta în el o intoleranță alergică față de ordine, o dorință de libertate – libertate pe care-o folosea tot alături de drumul – de dulce farniente, de ore-ntregi de nemișcare a corpului și-a minții, după care

să se simtă toropit de-o oboseală inexplicabilă, adunată poate de zecile de generații de țigani nomazi din familia lui dinspre mamă. Mama lui Marian, albă la piele și cu ochii verzi ca iarba coaptă, fusese-o femeie harnică și toată viața căutase să-și poată ține casa, bărbatul și copilul în așa fel încât nimeni să nu poată spune despre ei „ca la țigani”. Cam o dată pe an, atavismele țigănești, reprimare cu-atâta îndârjire, răbufneau, și-atunci răposata coana Micșunica se-ncuia-n casă, bea rachiu, își pune la gât salba de mahmudele moștenită de la tat-său, și cânta, când mai tare, când mai încet, pocnind din degete, cântece țigănești de șatră. Două-trei zile după beție, deși trează și curarisită de una singură cu un borș bun de ștevie sau de știr, umbla ca dușii de pe lume, cu ochii verzi întunecați de-o mâhnire-adâncă și depărtată, cu-o privire care tânjea după cine-știe-ce paradis pierdut al închipuirii. Albă cum era și cu ochii verzi, dacă n-ai fi știut n-ai fi zis că Micșunica era țigancă. Pielea arămie cătrănită a lui fiu-său scosese din nou la suprafață pielea unsă cu slănină și bătută de vânturi a neamului de nomazi, rătăcind cu corturile din Asia până la Atlantic. Marian suferea bine-nțeleș din pricina culorii lui cum suferă oricine face parte dintr-o minoritate neprivilegiată, oricine care se singularizează de ceilalți, dar nu prin glorie. Ne-nzestrat cu destulă deșteptăciune ca să ia lucrurile așa cum erau, nu-nceta să fie lezat și uneori îndurerat chiar de-acest element care-l distingea de massă și din cauza căruia, pentru a-și disimula umilirea, își lua un aer arogant de ființă superioară și jignită de tot ce sufla-n jurul ei. Și Linde făcea parte dintr-o minoritate, dar minoritatea ei era o minoritate pe care nu masa o respingea, ci ea respingea masa, găsind că e nedemn să te-amesteci cu cei care nu sunt de-un neam cu tine. Erau, într-un fel, doi dezmoșteniți; el prin culoarea pielii, ea fiindcă avea un cap lung și urât, semănând mai mult cu armura și cu caii străbunilor cruciați. Era sigură că pielea ei lăptoasă îl atrăsese pe bărbatu-său, și poate curățenia și ordinea tiranică din casa ei, în care toți ciucurii de la covoare stăteau aliniați ca și când ar fi așteptat să bată tobele, să sune trâmbițele, să pornească bătălia. Deși maică-sa murise cu câțiva ani înaintea căsătoriei ei cu Marian, Linde simțea cum i se-ndeseau bătăile inimii când se gândea la dialogul pe care l-ar fi avut cu maică-sa dac-ar fi trebuit s-o anunțe că se măritase cu un bărbat pe jumătate țigan. Ar fi fost un monolog, într-un moment de extenuare, când, după nopți și nopți în care și-ar fi pregătit degeaba tot felul de discursuri despre iubire și despre egalitatea-ntre neamuri și rase, puterile ar fi lăsat-o și-ar fi simțit că trebuia, atunci ori niciodată, să-i spună pe

nerăsuflăte și doar în câteva cuvinte. După ce s-ar fi ușurat de povara asta, ar fi trebuit să se-așeze ca să nu cadă jos de sfârșeală. Era sigură că la fiecare cuvânt al ei, trăsăturile mamă-sii s-ar fi năspřit ajungând până la urmă impenetrabile ca ale unei statui, trăsăturile omului care caută să se-ntărească pentru a suporta cu demnitate încă o lovitură nemeritată a sorții. Numai bărbia nițel ridicată și azvârlită voluntar înainte, cu vinele gâtului întinse, făcând aproape niște triunghiuri cu gâtul, ar fi arătat că se simțea jignită. Deși mamă-sa nu pomenea de obârșia lor, în tot ce făcea, în acea ordine mândră din ținută și din casă, în puținătatea vorbei, se vedea orgoliul reținut al omului conștient de superioritate lui. Linde, trebuia să recunoască, în timpul căsătoriei cu Marian, la câteva zile o dată repezea înainte bărbia ei disproporționat de lungă, repetând involuntar gestul de superioritate jignită al maică-sii. Atunci, era mai nemțoaică decât oricând.

Ținând seama de toate defectele pe care le-avea bărbatu-său, se-ntreba dacă în alte condiții nu l-ar fi lăsat. Lui i s-ar fi părut o lașitate din partea ei, fiindcă n-ar fi crezut că se despărțea de el ca să fugă de defectele pe care le-avea, ci ca să fugă de culoare pielii lui, pe care, depășind faza de entuziasm a iubirii de la-nceput, nu mai avea curajul s-o suporte-n văzul lumii. La fel cum, dacă el ar fi lăsat-o după boală, după operație, ei i s-ar fi părut că nu de spiritul ei tiranic teuton și nu de ordinea care pe el îl punea într-o stare de inferioritate ar fi vrut să fugă, ci de trupul ei ciopârțit, de om bolnav pe care înaintea morții îl așteaptă chinuri care de multe ori îl scot din rândul oamenilor. Stăteau împreună fiindcă nu puteau trăi unul fără altul, deși niciunul cu altul nu s-ar prea fi putut spune că trăiau. În ultima vreme, viața cu Marian era din ce în ce mai greu de suportat. Îi rămăsese o mică moștenire de la taică-său, pe care nu se lăsase până n-o cheltuise pân' la ultima lețcaie; poate pentru că ei i se-apropia sfârșitul, pentru că și el știa și ea știa, și fiecare știa că celălalt știe, dar n-avea niciunul curajul să vorbească despre asta? Era o-ntrebare căreia Linde nu-i răspundea, fiindcă un răspuns argumentat și fără bunăvoință ar fi-ntristat-o și mai mult. Înaintea ultimei internări la spital – era sigură că era ultima – chemase o femeie să-i scuture, iar ea făcuse ordine atât cât o lăsaseră puterile. Ca din întâmplare, așezând în sertarul de sus al studioului toate actele, i le citise lui Marian unul câte unul ca să-i atragă indirect atenția unde avea să le găsească la nevoie, iar deasupra tuturor hârtiilor pusese, citindu-i-o de-asemenea, lista cu bucățile de pe banda de magnetofon, alese de ea, care fuseseră cântate la incinerarea socrului ei, mort cu câteva luni mai înainte.

Își făcuse un fel de testament oral, cu aerul de-a spune ceva obișnuit. Voise ca-nainte de-a pleca să dea cât de cât odăii în care trăise o înfățișare asemănătoare cu ceea ce-ar fi vrut să fie viața ei. Se internase ca să-l scutească pe bărbatu-său de-a fi martorul ultimelor ei chinuri și ca să se scutească pe ea de prezența vecinilor care, din solitudine și din curiozitate, ar fi venit mereu s-o vadă, simțindu-se obligați să vorbească mult, să fie veseli, ca să-i distragă atenția de la boală și mai ales de la sfârșitul care se apropia; se internase și pentru că la spital avea să aibă un pic de odihnă, ca să poată să gândească: la ce anume nu știa, dar ca să gândească. Ea avusese prea puțin timp să gândească. Nu știa dacă asta i-ar fi folosit la ceva și dacă ar fi făcut-o mai fericită. Fericită n-avusese motive să fie, dar bucuriile pe care le-avusese, puține la număr, le primise cu brațele deschise, convinsă tot timpul, în ciuda vieții pe care-o dusesese, că omul e făcut să fie liber și fericit. Pentru unii, bucurii erau numai reușitele, planurile duse la bun-sfârșit; pentru ea, o bucurie era o zi sau câteva ceasuri petrecute într-o tovărășie plăcută, cu oameni inteligenți și voioși; o carte bună, un film bun, o zi de vacanță la mare, în care făcuse pluta pe valuri și se simțise liberă ca păsările cerului, sau chiar o zi când, fără să mai care sacoșe, se uitase în voie la vitrine, închipuindu-și cum i-ar fi stat îmbrăcată în stofele și-n mătăsurile dindărătul geamului. Bucuria n-avea nici o legătură cu ceva material. Era un fel de încetare a oricărei dorințe. Toate bucuriile erau catalogate în amintirea ei și când se simțea prea copleșită de amărăciune sau de oboseală, sau când voia să-și ofere un gând plăcut și-atâta tot, din sertarul ăsta scotea câte un moment care-o făcea s-adoarmă împăcată. Viața ei nu era o reușită, fiindcă undeva se strecurase, desigur, o greșeală de calcul. N-avusese nici un moment convingerea că soarta se-nverșunase împotriva ei. I se părea că totul era făcut pe lume ca să fie trăit de cineva. Asta fusese porția care-i revenise ei, potrivit cine-știe-cărei legi a hazardului. Nu se simțea nedreptățită. În patul de spital din rezerva unde acuma stătea singură – o ultimă delicatețe din partea doctorului care, știind că zilele pacientei erau numărate, se străduise să-i ofere confortul ce se poate oferi într-un spital – în patul ăsta alb și curat, avea timp să gândească. Într-un roman sau într-o piesă, acum când oamenilor le e groază de patetic și le e rușine să se-nduioșeze, dacă cineva și-ar fi pus întrebarea pentru ce trăise, la ce-i folosisse viața, această întrebare ar fi sunat desuet, poate chiar ridicol, pentru mulți. Dar pentru că ea nu făcea literatură, se-ntreba la sfârșitul vieții, pentru ce trăise. Întrebarea nu se rezuma la ea, îi cuprindea pe toți cei care

n-au copii, nu fac nimic important în viață și nu se pot măcar lăuda că au trăit după pofta inimii. Dacă i s-ar fi dat o nouă viață pe care s-o poată trăi așa cum ar fi vrut, n-ar fi știut să spună cum anume ar fi trăit-o, fiindcă nu-și făcuse nici o imagine a unei vieți perfecte. Știa numai că ar fi acceptat să trăiască oricâte vieți, chiar identice cu cea pe care-o trăise. I se părea că ea, cu experiența ei umilă și fără satisfacții, fusese o cantitate și-o entitate, nu știa dacă întâmplătoare sau obligatorie, într-un fenomen universal. Nu făcuse nimic important și demn de reținut; trăise și nu-ncercase deloc să tragă chiulul, trăise din răspuțuri și se luptase să păstreze viața mamei și pe-a ei. Acum trebuia să se-nvețe cu gândul renunțării și-al despărțirii. Era momentul când nu trebuia să se-nverșuneze și să se-agațe cu disperare. Viața nu era o joacă de copii; pentru cine-o trăia conștient era gravă și sobră și-așa trebuia să rămână până la capăt.

Ca în toate momentele grele prin care trecuse, și-acum se ducea cu gândul la câte o întâmplare care-o încântase și care pusă alături de altele-asemănătoare s-ar fi putut numi fericirea ei, a ei în măsura în care momentele-acelea îi aparțineau, fiindcă altminteri fericirea ei era asemănătoare cu a altora, adică un fel de aglomerare de piese disparate sau mai degrabă un fel de puzzle în care ici-colo se potrivea câte o piesă cu tabla-model – imaginea despre fericire – pe care cu nici un chip n-o puteai umple, așezând cuburile în ordine, unul lângă altul. Îi plăcea să-și aducă aminte după-amiaza petrecută cu ani în urmă împreună cu Catrina pe o terasă de la malul mării. Terasa era pustie, iar ele două, la umbra castanului, cu paharele pline cu vin de porto, păreau două naufragiate pe care soarta le-a mănât spre un țărm liniștit, unde aveau să-nceapă o viață fără griji. Pe ea din interes n-o invita nimeni, fiindcă era o ființă prea oarecare, o mărunță funcționară, fără neamuri și fără relații sus-puse. Dacă vreunui bărbat i s-ar fi năzărit s-o invite, în nici un caz n-ar fi invitat-o la vin de porto.

Născută într-o locuință somptuoasă, între lucruri alese și scumpe, fiica unui vestit om de știință, celebritate la nivel internațional, vestit pe plan autohton și prin cuceririle lui feminine – pentru el o dată o femeie se omorâse, alta îl amenința că se omoară dac-o părăsește, alta îi făcuse un copil nelegitim, iar nevastă-sa nu l-ar fi părăsit în rușinea capului – fiică a unui asemenea tată, Catrina îi semănase întocmai. Își impunea o disciplină tiranică în meseria ei, unde nici un efort nu i se părea de prisos; socotea însă că, purtându-se atât de aspru cu sine acolo unde n-avea dreptul să improvizeze, în rest își putea îngădui să trăiască sub impulsul momentului,

fără a se gândi prea mult. Tot un impuls de moment o făcuse s-o invite pe Linde. Linde știa. Catrina era fidelă câtorva oameni. Ceilalți erau oamenii momentului, cei care-i ieșeau în cale, și ei trebuia să fie cât mai mulți și să se schimbe cât mai des, ca viața să nu i se pară monotonă. Peste amestecul ăsta de seriozitate și de superficialitate, care de fapt se trăgea din teama de vid, se-ntindea o bunătate adevărată, înțelegere pentru toate păcatele și iertare. În după-amiaza aceea, pe terasă, vocea joasă a Catrinei, cu modulări grave, în atmosfera de sfârșit de vară, când soarele se domolea și când anul începea să-ncline steagul, cu mâna pe paharul de porto prin al cărui chihlimbar trecea câte o rază oblică, Linde avusese revelația Catrinei și revelația că nefericirea, în sensul de insatisfacție și de sentiment al eșecului pe plan intim afectiv, este bine-mpărțită la mai toată lumea. La un moment dat, n-o mai urmărise pe Catrina; valurile se izbeau de stânca țărmului, acoperindu-i vocea; cuvintele se pierdeau, plecau cu valurile-n mare. Linde știa însă ce spunea Catrina; de fapt, ceea ce avea ea să-i transmită era o stare de spirit, iar acest transfer se făcuse. Catrina avea nevoie să facă un dar cuiva, să aibă un moment de comuniune cu cineva care să nu râdă și să n-o judece, îi trebuia să aibă impresia că cineva o înțelegea. Și nu se-nșelase. Se ridicaseră de la masă, Linde punând fără nici o vorbă dopul sticlei de porto în geantă, amândouă cu certitudinea că realizaseră un moment de perfecțiune, fiindcă orice înțelegere între un interlocutor și-un ascultător, când nu este vorba numai de comunicare pe plan intelectual, este un moment de realizare a perfecțiunii. Privirea lor la despărțire, felul în care își strânseseră mâna, fără vorbe, fără efuziuni, erau de asemenea o atingere a perfecțiunii. Era singura ei amintire despre relațiile ei cu oamenii, în care nu exista nici o fisură. Ea și Catrina se pierduseră din vedere și n-ncercaseră să se regăsească; aveau prea multă treabă, erau prea tracasate, dar poate că le era și teamă să nu strice cu ceva imaginea acelei după-amieze. Trecuseră patru, cinci, șase ani? Ea purta și-acum în geantă – a câta de-atunci încoace? – dopul sticlei de porto. În jurul lui, pe partea pe care intră în sticlă, scria, cu capitale, FERREIRA. Își aducea aminte și eticheta metalică, „vinho de Porto”. Acum, ținea dopul în buzunarul pijamalei, îl lua în mână și se uita la el, repetând cu gândul aiurea „Ferreira, Ferreira, Ferreira”, numele unui negustor de vinuri, probabil, care pentru ea avea rezonanțele unei incantații magice, din limba unei populații exotice și enigmatice. În ultimele zile, avea mereu crize de sufocare; butelia și masca de oxigen erau lângă pat, iar doctorul venea mereu s-o vadă. Nu mai putea

mânca, fiindcă nu putea înghiți. Îi făceau perfuzii cu glucoză. Ca să prelungească o rămășiță de viață. Îl întrebase pe doctor, mai mult prin semne, de ce-i mai făceau perfuzii.

— Trebuie.

Niște legi nescrise prescriau să faci tot ce poți cât timp omul respiră.

Astăzi, după ce-i trecuse criza de sufocare, doctorul o-ntrebase de mai multe ori dacă dorea ceva sau să vadă pe cineva. Îngrijorarea asta bine deghizată sub zâmbete și sub un ton de persoană adultă care vrea să satisfacă un moft de copil era pentru ea semnalul că mai avea foarte puțin. Dorea un singur lucru: atunci să fie singură, sau cel mult să fie lângă ea doctorul sau sora Liliana. N-ar fi vrut să fie vreun prieten sau Marian, fiindcă dacă avea să fie conștientă i-ar fi fost și mai greu să vadă lacrimi, s-audă suspine, în sfârșit...

Îi făcuse doctorului semn să se-apropie ca s-o poată auzi, fiindcă vocea ei ajunsese o șoptă.

— Vă rog să-l anunțați pe soțul meu după, vă rog foarte mult.

Doctorul plecase numaidecât din rezervă. Sora Liliana își făcea de lucru într-un colț. Lindei i se părea că pune niște pilule în pungi. Ar fi vrut să ridice capul, dar n-avea putere, îi era însă grozav de bine. Se simțea ușoară și-avea chef să se plimbe. Copacii trebuie să fi-nmugurit de-o lună, de când era ea în spital. Pe timpul copilăriei, la vremea asta, pe lângă scara acoperită, merișorul și tufele de agriș erau verzi, iar sus, în cimitir, lumea curăța iedera de uscături, și semăna iarbă. Sus în cimitir. Iar ea și mama ei începeau să stea pe terasă, în orele calde, și depanau sculuri de lână și de bumbac colorat. La ea acasă acum poate era plin de muște. La crematoriu era curat, era multă ordine și fugile lui Johann Sebastian Bach. Așa fusese și la socru-său, așa, da. Iar la mare. Marian pe unde-o fi fost la ora asta? Și pe urmă ce-avea să facă? Ea... La mare, acum... Castanul o mai fi fost pe terasă? Probabil; copacii trăiesc mult, sau poate, cine știe, au și ei bolile lor. Ce culoare avea sticla de porto? Verde-închis, maroniu. I se părea că-nvârte dopul în mână. Ce bine era, răcoare, parcă adia briza și parcă se-auzea un val care se izbea de faleză, pe undeva pe-aproape.

Da, era chiar pe terasă, la apusul soarelui, iar briza era mai răcoroasă.

Stătea cineva alături de ea, iar ea voia să-i comunice, să-i spună ceva important. Persoana asta necunoscută, îmbrăcată în alb se-apropiase. Ce-avusese de ghid să-i spună? A, da, își aduse aminte: „Ferreira, Ferreira...”.

OMUL CU FLORILE TĂIATE.

Visam că mă aflu în cadrul unei mari întruniri – era multă vreme de când nu te puteai afla decât în cadrul a câte ceva și nu în afară – prezidată, se-
nțelege, de-un prezidiu, aliniat strâns, la o masă lungă, acoperită cu pluș
albastru, cu flori, nu mai știu de ce culoare, puse-n vase transparente, cu
două câni de sticlă, transparente și ele, cu toartă, pline cu apă, cu două tăvi
cu pahare alinate cu fundu-n sus, circular, în jurul cănilor. Cui îi era sete-și
turna apă-n pahar, fără să-l întoarcă-n poziție normală, cu gura-n sus, dacă
asta este poziția normală a unui pahar, iar apa intra perfect într-însul; cel
însetat ducea paharul plin la ureche, iar urechea absorbea lichidul. Nu se
făcea nicicum că viața mea de pân-atunci s-ar fi desfășurat printre altfel de
oameni decât cei din prezidiu, adică prevăzuți cu urechi absorbante sau
măcar cu o ureche absorbantă, și printre altfel de pahare decât dintr-acelea
care se umpleau cu gura-n jos, datorită cine știe cărei ciudate capilarități a
sticlei. Deci, acești oameni și-aceste pahare făceau parte din decorul meu de
fiecare zi și n-aveau de ce să mă surprindă. Și, totuși, deodată m-a cuprins o
revoltă amestecată cu uimire. Neputând să-mi înfrânez aceste sentimente,
m-am trezit în picioare, protestând. Prezidiul manifesta o mirare placidă în
fața protestului meu, găsind intervenția deplasată, iar paharele, incriminate
și ele în pledoaria mea antiemiteau un clinchet plictisit. Toate descoperirile
mele aveau să fie subite. În focul expunerii, uitându-mă țintă în ochii
fiecărui membru din prezidiu, pentru a mări forța de persuasiune a spuselor
mele, băgăm de seamă că acești ochi erau în unanimitate strabici, realizând
performanța de-a însuma cele două tipuri de strabism, convergent și
divergent, iar în locul pleoapelor aveau un fel de obloane mici, așezate
orizontal, monoplan. Îndată ce-mi fixam privirea într-o pereche dintr-acest
fel de ochi, obloanele coborau brusc, iar privirea mea se zbătea zadarnic să
le pătrundă opacitatea. Descopeream că președintele prezidiului era un
robot alimentat de-un șir de roboței care stăteau aliniați în spatele lui, la o
distanță respectuoasă. Robotul, deși construit ca toți semenii lui, era
neînchipuit de uman, iar mâinile lui erau mâini omenești, adevărate, din
carne și din oase, cu singura deosebire că aveau unghii metalice dințate.
Urechile erau omenești sută la sută ca formă, formație, aptitudini,
predispoziții și material component. Trecând anterior printr-un proces de
îmbunătățire, erau fixate de capul robotului-președinte printr-un pivot care
le permitea rotirea în direcția celor patru puncte cardinale, după necesitate,

adică după direcția din care venea sunetul. Se făcea că la vremea aceea existau doar cele patru puncte cardinale clasice; ne aflam deci în epoca anterioară apariției celui de-al cincilea punct cardinal care, după multe controverse, fusese botezat Punctul cardinal interstițial variabil numărul 5 sau Punctul cardinal printre ele, a doua denumire fiind considerată mai accesibilă masselor largi, care altfel ar fi riscat să folosească anapoda acest nou punct cardinal, a cărui descoperire constituia mândria științei moderne. Mi-aduc aminte că mă mirasem cum putuse apărea un nou punct cardinal. Înțelegeam că putuse fi descoperit cu întârziere, dar mi-era cu neputință să cred în apariția lui. Ciudat, nu mă-ndoiam nici un pic de existența lui. Genialitatea acestui punct cardinal consta în labilitatea și-n varietatea infinită a pozițiilor sale care, în linii mari, urmau – când sensul acelor de ceasornic, când pe cel invers. Repet: nu mă-ndoiam de existența punctului 5. Era indubitabilă, punctul 5, fiind punctul-cheie al vieții omului contemporan. Când îmi manifestasem mirarea dezaprobatore față de teoria cu privire la apariția punctului 5, punct care trebuia să fie vechi de când lumea, dar care până la un anumit timp se manifestase mai puțin evident, fusesem considerat retrograd, dușmănos, piedică, stavilă (și alte sinonime ale lor) în calea progresului științific. Îmi zisesem că progresul științific trebuia s-o ducă tare greu dacă putea fi atât de ușor vătămat și stăvilit. Mă simțisem copleșit de-un sentiment de profundă compasiune față de-acest oropsit și nedreptățit. Socotisem că era nedemn să dai în cei slabi și mă potolisem. De-altfel visul venea peste mine năvalnic.

Întorcându-ne la oile noastre, robotul-președinte păstrase în mâini și-n urechi o sensibilitate omenească 1.000 la sută. Îmi dădeam seama de acest lucru văzând cum cei din prezidiu, mai pe față, mai pe ascuns, mereu se aplecau și-i șopteau la urechea sistem radar sau îi gâdilau podul palmei. În ochii robotului-președinte se-aprindeau tot felul de culori, corespunzând efectului celor auzite și impresiilor captate pe cale tactilă. Cei din prezidiu, oameni banali, alcătuiți din carne și oase vreau să spun, imitau, vestimentar, stilul robot; aveau capul încadrat în cutii de oțel, mâneci și vestă din același material. Chiar și în cadrul adunării generale se observau timide încercări de imitare a acestui stil. În orice caz, afară de mine, cei care se manifestaseră pe cale verbală își compuneau voci-robot, cu inflexiuni impersonale, cu o rezonanță ușor lugubră și cu accentele căzând în frază pe alte cuvinte decât ar fi fost firesc în limba noastră maternă. Toate aceste elemente făceau ca intervențiile concetățenilor mei să semene cu o

traducere dubioasă dintr-o limbă de alt tip sonor decât limba noastră. Vocile altora erau o îmbinare bine dozată de voce-robot și de voce umană acordată-n registru duios, în tonalitate de autoînduioșare, cu o claviatură întreagă de sinceritate, pornind de la stins-minor către glorios-major, în care străbătea și o vagă nuanță, o bănuială de lătrat în haită, lătratul solitar, la lună, având o tentă melancolică ce-l deosebea de lătratul-mijloc de comunicare. În toate intervențiile sonore ale concetățenilor mei, „am” și „vom” reveneau cu o frecvență atât de ridicată, încât la un moment dat, suprasaturând orice enunț, ajungea, pentru cei mai mulți, un leit-motiv fără nici un efect. În mine însă, creându-se o tensiune psiho-nervoasă de natură alergică la auzul acestor două vocabule, tresăream în ritmul lor, intrând într-o stare de alertă înainte ca ele să fie pronunțate; din cauza hiperfrecvențelor lor n-aveam timpul necesar unei acalmii eficace. Săltăm tot timpul pe scaun ca sub acțiunea unui resort interior malign. Să fi fost interior resortul? La un moment dat, robotul-președinte se ridica maiestuos desfășurându-se din toate încheieturile lui metalice, și-și regla vocea pe registrul persuasiv-primari-mijloace, în tonalitate înaltă și-n intensitate destinată marilor spații. Într-o atitudine deferentă, roboții stenografiau și imprimau spusele de o importanță istorică ale mai-marelui. „Am” și „vom” erau la fel de abundente în discursul mai-marelui ca și-n ale subalternilor, care se aflau față de acesta într-o subordine alternată sau într-o alternanță subordonată, la alegere. Această alegere era o manifestare pertinentă a liberului-arbitru. Trebuia să recunosc că discursul mai-marelui dispunea de încă o vocabulă, compusă de data asta, și-anume de vocabula „se va”, mult mai valoroasă prin impersonalitatea ei decât „am” și „vom” cu care-și disputa frecvența. În momentul când pronunța „se va”, în glasul mai-marelui apărea pe lângă răceala-robot, și răceala glasului de oracol care-ți vestește evenimente ținând de imanență; apoi, într-o cascadă umanizantă, pentru a oferi un respiro adunării căreia-i pierise răsuflarea la auzul fatidicului „se va”, președintele-robot se-ntorcea la mai intimele „am” și „vom”. Discursul mai-marelui era o alternanță de valuri „am”, „vom” și „se va”. Valurile „se va” aveau altă înălțime față de cele „am”, „vom”, creasta lor situându-se măreț și abrupt peste orice talaz posibil. Apoi robotul-președinte, pliindu-și încheieturile metalice se-așeza demn și plin de importanța sa și-a momentului. Determinarea posesivă diferea în raport cu posesorul și cu împrejurarea. Când posesorul și împrejurarea se aflau plasate în fruntea unei ierarhii, raportul de posesiune se exprima prin adjectivul său-sa, lui-ei. Deși

din aceeași categorie, sunând vulgare-familiar. Când mai-marele luase loc, urmase un zâmbet de încântare. Apoi doi roboței-aspiranți sau mai degrabă aspiranți-roboței – robotizarea lor, începută cu dințarea unghiilor nu era completă, capul lor prezentând nu numai orificiul destinat comunicării cu punctul cardinal interstițial variabil numărul 5, tipic unui cap de robot (placat obligatoriu pe cele șase laturi ale sale), ci și lipsa plăcii dinspre nord – porneau prin sală și distribuiau niște hârtii tabel care purtau, în capitale, titlul Se va. La stânga tabelului era o rubrică intitulată Am, la dreapta o rubrică intitulată Voi. Sub fiecare figurau o groază de cifre. Pe mine m-apucase un tremurat provenit din enervare amestecată cu frică. Deschideam iar gura să protestez, dar glasul mi-era-năbușit de contraprotestele concetățenilor mei, deasupra lor detașându-se glasurile semirobotizate ale roboților-aspiranți sau aspiranților-roboți, cu un țiuit prelung, înainte de-a se regla pe-o tonalitate și pe-o intensitate. Mi se atribuiau iarăși niște epitete a căror sumă era egală cu antiUrechile mai-marelui, sensibile și la cele mai anemice sunete, percepuseră și bietul meu glas pierit. Nu era deloc rău s-apleci, să rotești urechea, în cazul său, și la spusele nebunilor, căci numai un nebun se putea apuca să dea cu bâta-n baltă și să strice frumusețe de atmosferă festivă. Nu știu ce spunea mai-marele, că vocea-i era bruiată de-un bâzâit autogen tehnologic, dar se făcea o liniște adâncă, iar la sfârșitul bâzâitului – ininteligibil pentru mine, mai ales sub aspectul conținutului – mă simțeam asaltat de-un val de simpatie care se materializa în direcția gleznelor mele sub forma unei atingeri de cozi de câine sau mai degrabă de pisică. După aceea, la un semn al mai-marelui se ridica toată lumea, deci întrunirea lua sfârșit. Auzeam un zumzet de glasuri care strigau ceva în cor și auzeam un ropot de aplauze în care sunetul palmelor de carne și de oase era amestecat cu scrâșnetul metalic al palmelor de robot. Mai-marele aplauda și el, pe urmă se-ndrepta spre ieșire, încadrat de roboțeii care pân-atunci stătuseră-n spatele său. Mai-marele făcea un ultim semn profetic, un semn cu mâna lui ciudată, omenească, prevăzută cu unghii metalice dințate. Cineva, un robot-aspirant sau un aspirant-robot, venea la mine, mă lua de braț și mă ducea în fața mai-marelui, care, supremă onoare, îmi întindea mâna lui cu unghii dințate. Strângeam această mână fără nici un entuziasm și fără nici o emoție. Ce rostea glasul metalic al mai-marelui nu deslușeam, fiindcă nu mă interesa, neavând de gând să profit de pe urma atenției al cărei obiect eram din întâmplare. Rămâneam pe loc, nevrând să calc pe urma suitei de roboți. O mulțime de lume încerca să mă abordeze.

Eram într-o stare de mâhnire neliniștită și irascibilă. Nu acceptam nici o mână care mi se-ntindea. Mă simțeam apăsător de ceva material, aveam tendința să mă cocoșez. Dar chiar mă cocoșam, eram cât pe-acum să dau cu mâinile de pământ. Lumea ieșea într-un zumzet din care, ici-colo, se-auzea ca un șuierat „am”, „vom”, „se va”. Și, deodată, în fața ochilor, aveam un spectacol straniu: tuturor participanților le crescuse câte-o cruce pe fiecare umăr, câte-o cruce mare ca pentru răstignit. Toate crucile erau egale ca-nălțime, deosebindu-se doar prin materialul din care erau făcute: unele erau de metal subțire, altele – de os ori dintr-un plastic, poate, care imita bine osul: unele – cu desene destul de laice sau non-figurative, altele – din carton presat sau din plăci aglomerate, simple sau cu motive metalice; iar majoritatea covârșitoare – de lemn greu, care-i apăsau pe purtătorii lor făcându-i să se poticnească și s-asude la fiecare pas. Din pieptul purtătorilor acestor cruci ordinare ieșea un șuierat plângăreț, întrerupt de câte-un fel de sughiț. Foarte mulți erau beți. Sala-ncepea să duhnească; un miros puternic de alcool prost trecea din când în când ca o pală de vânt peste adunare. Știu că mă răstearm la nefericiții aceia, care, după multe altele, mai erau și beți. Rușinați și triști își roteau cu toții privirea spre cei doi umeri împovărați de cruci. Ochii multora dădeau semne de strabism. În momentul acela, nu știu ce s-a petrecut în mine, dar m-a apucat plânsul. Regretam din tot sufletul că-i bruscasem pe cei purtând crucile de lemn; mirosul de băutură pe care-l exalau mi se părea materializarea unui neajuns spiritual care-i lega și de care nu puteau scăpa în ruptul capului. Chinul lor căpăta pentru mine aspectul unei stări eternizate. În toată această deznădejde mi-aduceam aminte, ca de-un tezaur ascuns, de-o imagine ce-avea darul, ori de câte ori îmi venea în minte, să mă liniștească, să mă facă să plutesc într-un fel de catarsis. Aha, va să zică eram intelectual! Care era imaginea asta ascunsă bine-n inimă și-n cap, ultimă resursă la caz de nevoie? Sau poate imaginile? Nu-mi aduceam deloc aminte... Tot ceea ce știam era că această resursă exista și că, mai curând sau mai târziu, avea să iasă la iveală. Deodată simțeam cum ceva sau cineva mă doboară la pământ. Mă lăsasem picioarele. Mă-mpotriveam cât puteam forței nevăzute care mă copleșea, dar nu reușeam să mă țin drept. Oricât mi-era de silă și de rușine, am strigat „ajutor!”. Se-apropiau, ca vai de ei, câțiva inși purtând cruci de lemn și mă-ntrebau ce e cu mine.

— M-apasă, m-apasă. Nu știu ce-i cu mine.

— Crucile, mi-a răspuns o voce subțire și resemnată. Noi purtăm două, tu porți trei.

— Numai eu?

— Mai sunt câțiva nefericiți.

— De ce trei?

— Tu știi. A treia cruce e-a ta, din tine pornește.

— Cum?

— A crescut odată cu tine.

Mă influențaseră spusele celor cu două cruci sau era vorba de autosugestie, nu știam, dar crucea asta mă chinuia atât de mult, încât nici nu le mai băgăm în seamă pe cele două de pe umeri. Fără să fi priceput prea bine ce hram avea cea de-a treia cruce – aceea cu care era blagoslovită doar o minoritate – m-a apucat curiozitatea în privința celorlalte două, despre care credeam că erau purtate nu numai din mimetism, ci și ca element al unei uniforme.

— Dar cu perechea de cruci de pe umeri ce este?

— Ce să fie?

— Ale cui sunt?

— Ale cui? Ale tale, ale mele, ale fiecăruia-n parte.

— Atunci prin ce se deosebesc de asta, a treia, pe care-o poartă numai unii?

— Cele două sunt tot ale tale, dar n-au crescut odată cu tine. Pe-astea ți le-au dat.

— Cine?

— Alții.

Nu mă puteam concentra prea mult asupra acestei revelații sibiline, fiindcă apăruse cineva: o voce mai degrabă, care explica tuturor celor care n-apucaseră să plece de-acolo, cât de important era să escaladăm Palatul Dogilor. Această acțiune era expresia unui ideal de la a cărui cucerire n-aveai voie să te sustragi. Exact atunci a țâșnit în mine imaginea a cărei bănuială era banul meu alb pentru zile negre. Mă vedeam trecând cu mama de mână în parcul copilăriei mele, prin alea cu spaliere de glicină. Alea aceea coborâse pe pământ pentru mângâierea și pentru liniștea sufletelor. Mama-și închipuia că astfel era dat să fie potecile din lăcașul cetelor îngerești. Oamenii treceau tăcuți pe alea glicinelor, punte neînchipuit de frumoasă între cer și pământ, unde ți s-ar fi părut firesc să-ți iasă-n cale o

vedenie înaripată care să te ia de mână și care să te ducă pe-un tărâm al glicinelor eterne.

Glasul ne-ndemna într-una să pornim la escaladarea Palatului ducal. Și noi porneam, unii strigând „ura!”, sincer entuziasmați, alții, mai puțin expansivi, tăcând. Clădirea în care fusesem întruniți se afla situată la o distanță apreciabilă de-un ocean sau de-o mare, porțiunea despărțitoare fiind acoperită cu nisip auriu presărat cu stele mărunte, strălucitor colorate. Mai întâi trebuia să traversăm plaja asta care mă uimea prin frumusețea ei inedită, apoi înot, pe ocean, aveam să pornim spre limanul făgăduinței. N-apucam să pun bine picioru-n nisipu-auriu că-mi și-aduceam aminte ziua când găsisem glicinele ciopârțite și-azvârlite la pământ, iar spalierele așezate unul lângă altul, pe jos, ca niște sicrie. Se făcea un nou teren de foot-ball. Scoteam un țipăt de durere. Nimeni nu se uita la mine, nimeni nu m-auzea în febra traversării. Subt pașii noștri, nisipul scârțâia strident, enervant. Pe de o parte aveai impresia că nisipul, cu sunetul lui, îți pătrunde-n tot corpul și se strecoară perfid în creier, dezarticulându-ți gândurile și dezordonându-ți mișcările. Pe de altă parte, durerea glicinelor profanate stăruia în mine – rană încă vie – iar crucile mă chinuiau una mai rău decât alta, legate-ntre ele printr-un lanț nevăzut ce-mi sfărâma cerbicea. În fața noastră, din plaja netedă țâșneau stânci abrupte, iar subt pași, nisipul se prefăcea-n pietre colțuroase ce ne spintecau încălțăminte precară, improprie pentru asemenea drum anevoios; pielea și carnea tălpilor ne ajunsese ferfeniță. Durerea și imprevizibilul situației îi descurajau pe cei mai mulți, care ori se-ntorceau târâș-grăpiș spre clădirea-start, cumpănindu-și crucile, ori se-așezau jos și plângeau, așteptând probabil vreo minime. În fruntea noastră se afla un robot care pășea plin de importanță pe picioarele blindate; robotul emitea de pe-o bandă înregistrată tot felul de vorbe frumoase – rostite cu mult patos și reverberate – peste care se-nălța cunoscuta vocabulă compusă „se va”, din când în când îndulcită de mai apropiatul „vom”. Cu picioare blindate, cred și eu! Eram hotărât s-ajung la Palazzo ducale. Strângeam din dinți cât puteam, mânat de-o curiozitate independentă de vorbele mărețe de pe banda-robot. Mă străfulgera când bucuria spalierelor cu glicine, când aducerea-aminte a florilor batjocorite. Trăiam într-o alternare de beatitudine cu cea mai adâncă deznădejde. Ce bine că exista Palatul ducal! Cel puțin, pân-acolo era un drum lung. Și robotul ăsta de ce nu-și vedea de treabă: să tacă și să umble? Băgăm de seamă că numai noi, cei câțiva care mai rezistam pășeam pe drumul acela

absurd de-anevoios, făcut parcă pentru exterminarea oricărei ființe care-avusese fantezia lipsită de simț al măsurii să se-azvârle-n asemenea aventură, numai noi pășeam pe-acest drum al plângerii, în timp ce robotul care ne dirija mergea voios pe-o potecă nivelată. Cum încerca vreunul dintre noi să treacă pe poteca robotului, acesta emitea niște unde dureroase, care te scuturau bine și care te-aduceau înapoi pe calea gloatei. La capătul călătoriei se afla Palatul ducal. Scoteam iar din sertar amintirea glicinelor vii. În sfârșit ajungeam la ocean; ocean se făcea că era. Gândeam că-n apa sărată aveau să ni se vindece tălpile rănite, iar crucile aveau să plutească alături cu noi. Care nu ne-a fost mirarea, când, înainte de-a ne lansa la apă, robotul ne-a fixat crucile prin legături de nedelegat. Eram cu toții frapați de absurditatea și inutilitatea acestei acțiuni. În programul său, robotul n-avea prevăzute răspunsuri, ci numai enunțuri imperative. Nu puteam afla de ce ne legase crucile cu-atâta înverșunare. Ne gândeam că măcar aveam să fim lăsați să plutim în voia valurilor și-n felul acesta s-adunăm un pic de putere ca să ne putem bucura la minunata vedere a Palatului ducal. Și-aici ne-nșelasem. Dintr-o șalupă cu motor, al cărei zbor pe apă abia-l puteai urmări, robotul ne dirija cu mișcări energice, într-un ritm care nu făgăduia să ne lase prea mult în viață. La orice-ncercare de-ncetinire din pricina extenuării, memoria ritmului reglementar ți-era împrăștiată de undele dureroase pe care le lansa robotul. Mulți nu mai reacționau nici la aceste unde, fiind aproape sau chiar morți de-a binelea, ținuti la suprafață, câtva timp, de cruci; îndată ce partenerul expia (și expira), crucile se depărtau de el, lăsându-l singur în fața eternității. Robotul nu era deloc impresionat de straniul spectacol marin, iar noi n-aveam nici când, nici cum să-ntoarcem capul să le-aruncăm foștilor noștri parteneri o privire de rămas-bun. Nu puteam să nu remarc – remarcaseră și alții, desigur – că banda cu vorbe frumoase mergea întruna. De fapt, mă miram eu singur că-i mai percepeam prezența, într-atât îmi erau de-mpuiate urechile. Ca divertisment, din când în când mai înghițeam apă oceanică și-aveam surpriza să constat că era sărată, deși robotul ne-asigurase că era potabilă, cu un indefinisabil parfum de roze. Aveam nevoie din ce în ce mai des de imaginea cu glicinele vii. Luptam, cu ultima energie, s-alung imaginea glicinelor ucise. Apărea ceva la orizont. Speranța ne sporea puterile. Înotam cu mare viteză, fără să mai fie nevoie de comanda robotului. Ajungeam la Palatul dogilor. Dar palatul era o cocioabă mohorâtă, cu pereții mâncați de pecingine, arătându-și câte o cărămidă înnegrită de timp, ca un dinte rătăcit într-o gură știrbă; laguna

putea, năpădită de plante și de animale marine moarte. Un fenomen unic și incredibil făcea ca umbra și imaginea cocioabei în apă să pară ale unui palat măreț. Îmi târam picioarele și crucile peste umbra mincinoasă, tulburam apa cu mâinile mele umflate, încercând să aflu mecanismul acestei înșelătorii. Închipuindu-mi c-aveam totuși vedenii, închideam ochii, dar îndată ce-i deschideam, în fața lor răsărea cocioaba; fără să mă mai las amăgit de-înșelătoarea imagine din apă și de pe pământ, cuprins de-o furie care nu mai ținea seamă de nimic, mă repezeam cu capu-nainte și cu cele trei cruci ale mele să dărâm cocioaba cenușie. Mă durea amarnic fiecare izbitură dar voiam să mor la zidul minciunii. Mă trezeam înșfăcat de câțiva roboți, răsăriți acolo ca prin minune, și băgat în cămașă de forță. Mă deșteptam după nu știu câtă vreme, la balamuc. Crucile de pe umeri stăteau rezemate, pe loc repaus; de zidul din fața patului. La căpătâi se afla un doctor în halat.

— De ce nu mi-ați luat și crucea din spate? întrebam eu.

— Fiindcă nu se poate. Acea este crucea apăsării de sine. Când îți crește crucea asta și nu reușești singur să scapi, să te debarasezi de ea, o duci cu tine cât trăiești. Depinde numai de dumneavoastră, vă dați seama...

Îi povesteam tot ce se-ntâmplase cu mine, coerent, logic și foarte obiectiv. Era o narațiune pură, lipsită de orice insinuare sau interpretare. Povesteam așa cum se petrecuseră lucrurile, fără să le prezint într-o lumină care să mă avantajeze. Îmi dădeam seama că mă aflu într-un balamuc și mă treceau fiorii la gândul că cineva se putea-ndoi de integritatea facultăților mele mintale. După cât mă pricepeam eu la oameni, doctorul nu se prefăcea spunându-mi că nu se-ndoise nici un moment de adevărul spuselor mele și mai ales de integritatea mea neuro-psihică. Faptul că accepta să-mi vorbească și chiar pe un ton degajat, ca-ntre oameni care-și descoperă similitudini de gândire, mă liniștea într-o oarecare măsură; îmi explica, plin de indulgență comprehensivă, că trecusem printr-o criză. Fraza încheiată abrupt prin cuvântul criză, mult prea vast pentru a nu cere o precizare a domeniului în care se petrecuse, mă nemulțumea.

— Ce fel de criză, doctore?

— E mai bine să folosim termenul generic pentru tulburarea al cărei obiect ați fost, fiindcă precizarea domeniului nu v-ar avantaja.

— Bine, și ce am de făcut de-acum înainte?

— Cel mai înțelept este să vă declarați nebun, altfel punerea dumneavoastră în libertate – și aci sunteți liber, beneficiind de totală libertate de gândire – reintegrarea dumneavoastră în sânul familiei, al

societății ar fi problematică. Ascultați sfatul sincer al cuiva care a vrut și el să ia cu asalt Palatul Dogilor. Pe deasupra eu am spart și zidul apartamentului în care locuiam, fiindcă simțeam că mă sufoc. Despre florile care mi s-au tăiat ce să mai vorbim?! În mine aveți un prieten. Eu m-am învățat să-mi disimulez stările adevărate. Cât timp n-am recunoscut că sunt nebun am dus-o greu; fugea de mine toată lumea; când m-am recunoscut nebun mi s-au netezit toate drumurile.

Nu mai știam exact valoarea crucilor rezemate de perete. Nevastă-mea, care-apărea și ea, mă făcea să-mi amintesc. Mă hotărâm, recunoșteam că sunt nebun și eram redat familiei și societății. Mă ridicam, mă dezbrăcăm de hainele de spital, îmi puneam un costum de-acasă. Nevasta mă ducea spre peretele din fața patului ca să-mi fie mai ușor să-mi iau crucile pe umeri.

— Am crezut, ziceam eu timid.

— E mai bine, altfel ai uita, ți-ai lua cine știe ce avânt. Ele te echilibrează. Cu crucea asta din spinare nu mă-mpac eu, dac-ai reuși să scapi de asta ar fi mare lucru, pe celelalte le-ai purta ca pe-un fulg.

Nu mă puteam hotărî s-azvârl crucea asta, s-o zmulg din mine, de fapt. Mă temeam ca, mai curând sau mai târziu, în locul ei să nu crească alta și mai grea, cu brațele îngreuiate de remușcări. Îi semnam doctorului certificatul meu de nebunie și, implicit, înmatricularea mea într-o categorie, restrânsă, de incurabili. Îmi luam pe umeri cele două cruci ale echilibrului, încercam s-o potrivesc pe-a treia în așa fel încât să țină cumpăna între primele două și, dându-mi osteneala să merg cât mai drept, o porneam din nou la drum. Mi-aduceam aminte întreaga poveste cu Palatul Dogilor și m-apuca din nou furia. La ce bun. Era mult mai folositor să scot din cutie amintirea aleii cu glicine, puntea aceea dintre cer și pământ. Aveam să am nevoie de ea tot mai mult. Porneam la un drum lung, la capătul căruia aveam să depun cele trei cruci ale mele. Certitudinea asta nu mi-o putea nimeni zdruncina.

Sună ceasul. E șase dimineața. Ce vis lung! Sunt altele și mai lungi.

23 august 1973

FRATELE SFINTEI VINERI.

Pentru „Băiat”, cum îi spuneau toți, deși fusese botezat cu taraf de lăutari la cârciuma a mare din satul bunicilor și-avea și el nume ca tot omul, pentru Băiat, „acasă” era acasă la bunicii dinspre tată, unde se născuse Cuțu. Cuțului nu se străduise nimeni să-i găsească vreun nume. Creața, mama Cuțului, o cățea frumoasă, cu părul ca mătasea porumbului când dau boabele-n copt, murise când îl fătase pe Cuțu, singurul viu dintre opt căței. Bunicii se gândiseră să-l înece, „ca să nu pătimească, săracul, fără mamă”. Ce să facă o vietate atâta de mică, mai ales în fapt de iarnă, și cu ochii lipiți? Băiatul strigase „nu” de se zguduiseră geamurile și se repezise la arătarea cât palma, care orbecăia după țâța mamei. Îl smulsese de lângă maică-sa, moartă cu ochii deschiși, cu botul căscat, îl smulsese și-l băgase-n sân.

— Ce-ai să faci, măi băiete, cu el? O să moară de foame.

— Bine, omule, se necăjise bunica pe bunicul, minte ai și tu? Nu puteai să-l îneci fără să-i spui Băiatului? Nu știa – și gata!

Până la șase ani ai lui, cu mintea câtă avea, pe bunici Băiatul îi iubise și nu le judecase în nici un fel faptele sau spusele. Ce vorbeau acum bunicii între ei îl împietrise. Parcă nu mai erau ai lui. Îi înghețase sufletul. Lumea se golise, lumea se pustiise. Părinții lui – care veneau de la oraș doar duminica, încărcăți cu jucării, cu dulciuri, cu haine – fuseseră și ei măturați de durerea și de neîncrederea ce se-abătuseră asupra-i ca o pală de vânt înghețat. Vie, iubitoare, numai a lui rămăsese doar vietatea din sân. Cuțu se foise cât se foise, apoi se făcuse ghemotoc către brâu și se vede treaba că obosit de-a căuta zadarnic hrană, adormise. Băiatul îl crescuse picurându-i cu vârful degetului lapte-n botișorul căscat. Făcuse ochi. Ochi de-un albastru cenușiu întunecat. Te priveau sau nu te priveau n-aveai cum să știi. Începuse să limpăie din strachină lapte amestecat cu păsat. Băiatul dosea tot ce putea pentru Cuțu. Bucățele de carne, fărâme de brânză, de plăcintă. Fericirea Băiatului era să rămână Cuțu doar cu el, ca numai el să-i poată spune cât îi era de drag, să-l strângă la piept, să-l mângâie după urechi și să-l sărute din bot până la coadă. Nimeni nu trebuia nici să vină, nici să știe. Cuțu era un ghem pufos și negru. Nu se știa unde-i e capul, unde-i e coada. Îi găsiseră o pernă veche și i-o puseseră într-un colț al bucătăriei, „ca să aibă și el locul lui”. Cuibărit în perna înaltă cât un lat de palmă, Cuțu se uita la podea ca de pe-un vârful de munte într-o prăpastie. Cam tot pe-atunci,

Băiatul se-mbolnăvise iară de gălci: de data asta, mai rău decât oricând. Cât aiurase, din pricina fierbințelilor, îl vedea pe Cuțu luat de aripi nevăzute spre cer. Și se pornea pe-un plâns cu sughițuri. Fusesse nevoie să-l ducă părinții la oraș și să-i scoată amigdalele. Făcuse tot ce-i spusese doctorul. Și dacă l-ar fi tăiat bucăți i s-ar fi părut mai ușor decât să fie despărțit de Cuțu. În viața lui nu văzuse doctorul copil mai cuminte și mai curajos decât Băiatul. Părinții îl duseseră înapoi la bunici, îl ridicaseră-n slăvi, mai ceva decât doctorul, și vorbiseră cu ai bătrâni că-n toamnă îl luau la oraș, să-l dea la școală. „Și Cuțu?”. „Îl lași la bunici, la țară, că noi ce să facem cu ditamai dulăul?”. „E mic cât un ghem”. „E mic acu', dar ce, așa rămâne?”. „Eu fără el nu merg nicăieri”. „Ei, nu mai spune! Și ce-ai să faci?”. „M-arunc în râu!”. Deși părinții nu se potrivesc la ce spun copiii, părinții Băiatului se uitaseră speriați unul la altul și la ai bătrâni. „De n-ar crește-așa de mare”, zisese cu gura moale tatăl Băiatului. „N-o să crească!”. Răspunsese copilul fără șovăire. În fiecare zi, când rămânea numai el cu cățelul, îi șoptea rugător la ureche: „Să nu crești, auzi! Să rămâi pufuleț mic! Te rog, cum n-am mai rugat pe nimeni, în viața mea!”.

La oraș, în drumul lui spre școală, Băiatul trecea pe lângă un bătrân mărunțel, slab, cu ochii albaștri ca viorelele și limpezi cum e cerul de vară, cu părul alb, tuns scurt și pieptănat cu grijă, cu mustață colilie, cu vârfurile răsucite într-o buclișoară, cu-o față netedă și luminoasă ca de copil. Bătrânelul era mereu îmbrăcat într-un surtuc negru, lustruit de vechime, dar curat, fără fir de praf, scamă ori pată. Cămașa, ponosită și ea, era curată și călcată, ca scoasă din cutie. În afară de mustățile răsucite-n buclișoară și de seninătatea ochilor ce-l deosebeau de toate făpturile întâlnite pân-atunci de Băiat, bătrânelul nu s-ar fi deosebit cine-știe-ce de ceilalți oameni. Bătrânelul stătea în fiecare zi pe-un scăunel scund, iar în mâna stângă ținea mereu trei buchețele de flori „nemuritoare”. Voia să le vândă? Voia să cerșească altfel decât se cerșește (adică strigându-ți sărăcia, betesugurile, amărăciunile, singurătatea)? Băiatul se oprea la câțiva pași de bătrânel și-i lua seama cu ochii mari, cu urechea ciulită, doar-doar l-o vedea făcând o mișcare, scoțând vreun sunet. La două zile o dată, Băiatul puneă lângă scăunelul bătrânului banii de covrig dați de părinți. Bătrânelul îi întindea fără vorbă mâna cu florile „nemuritoare”. Băiatul făcea semn că nu-i trebuie și-o lua la picior. Toamna senină era pe sfârșite. Frunzele cădeau lăsând copacii goi, aerul se răcise, prevestiri ale iernii se deslușeau în cârâitul ciorilor, care se-nvârteau în cercuri joase între pământ și cer. Băiatul se uita cu milă și cu

grijă la bătrânelul care stătea nemișcat pe scăunelul lui scund, în același surtuc ca-n mijlocul verii. Cu sfială îi puse iar banii lui de covrig lângă scăunel. Mâna dreaptă a bătrânului atinse mâneca băiatului. Copilul tresări.

— Nu te speria, copile. Tu mi-ai dat mereu banii tăi de covrig. Vreau să-ți dau și eu ceva, adică să-ți răsplătescă sora mea într-un fel. Sora mea – Sfânta Vineri. Cere-i la noapte, în vis, cere-i să-ți îplinească o dorință. Așa să fii mereu, cum ești acuma. Cu bine.

Băiatul plecase năucit spre școală. Gândul îi era doar la Sfânta Vineri. Nu se-ndoia o clipă că bătrânul îi spusese adevărul. Ce să-i ceară el Sfintei Vineri? Ce să-i ceară? Norocul lui că învățătorul nu-l întrebă nimic în ziua aceea. Ce să-i ceară el Sfintei Vineri? În sfârșit se luminează la față. Să-i ceară să-l țină mic pe Cuțu, să-l facă Ea cu puterea Ei să nu mai crească: Sfânta i se-arată în vis. Tânără, frumoasă, învăluită într-un abur auriu. Îl ascultă, îi zâmbi și Cuțu rămase mic. Un ghem pufos, negru.

Băiatul crescuse mare, ca tot ce e viu și urmează legile firii. Când îl luase la armată (din fericire pentru el și pentru Cuțu), regimentul unde recrutase avea garnizoana chiar în orașul în care locuiau Băiatul și familia lui. Duminica, ori de câte ori căpăta permisie, se ducea într-un suflet acasă, tot într-un suflet le povestea alor lui ce mai era nou pe la oștire, apoi îl lua pe Cuțu și porneau la plimbare prin locurile știute de ei doi, de când erau amândoi mici.

Cu toate vitaminele, cu toate îngrijirile, cu toată dragostea cu care-l copleșeau toți ai casei, Cuțu mergea tot mai încet, părul nu mai avea strălucirea de pe vremea când era pui, dinții îi căzuseră, limba cât un bumb îi atârna din gură. Mergea el cât mergea, apoi se oprea să-și tragă sufletul, uitându-se când rușinat în pământ, când rugător și-a iertare în ochii Băiatului.

Băiatul simțea o durere sfâșietoare, se-apleca, îl lua-n brațe și-l strângea la piept. Îi dădea carne mestecată de el în gură, îi pisa câte un capăt de os. Îl îmbia cu de toate, pentru a-l face să uite neajunsurile bătrâneții cu care se-nvățase mai mult Băiatul decât Cuțu. „Doamne, bătrân așa cum e, ține-mi-l. Nu mă lăsa fără el!”.

De i s-ar mai arăta Sfânta Vineri în vis s-o roage pe Ea „Bătrânelule drag, roag-o pe sora ta să mi se mai arate!”. Și Sfânta, la fel de tânără, de albă și-nvăluită-n nor auriu, i se-arată și-l ascultă cu zâmbet înduioșat. „Sfânta Vineri, dă-i zile Cuțului, fă-l să nu moară niciodată!”. „Nu-mi stă-n puteri!”. „Roagă-l pe Dumnezeu, pe tine te-o asculta!”, rostise deznădăjduit

Băiatul. Sfânta amuțise. „Sfânto, eu ce să fac dacă tu nu poți și El nu vrea? Ce să fac eu cu câinele meu, ce să fac?”. Și-l podidiseră lacrimile. „Să-l faci fericit cât îi e dat să fie cu tine!”. Sfânta îi atinsese ca o adiere mâna. Învăluită în aburul auriu se mistuise. A doua zi, Băiatul îl strânse la piept pe Cuțu, mai tare și mai prelung decât înainte. „Fii fericit, hai, fii fericit!”, și lacrimile-i curgeau șiroaie. Cuțu îi puse o labă peste mână, ca o adiere, și-l privi lung în ochi. Cuțu o văzuse și el pe Sfânta Vineri în vis. Poate că Băiatul și Cuțul lui or mai fi hălăduind și azi prin lumea asta pieritoare și-or mai fi urmând și azi îndemnul Sfintei Vineri. Ferice de ei...

ADELA ȘI NECUNOScutUL.

ADELA, NECUNOScutUL, AGENTUL I, AGENTUL II.

Holul unui apartament de bloc. Pe un fotoliu, în capot, legată la cap, ca după baie, o femeie de 36-38 de ani. Caută un post la aparatul de radio de pe măsuta de-alături. Își aprinde-o țigară. Sunet lung de sonerie. Se ridică plictisită și se duce la ușă.

ADELA (vorbind fără să deschidă ușa): Cine e?

NECUNOScutUL (din exterior): O telegramă!

ADELA: Imediat.

ADELA deschide ușa, fără entuziasm; în cameră intră, precipitat, îmbrâncind-o aproape, un bărbat într-un trenchi, și cu mâna bandajată într-un fular.

ADELA (privindu-l dezaprobat): Nu pot spune că nu ești un gentleman, domnule... poștaş. Parc-ar da turcii.

NECUNOScutUL: Iertați-mă, vă rog. Cu doamna doctor.

ADELA: Mda. Eu sunt doamna doctor. Ce s-a-ntâmplat?

NECUNOScutUL: Cred că mi-am fracturat mâna. Afară plouă și-am alunecat.

ADELA se uită la hainele lui care sunt ușor stropite de ploaie dar perfect curate.

NECUNOScutUL (după un moment de gândire): N-am căzut, m-am izbit puternic cu mâna de-un felinar.

ADELA: Cred că ai citit pe ușă ce specialitate am. Nu mă pricep la fracturi. Telegrama...

NECUNOScutUL: Vă rog, dați-mi voie să mă odihnesc o clipă.

ADELA: Poftim. (Îi arată un fotoliu, ea rămâne stânjenită în picioare.) Cu două etaje mai sus stă un chirurg, mai bine du-te la el.

NECUNOScutUL: Am fost, am sunat, dar n-a răspuns nimeni.

ADELA: Nu se poate. (Se uită la ceas.) La ora asta are consultații. Să-i dau un telefon.

NECUNOScutUL: Nu vă deranjați, lăsați. (După un moment de tăcere.) Poate-mi dați un calmant.

ADELA: „Calmantele” mele sunt prea tari. Ai risca s-adormi.

NECUNOScutUL tace și nu dă nici un semn că vrea să plece. ADELA își scoate basmaua din cap. Își trece mâinile prin păr, mai așază câte un lucru prin cameră, nițel impacientată.

NECUNOSCURUL: Poate se duce servitoarea dumneavoastră la farmacia din colț, să-mi ia ceva.

ADELA (privindu-l uimită de îndrăzneală): N-am servitoare. N-am pe cine să trimit.

NECUNOSCURUL: Păcat. Mă doare grozav.

ADELA: Îmi pare foarte rău. (Replicile sunt tăioase și nerăbdătoare.) Să-i telefoniez totuși doctorului Grigoriu.

Pune mâna pe receptor.

NECUNOSCURUL: N-o să-i telefonați. (Se ridică, îi ia receptorul, îl pune-n furcă, se retrage de-a-ndăratelea și scoate telefonul din priză.)

ADELA (pălind): Ce-nseamnă asta?

NECUNOSCURUL: înseamnă că aveți să vă așezați și să m-ascultați câteva minute: telegrama a fost un pretext.

ADELA: Domnule, dar eu trebuie să plec într-un sfert de ceas de-acasă... (Tonul ei se-mblânzește; se poartă cu el de parc-ar fi nebun.)

NECUNOSCURUL: N-o să mai plecați. Nu vă uitați speriată. Sunt în toate mințile.

ADELA: Am bilete la teatru, m-așteaptă cineva.

NECUNOSCURUL: Îi dați un telefon și-i spuneți că s-a ivit ceva neprevăzut...

ADELA: Neprevăzut într-adevăr... (Dă a pagubă din cap.)

NECUNOSCURUL: Și că nu mai puteți merge.

ADELA: Și dacă n-am să fac așa?

NECUNOSCURUL (scoțând repede un revolver din buzunar): S-ar putea să vă pară rău...

ADELA (pălește): Post mortem.

NECUNOSCURUL îi face semn să ridice mâinile.

NECUNOSCURUL: Dumneata nu crezi în viața veacurilor ce va să vie?

ADELA (furioasă): Uite ce e, domnule, cred că ți-ai bătut joc destul. La urma urmei, cine ești și ce vrei? Mai ales ce vrei?

NECUNOSCURUL: O clipă și-am să-ți explic.

ADELA: Vrei bani? Am foarte puțini în casă. Dacă ești un borfaș ordinar (Se uită la el.) te-ar putea interesa și ăia. Ți-i dau și gata. Vrei lucruri, ce vrei?

NECUNOSCURUL: Am eu oare aerul unui borfaș ordinar?

ADELA (luându-i seama): Nu. La drept vorbind, nu, n-ai.

NECUNOSCURUL: Și ce aer am?

ADELA: Nu știu și nu mă interesează.

NECUNOSCURUL: Ce aer am? (Vocea lui e foarte interesată.)

ADELA: Nu e deloc comodă poziția asta. (Stă cu mâinile ridicate.)

NECUNOSCURUL: Dacă-mi dai cu ce să ți le leg, ai să le ții în jos.

ADELA: Cu cordonul capotului.

NECUNOSCURUL îi leagă strâns mâinile și-i face semn să se-așeze în fotoliu.

NECUNOSCURUL: Ce aer am?

ADELA: De fanatic.

NECUNOSCURUL: Spuneai că te-așteaptă cineva la teatru. Ce număr de telefon are? (Face un gest spre priza aparatului și pune pistolul pe masă foarte aproape de el.)

ADELA: Nu m-așteaptă nimeni. Voiam să plec, de-asta am spus.

NECUNOSCURUL: Precis?

ADELA: Precis.

NECUNOSCURUL: Și nu trebuie să vină nimeni? Vreau să spun nu stai cu nimeni în apartament?

ADELA: Cu nimeni. Și-acum ce mai vrei de la mine?

NECUNOSCURUL: Vreau să rămân aici câteva minute, câteva ore. Poate câteva zile. Depinde.

ADELA: Nu mai spune! (Dând cu ochii de pistol îi pare rău că a scăpat replica.)

NECUNOSCURUL: Îmi pare rău că trebuie să te incomodez, dar trebuie să rămân aici. Nu pari încântată.

ADELA: Ai omorât pe cineva? Ai spart o bancă?

NECUNOSCURUL: Poate și una și alta. Poate niciuna, nici alta.

ADELA: Și isprava asta ai făcut-o acum? Te fugăreau când ai sunat?

NECUNOSCURUL: Cam așa ceva. (Are un rictus de durere. Încearcă să miște degetele mâinii stângi înfășurate în continuare în fular.) Dă-mi totuși un calmant.

ADELA: Ți-am spus că n-am calmante, am numai anestezice. În specialitatea mea n-am ce face cu calmantele.

NECUNOSCURUL: Nu te-am întrebat de specialitatea dumitale. Mie dă-mi un calmant.

ADELA: N-am.

NECUNOSCURUL: Dă-mi o doză mică de anestezic.

ADELA: Dezleagă-mi mâinile.

NECUNOSCURUL: Mergi cu ele legate și du-mă la dulapul unde le ții.
Trec în camera cealaltă, se întorc după o clipă, se-așază din nou la locurile lor.

ADELA: Spune-mi cine ești și ce-ai făcut? Cred că am dreptul să știu și eu cui „ofer” ospitalitate!

NECUNOSCURUL: Să zicem, un fanatic, cum ai spus dumneata.

ADELA: Care-a făcut ce?

NECUNOSCURUL: Cine știe prea multe moare devreme.

ADELA: Te rog nu mă trata ca pe-o idioată!

NECUNOSCURUL: După părerea dumată, ce poate face un fanatic?

ADELA: Știu eu? În zilele noastre (Se gândește un moment.) probabil să-i salte pe nemți în aer, să facă sabotaje...

NECUNOSCURUL: Crezi că numai fanaticii fac așa ceva în zilele noastre? Eu cred că și oameni foarte echilibrați, foarte cuminți.

ADELA: Oamenii foarte echilibrați și foarte cuminți își văd de pielea lor și nu umblă după fapte mărețe și după vivere periculosamente, cu voia dumneavoastră. (Îl salută ironic, înclinând capul.)

NECUNOSCURUL: Probabil că dumneata ești unul din oamenii ăștia cuminți care trăiesc la căldurică și habar n-au de ce se petrece-n afara lor. Să știi că sunt unii care duc o viață periculoasă fără să fie adepții devizei vivere periculosamente.

ADELA: Și-atunci de ce-o fac?

NECUNOSCURUL: Pentru că, să zicem, nu le place nedreptatea, nu le place nazismul.

ADELA: Și devin campionii dreptății cu șanse de reușită de unu la mie.

NECUNOSCURUL: Dumneata n-ai lupta pentru șansa asta redusă?

ADELA: Nu.

NECUNOSCURUL: Crezi că nu merită?

ADELA: Sunt sigură. Pe lume au să fie totdeauna nedreptăți.

NECUNOSCURUL: Și dacă totuși n-au să mai fie?

ADELA: Ba au să fie, dar au să fie alți nedreptățiți. Dacă dumneata crezi în ce spui și nu-ți compui doar un rol, mi-e milă de dumneata.

NECUNOSCURUL (zâmbind condescendent): Ascult.

ADELA: Îți pierzi cei mai frumoși ani făcându-i pe nemți să sară-n aer, în loc să te preocupe viața dumată, care-i limitată, în care ce-ai pierdut e bun pierdut. Cauți idealuri. Nu există.

NECUNOSCUȚUL: Și viața asta mărunță, în care să nu te preocupe decât casa dumată, lucrurile dumată, efectul pe care-l produci asupra celor de-o seamă cu dumneata, ți se pare mai atrăgătoare?

ADELA: Ce sunt părinții dumată?

NECUNOSCUȚUL: Profesori. De ce mă-ntrebi?

ADELA: Ai răbdare vreodată de foame, de frig?

NECUNOSCUȚUL: Și de foame și de frig.

ADELA: Într-o excursie probabil, nu?

NECUNOSCUȚUL: Ce importanță are când și unde? Am răbdare.

ADELA: N-ai răbdare decât sporadic poate și din neglijență, îți spun eu. Nu văd pe fața dumată spaima stratificată pe care-o lasă foamea de generații. Ai crezut că mă faci praf când ai scos gioarsa aia de revolver și-ai îndreptat-o spre mine.

NECUNOSCUȚUL: De ce gioarsă? E nou-nouț.

ADELA: Simt nevoia câteodată să depreciez totul, de fapt, să-l aduc la valoarea și la dimensiunile adevărate.

NECUNOSCUȚUL: Astea ți-nchipui dumneata că sunt dimensiunile și valoarea adevărată.

ADELA: Taci. Și nu te rog. Atâta drept dă-mi în casa mea. Domnule revoluționar! Nu? Când ai intrat dumneata mă apucase neliniștea mea de toamnă. Chiar și-acum, când am încălzire centrală. Un fel de frică de om sărac și fără lemne! Dumneata nu cunoști teama frigului și-a foamei; ele sunt lungi, teama dumată nu urcă decât până la armele de foc și se rezolvă-ntr-o secundă.

NECUNOSCUȚUL: Ce erau părinții dumată?

ADELA: Mama – spălătoreasă, tata – cizmar. Tata a murit când eram noi mici; și eram șase.

NECUNOSCUȚUL: Și nu crezi că merită să-ți riști pielea ca nimeni să nu mai aibă teama frigului, a foamei? Tocmai dumneata, care le cunoști, nu-ntelegi asta? Pentru ce să trăiască un om, pentru câteva boarfe?

ADELA: Dacă ai ști ce greu se fac boarfele astea! Vorbești ca lin fecior-de-bani-gata. Nu m-am mirat niciodată că teoreticienii sunt nobili sau burghezi bogați. Oamenii care n-au grija zilei de mâine. Săracii sunt preocupați să supraviețuiască; asta este singura lor formă de-mpotrivire în fața bogaților. Să le opună o rezistență biologică. Eu totdeauna am vrut să supraviețuiesc.

NECUNOSCUȚUL: Trist ideal. Unii oameni își folosesc inteligența și altfel: elaborează o împotrivire organizată care, până la urmă, are să desființeze panica foamei și-a frigului. Nu crezi că există oamenii ăștia?

ADELA: Eram și eu printre ei acum douăzeci de ani. Mi-am dat seama la vreme că n-aveam vocație de vierme conștiincios care-i merit să roadă rădăcina unui copac milenar. Am renunțat la himere. Mi-era foame și voiam să mănânc pe săturate.

NECUNOSCUȚUL: Și nu-ți pasă deloc că alții nu pot mânca pe săturate? Nu vrei s-ajungă și ei să mănânce pe săturate?

ADELA: Alții, alții! Lor le pasă de mine? Aș vrea să văd care dintre alții ăștia ai dumitale și-ar da acum zece zile din prăpădita lor de viață ca să ți-o prelungească pe-a dumitale care ți-o pui în primejdie pentru ei? Arată-mi unul singur!

NECUNOSCUȚUL: N-am nevoie să-mi dea nimeni viața lui. Vreau să aibă alții nevoie de viața mea. Nu suport să mă știu inutil. Asta ne-a adus aici. (Face semn din ochi spre pistol și spre mâna bandajată.) Dumneata ce satisfacții ai? Ce-nseamnă viața dumitale pentru alții și chiar pentru dumneata? Nu-mi răspunzi? Dumneata trăiești la căldurică, ai o meserie bănoasă, te plimbi, te duci la teatru, la cinema, faci călătorii și pe urmă? Pe urmă, te-ntorci la masa dumitale ginecologică, unde omori copii pe care părinții nu-i doresc fiindcă n-au cu ce să-i crească. Sau pe care nu vor să-i aducă pe lume, fiindcă lumea li se pare fără rost; vii aici și stai singură și te-apucă panica frigului și-a foamei de pe vremea copilăriei. Panica frigului și-a foamei, într-o casă care geme de covoare, de cristale, cu camera plină la refuz. Acum nu te mai apucă panica foamei și-a frigului: e panica singurătății și-a inutilității. Am cunoscut-o și eu, dar am scăpat de ea. Nu poți scăpa de ea decât făcând ceva pentru alții, fără să aștepti recunoștință, recompense ori satisfacții imediate.

ADELA: Ne amăgim fiecare cum putem. Unii – în forme individuale, alții – colective; e ca la bețivi, bețivi triști și solitari, care beau în odaia lor, ceilalți – la crâșmă, în mulțime.

NECUNOSCUȚUL: Observ la dumneata o preferință: îți place să aduci totul la un nivel cât mai meschin. Îți place să degradezi și să terfelești totul.

ADELA: Da, și ce-i cu asta? Ai fi putut să bagi de seamă până la vârsta dumitale că totul e mărunț și că nimic nu scapă neterfelit.

NECUNOSCUȚUL: Și nu te revoltă, nu te neliniștește măcar, că e așa cum spui? Și n-ai vrea să fie altfel?

ADELA: Nu e vorba de ce vreau eu.

NECUNOSCUȚUL: Ba da. E vorba să vrei. Și majoritatea nu vrea nimic. Trăiește într-o sublimă lipsă de principii.

ADELA: N-are nevoie de principii, trăiește. Dumneata, la sfârșitul vieții, sfârșit care promite să nu-ntârzie prea mult (Arată din ochi spre pistol și spre mâna bandajată.), ai să descoperi că bagajul dumitale e-o lungă listă de principii: ai să le pui pe foc și-ai să mai descoperi că le-ai și călcat pe toate ca să poți supraviețui.

NECUNOSCUȚUL: Nu mi-ai răspuns dacă viața dumitale, „supraviețuirea” dumitale te mulțumește.

ADELA: N-am obiceiul să fac confidențe. Dar dacă mi se cer, și mai ales cu pistolul pe masă... Ei bine, nu mă mulțumește. Se reduce exact la enumerarea dumitale de-adineauri, dar am luptat din greu ca să-mi fac rost de viața asta. Am învățat, m-am milogit, m-am umilit, m-am culcat cu bărbați bătrâni, urâți și dezgustători, am mințit...

NECUNOSCUȚUL: Ai și furat?

ADELA: Pentru mine, minciuna e tot un furt. Furt din bună-credința oamenilor. Material, n-am furat, dar nu mă mândresc defel cu asta.

NECUNOSCUȚUL: Și cu ce te mândrești?

ADELA: Cu nimic.

NECUNOSCUȚUL: Și nu ți-e rușine de-o viață-n care nu te mândrești cu nimic?

ADELA: Nu mi-e rușine. Nu-mi mai e rușine.

NECUNOSCUȚUL: Și când a-ncetat să-ți mai fie?

ADELA: Nu e un moment precis. Cu timpul.

NECUNOSCUȚUL: Și ca s-ajungi aici, crezi că merita să faci ce-ai făcut?

ADELA: Cred că nu.

NECUNOSCUȚUL: Și dac-ar fi s-o iei de la-nceput?

ADELA: Cred c-aș face la fel. Supraviețuirea e singura mea formă de mpotrivire. Prima oară când a pus stăpânire pe mine ideea supraviețuirii, pe care nu știam cum s-o numesc atunci, eram în clasa a patra primară. Fusesse o epidemie de febră tifoidă în școală. Când m-am trezit după trei săptămâni din boală, am aflat că muriseră o mulțime de colege de-ale mele; nu pot să-ți spun ce bucurie m-a apucat; eu le supraviețuisem; eu fusesem mai tare. Eu, o prăpădită și-o sărăcie, trăiam, iar fetele unor oameni bogați muriseră.

NECUNOSCUȚUL: Și de-atunci?

ADELA: Nu mă-ntrerupe. Mi se făcea într-un fel dreptate, aveam și eu o dată ceva ce nu puteau avea ele. (Îl privește.) Te uiți la mine cu anume repulsie; nu-mi mai pasă de repulsia dumitale. Oamenii vor să pară mai buni decât sunt, eu nu vreau. Pe mine nu mă interesează viața trăită pentru alții, eu vreau să trăiesc mult, cât mai mult, ca să văd cât mai mult.

NECUNOSCURTUL: La ce-ți folosește să vezi, dacă azvârli totul ca-ntr-o magazie părăsită? Dumneata pentru ce trăiești, sau pentru cine? Unii măcar au o pisică, un câine, dumneata pe cine ai?

ADELA: N-am pe nimeni.

NECUNOSCURTUL: Nici măcar din punct de vedere burghez nu te-ai realizat: n-ai bărbat, n-ai copii.

ADELA: De unde știi că n-am avut?

NECUNOSCURTUL: Pentru că cine-a mai avut mai are. De familie nu te lecuiești așa de ușor, oricât de convenționale ar fi relațiile ei.

ADELA: O familie a mea n-am avut niciodată. De când a murit mama, nu mai am pe nimeni.

NECUNOSCURTUL: Și frații?

ADELA: Ne vedem rar.

NECUNOSCURTUL: Fiindcă sunt săraci?

ADELA: Fiindcă nu mai avem ce ne spune. Și dumneata?

NECUNOSCURTUL: Eu?

ADELA: Da, dumneata.

NECUNOSCURTUL: Ce vrei să știi?

ADELA: Ce meserie ai?

NECUNOSCURTUL: Sunt inginer chimist. Părinții mei sunt prima generație încălțată, ca și dumneata. Numai că ei n-au banii dumitale și n-au lucruri „rafinat”, cum ai dumneata. Au încă scoarțe pe jos, n-au ajuns la „persane” și la mobile empire. Altminteri, la fel de nemiloși ca și dumneata. Mai degrabă ar vedea un om mort decât să-l lase singur în casa lor. Păstrează totul, economisesc totul. Se cred nemuritori. Nu tresa la nimic, nu-i îngrijorează nimic.

ADELA: Nici soarta dumitale?

NECUNOSCURTUL: De ce crezi că i-ar îngrijora soarta mea? Îi îngrijorează ca pe fiecare burghez: să nu li se piardă continuitatea biologică.

ADELA: Nu știu de ce-ți închipui dumneata că burghezii ăștia sunt cea mai abjectă speță. Crezi că ceilalți sunt mai breji?

NECUNOSCURTUL: Dacă nu sunt trebuie s-ajungă.

ADELA: Și te-ai apucat dumneata să-i ajuți?

NECUNOSCUȚUL: Da, m-am apucat eu să-i ajut.

ADELA: Și pentru ce faci asta?

NECUNOSCUȚUL: Le pun la dispoziție ce am: viața și cunoștințele mele.

ADELA: Cunoștințe înțeleg să pui la dispoziția cuiva, fiindcă nu se epuizează prin împrumut.

NECUNOSCUȚUL: Sunt și oameni care oferă tot, doamnă doctor. Că ntr-o mare iubire. Dumneata dac-ai iubi un bărbat, pe mine să zicem, n-ai face nimic pentru cauza lui?

ADELA: Aș face pentru el și pentru dragostea noastră nu pentru „cauza” lui. Cauza lui ar fi cauza mea atât cât l-aș iubi. (Se uită la ceasul de pe masă.)

NECUNOSCUȚUL: Am impresia că te-am plictisit.

ADELA: Dacă ai de gând să rămâi aici câteva zile, ai să mă ții tot timpul cu mâinile legate? N-ai nici un pic de încredere-n mine?

NECUNOSCUȚUL: N-am dreptul să am.

ADELA: Ce nu-ți dă acest drept?

NECUNOSCUȚUL: Soarta unor oameni care depind de mine. Orice greșeală a mea îi poate pierde.

ADELA: În fața unor principii atât de înalte m-aș simți ridicol de burgheză să-ți cer să stau în casa mea cu mâinile libere și să fumez o țigară.

NECUNOSCUȚUL are un moment de ezitare, vrea să se ridice, se răzgândește.

ADELA: Ai uitat un singur amănunt: puteam să țip. Dac-aș fi vrut să te pierd aș fi putut să țip. Ce-ai fi făcut atunci? NECUNOSCUȚUL: Aș fi tras.

ADELA: S-ar fi auzit, ar fi venit vecinii, te-ar fi prins și-acum n-ai sta comod de vorbă cu mine, ai fi la Siguranță.

NECUNOSCUȚUL: Nu s-ar fi auzit.

ADELA: Ba da. E foarte-aproape de intrare.

NECUNOSCUȚUL: De ce n-ai țipat?

ADELA: În primul moment, din cauza bunei-credințe. Erai un accidentat care cerea ajutorul primului medic ieșit în cale. Apoi, din cauza surprinderii. În a treia fază – de curiozitate. Știu c-ai să râzi, dar fiecare femeie își visează o aventură de felul ăsta, mai ales în prima tinerețe. „Necunoscutul înarmat, care declanșează o mare pasiune”. Pe urmă, am vrut s-aud o poveste care să nu semene cu-a mea.

NECUNOScutUL (cu-o voce înțelegătoare): Voi ai un episod senzațional în viața dumitale anostă.

ADELA: Cum ți-ai dat seama că viața mea e-atât de anostă?

NECUNOScutUL: Din vorbe, din zâmbete, din mici gesturi.

ADELA: Gesturi, cu mâinile legate?

NECUNOScutUL se-apropie și-i dezleagă mâinile. ADELA și le fricționează și-și aprinde o țigară.

ADELA: E mai bine-așa. Nu vrei să-ți văd mâna?

NECUNOScutUL: N-ai ce să-i faci, numai dacă ai avea niște apă de plumb.

ADELA: N-am.

NECUNOScutUL: Atunci, stai liniștită.

ADELA: Ce-ai făcut, de fapt?

NECUNOScutUL: Să zicem că n-am făcut nimic. Și c-am venit aici numai ca să-ți ofer dumitale un episod „memorabil”. Ai să-ți aduci aminte de mine, nu? Aș vrea să-ți las o amintire frumoasă. Iartă-mă că te-am brutalizat un pic.

ADELA: Crezi tot ce-ai spus despre mine?

NECUNOScutUL: Ai să te superi dac-am să-ți spun că mi-e milă de dumneata (ADELA tresare.) Te-am supărat?

ADELA: M-ai mâhnit.

NECUNOScutUL: N-am vrut să-ți fac nici un rău.

ADELA: Nu-i nimic. Trebui' să ne-nvățăm și cu mila și cu disprețul. (NECUNOScutUL o privește cu părere de rău.) Mie mi-e foame. Hai cu mine-n bucătărie să pregătesc ceva.

NECUNOScutUL: Du-te singură.

ADELA se ridică, zâmbeste și trece pe lângă el. NECUNOScutUL îi sărută lung mâna.

ADELA: Nu te simți obligat.

NECUNOScutUL își vâă pistolul în buzunar, se plimbă prin cameră, pune telefonul în priză, ridică receptorul cu dreapta, formează un număr.

NECUNOScutUL: Alo. Bodega?... Cu domnul Șerban... Aștept... Alo. Șerbane. Tu ești?... Da, da, eu... I-ai risipit pe „băieți” pe drum? Perfect... Chelnerul n-a mirosit nimic?... În regulă... Eu sunt în blocul unde m-ați lăsat... Exact. Etajul întâi. Apartamentul patru, la doctoriță. Să fii aici la șapte și jumătate neapărat, cu valizele. Suni de două ori întrerupt... ca data trecută... Cum? Ca pe roate... (În momentul ăsta. Ușa

dinspre bucătărie se deschide ușor. Apare fața ADELEI care ascultă atent.) Nu bănuiește nimic. Mă crede cu totul altceva... Fanatic, politic. (Râde.) Ea mi-a dat ideea... Bine.

ADELA închide ușa. NECUNOSCURUL se plimbă prin cameră. ADELA deschide ușa, aduce o tavă cu mâncare și-o sticlă cu vin. Toarnă în pahare.

ADELA: Ai omorât pe cineva în aventura asta?

NECUNOSCURUL: Nu.

ADELA: Să te cred?

NECUNOSCURUL: Crede-mă. Poate astă-seară merit mai mult ca oricând să fiu crezut.

ADELA îl privește cu-amărăciune, dar și puțin amuzată; îi dă un pahar în mână. NECUNOSCURUL privește cu suspiciune lichidul; ADELA înțelege și gustă din vin.

NECUNOSCURUL: Pentru ce să-nchinăm?

ADELA: Pentru ce vrei dumneata.

NECUNOSCURUL: Pentru cel mai senzațional episod din viața dumitale. (Bea.)

Sonerie lungă. Ei nu se mișcă.

ADELA: Ce să fac?

NECUNOSCURUL: Așteaptă. Mai e vreo ieșire, vreun balcon?

ADELA: Nu.

Soneria nu se oprește; bătăi în ușă: „Deschideți, poliția!”.

NECUNOSCURUL: Du-te și deschide.

ADELA: De unde-au aflat?

NECUNOSCURUL: M-a denunțat „un amic”.

ADELA se-ndreaptă spre ușă. NECUNOSCURUL, în spatele ei, scoate pistolul, azvârle fularul care-i acoperă mâna stângă, trece în dosul ușii și stinge lumina.

ADELA (deschizând ușa): Ce doriți?

Doi agenți în civil o-mbrâncesc și intră în apartament. NECUNOSCURUL începe să ridice mâinile, ca să se predea. Văzându-l cu un pistol în mână, agenții trag. NECUNOSCURUL cade. ADELA se-apleacă și-i ia capul pe genunchi.

AGENTUL I: Îlcunoașteți?

ADELA (ezitând):... Nu.

AGENTUL I: Borfaș mare, doamnă. „Armand Avocatul”. De neam bun, da' escroc. (Aruncă o privire spre mort.) Ce i-o fi venit să se-narmeze? Țsta și când dă lovituri mai grase – a jefuit o bancă – nu ia armă cu el.

ADELA: Nu lua.

AGENTUL II (aplecându-se, ia pistolul de pe jos și-i verifică încărcătorul): Nu-i încărcat, șefule!

AGENTUL I (se uită într-un anumit fel la ADELA, ca și când ar bănuia-o de alt fel de relații cu escrocul): Și chiar nu-l cunoșteai?

ADELA (intrând în joc): Ba da.

AGENTUL I: Uite-al dracului, cu cine se-ncurcase!

AGENTUL II: Te costa scump, tanti?

AGENTUL I (făcându-i semn să nu insiste): Unul mai puțin! Începem percheziția de dincolo...

ADELA (pentru sine): Tocmai astă seară... Armand? Când ai jucat cel mai frumos rol din viața ta? Poate singurul...

ȘI-AȘA MAI DEPARTE.

DRAMATURGUL, LUCIDUL, OPORTUNISTUL, SOȚIA, SOȚUL, EROUL, PRIMUL PAZNIC, AL DOILEA PAZNIC, AGENȚI CIVILI.

DRAMATURGUL: Am scris o mulțime de piese în care se petreceau tot felul de drame. Eroii mei vorbeau frumos și voiau să personifice sentimente eterne!

LUCIDUL: Eu eram un tip metodic și mi-ar plăcea să cred că mai sunt încă. S-o luăm pe îndelete. Eu n-am citit piesele dumitale.

OPORTUNISTUL: Era un nume cunoscut: mă mir că nu le-ai citit sau că nu le-ai văzut la teatru.

LUCIDUL: Față de autorii contemporani aveam rezerve. Mi se părea că numai vremea consfințește valorile. Poate că n-aveam dreptate.

SOȚIA (cu tristețe): Vorbim despre noi la trecut de parc-am fi murit de-un secol.

LUCIDUL (zâmbindu-i cald și împăciuitor): Într-un fel, am și murit, doamnă. Tot timpul cât stăm aici, și s-ar putea să stăm mult și bine, suntem ca și morți. Singura deosebire dintre noi și morți este că nouă ne e foame, ne e sete, gândim și suntem triști.

SOȚUL: Ar avea și haz să fim veseli!

EROUL: Dac-avem răbdare, s-ar putea s-avem și de ce într-o bună zi.

SOȚIA: Ce-ar putea să se-ntâmples ca să ne-apuce veselie, așa, peste noapte?

EROUL: Să ne trezim liberi și să stăm noi de partea cealaltă a gratiilor.

SOȚIA: Și de partea asta?

OPORTUNISTUL: Ei.

SOȚIA: Să schimbăm locurile va să zică.

LUCIDUL: Frumoasă perspectivă. Să stai închis și, pe urmă, ca răsplată, să-i păzești pe alții să nu fugă.

OPORTUNISTUL: Mi se pare foarte firesc.

SOȚIA: Cum începem să ne gândim la o porcărie pe care am putea s-o facem altuia trecem numaidecât la prezentul indicativ.

LUCIDUL: N-ai observat, doamnă, că, la trecut, se conjugă numai sentimentele frumoase?

DRAMATURGUL: Și dumneata vorbești frumos, domnule. Dar în gura dumitale vorbele sună la locul lor, fiindcă probabil nu le cauți. Mi-aduc aminte cum vorbeau personajele mele și mi se par niște câini care urlau la

lună. Ce dialoguri poetice! Doamne! ce indigestie. Și cum făceau oamenii pe idioții și mai și aplaudau. O singură prietenă mi-a spus o dată că la piesele mele îi era jenă când auzea dialogul, că-i venea să se bage sub scaun. Nu știu dacă puteți să-nțelegeți, dar mi-e foarte rușine de tot ce-am scris pân-acum. Parcă n-aș fi auzit niciodată oameni vorbind!

EROUL: Ce rost are să ne turnăm mereu cenușă-n cap pentru trecut. Cred că de datoria noastră este să-nfrângem momentul.

SOȚIA: Dacă n-ar mai fi trecutul și viitorul care ne leagă de prezent... Trecutul cu părerile de rău și cu bruma de remușcări, viitorul cu teama.

SOȚUL: Dar de prezentul ăsta ce ne leagă?

LUCIDUL: Speranța.

SOȚIA: Ce fel de speranță?

OPORTUNISTUL: Că o să ne vină și nouă rândul.

SOȚIA: Dar eu nu vreau să-mi vină rândul la nimic.

EROUL: Atunci, pentru dumneata speranța n-are nici o formă?

SOȚIA: Cu-ntrebarea asta a dumitale mi-ai dat un răspuns pe care eu niciodată n-am reușit să mi-l formulez. Ai dreptate; pentru fiecare, speranța ia o formă: unul o materializează într-un palton, altul – într-o casă, într-o mașină, într-o reușită oarecare. Pentru mine, speranța era ceva nedefinit. Era o aspirație spre schimbare, cred.

SOȚUL (ironic): Și n-ai putea să spui că nu ți s-a-implinit. Și încă ce schimbare!

LUCIDUL: Ce culoare are speranța dumitale de-acuma, doamnă?

SOȚIA: Niciuna. Cred că nici nu mai am speranțe, am numai dorințe. Aș vrea să fac un duș, să citesc o carte, să mă plimb într-o pădure, să mănânc ciocolată și să iubesc pe cineva.

SOȚUL: Nu uita că sunt și eu de față!

SOȚIA: Te rog să mă ierți că nu respect regula jocului, dar acum regulile jocului au fost abolite.

SOȚUL: Nenorocirea asta comună ar trebui să ne-apropie.

SOȚIA: Ar trebui o mulțime de lucruri. Uite, ar trebui să nu fim aici. Ar trebui să fim liberi, fiindcă n-am făcut nici un rău nimănui.

LUCIDUL: Vorbeați de regula jocului. Orice joc are niște reguli arbitrare. Cine inventă un joc are dreptul să-i invente și regulile. Știți ce sentință acum? A venit o nouă echipă și-a stabilit alte reguli. Regulile noastre nu mai sunt valabile. Asta e tot.

EROUL: Cred că doamna se gândește la lipsa de logică a procedului, fără să mai punem la socoteală neomenia lui.

LUCIDUL: Jocul n-are nevoie de logică. Dacă vrei să-ți dau un exemplu vulgar... dumneata știi să joci poker?

EROUL: Știu.

LUCIDUL: Ei bine, dacă știi, atunci de ce crezi dumneata că e mai logic ca fulul să fie mai mare decât chinta sau careul mai mare decât culoarea?

EROUL: Arbitrarul unui joc de cărți aplicat la oameni...

LUCIDUL: Nu mi se pare nimic extraordinar. Nu vezi niște tâmpiți pe care viața-i răsfăță cu sănătate și cu noroc și-atâția deștepți ofticoși și nefericiți? De ce vrei dumneata să fie societatea mai logică decât viața?

EROUL: Eu vreau să fu liber, și vreau să le plătesc ălor mari care mă țin aici.

OPORTUNISTUL: Eu cred că mai bine s-o terminăm cu discuțiile-astea savante și subtile și să stăm cumiți, că la urma urmei capul ce se pleacă...

EROUL: Știm... Dar n-avem nevoie de-așa ceva.

SOȚIA: Acum se taie capetele care stau la-nălțimea normală, pe umeri. Nici un cap tăiat nu se-nălțase peste altele.

EROUL: Dumnealui spunea că scapă numai capul care se pleacă.

SOȚIA: Mi se pare foarte incomod să umbli cu capul plecat. Cred că e chiar mai incomod decât cu el tăiat. Eu am oroare de pozițiile incomode.

OPORTUNISTUL: Eu vreau ca al meu să rămână pe umeri cu orice preț.

SOȚUL: Ți se pare-așa de prețios?

OPORTUNISTUL: Până nu mi se oferă altul mai bun...

SOȚIA: Cu orice preț... cu orice preț... Eu n-am spus asta niciodată.

OPORTUNISTUL: Pentru că, probabil, sunteți o fire sceptică și indiferentă.

SOȚIA: Probabil. Niciodată nu intram în vorbă în tramvai cu necunoscuți, sau în tren; n-aveam entuziasme fanatice și-n general n-aveam nici un fel de entuziasme, fiindcă-mi dădeam seama cam câte parale fac oamenii.

SOȚUL: Dacă ne-am putea întoarce acasă nu te-ai bucura?

SOȚIA: Ca să-ți spun drept...

SOȚUL (visător): În casa noastră, în lucrurile noastre... Tocmai când aveam de toate, când duceam o viață comodă...

SOȚIA (fără entuziasm): Când aveam mobilă, covoare, tacâmuri de argint, când eram atât de fericiți...

SOȚUL: De ce râzi de toate astea și de ce nu vrei să recunoști că o viață tihnită e poate singura fericire a omului cu judecată?

SOȚIA: N-am vrut niciodată să te supăr și să te scandalizez și nu vreau nici acum! Dar să spun că eram fericită! Eu n-am darul să-nfrumusețez trecutul. Am o memorie foarte bună.

SOȚUL: Dacă ne-am întoarce-acum acasă n-ai fi măcar mulțumită? N-ai învățat nimic aici?

SOȚIA: Am învățat, am învățat... Știu că pentru noi acum și-un pahar de apă este-o fericire. Dar nici n-apuci să schimbi bine-o situație și-ncepi să-ți raportezi altfel mulțumirile și nemulțumirile. Când ești închis nu uiți niciodată c-ai fost liber, dar când ești liber... De ce să ne facem iluzii?

DRAMATURGUL: Deși ce spuneți voi, dragi prieteni, nu poate fi considerat un dialog ticluit de-un autor care vrea să facă pe subtilul, conversațiile voastre au un caracter abstract, pur teoretic, parcă toți vreți să vorbiți în maxime și să emiteți adevăruri eterne. Cam așa vorbeau personajele mele.

SOȚUL: Și dacă țin eu bine minte ți se păreau ridicole.

SOȚIA: Conversațiile noastre sunt ca toate conversațiile: nu pot să fie decât abstracte, cum ziceai, sau foarte concrete. Aici, n-avem altceva de făcut decât să teoretizăm sau să ne povestim viața. Eu tot mai țin seama de-o vorbă care spune că un om bine-crescut nu face confidențe fără să i le ceri. Noi aici n-avem ziare, n-avem cinematograful, n-avem cărți, suntem reduși la o stare de animalitate din care-ncercăm să ieșim nițel prin discuțiile astea. Cred că e preferabil să discutăm, chiar așa steril și absurd, decât să ne luăm de păr ca ieri pentru un polonic de-arpacaș.

OPORTUNISTUL: Cu polonicul ăla îți lungești zilele, pe când cu vorbăria asta...

SOȚIA: Și, mă rog, pentru ce-ți păstrezi forțele? Ai cumva de gând să evadezi? Vrei să sfârâmi zidurile?

OPORTUNISTUL: Vreau să trăiesc și-atâta tot.

SOȚIA: A! Știu că vrei să trăiești; oricum, numai să trăiești.

OPORTUNISTUL: La urma urmei, ce știi dumneata despre mine ca să mă judeci și ca să mă iei de sus?

SOȚIA: Nu știu nimic și nici nu vreau să aflu și nu te ia nimeni de sus. Mă indispuie că te guduri pe lângă paznici.

OPORTUNISTUL: Mă privește ce fac și n-am de dat socoteală nimănui.

EROUL: Aici, cred că te-nșeli. Dumneata ar trebui să ții seamă că purtarea unuia ne compromite pe toți.

OPORTUNISTUL: Și ce vrei, dom'le, de la mine? Cu ce te compromite pe dumneata că eu schimb două vorbe cu gardianul? Te-ntreb eu pe dumneata ce faci? Ce dracu', nici la pușcărie nu e omul liber să facă ce vrea, și-aici îi compromite pe alții?! Doamne, să mă bag într-o gaură de șarpe, ce să fac ca să nu-mi mai țină alții socoteală?!

LUCIDUL: Nimic. N-ar folosi.

OPORTUNISTUL: Și, la urma urmei, cum adică mă „gudur” pe lângă paznici? cum zicea doamna. Sunt și ei oameni, nu?

LUCIDUL: Și stai de vorbă cu ei fiindcă sunt oameni! Ia te uită, cum de nu ne-am gândit!

OPORTUNISTUL: Ce vedeți dumneavoastră slugarnic în asta? Îi întreb despre vreme, dac-a ieșit varza, ce preț au cartofii!

SOȚIA: Chiar faptul că vorbești cu ei e-o slugărnicie.

EROUL: Ai putea să-ți dai seama că ei nu ne socotesc oameni, tocmai fiindcă nu vorbesc niciodată cu noi. Și când ne toarnă mâncarea, vorbesc numai între ei: „Pune-i și ăștia, mai dă-i ăluia o lingură”. ăsta și ăla suntem noi. Nici măcar nu ne privesc. Și când ne bat, trag în noi parc-ar bate la fasole.

OPORTUNISTUL: Dom'le, eu fac ce vreau. Am fost totdeauna omenos și n-am să mă schimb acuma de dragul vostru.

LUCIDUL: Atât de omenos că mă mir cum de n-ai trecut de partea lor.

OPORTUNISTUL: Nu mi-a propus nimeni. Și singur n-am avut curajul să mă propun.

SOȚIA: Păcat. Și nu-ți pare rău? Pân-acum poate că ocupai cine-știe-ce post.

OPORTUNISTUL: Să știi dumneata. Și, la urma urmei, parcă dacă v-ar fi propus vouă ați fi făcut altfel!

EROUL: Mie mi s-a propus și-am refuzat, fiindcă mi-am dat seama că e-o porcărie și că, pân' la urmă, e-atât de absurd că n-o să țină.

LUCIDUL: Și dac-o să țină?

EROUL: Nu poate să țină, domnule. Cum o să țină o asemenea absurditate!

LUCIDUL: Dac-ai fi fost sigur că ține mult, ai mai fi refuzat?

EROUL: Bine-nțeleș.

LUCIDUL: Nu știu dacă e chiar așa de „bine-nțeleș”.

DRAMATURGUL: Ce rost au toate discuțiile astea și mai ales toate suspiciunile astea?! Ne mirăm că ceilalți sunt bănuitori cu noi și ne-au închis. De când suntem aici nu facem altceva decât să ne spionăm unii pe alții și să ne facem procese de intenție. Dacă primește unul la un an un pachet, începem să ne-ntrebăm: el de ce primește și eu nu? E ceva suspect! Și ne suspectăm degeaba, așa cum degeaba stăm aici.

LUCIDUL: Pentru ei, cine nu e de partea lor e împotriva lor; și au dreptate, ei au dreptate.

SOȚUL: De ce au dreptate? Ori suntem vinovați, și-atunci e-o prostie să ne lase-n viață, ori suntem nevinovați și-atunci e o prostie să ne țină-nchiși fără să ne-aducă, măcar formal, o acuzare.

LUCIDUL: Ei au în vedere și vina potențială. Dacă ne lasă liberi se tem că, într-o bună zi, ne-am putea coaliza și i-am putea răsturna.

În vremea asta, SOȚIA stă retrasă într-un colț, fredonează o melodie, și-și coase și-și descoase o rochie ruptă.

DRAMATURGUL: Și dumneata crezi că au dreptate?

LUCIDUL: Cred că nu. Suntem prea lași și prea legați de-o viață comodă, ne plac prea mult căldurica și mâncărica, așa că de bunăvoie n-am fi riscat niciodată să le pierdem.

EROUL: Te rog să nu mă pui în categoria asta a lașilor și-a comozilor.

DRAMATURGUL: Eu cred că prietenul nostru are dreptate.

EROUL: „Prietenul nostru”, prietenul dumitale poate. Pe mine mă cam plictisește stilul ăsta al dumitale.

DRAMATURGUL: N-am vrut să te supăr.

EROUL: Dumneata nu vrei să superi pe nimeni. Cum nu știi ăștia să-și aleagă oamenii! De ce să bagi în pușcărie un om care nu vrea să supere pe nimeni? Dacă te-ar fi lăsat liber, pân-acum ai fi trântit niște drame de-i ridicai în slava cerului cu tot neamul lor.

SOȚUL: Domnule! Ce câștigăm dacă ne jignim mereu unii pe alții și dacă ne certăm ca chiorii? Au dreptate și ăștia: ne pot călca în picioare fiindcă suntem dezbinați.

SOȚIA: Câteodată mi-e atât de silă de noi. Suntem niște otrepe. Toți punem preț pe pielea noastră, în loc să murim dracului și să tăcem din gură. Să ne-așezăm într-un colț și să murim.

OPORTUNISTUL: De ce nu te-așezi dumneata-ntr-un colț și nu mori, dacă ești mai brează decât noi?!

SOȚIA: Pentru că sunt o otreapă ca și voi. Și de mine mi-e la fel de scârbă ca și de voi.

SOȚUL: Și de mine ți-e scârbă?

SOȚIA: De tine mi-era mai demult.

SOȚUL: Și mi-o spui de față cu alții!

SOȚIA: De ce mă-ntrebi? Avem numai două posibilități: să nu mai vorbim deloc sau să vorbim de față cu alții.

SOȚUL: De-am scăpa o dată de-aici! Măcar să nu mai trăim în promiscuitatea asta.

SOȚIA: Ca să trăim în cealaltă. Promiscuitate cu covoare, cu oglinzi, cu baie și cu bibliotecă. Acolo, nu știu colegii de celulă ce faci, știu mama, tata, frații, surorile, cumnații și cumnatele.

SOȚUL (vinovat): Cred că nu compari familia cu niște oameni străini?

SOȚIA: Și de ce să n-o compar? Nici familia n-am ales-o, nici pe ăștia nu i-am ales. Și nici măcar când am ales n-am avut de ce să mă felicit.

OPORTUNISTUL: Eu mă gândesc la biata nevastă-mea și la copii. Ce s-or face ei fără mine!

SOȚIA: Și dacă mureai ce se făceau?

OPORTUNISTUL: Bine, dar n-am murit.

SOȚIA: N-au decât să-și închipuie c-ai murit.

OPORTUNISTUL: Să-și închipuie ai dumitale despre dumneata așa ceva!

SOȚIA: Să-și închipuie ce vor. Puțin îmi pasă.

OPORTUNISTUL: Nu crezi că și ei suferă și că ne duc dorul și grija?

SOȚIA: S-o luăm încet. Suferă dacă le lipsește bucata de pâine pe care le-o aduceam, dacă le-o aduceam, și dacă-i persecută din cauza noastră. Și nu știu dacă pentru asta nu ne poartă și dușmănie. Parcă-i aud: „Din cauza lor suferim noi, că dacă ei n-ar fi făcut și n-ar fi dres”. Nu m-am îmbolnăvit o dată ca să nu-mi spună mama: „Din vina ta, că dacă nu beai rece, sau dacă nu stăteai în curent”, și-așa mai departe. Încolo, domnule, să nu le duci dumneata grija. Cât de rău le-ar părea, arpacașul și bătaia noi le mâncăm și cine n-a mâncat felurile astea nu și le poate-nchipui. Nu mă-nduioșează deloc suferința lor.

SOȚUL: Ei n-au nici o vină că noi suntem aici.

SOȚIA: De acord. Dar nu văd de ce să-mi fie milă de ei.

SOȚUL: N-aș vrea să fiu în pielea lor.

SOȚIA: Ba ce-aș mai vrea!

SOȚUL: De ce ești atât de egoistă?

SOȚIA: Nu sunt mai egoistă decât alții, numai că eu spun ce cred.

SOȚUL: Mama ar sta oricât în pușcărie ca să mă știe pe mine liber.

SOȚIA: Ar accepta schimbul pentru că nu știe ce e pușcăria.

SOȚUL: Nu judeca toată lumea după tine!

SOȚIA: Tu ai schimba libertatea pe ce e aici. După ce-ai stat aici?

OPORTUNISTUL: Doamnă, vă rog nu mai spuneți lucruri de-astea care ne-ar putea dăuna. (În șoaptă.) Nu mai bârfiți regimul penitenciar, s-ar putea s-asculte gardienii.

EROUL: Dar n-au decât s-asculte, domnule. Mai mult decât să fim unde suntem ce ne-ar putea face? Sau poate vrei să le cântăm niște cântece de mulțumire, niște osanale?

OPORTUNISTUL: Dom'le, mie mi-e frică.

DRAMATURGUL: Nu cred că ne folosește la ceva să-i îndârjim împotriva noastră, dar, mă rog, părerea mea...

SOȚIA: Astupați-vă urechile și n-o să vă mai fie frică.

OPORTUNISTUL: Degeaba ni le-am astupa că tot nu ne-ar crede nimeni. Vă rog, cu binele și cu frumosul, înțelegeți.

EROUL: Și dacă nu ne mai rogi cu binele și cu frumosul ce se-ntâmplă?

OPORTUNISTUL: Dom'le. Nu mă forța să...

SOȚIA: Să te duci și să ne torni, nu? Du-te, domnule, și toarnă-ne, ca să li se facă și ăloră scârbă de dumneata.

OPORTUNISTUL: S-ar putea să vă pară rău.

SOȚIA: Crezi? Dumneata nu-ți dai seama că orice-am face, eticheta pe care ne-au lipit-o nu ne-o mai putem dezlipi?

OPORTUNISTUL: Eu cred că cu efort...

EROUL: Cu slugărnicii și cu lingușeli, da... De ce nu te-ai apucat, domnule, de la-nceput și te-ai lăsat s-ajungi aici? Dumneata ești o mină neexploată. Să vii dumneata aici, cu aptitudinile dumitale, și să stai aici, cu niște prăpădiți ca noi, care nu suntem în stare să ne prefacem, să mințim, și nici măcar să zâmbim, cu noi, cu niște inapți, cu niște ființe dezmoștenite și asociale?

DRAMATURGUL: Mă gândesc... Mă gândesc...

EROUL: La ce te gândești, domnule, dacă tot te gândești cu glas tare?

DRAMATURGUL: Mă gândesc dacă personajele mele erau atât de stupide...

SOȚUL: Degeaba te gândești, tot n-au să fie mai deștepte. Le-ai scăpat din mână, gata...

SOȚIA: Înțeleg să te gândești dacă nu ești dumneata stupid, dar niște personaje...

DRAMATURGUL: Cred că dumneata ai dreptate. Aș fi putut să plec la timp, să-mi fac un rost în altă parte și să duc o viață liberă și fericită...

LUCIDUL: Altă viață da, dar liberă și fericită...

OPORTUNISTUL: În loc să ne intereseze ce se-ntâmplă afară, ce speranțe putem avea!

SOȚIA: Și dacă ne interesează, ce resolvăm cu asta? Când s-o-ntâmpla ceva, aflăm noi, dac-om mai trăi pân-atunci.

EROUL: Vreau să trăiesc să le plătesc.

LUCIDUL: Cui?

EROUL: Măcar ăstora de-aici, care ne-au bătut.

LUCIDUL: Sunt niște executanți.

EROUL: Și eu am să fiu tot un executant.

OPORTUNISTUL: Eu am să cer să mă mute din celulă.

SOȚIA: Poate ai să ceri să-ți dea un salon sau un living room, iar ei, amabili cum sunt, au să te plimbe prin tot hotelul ca să-ți poți alege.

EROUL: Nu-ți mai fie frică și de umbra dumitale! Stai aici că nu te mănâncă nimeni.

SOȚIA: De ce-om fi așa lipsiți de imaginație. În loc să ne jucăm de-a hoții și vardiștii!

LUCIDUL: Ce bună idee!

SOȚIA: Nu-i așa?

OPORTUNISTUL: Numai asta n-o făcusem.

Afară de SOȚIE și de LUCID își pun toți păturil'e-n cap.

LUCIDUL: Să zicem că ne jucăm. Mie ce rol mi-ai da?

SOȚIA: Cred că ți s-ar potrivi unul singur. Dumneata ai fi lucidul, un fel de Śdip.

LUCIDUL: Înainte sau după ce nu mai vede?

SOȚIA: După! Ca să fii mai interiorizat.

OPORTUNISTUL: Și când te gândești că alții beau și mănâncă și dorm pe saltele de puf.

EROUL (pentru sine): Ce-am să mai dorm și eu pe saltea de puf. Ăștia, peste-o lună, după ce-au să iasă de-aici, au să-nceapă să-i trateze pe ăilalți ca pe niște victime ale împrejurărilor.

SOȚUL: Uitarea și iertarea noastră intelectuală, superioară!

SOȚIA: Cetățene lucid, te afli în fața unui tribunal. Vrei să fii martor al acuzării sau al apărării?

LUCIDUL: Al cărei acuzări și-al cărei apărări?

SOȚIA: Nu există decât o singură acuzare și-o singură apărare.

LUCIDUL: Pe cine să acuz și pe cine să apăr?

SOȚIA: Acuză-i pe cei care pierd partida și apără-i pe cei care-o câștigă.

LUCIDUL: Bine, dar nu e drept.

SOȚIA: Nu e drept dar e util.

LUCIDUL: Poate c-ar trebui să-i chemăm și pe ei să se joace.

SOȚIA: Nu. Un joc adevărat nu se joacă decât în doi. Ei nu intră-n joc, intră numai în discuție.

LUCIDUL: S-ar putea să se supere.

SOȚIA: Nu poate fi toată lumea mulțumită în același timp.

LUCIDUL: Mi-e milă de ei.

SOȚIA: De ce?

LUCIDUL: Fiindcă sunt nefericiți.

SOȚIA: Și dumneata ești. E-o reflectare a milei pe care ți-o inspiri dumitale însuți?

LUCIDUL: Cred că mi-e doar milă.

SOȚIA: Ți-e milă și de gardieni, și de cei de la serviciul de ameliorare, care ne bat?

LUCIDUL: Da.

SOȚIA: De ce? Fiindcă sunt și ei oameni?

LUCIDUL: Fiindcă sunt la fel de neajutorați ca toți oamenii. Le e frică să nu fie-ncolțiți și se reped.

SOȚIA: Iubești oamenii?

LUCIDUL: Da.

SOȚIA: Ți-ai da viața pentru binele lor?

LUCIDUL: Nu.

SOȚIA: Ai lua viața cuiva pentru binele tău?

LUCIDUL: Nu.

SOȚIA: Ai început să dai răspunsuri care-mi plac.

LUCIDUL: Ce bine te simți când măcar cineva pricepe ce spui.

SOȚIA: Care crezi că-i adevăratul motiv pentru care ne aflăm aici? Pentru că am avea o minte neconformă, spun unii; așa să fie?

LUCIDUL: Neconformă cu ce?

SOTIA: Neconformă, și-atât.

LUCIDUL: Lăsând baltă nonconformismul ăsta, eu cred, sunt convins chiar, că ne aflăm aici fiindcă avem ochii albaștri.

SOTIA: Fiindcă avem ochii albaștri?

LUCIDUL: N-ai observat că avem o singură trăsătură comună: ochii albaștri?

SOTIA (ducând mâna la ochi): Da, sunt albaștri. Dar ai dumitale cum sunt?

LUCIDUL: Culoarea lor interioară e nedefinită. Ochii exteriori mi i-am scos ca să nu reflecte frământările dinăuntru.

SOTIA: Chiar într-un sistem illogic nu văd de ce i-au luat pe toți cei cu ochi albaștri!

LUCIDUL: Dintr-un sofism. X are ochi albaștri și are-o gândire neconformă. Y are o gândire neconformă și are ochi albaștri, toți cei care au ochi albaștri au o gândire neconformă, toți cei care au o gândire neconformă au ochi albaștri. Premise false – concluzie falsă.

SOTIA: Sunt uluită. Ce simplu e! Și totuși sunt ochi albaștri și ochi albaștri; se pot face o mulțime de deosebiri între ei. Unii puteau fi convertiți și puteau căpăta orice altă culoare.

LUCIDUL: Era prea complicat. Subdiviziunile presupun timp. O rețea imensă de cercetare, bani cheltuiți.

SOTIA: Bine, dar în felul ăsta se pot pierde o mulțime de elemente utile.

LUCIDUL: E preferabil să fie pedepsite niște elemente utile decât să scape nepedepsite unele elemente neconforme.

SOTIA: Dumneata nu-ncepuseși să te simți vinovat că ai ochi albaștri? Eu mă simțeam nelalocul meu în libertate. Mereu trebuia să port pălării cu boruri mari sau basmale trase bine pe frunte ca să nu mi se vadă culoarea ochilor. Începusem să cred că n-aveam dreptul la asemenea privilegiu. Nu mă mai simțeam bine-n libertate, mai ales că se găsea totdeauna cine să-mi amintească de culoarea ochilor mei.

LUCIDUL: De ce n-ai încercat să-i schimbi? Cunosc o mulțime de lume care le-a schimbat de mai multe ori culoarea, după necesități.

SOTIA: Să fi luat ochi de la morți?

LUCIDUL: Nu. Morții nu sunt buni la nimic. Să-ți fi injectat puțin albastru de metilen sau niște violet de gențiană în iris. Căpătau o nuanță care-ar fi putut trece drept o dovadă de căință și de-atașament.

SOȚIA: Mi-era silă de căința nesinceră. Cum puteam să mă căiesc de ceva de care nu eram vinovată?!

LUCIDUL: Să fi simulat.

SOȚIA: A!

LUCIDUL: De ce măcar nu l-ai îndemnat pe soțul dumitale s-o facă?

SOȚIA: Eu nu l-am îndemnat niciodată să facă ceva. A făcut totdeauna ce-a vrut. Pentru mine, principiul liberului-arbitru...

LUCIDUL: N-ai s-ajungi prea departe cu el.

SOȚIA: Știu. Cel puțin n-am ce să-mi reproșez. N-am făcut rău nimănui.

LUCIDUL: Doar dumitale. Ca și mine, ai instinctul conservării foarte slab dezvoltat.

SOȚIA: Nu sunt răspunzătoare nici măcar de soarta mea. N-am făcut nimic ca să fiu aici. Mă gândesc numai ce-are să se-ntâmple după ce-am să ies de-aici.

LUCIDUL: Nu-ți face griji. Ai să te lași dusă de val, indiferent ce părere ai să ai despre el.

SOȚIA: Și dac-am să mă-mpotrivesc?

LUCIDUL: Ai să te-ntorci aici.

SOȚIA: Și dacă n-am să mă-mpotrivesc?

LUCIDUL: Poate-ai să-i bagi pe alții aici sau poate nu. Toți ochii sunt înregistrați. E foarte ușor să observi devierea lor cea mai ușoară și cel mai mic defect de conformație. Te poți folosi de defectele altora mai mult chiar decât de calitățile proprii.

SOȚIA: Dragul meu rege Śdip, bagi de seamă că nu ne mai jucăm?

LUCIDUL: Pisica se joacă numai la-nceput cu șoarecele. Și corrida e un joc.

SOȚIA: Mai bine să ne jucăm din nou.

LUCIDUL: De ce?

SOȚIA: Altfel am să-ncep să plâng.

LUCIDUL: Să ne jucăm de-a ce? Vrei să fiu iar judecător?

SOȚIA: Nu. Mai ales asta nu. Când n-o să ne mai judecăm unii pe alții?

LUCIDUL: Niciodată.

SOȚIA: Hai să ne jucăm de-a ceva în care să nu judecăm pe nimeni.

LUCIDUL: Asemenea joc nu există.

SOȚIA: Și-atunci ce să facem?

LUCIDUL: Să fiu eu judecător?

SOȚIA: Dacă nu ți-e teamă... Să audiem martorii?

LUCIDUL: Aici nu sunt martori.

SOȚIA: Atunci judecă-i. Condamnă-i.

LUCIDUL: Îi condamn fără să-i judec.

SOȚIA: Înțeleg să-i judeci fără să-i condamni...

LUCIDUL: Nu se poate să judeci fără să condamni, se poate numai să condamni fără să judeci.

SOȚIA: Și la ce pedeapsă ai să-i condamni?

LUCIDUL: La libertate, să zicem.

SOȚIA: La libertate?

LUCIDUL: La libertatea de-a se supune, de-a se-adapta, de-a deveni maleabili, ductili, și, dacă simt nevoia, chiar insipizi, inodori, incolori.

SOȚIA: Și nu crezi că are să le fie prea greu?

LUCIDUL: Nu. Pe jumătate s-au și adaptat, numai regimul penitenciar i-a împiedicat să-și desăvârșească și cealaltă jumătate.

SOȚIA: Să nu te superi, bunule judecător, dar mie mi se pare cam absurd.

LUCIDUL: De ce „cam absurd”? Trebui' să ai certitudinea că e complet absurd.

SOȚIA: Și ce-au să facă în timpul libertății ăsteia?

LUCIDUL: Ceea ce se face în timpul oricărei libertăți: să intre într-o rețea de relații obligate.

SOȚIA: N-ai putea să-i condamni la altceva?

LUCIDUL: Nu vreau să-i condamn la pedepse împotriva firii.

SOȚIA: De ce să-l condamni, de exemplu pe dramaturg, la pedeapsa asta?

LUCIDUL: Pentru că mai sunt atâtea replici inutile care de-abia așteaptă să fie scrise și să fie spuse pe scenă și-atâtea personaje care n-au fost glorificate și care-și așteaptă poetul de curte.

SOȚIA: Crezi că și eroului nostru i-ar folosi la ceva?

LUCIDUL: Nu numai lui. De pe urma unei pedepse profită atâta lume! Mai întâi cei care te condamnă, în mod dezinteresat!

SOȚIA: Nu crezi că „dezinteresat” e-un cuvânt căruia nu-i corespunde nimic?

LUCIDUL: Ba da și tocmai de-aceea trebui' cultivat ca o plantă ornamentală.

SOȚIA: La ce i-ar folosi eroului?

LUCIDUL: Pentru că ar face iarăși o mulțime de fapte pe care unii le socotesc necugetate deoarece se depărtează de tipicurile prudenței, prudența fiind expresia rațională a instinctului de conservare. Toate dozele de turbare neconsumate în făpturile echilibrate îl așteaptă pe erou. Energiile neconsumate sunt o permanentă primejdie de mișcări seismice. Eroii sunt craterele acestor energii.

SOȚIA: Și oportunistului la ce i-ar folosi?

LUCIDUL: N-ai formulat bine întrebarea. Ar fi trebuit să spui: „la ce-ar folosi oportunistul?”. Ar folosi la menținerea constantei care-asigură bunul-mers și progresul, ar ilustra principiul adaptării la mediu și-al avantajelor liniei curbe față de linia dreaptă într-o structură.

SOȚIA: Nu există și vreo libertate care să nu ilustreze sau în care să nu fie nevoie să ilustrezi nici un principiu?

LUCIDUL: Totul e să n-ai timp să te gândești.

SOȚIA: Și-atunci ce să faci?

LUCIDUL (luând-o de nună și mergând repede cu ea în lungul și-n latul scenei): Să nu faci economie de mișcare, să umbli până te istovești, și-atunci nu bagi de seamă cât de mic e universul.

SOȚIA: La ce bun?

LUCIDUL: Asta e-o-ntrebare interzisă. De fapt, toate întrebările ar trebui să fie interzise.

SOȚIA: Eu tot am să te-ntreb. De ce nu se schimbă nimic și de ce am impresia că nici nu se-ntâmplă nimic?

LUCIDUL: Ne-ntâmplăm numai noi. Dacă nu te șochează gramatica.

SOȚIA: Condamnă-mă și pe mine mai repede.

LUCIDUL: Te condamn ca și pe ceilalți.

SOȚIA: La ce-are să folosească?

LUCIDUL: La menținerea constantei celor cu prea mult humor pentru a deveni eroi și prea blazați pentru a deveni oameni de acțiune. Spinarea lor nu se frânge dintr-o dată, se rupe încet, vertebră cu vertebră. Le-o frâng alții.

SOȚIA: Atunci de ce să mai plec de-aici?

LUCIDUL: Fiindcă aici ai putea să rămâi cu o convingere falsă, că mai poți păstra câteva vertebre întregi.

SOȚIA (pipăindu-și spinarea): Mă doare.

LUCIDUL: Spre deosebire de alte categorii, pe voi vă doare.

SOȚIA: Și cu bărbatu-meu, cu el ce facem?

LUCIDUL: Îl condamnăm la libertatea preocupărilor mărunte și la miopie cronică față de toate lucrurile semnificative. El are să rămână-n categoria de unde se recrutează tot și fără prea multă stăruință. Categorie furnizoare de agenți de schimb. Învață repede prețurile în bursă ale tuturor categoriilor. Știu cât cântărește sufletul unui chimist, al unui academician etc. Și ți-l transpun în ghid în valoarea lui monetară.

SOȚIA: Tu cât cântărești, bunule judecător?

LUCIDUL: Eu sunt o pleavă. Nimeni nu umblă să mă cântărească și să mă transpună-n valori de schimb, fiindcă îmi sunt indiferente toate valorile. Fac parte dintr-o speță iremediabilă, a lucizilor dezinteresați; categorie desuetă care mai persistă în mod surprinzător, rătăcită prin continente; o fosilă vie ca și ornitorincul. Suntem o categorie pe cale de dispariție, aproape că aparținem geologiei. Nu mai interesăm pe nimeni.

SOȚIA: Și ce-are să se-ntâmple cu tine?

LUCIDUL: Am să fiu uitat ca neaparținând unei categorii semnificative.

SOȚIA: Uitat de cine?

LUCIDUL: Uitat.

SOȚIA: Nu sunteți primejdioși?

LUCIDUL: Suntem prea puțini; chiar dacă ne-am aduna toți la un loc n-am fi nici cât un strop într-un ocean.

SOȚIA: Și-acuma, bunule judecător, când suntem toți condamnați, ce trebui' să facem?

LUCIDUL: Mai avem mult până să ispășim condamnarea asta și nici nu se știe dacă o s-o mai ispășim, pân' la urmă.

SOȚIA: Dă-mi un sfat, spune-mi o vorbă bună.

LUCIDUL: Pune-ți pătura-n cap și dormi.

SOȚIA: Țasta e sfat sau e vorbă bună?

LUCIDUL: Și una și alta.

SOȚIA: Noapte bună. Judecătorule, și iertat să fii pentru dreptatea asta a ta.

LUCIDUL: Dacă ar fi a mea! Noapte bună!

Trece un timp; apoi se deschide cu zgomot ușa; în încăpere pătrund trei bărbați zdraveni, în uniformă. Deținuții stau ca împietriți.

PRIMUL PAZNIC: Vă faceți că n-auziți? Jos păturile din cap!

Deținuții azvârl păturile din cap.

AL DOILEA PAZNIC Drepti!

Deținuții sar jos și iau poziția de drepti.

PRIMUL PAZNIC: Tu, ăla de colo (Îl arată cu degetul pe OPORTUNIST), de ce dormi cu pătura-n cap?

OPORTUNISTUL: Ca să nu mai văd lumina, să trăiți.

AL DOILEA PAZNIC: Cum s-o vezi dacă dormi?

OPORTUNISTUL: Am vrut să spun ca să n-o simt pe față, să trăiți.

PRIMUL PAZNIC: Da' sensibil mai ești, frate! Da' ălalți de ce-și pun păturile-n cap?

OPORTUNISTUL:...

PRIMUL PAZNIC: De ce?

OPORTUNISTUL: Întrebați-i pe ei.

PRIMUL PAZNIC (spre DRAMATURG): Tu, de colo!

DRAMATURGUL: Fiindcă așa mă izolez; îmi închipui că sunt singur.

PRIMUL PAZNIC: A, nu-ți place societatea de-aici? De ce? Sunt numai de-ai voștri.

DRAMATURGUL: La un moment dat, nu mai ești decât tu de-al tău.

AL DOILEA PAZNIC: Deștept ești, dom'le, nu te doare capul de-atâta deșteptăciune?

EROUL: Așa cum nu-i doare pe alții de prostie...

PRIMUL PAZNIC: Cin' ți-a dat voie să vorbești ne-ntrebat? Un pas înainte și culcat! Sus, jos, sus, jos! (Comanda se repetă de vreo câteva ori.) Cu burta la pământ! Așa! (Către SOȚ.) Dar tu de ce dormi cu pătura-n cap?

SOȚUL (privindu-l pe EROU): Ca să-mi fie mai cald.

PRIMUL PAZNIC (SOȚIEI): Dar tu. Madam?

SOȚIA: Nu m-am gândit până acum. Dar am să reflectez de-acum înainte.

PRIMUL PAZNIC: Cu mine să n-o faci pe nebuna! (Se adresează LUCIDULUI.) Dar tu de ce dormi cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Pentru că nu este interzis de regulamentul închisorii.

PRIMUL PAZNIC: Nu mai spune?! Ai citit tu regulamentul închisorii și scrie acolo să dormiți cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Îl puteți citi dumneavoastră și-o să vă convingeți că nu este interzis să dormi cu pătura-n cap.

PRIMUL PAZNIC: Mai întâi, de unde știi că-nchisoarea are un regulament?

LUCIDUL: Pentru că orice instituție are un regulament de funcționare interioară care prevede comportarea personalului față de materialele de lucru, disciplina etc. Aici, materialele suntem noi.

AL DOILEA PAZNIC: Regulamentul? Mă faci să și râd. Cine-l citește, dom'le?

LUCIDUL: Nimeni, evident.

PRIMUL PAZNIC: Păi, atunci e ca și când n-ar fi. Mie să nu-mi vii cu prostii, spune-mi de ce dormi cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Fiindcă nu este interzis de regulamentul închisorii.

PRIMUL PAZNIC: Nu face pe tâmpitul! De ce dormi cu pătura-n cap?

LUCIDUL: Fiindcă nu este interzis de regulamentul închisorii.

PRIMUL PAZNIC: Sus. Jos, sus. Jos! Dacă tot avem regulament! Și voi ce vă zgâiți? Hai cu toții: sus, jos, sus, jos! (După ce mai repetă de câteva ori comanda). Ei și-acum, când cred că v-ați mai limpezit nițel la minte, să vă comunic ceva. A sosit azi un ordin de sus care zice-așa: dacă unul dintre voi primește să ispășească anii de pedeapsă ai celorlalți cinci, ceilalți cinci vor fi liberi în 24 de ore. Gândiți-vă și chemați-mă!

Paznicii ies.

DRAMATURGUL: Să fie-adevărat?

EROUL: Și chiar dacă e-adevărat?!

SOȚUL: Da, chiar! Și dacă e-adevărat?

OPORTUNISTUL: Ne putem aranja, ne putem înțelege-ntr-un fel.

LUCIDUL: Suntem ca-ntr-o piesă de teatru în care autorul face un test psihologic cu eroii lui ca să arate câte parale face fiecare.

SOȚIA: O piesă de-un gust dubios.

OPORTUNISTUL: Acum, vorba e ce facem? Că trebui' să facem ceva. Doar n-o să lăsăm să ne scape șansa asta, unică poate.

SOȚUL: Eu, ca să fiu sincer, nu știu deloc ce să spun.

EROUL: Important e ca unul dintre noi să se sacrifice pentru binele celorlalți.

SOȚUL: Și dacă totul nu este decât un bluff, o poveste de-adormit copii?

EROUL: Cu care doar să ne sperie somnul?

DRAMATURGUL: Și dacă. Totuși...? Dacă, totuși, e-adevărat adevărat?

EROUL: Ai dreptate și dumneata. Și dacă, totuși, e-adevărat adevărat?

SOȚUL: Da, chiar...

OPORTUNISTUL: Ce rost ar avea să fie numai așa... un joc?

SOȚIA: După toate câte se petrec aici, eu nu știu cum de vă mai mirați de ceva. Eu sunt aproape sigură că e numai o-ncercare. Se gândesc tot

timpul cum să-și bată joc de noi și ce-or fi zis acum...

DRAMATURGUL: Ceea ce spui dumneata nu e lipsit de logică, dar cum procedeele lor n-au nici un pic de logică, mă gândesc, totuși, că-i chiar adevărat.

LUCIDUL: S-ar putea să ai dreptate, domnule, mai ales că ceea ce ni se propune este și illogic și lipsit de omenie.

OPORTUNISTUL: Iar discuții interminabile! Când o să vă vindecați, fraților, de vorbăria asta?

SOȚUL: Și ce-ai vrea, domnule, să facem?

EROUL: Propune dumneata ceva, dacă vorbăria noastră ți se pare inutilă. Poftim, propune dumneata! Ce vrei să spunem? Rămâi, tu, cutare, în pușcărie, ca noi aștilalți cinci să fim liberi! Sau poate vrei să faci vreunul pe Mesia și să zică „plecați, fraților, că rămân eu să putrezesc de dragul vostru în pușcărie!”. Hai să fim serioși!

SOȚUL: Mai ales că nu știe nimeni ce condamnare are.

DRAMATURGUL: Uitasem complet!

SOȚIA: Aici nu-i vorba de ce condamnare are fiecare, e vorba de principiu.

OPORTUNISTUL: Adică?

SOȚIA: Adică, nici să nu mai discutăm despre-așa ceva.

EROUL: Bine, dar n-am discutat nimic.

DRAMATURGUL: Nu s-a pus decât problema dacă ceea ce ni s-a anunțat este-adevărat sau e numai, hai să zicem, o glumă.

SOȚIA: Eu zic să considerăm că-i o glumă proastă, să ne punem păturile-n cap și să dormim.

OPORTUNISTUL: Eu propun să discutăm serios. Să considerăm că tot ceea ce ni s-a anunțat este-adevărat. Este-o șansă la mie, să nu zicem mai mult, ca tot ceea ce-am auzit să fie serios. Nu trebui' să discutăm și să luăm o hotărâre?

SOȚIA: Mai ales dacă e serios nu trebui' să discutăm și nu trebui' să luăm nici o hotărâre!

OPORTUNISTUL: De ce?

SOȚIA: Fiindcă n-avem dreptul să hotărâm soarta altuia.

DRAMATURGUL: Dar dacă și-o hotărăște singur?

LUCIDUL: Nu trebui' s-acceptăm.

OPORTUNISTUL: Cum, domnule, să zicem că unul dintre noi acceptă de bună-voie și nesilit de nimeni să se sacrifice, noi n-avem dreptul s-

acceptăm, de ce?

LUCIDUL: Pentru că n-ai dreptul să-ndemni pe altul să se sinucidă, chiar dacă ești convins că viața e-o porcărie.

OPORTUNISTUL: Dar nu-ndemnăm pe nimeni să se sinucidă, era vorba... Dumneata denaturezi lucrurile.

SOȚIA: Nu le denaturează deloc. A vrut să-ți spună că n-ai dreptul să accepți ca cineva să facă pentru tine un lucru pe care l-ar regreta a doua zi.

OPORTUNISTUL: După părerea dumatăle și-a dumnealui trebui' să lăsăm șansa asta nesperată să ne scape de dragul nu știu căror principii...

SOȚIA: De dragul unui singur principiu. Ce-ar fi să ne hotărâm să fim și noi o dată oameni? Să le-arătăm că nici n-am luat în seamă propunerea lor și că o socotim o provocare.

DRAMATURGUL: Nu văd de ce este o provocare?

LUCIDUL: Pentru că, până la urmă oricare ar fi rezultatul, o să ne-nvrăjbească și nici altfel...

SOȚIA: Eu zic așa: nimeni nu ne-a spus nimic, ne punem păturile-n cap și ne culcăm.

SOȚUL: Și mâine când ne-ntreabă?

SOȚIA: Spunem că noi nu putem lua nici o hotărâre și că lăsăm totul la aprecierea conducerii închisorii.

SOȚUL: Și dacă ne obligă?

LUCIDUL: Dacă ne obligă ce?

SOȚUL: Să hotărâm noi.

SOȚIA: Deocamdată nu ne-a obligat nimeni nimic.

EROUL: Dacă au să ne oblige?

SOȚIA: Lăsați-i pe ei să ne oblige!

OPORTUNISTUL: Să-i lăsăm pe ei, ca să ne fie mai rău, nu?!

SOȚIA: Nu văd de ce-ar fi mai rău. Lăsați-i pe ei să facă nedreptățile. N-au nevoie de colaboratori.

EROUL: Să fiu eu liber!

SOȚIA: Ai face probabil iar vreo boroboacă pentru care te-ai întoarce aici sau ai face frumos în fața stăpânirii pentru o bucată de pâine.

EROUL: Rău e să fii într-o pușcărie cu unii care n-au făcut nimic!

OPORTUNISTUL: Lucrurile nu pot rămâne așa.

LUCIDUL: Și de ce nu pot rămâne așa?

OPORTUNISTUL: Pentru că nu pot rămâne așa! Pentru că nu trebuie să rămână așa!

EROUL: Pentru că trebuie să luăm o hotărâre.

SOȚUL: Pentru că trebuie să ne hotărâm soarta.

LUCIDUL: Vrei să spui să-i hotărâm soarta, da, că e vorba de-o singură soartă.

DRAMATURGUL: Ce mai încoace și-ncolo. Trebuie să luăm o hotărâre!

SOȚIA: N-aveți decât s-o luați fără mine.

SOȚUL: Ba nu, dragă, trebuie să participi și tu.

SOȚIA: Sunt emoționată de-atâta democrație.

OPORTUNISTUL: Aici nu merge politica struțului. „Am băgat capul în nisip și gata!”.

LUCIDUL: Dumneata ce propui?

OPORTUNISTUL: Propun, și cred că sunt în asentimentul majorității, propun ca, prin vot secret, să hotărâm care dintre noi va fi sacrificat, să se sacrifice vreau să spun. Cine va avea cele mai multe voturi va trebui să accepte.

DRAMATURGUL: Și dacă au toți același număr?

OPORTUNISTUL: La asta nu m-am gândit.

SOȚUL: Mai bine prin tragere la sorți. Cine trage paiul mai scurt...

TOȚI (în cor, afară de SOȚIE și de LUCID): Da, cel mai bine e-așa. Pe cine-alege soarta.

SOȚIA: Soarta alege mai totdeauna pe cine nu trebui! Nu sunt de acord cu niciunul din procedee!

SOȚUL: Dar trebui' să fii!

SOȚIA: De ce să fiu? Fiindcă fiecare din voi se consideră destul de nemernic ca să fie ocrotit de soartă? Eu nu particip la asemenea joc.

LUCIDUL: Nici eu.

EROUL: Fiți oameni rezonabili. Pentru toanele voastre să stăm toți aici?

LUCIDUL: Nu stați pentru toanele noastre. Veniți-vă-n fire.

SOȚIA: Eu rămân în pușcărie. Scoateți-mă din rândul participanților la jocul ăsta frumos.

LUCIDUL: Trageți la sorți fără noi.

DRAMATURGUL: E stupid ce faceți. Așa o să rămână-n pușcărie trei din șase, pe când, dacă tragem la sorți, rămâne unul singur. Zău, n-are nici un rost să vă-ncăpațânați.

LUCIDUL: Și dac-ai ști că dintre noi șase ai rămâne dumneata-n pușcărie, ai stărui la fel să ne convingi?

DRAMATURGUL:... Sigur, aveți și voi dreptate. Dar n-ați avea ce să vă reproșați. Ați datora ceva sorții.

LUCIDUL: Nu vreau să datorăm nimic nimănui.

OPORTUNISTUL: Atunci, e foarte simplu. Spunem că voi doi sunteți voluntari, că-n loc de unul sunteți chiar doi.

SOȚIA: Vă-nșelați. Noi nu ne sacrificăm de dragul vostru. Noi vrem să avem o atitudine mai întâi față de noi înșine. Noi vrem să ispășim pedeapsa noastră, nicidecum s-o acumulăm și pe-a voastră; așa încât, ce spui dumneata...

OPORTUNISTUL: Dac-ați împărți pe din două, poate că nici n-ar fi așa de mult...

LUCIDUL: Domnule, noi suntem doi oameni corecți, dar nu suntem tâmpiți. Nu luați corectitudinea noastră drept debilitate mintală.

OPORTUNISTUL: Deși... Au să ne râdă și curcile. Să ai asemenea ocazie și să-i dai cu piciorul.

EROUL: Vă mai întrebăm încă o dată...

SOȚIA: Și noi vă mai spunem încă o dată: nu!

SOȚIA își pune pătura-n cap. LUCIDUL face același lucru.

SOȚUL: Nu ne rămâne decât să tragem la sorți fără ei.

EROUL: Sau să-i forțăm.

DRAMATURGUL: Nu uitați că suntem într-o închisoare și că pot fi apărați.

OPORTUNISTUL: Ce egoism! Să te gândești numai la tine și la conștiința ta!

DRAMATURGUL: Să tragem fără ei.

EROUL: Avem tot timpul. Până mâine-n vremea asta...

DRAMATURGUL: Eu nu mai am liniște. Hai să tragem acum, vă rog.

EROUL: Poate că ai dreptate. Mai bine să știm de pe-acum ce ne așteaptă pe fiecare.

Trag repede la sorți. EROUL trage paiul scurt.

OPORTUNISTUL: Ce să-i faci, așa a vrut soarta.

EROUL (se retrage într-un colț, apoi se repede spre ei): Nu se poate! Să mai tragem o dată.

DRAMATURGUL: Nu mai tragem nici o dată.

EROUL: Bine, dar nu se poate.

SOȚUL: Dacă trăgea altul se putea!

EROUL: Refuz! Fac și eu ca ei doi. N-aveți decât să trageți la sorti fără mine.

OPORTUNISTUL: Uite ce e, frate, dacă-ți închipui c-așa merge, te-nșeli. Ei doi au ținut-o una și bună de la-nceput, dar dumneata să nu-mi vii acum la spartul târgului cu idei noi, că putem s-o luăm și altfel.

OPORTUNISTUL, DRAMATURGUL și SOȚUL se strâng amenințatori în jurul EROULUI.

EROUL: Fraților, săriți, mă omoară!

SOȚIA și LUCIDUL nu se clintesc de sub pături. EROUL renunță să le mai opună rezistență.

DRAMATURGUL: Câte subiecte am în cap. Nici în zece ani n-am s-ajung să le scriu.

SOȚUL: Când m-o vedea mama! Trebuie' să rog pe cineva s-o anunțe la telefon mai pe ocolite, ca să nu i se facă rău de emoție. Și pisica, săraca, o mai trăi? Aveam niște flori așa frumoase pe terasă. Am să le fac niște spaliere.

OPORTUNISTUL: Ce mai supă cu găluști o să-mi facă nevasta! Și găina fiartă am s-o mănânc toată, toată. Și să fie grasă și galbenă, și cu niște usturoi pisat.

DRAMATURGUL: Să stai iar la un birou în fața hârtiei albe care-ți așteaptă gândurile. Să simți un freamăt, ceva nelămurit prin toată ființa ta. Doamne, ce voluptate...

OPORTUNISTUL: Să ai un butoiș de vin la pivniță, o friptură bună pe masă. S-asculți un radio și să te culci pe-o pernă curată, cu broderie-ntr-un colț. Să te-acoperi cu un cearceaf alb ca zăpada. Asta-i viață.

SOȚUL: Cred c-ar trebui să mai cumpăr vreo două fotolii și să-nlocuiesc și covorul din hol, că era cam uzat. (Dă cu ochii de SOȚIE și de LUCID, care-i ascultă cu un dispreț amuzat.) Și ție-am să-ți trimit pachete, dac-o să fie voie. Și-am să-ți fac niște rochii noi, ca să le găsești când ai să te-ntorci acasă.

SOȚIA dă din cap aprobativ.

DRAMATURGUL: Vreau să-mi schimb complet maniera. De altfel, mă simt alt om.

În celulă, intră câțiva civili care-i aduc pe gardieni cu cătușe la mâini.

UNUL DINTRE CIVILI (arătând spre foștii paznici): Ordinea s-a schimbat, după cum vedeți. Foștii deținuți 212, 213, 214 și 215 (În acest timp toți cei șase deținuți se ridică.) sunt liberi. 216 și 217 rămân încă,

pentru că situația lor e neclară. Fișele de control nu arată exact ce culoare au ochii lor.

DRAMATURGUL: Bine, dar fișele de control erau întocmite de ceilalți.

CIVILUL: Se preia tot ce este util.

LUCIDUL (către DRAMATURG): Nu te osteni degeaba.

CIVILUL (dându-le foștilor deținuți costume de gardieni): Deocamdată, veți face parte din personalul închisorii și pe urmă om mai vedea.

Foștii deținuți fac un gest spre LUCID și spre SOȚIE, vrând să-și ia rămas-bun, aceștia stau însă cu mâinile sub pătură ca niște statui. Civili și foștii deținuți, actuali gardieni, ies din celulă. Noii gardieni, dincolo de gratii, se-așază-n coloană. EROUL preia comanda.

EROUL: Deținuți, atenție: sus, drepti! 212, 213, 214, 215... (Ezită.) 216, 217! Așezați-vă-n coloană și plimbați-vă-n jurul celulei. Atenție! Un, doi, un. Doi!

LUCIDUL și SOȚIA se privesc, pornesc în marș și-ncep să râdă-n hohote.

EROUL (sever): Un, doi, un, doi!

LUCIDUL (în timp ce toți cei din celulă încep să râdă): Și-așa mai departe!

ANTINEVRALGICUL DE LA ORA 5 P.M.

EA, EL, BUNICUL, BUNICA, BĂIATUL, DELEGAȚII, COLABORATORI ÎNTÂMPLĂTORI.

O cameră de zi, modest mobilată, care dă într-un balcon. În cameră se află toți cei de mai sus, cu excepția delegaților și a colaboratorilor întâmplători.

EA (către EL): Și ce ziceai că s-a mai întâmplat azi pe la slujbă?

EL (dând din umeri): Păi. Ce să se-ntâmple? Tot aia.

EA: Ție trebuie să-ți scoată omul vorba cu cleștele. Uite, eu, că stau acasă, și-aș putea să-ți povestesc o lună câte știu despre toți.

BUNICUL: Dar de unde le afli, frate?

EA: Cine are ochi și urechi află.

BUNICA: Și dacă știi atâtea de ce nu ne spui și nouă? Ne-am mai distra și noi, că la vârsta noastră...

EA: Dar ce, n-aveți televizor? De când începe programul și până se termină stați numai cu ochii la el.

BĂIATUL (care termină de mâncat): Și ce-ai vrea să faci la vârsta lor?

EA: S-ar mai găsi. Când vrea omul... (Către EL.) Mai bine povestește ce-a mai fost azi pe la slujbă.

EL: Păi, ce să fie...

BĂIATUL: Să-ți spun eu ce-a fost. (Așezându-se pe-un scaun în fața mesei și desenând cu mâna în spațiu un ghișeu, își ia un aer de funcționar. Cu voce profesională.) Cine e la rând? Spuneți, vă rog! (Trece de partea cealaltă a mesei și interpretează pe rând rolul solicitanților. Aplecându-se tandru spre un cap imaginar și mângâind o mână imaginară.) Iubito, în sfârșit ne căsătorim, o s-avem cuibul nostru, iubito! (Confidențial.) Nu crezi c-ar trebui s-o lăsăm înaintea noastră pe doamna în negru? (Se dă respectuos la o parte. Se-așază din nou în spatele ghișeului imaginar pe care-l desenează iar cu mâna prin spațiu. Cu voce profesională.) Spuneți, vă rog! (Se ridică, joacă rolul unei văduve grase, între două vârste, susținută, de o parte și de alta, de câte cineva imaginar; ducând batista la ochi și suspinând.) Ce să mai spun, păcatele mele, ce să mai spun, mi s-a prăpădit soțul. (Întinde niște acte.) S-a prăpădit, săracul, iar pe mine m-a lăsat ca vai de lume; în pod pică tencuiala, de la odăile din față s-a dus de tot. Gardul dinspre măgarii ăia de vecini din dreapta stă să cadă, pe mine mă dor picioarele că de-abia mă mai mișc. Când plouă mă dor și mâinile, de zici că

mă-njunghie. Și tocmai acum să moară și el și să mă lase-așa, ca nimeni pe lume. Că și el parc-avea să trăiască 100 de ani! Iar omul. Ca oul. (Așezându-se din nou la ghișeu, dă înapoi văduvei actele imaginare; continuă, jucând rolul funcționarului.) Ce să-i facem, asta e viața. Cine urmează?

În timpul cât se desfășoară scena de mai sus, câștigată de jocul BĂIATULUI, BUNICA începe să plângă; BUNICUL meștește o bucată de lemn cu o cuțitoaie. EL se face că citește ziarul, iar EA își face de lucru cu niște flori așezate lângă fereastră; din când în când, trage cu ochiul la BĂIAT, dar este vădit preocupată de ceea ce vede pe fereastră.

EA: Termină o dată cu prostiile!

BĂIATUL (continuându-și jocul, reia toată pantomima tinerilor căsătoriți): Iubito, în sfârșit, ne căsătorim, o s-avem cuibul nostru... (Se-nterupe; fluieră un cântec de chef; începe să se clatine și să sughiță; intră în pielea unui alt personaj.) Să trăiți, fraților, să trăiți cu toții! Am venit să-i declar (Gestul de a-și face vânt cu pălăria.), mânca-i-ar tata pe ei de grași și de frumoși! Că sunt doi. (Aplecându-se către ghișeul imaginar.) Cum să-i declar, dom'le, ce zici, cum să le zic, ce nume să le pun? Că nu m-ajută capul deloc. Pardon, scuzați. Dar, știți, doi deodată așa, pe neașteptate... (Întinde niște acte imaginare; primește niște acte imaginare; din mimica lui se-nțelege c-o vede pe văduvă; își îndreaptă ținuta.) Așa-i viața trecătoare... Vă salut, respectele mele. (Din nou în postura tânărului candidat la-nsurătoare.) Iubito, în sfârșit, ne căsătorim... o s-avem cuibul nostru...

BUNICUL: Ce cuib? Ce cuib? Ai cumpărat vreo pasăre?

EA (strigând, ca s-o audă bătrânul): Nu tată, n-a cumpărat nici o pasăre. Se proteste el așa... îi imită pe ăia care se duc la primărie cu declarații.

BĂIATUL: Ei, ce ziceți? (Adresându-i-se lui taică-său.) Poți să zici că n-a fost așa?

EL: Știi, să nu fii obraznic! Și să nu-ți bați joc de durerea oamenilor.

BUNICA: Să nu-ți bați joc, mamă, că e păcat.

BĂIATUL face un gest din umeri vrând să arate că a stricat orzul pe găște.

EA: Ia spune, dragă, ce-a fost?

EL: Păi, ce să fie, dragă? Nimic. Ce să fie? Nașteri, căsătorii, decese.

EA: Ei, asta știu și eu. Dar altceva, așa, printre voi, pe-acolo. Chiar nimic nu se-ntâmplă?! Nu se mai ceartă nimeni, nu-și mai cumpără nimeni nimic, nu mai zice nimic unul despre altul?

În timpul ultimelor două replici, EA se uită cu foarte mare atenție pe fereastră; se duce la un dulap, de unde scoate un binoclu mare, de tipul celor folosite în armată; se-ntoarce la fereastră și privește prin lentilele binocului, potrivindu-le. Toți, cu excepția BĂIATULUI, o privesc nedumeriți.

BUNICA: La ce te uiți, dragă?

EA îi face semn cu mâna să tacă.

EL: Nu, zău, chiar, la ce te uiți?

EA face din nou semn cu mâna pentru a impune tăcere. BĂIATUL o imită, privind printr-un binoclu imaginar. EA pleacă de la fereastră, pune binoclul la loc, scoate o bucată de hârtie din dulap și-un creion din buzunarul șorțului și notează repede ceva pe hârtie, cu un aer foarte satisfăcut.

BUNICUL: Doamne, și eu cât am mai căutat binoclul! De unde să-mi dea mie-n gând...

EA: Trebuia să-ntrebi...

EL: La ce te uiți, dragă?

BĂIATUL: Se uită de mai multă vreme, dar n-ați băgat voi de seamă. N-ați văzut-o și mai adineauri? Acum și-a-mbunătățit metodele. A devenit mai tehnică.

EA: Te poftesc să nu fii obraznic.

BĂIATUL: Le dădeam explicații, atâta tot.

EL: Nu, zău, la ce te uiți?

EA: Vreau să mă conving de ceva.

EL: Da?! De ce anume?

EA: Deocamdată nu m-am convins.

BĂIATUL: Doar studiază problema prin mijloace vizuale.

BUNICUL: Binoclul ăsta mi l-a dat colonelul în timpul războiului ăl mare.

EA: Știu, tată. Știm cu toții.

BUNICUL (ca și cinci n-ar fi auzit replica): A pariat cu mine că n-are să ne trezească la 5 dimineața.

BUNICA: Cine, frate?

BĂIATUL: Ei, cine! Cocoșul. Cocoșul gazdei la care locuia bunicul pe vremea războiului ăl mare.

BUNICUL: A pariat pe binoclu și-a pierdut pariul. Cocoș frumos ca ăla n-am mai văzut. Și vorbeai cu el cum vorbești cu un om, „co-co-co, co-co-

co, co-co-co”.

BĂIATUL (cu-o ironie blândă): Exact cum vorbești cu un om!

În acest timp, EA se uită din nou pe fereastră și notează ceva pe-o fișă pe care-o atașează cu-o clamă la o cantitate apreciabilă de fișe de-aceeași mărime.

BĂIATUL: După câte văd, faci o treabă științifică. Scrii pe fișe. Ce studiezi? Niscaiva coleoptere?

EA: Ai face bine să-ți mai supraveghezi vocabularul.

BĂIATUL: Am un vocabular cum nu se poate mai elegant!

EL: Ai putea să-ți mai ții gura.

EA: Tot nu mi-ai spus ce mai e pe la birou.

EL: Individul ăla, știi tu care, s-a dus iar cu vorbe și cu pâra la director.

EA: Așa-ți trebuie, dacă-l lași. De ce nu te duci tu înainte? Să-i spui tu directorului ce face el.

BUNICA (adresându-se BUNICULUI): Dă-mi, dragă, și mie antinevralgicul ăla.

BUNICUL: Ce să-ți dau?

BUNICA (punând mâinile pâlnie la gură): Antinevralgicul!

BĂIATUL: Te doare ceva, bunico?

BUNICA: N-aș putea spune că mă doare.

BĂIATUL: Păi, atunci, de ce iei antinevralgicul?

BUNICA (înghițind antinevralgicul pe care i-l aduce BUNICUL): Fiindcă-mi face bine.

EA: Nu trebuia să te lași călcat pe coadă! Nu trebui' să lași să ți se facă nedreptăți!

EL: Se fac atâtea nedreptăți că una-n plus sau în minus...

EA: Nu trebui' să se mai facă! E momentul să se termine cu nedreptățile!

EL: Mă uit la toată lumea asta care vine la noi pentru declarații de nașteri, pentru căsătorii, pentru decese, și mă gândesc întotdeauna: oare nou-născutul pe care-l trec în registrul stării civile ce fel de om are să fie? Ce fel de viață o să ducă? Dar perechile astea care se căsătoresc, o fac din toată inima, se iubesc, sau poate că unul din ei nu-l iubește pe celălalt sau poate că amândoi nu se iubesc; dar morții? Cine știe câte păcate or avea în spinare?

EA: Cu nou-născuții și cu morții nu-i nimic de făcut. Cu unii e prea devreme, cu ceilalți – prea târziu. Dar la căsătorii poate că... În orice caz, la vecinătatea pe palier ar trebui intervenit.

BĂIATUL: „Ar trebui intervenit”! Cine să intervină și-n ce fel?

EA (reflectând): Să existe un serviciu care să se ocupe cu asta. Să informeze pe fiecare cine este cel sau cine sunt cei alături de care-are să locuiască. Să fie distribuiți pe aptitudini și pe păreri. Iubitorii de animale cu iubitorii de animale, ăi de plante cu ăi de plante, ăi de insecte cu ăi de insecte, și-așa mai departe. Numai așa, când știi tot despre celălalt, se poate vorbi de-o vecinătate bazată pe sinceritate.

BĂIATUL: Pe sinceritatea cui? Dacă nu mă-nșel eu, am citit undeva că sinceritatea pornește de la individ, este-o atitudine individuală și liber consimțită.

EA: Societatea e obligată să facă-n așa fel ca adevărul să iasă la lumină.

BĂIATUL: Ce legătură este între un asemenea adevăr și sinceritate?

EA: Zi-i atunci adevăr.

EL (adresându-i-se EI): Să nu crezi că nu m-am gândit și eu că ar fi bine ca noi, vreau să zic serviciul nostru, să intervenim, mai ales când se vede cât de colo că e vorba de-o vecinătate de palier nepotrivită. Vezi oameni cumsecade, blânzi, la locul lor, care toată ziua mătură, scutură, dreg tencuiala, oameni gospodari ce mai încoace și-ncolo, îi vezi pe palier cu cine știe ce derbedei, ori împuțiți, ori cheflii.

BĂIATUL: De ce, dacă ei sunt mulțumiți împreună?... Dacă nu-și sparg capetele?! Și, la urma urmei, fiecare să-și vadă de treburile lui. Să-nchidă ușa după el și puțin să-i pese de vecin. Trebui' să stai bot în bot cu vecinii? Ce, așa nu se poate?

EL: Ba se poate, dar nu e bine. Are dreptate maică-ta. Lucrurile nu trebui' lăsate-așa. Nu e drept să vezi răul și să nu-l semnalezi.

BĂIATUL: Nimeni nu zice să taci când vezi un incendiu – fiindcă nu e incendiul tău – sau mai știu eu ce pericol public, dar să te-amesteci așa, tam-nisam, între oameni n-are nici un rost și e nedrept! Da, e nedrept, mai ales că sunt vecini datorită-ntâmplării.

EA: Tu uiți ce importanță are solidaritatea pentru societate. Buna vecinătate de palier este o verigă a solidarității.

BĂIATUL: Iar „solidaritatea este cea care face și dreg, datorită căreia, cu ajutorul căreia, prin care...”.

EL: Te poftesc să fii cuviincios! Nu uita că te afli într-o familie solidară.

BĂIATUL: Ai cărei membri se adoră și s-au adorat de când lumea și pământul.

BUNICA (adresându-i-se BUNICULUI): Dacă ai lua și tu un antinevralgic?

BUNICUL: Păi, să iau și eu.

BĂIATUL: Dar Bunicul de ce să ia antinevralgic?

BUNICA: Fiindcă-i face bine.

BĂIATUL: Dumneata. Bunicule, de ce iei antinevralgic?

BUNICUL: Păi dacă zice Bunica să iau, eu iau.

BĂIATUL: Da, ăsta-i un argument.

BUNICA: Un antinevralgic așa pe la 5 după-masă grozav ce bine face.

BUNICUL: Ce e drept nu e păcat, face foarte bine.

EA: Voi trebui' să propuneți să se înființeze un serviciu de... de îmbunătățire a vecinătății de palier. Oamenii trebui' feriți, apărați de vecinătăți greșite. Neapărat. Trebui' înființat un serviciu de prevenire și de evitare a învecinărilor greșite. Să știi că eu m-am și gândit cum să fie organizat. Mai întâi, fiecare locatar, împreună cu familia lui, dacă are, să depună datele personale care, după asta, să fie confruntate cu cele culese de referenți de la toată lumea care-i cunoaște. Dacă, în comisia însărcinată cu aprecierea datelor, s-ar ajunge la concluzia că locatarul nu se potrivește cu viitorii lui vecini de palier, vecinătatea să fie oprită.

BĂIATUL: Ce zici, mamă, noi ăștia de față, în calitate de vecini în cadrul aceluiasi apartament, ne potrivim?

EA: Chiar foarte bine, mai ales când ai să fii mai cuviincios. (Adresându-se bărbatului ei.) Nu bea două pahare de sifon unul după altul, că te balonezi.

BĂIATUL: Dacă se-nființează un serviciu de ăsta de reglementare a vecinătății de palier, eu nu mă mai văd mutat în altă casă. Mai ales dac-ai să faci și tu parte din serviciul ăsta. Nici un vecin n-o să fie destul de bun pentru odrasla ta.

EA: Oamenii trebuie-mpiedicați să facă greșeli, să facă greșeli de pe urma cărora să sufere și ei și alții și pentru care să aibă remușcări.

BUNICA: Păzească Dumnezeu de remușcări! (Adresându-i-se EI.) Ai dreptate, dragă, oamenii trebui' păziți de păcate. Cine știe câte păcate face fiecare și moare-așa cu ele, fără să le ispășească, moare-așa, cu sufletu-ncărcat de păcate.

BUNICUL: Cine s-a-ncurcat cu cine?

EA: „Încurcat”! Cu sufletu-ncărcat de păcate.

BUNICUL: Cine, frate?

EA: Cine!! Oamenii, lumea, de! Niște păcătoși. Uite-așa stau păcatele pe ei, ca păduchii.

BUNICA: E foarte rău să ai păcate. Uite, eu...

EA: Da, mamă, știm cu toții: grozav ai vrea s-o găsești pe fata aia de-acum 20 de ani, care ți-a dat două butelii de aragaz în loc de una, iar tu nu i-ai dat-o înapoi și după asta muștrările tale de conștiință, știm, știm...

BUNICA: Nu poate omul să deschidă gura că tu i-o tai la iuțea.

EA: De-atâta vreme, am învățat pe dinafară ce spui și tu și tata.

BUNICA: Pe bărbatu-tău văd că te superi că nu-ți spune nimic.

EA: Mai bine să nu spună nimic, decât să bată mereu apa-n piuă. Mă mir că nu vă plictisiți, să tot repetați aceleași povești.

BUNICA: Spunem și noi ce știm. Dacă de-atâta vreme nu ni s-a mai întâmplat nimic, ce-ai vrea? Să inventăm?

BĂIATUL: Mamă, tu crezi că spui ceva nou sau că cineva spune ceva nou? Și tu le spui lor de fiecare dată aceleași lucruri. La urma urmei, pe lumea asta se-ntâmplă mereu aceleași lucruri. Tu nu te plictisești să faci în fiecare zi aceleași lucruri? Chiar oamenii ăștia din blocul de vizavi, pe care-i tot spionezi...

EA: Dar nu-i spionez deloc. Bagă de seamă cum vorbești.

BĂIATUL: Pe care nu-i spionezi. La care te uiți cu binoclul. Așa-ți place mai mult? Ei bine, ce pot să facă oamenii ăștia așa de extraordinar și de nemaipomenit ca să te ocupi de ei atâta?

EA: Poate că fac ei ceva ce n-ar trebui să facă.

BĂIATUL: Ce n-ar trebui să facă, să zicem. Dar cred că nu e unic pe lume ce fac ei. Au făcut-o și alții înaintea lor, o fac în același timp cu ei și-au s-o facă și peste-o mie de ani.

EA: E timpul ca în comunitatea noastră locativă, aici între noi, să se-ntâmple numai ce trebuie.

BĂIATUL: Cine zice că nu-i bine să se-ntâmple numai ce trebuie? Dar, mai întâi, trebuie' stabilit, teoretic vorbind, ce este acest „ce trebuie” și să presupunem că s-ar ajunge la o concluzie în privința asta. Cum îi faci însă pe oameni să facă numai ce trebuie?

EA: S-ar putea face destule ca să-i convingi...

BĂIATUL: Ce să-i convingi?

EL: Cred că mama are dreptate. Ceva trebuie găsit.

EA: M-am și gândit eu la câte ceva.

BUNICA: Rău e și reumatismul ăsta. Parcă am pietre legate de picioare.

EA: Pietre?

BUNICUL (ridicând în mână și examinând obiectul pe care-l meșterește): De ce să dai atâția bani pe-un tocător la magazin, când poți să-l faci și singur?!

BĂIATUL: O mașină de tocat de ce nu faci, bunicule?

BUNICUL: Să nu crezi că n-aș face dac-aș avea scule.

EA (adresându-i-se LUI): M-am gândit, să știi. Eu zic așa: mai întâi, să scriem fiecărui membru din comunitatea noastră locativă, anunțându-l că, deoarece considerăm că felul de viață al comunității trebui' purificat, îl invităm să participe la întrunirea în care se vor lua hotărâri în această privință. În felul ăsta, fiecare-și poate spune cuvântul.

BĂIATUL: Da, fiecare. Și? Și ce-i cu asta?

EL: Și crezi că au să vină?

EA: Eu așa cred.

EL: Și dacă se fac că n-au primit nimic?

EA: M-am gândit eu și la asta. E mai simplu decât îți închipui. Adăugăm un post scriptum, în care-l anunțăm pe adresant că știm despre el anumite lucruri, pe care le putem face publice în caz că nu se prezintă de bunăvoie.

BĂIATUL: Și dacă nu se lasă „convinși”?

BUNICUL (uitându-se din nou la tocătorul, pe care-l ajustează mereu cu-o daltă și cu un briceag): O să fie-o frumusețe, nici nu există așa ceva la maga...

BUNICA: Ia taci, frate, nițel.

BUNICUL: Tac, dacă zici tu să tac, tac, că toată ziua...

BUNICA: S-aud și eu ce spun oamenii ăștia, că spun ceva foarte interesant. Și cum ziceați, mamă?

EA: Lasă, mamă, lasă, că astea nu vă privesc pe voi.

BUNICA: Da' pe noi de ce nu ne privește? Ce, noi nu suntem oameni?

EA: Cred că cel mai bine ar fi să facem, să întocmim în sfârșit, un prospect în care să indicăm o listă de păcate principale și de păcate secundare. Fiecare păcat...

BUNICA: Păcatele sunt ca niște pietre pe sufletul omului...

BĂIATUL: Nu-nterupeți oratorul.

EA (nebăgându-i în seamă): Fiecare să aibă un punctaj.

EL: Și crezi că au să vrea să recunoască ce păcate au făcut? Să noteze în dreptul fiecărui păcat, al fiecărei rubrici?

EA: M-am gândit și la asta. Ca să nu-ncerce să mintă, e mai bine să trimită totalul punctelor rezultat din adunare, și în felul ăsta n-o să se știe ce păcat a comis fiecare: de mărimea întâi sau păcate mărunțele. Important are să fie punctajul.

EL: E-o idee foarte bună.

BUNICA: Doamne, nu mi-ar fi dat niciodată-n gând așa ceva!

BĂIATUL: Nici mie!

EA: Cred că de astă-seară trebui' să ne-apucăm să le scriem.

EL: Dar nu le știm adresele și nici numele.

EA: Le știu eu. Le am pe-o listă. Nu e mare lucru la o comunitate ca a noastră.

BĂIATUL: Și la ce-ar folosi toate astea?

EA: La-mbunătățirea vieții, la reformarea moravurilor. Oamenii n-au să-și mai permită să trăiască de capul lor. Au să știe că au o răspundere față de societate.

BĂIATUL: Săracii de ei, ce-i așteaptă!

BUNICA (adresându-se BUNICULUI): Cred c-ar fi timpul să ne bem ceaiul de tei. Nimic nu e mai bun și mai liniștitor ca un ceai de tei, băut spre seară.

BUNICUL: Am auzit ieri, la pâine, că e și mai bun amestecat cu mușetel.

BUNICA: Păi, rău nu poate fi. N-are ce să fie rău. La urma urmei, pe vremuri, lumea numai cu buruieni se-ngrijea și se vindeca mai bine decât acuma cu toate pilulele astea care pe-o parte fac bine și pe șapte rău.

BUNICUL: Mi-aduc aminte-atunci cu gălbinarea mea în timpul războiului ăl mare. Păi, dacă nu era gazda mea cu buruienile ei plămădite în ulei și-n rachiu, crezi că mai eram eu astăzi? Ajungeam de mult oale și ulcele. Îmi dădea o linguriță dimineața, una la prânz și una seara.

BUNICA: Ce-ar fi să punem capul jos nițel? Că tare bine prinde să se odihnească omul nițel după-amiază. Bunica, săraca, spunea că nimic nu menține mai bine ca somnul de după-amiază.

BUNICUL și BUNICA ies.

BĂIATUL: „Ca mâncatul de dimineață și ca-nsuratul de tânăr”. Cred că ne putem retrage cu toții, spre-a nu-mpiedica deliberările augustului corp care pune la cale fericirea micii noastre comunități locative și, mai târziu, fericirea lumii-ntregi.

EA și EL nu-i mai iau deloc în seamă pe ceilalți.

EA (aducând un teanc de hârtii și de plicuri): Eu aveam plicurile cu adresele pregătite mai dinainte. Cei de pe lista asta (Îi întinde o hârtie.), propun să facă parte, împreună cu noi, din echipa de organizare, iar ăsta (Îi indică numele cu degetul pe listă.), să fie delegatul care să facă legătura între noi și colocatarii noștri.

EL (privind cu atenție lista): După ce criterii i-ai ales?

EA: După nici un criteriu special. Ăștia sunt singurii despre care n-am aflat nimic. Una din două: ori n-au nimic de ascuns, ori sunt atât de dibaci că reușesc să ascundă tot. Și-ntr-un caz și-n celălalt sunt utili.

EL: Și dacă totuși n-ai să fii, vreau să zic n-o să fim mulțumiți de ei, noi, comunitatea locativă vreau să zic?

EA: Îi putem schimba, elimina. Și-acum, să ne-apucăm să redactăm scrisoarea și mostra cu ceea ce știm, cu ceea ce știu eu adică, despre fiecare.

EL: Și dacă totuși am încerca fără mostra asta? Dacă am încerca așa, să-i convingem pur și simplu?

EA: N-am reuși. De bună-voie, de bună-voie cum s-a-nțeles până acum, n-am reușit decât cu 5.

EL: Cum adică?

EA (dându-și seama că a luat-o gura pe dinainte): Da, știi... eu am încercat singură. Le-am scris tuturor. Dar mi-am dat seama că de bună-voie nu se poate și nici eu de una singură nu pot. Totul trebuie-organizat. Doi din cinci erau cam săraci cu duhul, doi n-aveau nimic de ascuns și erau și fricoși, iar unul am crezut că mă bate. Să ne-apucăm să redactăm. Ia și scrie: „Stimate colocatar, având în vedere că situația micuței noastre comunități locative (Lumina scade.) lasă foarte mult de dorit din cauză că...”.

Din nou, lumină obișnuită. Trebuie să fie sugerată într-un fel trecerea timpului. Același decor, doar că peretele din fața spectatorului este acoperit de fișiere. Cu fața spre public, EA și EL stau la două birouri, fiecare cu nasul vârât în mormane de fișe de carton.

EA: Pân-acum, n-au răspuns decât 75%.

EL: Mie mi-a ieșit 77%.

EA: 2% în plus sau în minus nu contează. Contează că sunt unii care nu urmează calea majorității, că sunt recalcitranți, răuvoitori.

EL: Delegatul s-a dus personal la fiecare-n parte să-l convingă.

EA: Ăstora care nu... urmează calea cea bună am să le expediez din nou câte o scrisoare, în care-am să le pun în față încă o faptă infamantă pe care-

o are fiecare dintre ei la activ și despre care e convins că nu știe nimeni. Ei bine, uite că eu știu. Și n-am să admit ca o acțiune care se bucură de adeziunea liber-consimțită a majorității să fie stânjenită de-o minoritate egoistă și inconstientă.

EL: Dragă...

EA: Lasă tonul ăsta intim, de familie, acuma facem o treabă cu caracter oficial și obștesc. Mai puțin familiarism.

EL: Da, mă rog! În sfârșit, voiam să-ți spun că punctajul este greu de ținut, vreau să spun că este greu de ținut o evidență strictă a punctajului, mai ales dacă, așa cum am înțeles din dezbaterile echipei, și cred că nu mă-nșel, punctajul nu este fix; el se mărește cu vremea, că doar omul face mereu greșeli.

EA: Să nu crezi că nu m-am gândit la asta. Un sistem nu-ți vine-n minte complet și perfect de la-nceput. Se-mbunătățește pe parcurs. Ca și-ntr-o casă când te muți, azi – o perdea, mâine – un covor, poimâine – un vas de flori.

EL: Chiar și-n sistemul actual de evidență a greșelilor și-a păcatelor mi se pare că șchioapătă ceva.

EA: Ce vrei să spui?

EL: Nu ți se pare foarte mic punctajul unora? Suspect de mic? Sunt unii al căror punctaj aproape că se-acoperă numai cu fapta pe care le-o puneam noi în față în scrisoarea de convingere. Cum adică, afară de asta, nu mai au nimic pe conștiință?

EA: Au, au, n-avea grijă. O să-i invităm să trimită din nou câte o fișă. O să facem un punctaj și mai strict, cu rubrici mai precise. M-am gândit și la ceva material, la ceva care să concretizeze punctajul. Tot greșelile oamenilor mi-au sugerat ideea asta. Propun ca la fiecare fișă să fie atașată o pungă cu jetoane; un jeton per punct de păcat. Ne trebuie-o concretizare materială a punctajului. În felul ăsta avem și putem ține o evidență strictă. Mai face colocatarul vreuna de 10 puncte, să zicem, pac! zece jetoane la pungă. Pungile pot fi evaluate la gramaj. La 3-4 luni o dată îl anunți pe fiecare cum stă cu gramajul.

EL: Cum te-anunță băncile câți bani mai ai în depozit, ca să știi pe cât mai poți emite cecuri. Foarte ingenios. Te felicit!

EA: Acum însă, înainte chiar de-a pune-n aplicare sistemul de jetoane, trebui' să facem un pic de ordine pe baza datelor de care dispunem.

EL: Nu e, totuși, cam pripit să ne-apucăm de pe-acum?

EA: Nu e niciodată prea devreme să faci o anumită ordine, mai ales că după asta poți face și altfel de ordine. În domeniul ăsta e loc mereu pentru altceva și pentru mai bine.

EL: Sau poate...

EA: N-avem timp de pierdut cu-ntrebări și cu probleme inutile. Așa că scrie-le elementelor recalcitrante. Aici e ciorna făcută de mine, asta e o listă de nume. Fiecare persoană are un număr în față; cu-același număr este marcat pe lista de păcate păcatul care-i aparține. Multiplici scrisoarea de convingere, pe urmă, pui fiecare exemplar într-un plic: după asta, corelezi numărul persoanei cu numărul păcatului, extragi textul privitor la păcat și-l adaugi în plicul corespunzător. Și, pe urmă, să-i mai văd eu că nu recunosc și că nu se supun.

La ultimele cuvinte-ale replicii, se-aud bătăi în ușă.

EA și EL (deodată): Intră!

Intră DELEGATUL I.

EA: A. Delegatul! Te salutăm.

DELEGATUL I: Vă salut în numele meu personal și-n numele echipei care m-a trimis să vă transmit niște hotărâri.

EA: Ascultăm.

DELEGATUL I: Având în vedere și luând în considerare datele precum și sugestiile pe care le-ați înaintat sau, dacă vreți, le-ați furnizat echipei, echipa ținând seama de ele și verificând exactitatea datelor și deliberând asupra utilității sugestiilor a luat măsuri și hotărâri. În clădirea mare, s-a considerat că trebuie neapărat făcute schimbări. Cei de la parter și de la etajul I au un punctaj mic de păcate și au dovedit că au suferit foarte mult, au suferit tot felul de suferințe locative, așa că s-a hotărât să fie mutați la etajele 6 și 7, iar cei de la 6 și 7, indiferent de punctaj, să treacă la parter și la etajul I, pentru că au stat destul la 6 și la 7 și, în general...

EL: Dar ceilalți?

DELEGATUL I: Unii parc-au murit. Stau ascunși ca să nu atragă atenția. Își spun desigur că atunci când se fac schimbări locative e bine să stai cât mai pitit.

EL: Niște fricoși.

EA: Și lipsiți de simțul echității.

DELEGATUL I: Știu și eu?! Dacă stai de vorbă cu ei ți se pare că fiecare are dreptate.

EA: Ce vrei să spui cu asta? Cum să aibă dreptate când punctajul arată negru pe alb că n-au?

EL: Ar însemna atunci că tot serviciul nostru se ostenește degeaba și că nu folosește la nimic, că e un serviciu inutil.

DELEGATUL I: Eu vă spun ce spun colocarii. Fiecare-ți explică de ce a făcut într-un fel și nu într-altul: așa făcuse și vecinul din dreapta, și cel din stânga, și mama și tatăl și bunicul lui, așa era obiceiul. Toată lumea făcea la aceeași vreme cam aceleași păcate. Și ce să spui? Când te ia fiecare-n parte și-ți explică îți vine să-l crezi. Așa că mai bine să fie luați cu etajul, mult mai bine: aranjate păcatele pe categorii de colocari; fiecare categorie de păcate se potrivește unei categorii de colocari și fiecare categorie de colocari unei categorii de păcate. Așa, în general, în felul ăsta, n-o să se simtă nimeni prea nedreptățit dac-are să fie tratat la fel cu toată categoria lui.

EL: Cred că nici nu poate fi vorba de nedreptate, e vorba de dreptate, o dreptate făcută în toată comunitatea noastră locativă și bazată pe meritele fiecăruia.

DELEGATUL I: Pentru moment, s-ar părea că se bazează mai mult pe nemerite. Decât pe merite.

EA: Are să vină și asta. Deocamdată, unii se simt probabil pedepsiți.

DELEGATUL I: Mai degrabă nedreptățiți. Pedepsa presupune răsplata pentru o faptă rea. E complicat să le explici că se face dreptate și nimic mai mult.

EL: Prin urmare s-au făcut schimbări parter, etajul I-etajele 6 și 7. Și celelalte etaje cum rămân?

DELEGATUL I: Nu mi s-a comunicat nimic în privința asta. Centrul vă transmite numai să stabiliți cât mai repede punctajul tuturor colocatarilor și să măriți rețeaua de culegători de date; asta nu-nseamnă să neglijați datele provenite de la furnizorii voluntari. Trebuie' îmbinate datele strânse de culegătorii profesioniști cu cele oferite de voluntari. Să-mbinăm datele într-un tot armonios și după aceea se va lua un evantai, un buchet de măsuri frumos înmănunchiate.

EL: Bine, dar cum rămâne cu cei care nu vor să recunoască? Până mai ieri-alaltăieri, erau cam 25% din comunitate.

DELEGATUL I: A, de recunoaștere vorbeai? Asta a fost la-nceput. Cu-atât mai rău pentru ei că n-au vrut să recunoască. Le mai crește săculețul cu jetoane!

EL: Bine, dar la-nceput, totuși, era vorba de recunoaștere pe calea convingerii.

DELEGATUL I: La-nceput se spun totdeauna multe. Important este ceea ce se-ntâmplă după ce s-au așezat lucrurile, după ce ori s-au limpezit, ori s-au tulburat de tot apele.

EA: Poți comunica celor din echipă că ne ocupăm așa cum trebuie de punctaj. Mă bucur c-a fost votat și aprobat sistemul concret al jetoanelor. În linii mari, vreau să zic pe categorii și etaje treaba e ca și terminată. Acum ne ocupăm, mai ales eu mă ocup, de etajarea etajelor. Fiindcă nici în actuala formație nu putem lăsa lucrurile la-ntâmplare. Trebui' să vedem cui dăm apartamente cu aerisire directă la baie și la bucătărie, cui – vedere în parc, și multe alte lucruri de felul ăsta. Nimic nu trebui' făcut la-ntâmplare.

DELEGATUL I: Cred că acestea fiind zise mă pot retrage și vă pot spune la revedere. Vă fac o ultimă recomandare: păziți bine fișierele; nimeni afară de dumneavoastră doi nu trebuie să aibă acces la ele. De asta ați și rămas unde vă aflați, ca să nu se știe că faceți parte din echipă.

EA: Pe care, de altfel, am și inițiat-o.

DELEGATUL I: Nu se știe niciodată cine este adevăratul inițiator al unei asemenea acțiuni. Ideea de mult plutea în aer.

EA: Mă rog...

DELEGATUL I: V-am salutat.

EL și EA: Și noi. Bună ziua.

DELEGATUL iese. Intră, pe-o ușă laterală, de lângă fișiere. BUNICA deschide ușa cu mare băgare de seamă și, profitând că nimeni n-o observă la-nceput, ia seama fișierelor, ca un om care-ncearcă să memoreze ceva. În cele din urmă, EA o vede.

EA: Ce e, mamă, ce s-a-ntâmplat?

BUNICA: Am venit să văd ce mai faceți și să vă-ntreb ceva.

EL: Dacă tot ai venit, întreabă.

BUNICA (scoate din buzunarul șorțului un prospect de medicament): Ce-nseamnă aia antispastic?

EL: Contra spasmelor.

BUNICA: Păi, dacă e contra, nu e bun.

EA: Medicamentul ăsta de unde l-ai mai scos? Pe ăsta cine ți l-a mai recomandat?

BUNICA: Azi de dimineață, când am fost după zarzavat pentru gătit mielul, vorbeau niște cucoane că e foarte bun, că cică nu știu ce face când te

doare. Au spus ele și ce trebuie să te doară ca să-ți faci bine, dar am uitat. Dar dacă ziceți că e contra, înseamnă că nu e bun și nu-l mai iau.

Intră BUNICUL, căutând și el să observe cât mai mult, din ușă, și încercând să nu fie observat.

BUNICA (dându-și seama că și ceilalți doi l-au văzut pe BUNIC): Mă căutai, frate?

BUNICUL: Da, am văzut că nu erai și m-am gândit să te caut și-aici. Știți, copacul ăla mare și uscat de la răscruce, de lângă benzinărie, din curtea cu gard de cărămidă și cu grilaș argintiu?

EA: Grilaj, tată, nu grilaș.

BUNICUL: Parcă nu-i tot aia! Dacă ai înțeles ce-am vrut să spun înseamnă că e bine și-așa. Casa aia, cu gard de cărămidă și cu grilaș argintiu, cum spuneam, la casa aia era în curte un copac mare, uscat. Proprietarii nu voiau să-l taie, fiindcă voiau să-l vândă și dacă-l cumpăra careva ziceau că să-l tragă cu-o macara, că dacă-l tăiau și-l doborau le strica florile. Azi, cu vântul ăsta, copacul a căzut și era să omoare niște oameni care treceau pe stradă. Eu am trecut pe-acolo cam la zece minute după ce-a căzut copacul. Zece minute mai devreme și eram oale și ulcele. Mi-aduc aminte că tot așa era s-o pățesc și-nainte de război, la o cumnată de-a tatei, cu un nuc pe care-l avea-n curte.

BUNICA (văzând tăcerea ostilă a celor doi): Acum ar fi mai bine să mergem.

Pauză.

EA: Dacă vreți ceva, să sunați; de altfel, v-am mai spus. Noi avem mult de lucru și-aici nu trebui' să intrăm decât noi.

BUNICA: Sunt păcate multe, mamă?

EL: Destule.

BUNICA: Ce spui? Dacă aflați ceva așa mai interesant, spuneți-ne și nouă, că noi cu bătrânețea, ce mai aflăm și noi de la alții. Și acum, hai, frate, să mergem și să-i lăsăm în pace, că ei au mult de lucru și ce fac ei nu e joacă, e lucru serios!

EA: Scoate din fișier fișa ăstuia cu casa și cu copacul. Marchează-i o atitudine anticetățenească și pune-i și un jeton corespunzător în pungă.

EL: M-am gândit și eu să notăm cumva atitudinea asta. Dar despre delegatul ăsta ce spui?

EA: Dacă tot ai început, atunci spune ce ai de spus.

EL: Aș fi vrut să știu ce părere ai tu, ca să-mi dau seama dacă se potrivește cu părerea mea. De-asta voiam să vorbești tu întâi.

EA: Nu te mai codi. Hai, dă-i drumul. Ce. Ți-e teamă? Știi bine că nu te-aude nimeni.

EL (ezitând, cu gura moale): M-auzi tu.

EA îl privește uimită.

EL: Dacă-am apucat să deschid vorba, atunci să merg până la capăt. Ție nu ți se pare că are niște păreri cam... În sfârșit, înțelegi ce vreau să zic. „Că dacă-l asculți pe fiecare, parcă fiecare ar avea dreptate”. Știi, mie nu mi-a plăcut deloc cum vorbea. Ce-ai zice dacă-am sezisa totuși echipa, foarte obiectiv, relatând convorbirea, să interpreteze ei.

EA: Echipa l-a numit delegat. Înseamnă că are-ncredere-n el. Dar, dacă vrei, f [totuși o notă. O sezișare.

EL: S-o facem, vrei să zici.

EA: S-o faci singur, vreau să zic.

EL: Bine, dar nu-nțeleg. Dacă ești de-aceeași părere cu mine, nu-nțeleg de ce să n-o facem împreună. Lucrăm doar împreună.

EA: Lucrăm cu totul întâmplător la același serviciu, dar fiecare este independent și răspunde pentru tot ce face.

EL: Să-mi fie de-nvățătură altă dată.

EA: Să-ți fie. Să ne fie.

Bate cineva la ușă.

EL și EA: Intră!

Intră DELEGATUL II.

DELEGATUL II: Vă salut, în numele meu personal și-al echipei. Stimați colocatari și lucrători pe tărâmul recondiționării spirituale a colocatarilor, am venit, trimis de echipa superioară a recondiționării, să discut cu voi câteva chestiuni de ordin general și câteva cazuri speciale.

EA: Vă stăm la dispoziție.

EL: Vă stau la dispoziție.

DELEGATUL II (îi privește pe rând; este evident că a remarcat deosebirea dintre cele două replici): Avem câteva cazuri, este vorba de câțiva colocatari, care ne-au semnalat că, în acțiunile de recondiționare spirituală care li s-au aplicat, s-au făcut anumite greșeli fiindcă li s-au atribuit păcate care nu le-apartineau, altfel spus, pe care nu le posedau. Echipa vrea să știe dacă spun adevărul: este vorba de colocatarii 715, 822. 933, 1012, 1024 și 1039. Trebui' să verificați cu fișa și cu punga de păcate

materializate, adică de jetoane, să verificați dacă au la activul lor păcate echivalente cu cele care le-au fost puse-n spinare.

EA: Verificăm numaidecât.

EL: Verific numaidecât.

Încep amândoi să confrunte lista pe care le-o luminează DELEGATUL cu fișele și cu pungile pe care le scot din fișiere.

DELEGATUL II: Să-i verifice unul din voi pe primii trei și celălalt pe următorii.

EL: E preferabil să-i verificăm fiecare pe contul lui.

EA: Și pe urmă să confruntăm rezultatele.

DELEGATUL II (din ce în ce mai bănuitor): Fie și-așa.

Bate cineva la ușă.

EL, EA, DELEGATUL II: Intră!

Intră o femeie.

FEMEIA: Dragi colocatari, bună ziua. Știți, am venit și eu la dumneavoastră, fiindcă am auzit că la dumneavoastră se vine cu sugestii, cu una, cu alta, cu de toate cum s-ar spune.

DELEGATUL II: Da. Și dumneavoastră cu ce-ați venit, stimată colocatară?

FEMEIA: Cu tramvaiul până-n strada mare, pe urmă pe jos, întrebând din om în om.

DELEGATUL II: Asta era clar.

FEMEIA: De ce era clar?

DELEGATUL II: Poate vreți să ne spuneți în ce scop ați venit la noi.

FEMEIA: Aha. Păi, știți, eu sunt dintr-acea cu schimbările, cu imobilele, cu etajele. Acum stau într-un bloc așa de frumos, așa de frumos, să-l mănânci cu ochii. M-am gândit și eu așa, ca o gospodină, că tare frumos ar fi să punem la ușile de la intrare niște perdele, măcar de tifon, dar să fie niște perdele. Și, în fața ferestrelor, ce frumos ar sta un prun sau un gutui, s-ar întregi peisajul, că trebui' să umblăm și noi să ne facem un peisaj, nu? Eu așa zic, știți, eu ca o gospodină...

În tot acest timp, EL și EA caută în fișe și cântăresc pungile cu jetoane.

DELEGATUL II (grăbit să scape de FEMEIE): Aveți dreptate, se-aprobă totul.

FEMEIA: Și perdelele și prunul? Perdelele pot fi roze?

DELEGATUL II: Roz, liliachii, cum vreți. La revedere, la revedere...

Încântată, iese de-a-ndăratelea.

EA: La primii patru, punctajul și gramajul acoperă ceea ce li s-a atribuit, la ceilalți doi e o mică bătaie în minus în favoarea lor. E drept că e vorba de alte păcate decât cele care li s-au pus în seamă, dar gramajul corespunde.

DELEGATUL II: Păi, atunci ce mai vor? Mai ales primii patru, și chiar și ceilalți doi. Ce fac atâta caz pentru o mică bătaie-n minus?! Numai ca să facă șicane. Tot felul de inși de ăștia cu mania persecuției și-a reclamațiilor.

EL: Plângerea lor principală nu se referă la punctaj și nici la gramaj. Nu neagă niciunul că gramajul și punctajul acoperă ceea ce li s-a atribuit, ei pretind însă că punctajul și gramajul lor e alcătuit mai ales din păcate mărunte, de gradul III, IV, dintr-un fel de pulbere de păcate, nu din păcate serioase de mărimea I. Dau nume, poftim (Îi întinde niște hârtii lungi.), de concetățeni care au la activul lor păcate de mărimea I, dar care la punctaj și la gramaj ies mai bine decât unii cu păcate mărunte dar multe. Acești petiționari propun o nouă evaluare a colocatarilor, pe baza categoriei de păcate precum și schimbarea sistemului de jetoane: pentru fiecare tip de păcate – alt tip de jetoane.

DELEGATUL II: Voi ce părere-aveți despre asta?

EL: Eu cred că au dreptate. Cred că una e să-ți omori mama și alta e să-l denunți pe vecin.

DELEGATUL II: De, știu eu?

EL: Eu cred că au dreptate. E bine să se știe de ce mărime sunt păcatele fiecăruia, nu așa păcate puse grămadă unele peste altele, fără nici o ordine, fără nici un Dumnezeu, păcate așa puse cu furca.

DELEGATUL II (adresându-i-se EI): Dumneata ce zici?

EA: Mai întâi, să vedem ce zice echipa.

EL: Dar, dumneata, ce zici, colocatare delegat?

DELEGATUL II (ezitând): Să vedem mai întâi ce spune echipa.

EL: Și dacă n-ar fi echipa sau dacă numai dumneata ai alcătui echipa ce-ai spune?

DELEGATUL II: Să vedem mai întâi ce spune echipa. Ar putea ca munca noastră să sufere transformări care vor duce, bine-nțeles, la mbunătățiri. Acestea fiind zise, stimați colocatari, lucrători pe tărâmul recondiționării spirituale, vă salut și-mi îngădui un sfat: să nu uitați unde lucrați, vă salut și s-auzim de bine.

EA (adresându-i-se LUI): Altă dată, când ai păreri ține-le pentru tine.

EL: Numai când mori nu mai ai păreri. Și, dacă tot le am, nu văd de ce să nu le spun, doar lucrăm la un serviciu de-mbunătățire a componenței și-a

componentei spirituale a colocatarilor. La urma urmei, ce-mi tot scoți pe nas părerile astea? Sunt ale mele și fac ce vreau cu ele.

EA: Dac-ai fi singur pe lume, n-ai avea decât să faci ce vrei cu părerile tale, dar nu uita că avem părinți, copil, că sunt și eu la mijloc.

EL: Și ce e cu asta? Răspunde fiecare de capul lui, de limba lui.

EA: Se pot face legături. Se pot face presupuneri. Pot să apară bănuieli. Iar bănuielile pot să cadă ici, colo, dincolo.

EL: Dar ce dracu', că n-or fi lăcuste să se lase-așa stoluri-stoluri.

EA: Chiar când vorbești aici, vorbește mai încet și, dacă poți să te abții, e și mai bine.

EL: Bine, dar noi suntem inițiatorii, noi suntem creatorii acestei instituții de recondiționare, ai acestui curent.

EA: Curent, curent, dar să nu fie de opinii. E un sfat. Poți face cum crezi, dar eu nu vreau să fiu amestecată. Mie nimic nu-mi priește mai mult decât lipsa de opinii, fiindcă ea nu face curent, iar când face, e un curent atât de mare că nici nu se mai bagă de seamă. Cred că după convorbirea de azi cu Delegatul II ar fi bine să raportezi mai sus punând în seama lui ce-ai spus tu. E bine să i-o iei tu înainte. Cred că e momentul să plecăm. A sunat de mult ora stingerii.

EL: Eu aș mai rămâne puțin, mai am ceva de lucru.

EA: Nu poți rămâne după ce plec eu.

EL: Și de ce, mă rog?

EA: Fiindcă nu e bine. Acolo unde se lucrează în comun, fiecare trebui' să fie cu ochii pe celălalt. Trebui' să simți că trăiești în societate, nu? Nici dimineața să nu intri înaintea mea.

EL: Poate pân' la urmă n-am să mai intru deloc.

EA: De-aici pleci doar când ești poftit afară. Pentru moment, eu te invit să mergem. Și zelul poate părea suspect sau cel puțin nesincer.

EL: Cui?

EA: În general. Se fac tot felul de legături.

EL: Da, în care te prinzi ca musca-n pâna păianjenului.

EA: Legături subțiri, țesături fine, geometrice, fără nici o greșeală, lucrate splendid.

EL: Apropo, știai că păianjenul nu-și greșește niciodată pâna?

EA: Ei, cum s-o greșească, el e animal! Și-acum să ne-odihnim nițel. Am recondiționat destul pe ziua de azi.

Lumina scade. Pe lumină mică, bâjbâind, intră BUNICUL și BUNICA.

BUNICA: Ești sigur că sunt în oraș?

BUNICUL: Sigur, sigur. Am auzit-o pe ea...

BUNICA: Cât auzi tu...

BUNICUL: Stătea-n picioare și vorbea. Cred că vorbea cu cineva de sus. Că nu stă totdeauna-n picioare când vorbește la telefon. Când vorbește cu câte unul mai ne-nsemnat se și scarpină uneori.

BUNICA: Lasă asta și hai să ne uităm. Să vedem mai întâi dacă merge cheia. Treci și-ncearc-o. Eu stau la ușă.

BUNICUL (încercând cheia la fișierul de lângă ușă): Merge de minune. Am luat bine măsura. Ceara, săraca!

BUNICA: Acuma umblă după fișa doctorului și după a farmacistei. Pe ea caut-o la L și pe el la T.

BUNICUL (surprins): Nu văd nici o literă; toate fișele poartă numere. Ce tehnică!! Trebuie' să venim de mai multe ori ca să ne dăm seama cum merg fișele astea. Trebuie' să aibă ele un cifru, ceva.

BUNICA: Ia te uită cum îți umblă mintea. Nu te-aș fi crezut în stare.

BUNICUL: Ehehei. Mi-aduc aminte, în războiul ăl mare, când am pariat cu căpitanul...

BUNICA: Acuma lasă dracu' războiul ăl mare. Nu-l găsim pe doctor și n-o găsim pe farmacistă, dar tot om găsi și noi ceva să ne distrăm.

BUNICUL: Ai și tu dreptate, că altfel ne-a fost osteneala degeaba. Ține și citește asta și eu o citesc pe astălaltă.

Încep amândoi să citească. Fac niște ochi din ce în ce mai mari.

BUNICA: Citește ici că mori. Eu o știu pe asta.

BUNICUL: De unde știi că e o asta și că nu e un ăsta?

BUNICA: Da' ce, tu n-o știi pe aia, fosta cârnățăreasă, aia de, care plimba câinele ăla cât un vițel?

BUNICUL: Aha. Da' citește și tu aici. Am avut noroc. Am dat peste două fișe lux a-ntâi. Mare noroc am avut.

BUNICA: Ce-ar fi să mai tragem cu coada ochiului în două-trei?

BUNICUL: De, știu și eu? A cam trecut timpul. Eu zic că e mai bine să lăsăm și pe-altă dată. O să ne ajungă cel puțin doi ani, pe săturate.

BUNICA: Bine se mai distrează ăștia ai noștri. Să știi tu toată comunitatea pe degete! Cine pe cine, care cu care. S-o văd eu pe-aia a ta. Aia cu fișa pe care-ai citit-o tu. S-o văd eu pe unde scoate cămașa. Și să știi că ce scrie-n cartoanele astea nu e complet. Păi, dacă eu și tot mai știu câte

ceva pe deasupra. De mâine... Am o idee. Ce-ar fi să ne-apucăm și noi de mâine să scriem ce știm, despre cine știm? Ne-ar trece timpul mai ușor.

BUNICUL: Știi că și tu ai niște idei! Nu te-aș fi crezut în stare!

BUNICA: Acum să mergem. Ai pus cartoanele cum trebuie? Ai închis la loc? Ce bun ar fi acum un antinevralgic! BUNICUL: La ora asta, nimic nu e mai bun ca un antinevralgic.

Lumina filează; după aceea, își recapătă intensitatea obișnuită.

EA (stând, ca de obicei, la birou, cu spatele spre fișier): Nemaipomenit! Același scris, cu litere de tipar! Uită-te la asta (Îi întinde o scrisoare.), fiecare cuvânt scris cu altă culoare. (Citește scrisoarea.) „Stimați, preaiubiți, preacinstiți, preadrepti, preabuni prea etc., etc. colocatari însărcinați cu pritocirea spirituală a comunității, vă aduc la cunoștință prin prezenta, care să știți că nu e ouată de-un papagal, precum ați fi prea îndreptățiți să credeți după felurile ei culori, vă aduc la cunoștință, precum vă spuneam, următoarele: colocatarul nostru (Mormăie un nume neinteligibil.) este o bestie; și-a ucis mama, tatăl, bunicii, că și-ar fi ucis el și străbunicii, dar nu i-a mai apucat în viață. Și dacă ar fi numai atât. Dar are un suflet de câine. Cum vede o biată insectă în casă, o ucide cu sadism, căci iubește vărsătura de sânge, o ucide înecând-o în valuri de insecticid, lichid, praf, gazos și solid, sub forma unei palete cu găurele de mărime mijlocie, zdrobind capul, coloana vertebrală, precum și alte părți ale sărmanelor animale, care după aplicarea acestei torturi, arată ca trașii pe roată din evul mediu (Repetă, nedumerită.), evul mediu. Pe scurt, colocatarul nostru sus-amintit este o bestie mârșavă și ticăloasă”. După asta urmează niște litere: o literă ca un fel de g fără buclă jos și cu un cârligut spre dreapta jos, un e și un d.

EL: Mă interesez eu și-ți aflu ce e și cu literele, că nici cu ele nu pare-a fi lucru curat.

EA: Și nu e colocatar despre care să nu fi scris ăsta sau asta asemenea scrisoare.

EL: Mai bine zis asemenea prăpăstii.

EA: Dar dacă n-or fi toate prăpăstii?

EL: Așa și cu undița pe burlan o fi prins careva pește în toată lumea asta.

EA: Să-ți mai citesc numai una scurtă. „Stimați, preaiubiți și etc.”, sar peste-nceput, „vă aduc ia cunoștință că (Mormăie un nume ininteligibil.), colocatarul nostru, este o bestie și-un ticălos. Printre nenumăratele lui crime, mai mult sau mai puțin cunoscute, care cred că au ajuns și la urechile domniilor-voastre – vaste cât un continent în care-ncap atâtea șoapte câte

valuri încap în mare – pe lângă aceste odioase crime, nu demult, a săvârșit o atrocitate inimaginabilă: A ucis mârșav și neloial, pe la spate, coropișnița dresată a unui biet bătrân care n-avea pe lume altă mândrie și bucurie în afară de sus-numita coropișnița. (Urmează numele ininteligibil.) Este o bestie”. Și iar literele alea care mă turbează.

EL: Uite, aici un alfabet. (Caută litera.) E litera dintre p și r. Parcă-i zice chiu sau cam așa ceva. De scrisoarea asta ce mai zici? Tot crezi că e ceva adevărat la mijloc?

EA: Este sau nu este ceva adevărat, autorul scrisorilor ăstora trebuie prins.

EL: De ce? Este și ăsta un furnisor voluntar.

EA: ăsta-și bate joc.

EL: Dar ceilalți?

EA: Ceilalți? Interpretează cel mult; pornesc însă de la un sâmbure de adevăr.

Bate cineva la ușă.

EA și EL: Intră.

Intră DELEGATUL III.

DELEGATUL III: În numele meu personal și-al echipei vă salut, ca să nu mai lungim vorba. Mai întâi ce e de făcut cu scrisorile alea colorate? Ați aflat ceva?

EA: Nimic. Toate cercetările sunt fără rezultat.

DELEGATUL III: Rău e că vreo câteva, în sfârșit, destule dintre informațiile lui, se potrivesc.

EA (triumfătoare către EL): Ei, ce-ți spuneam eu?

EL: Cred că e o coincidență.

DELEGATUL III: Coincidență, necoincidență, atașați scrisorile colorate la fișele colocatarilor.

EA: Dar, știți, toți colocatarii au câte una: chiar și cei de... (Arată cu degetul în sus.)

DELEGATUL III: Astea pentru moment rămân separate, puse de-o parte.

EL: Să le...?

DELEGATUL III: Nu, le păstrăm. Roata, știți. Ne trebuie. Le puneți bine, dar foarte bine, mă-nțelegeți. Nu se știe când le vine vremea. Le scoți de la naftalină când e nevoie. Știți, roata...

EL își astupă urechile, EA se face că n-aude.

EA: Ne-au sosit niște sezisări cum că s-ar mai face învecinări greșite.

DELEGATUL III: Eronate, eronate. Scopul vizitei mele este, parțial, legat și de-acest aspect al relațiilor dintre colocatari, precum și-al înmulțirii pe cale naturală, prilej de distracție pentru colocatari. S-a hotărât că înmulțirea pe cale naturală e bine să fie menținută. Învecinările însă, când colocatarii candidați la vecinătate nu se potrivesc, trebuie-oprite. De-asemenea, în același spirit, trebuie desfăcute toate învecinările nepotrivite și cele în care, deși potrivite, colocatarii calcă eronat, câte unul, sau mai mulți deodată; în care mai mulți sau numai unul este eronat. Obișnuiți-vă cu acest termen. El a fost votat și aprobat. Eroare și eronat sunt două cuvinte care exprimă mult mai bine și mai științific... pricepeți dumneavoastră cum stau lucrurile. Colocatarii trebuie extrași din eroare. Li se poate face o anestezie, într-o ședință la care să fie convocați toți cei care sunt în aceeași situație și, după ce sunt anesteziați, pot fi mai ușor extrași din eroare.

Bătaie în ușă.

EA, EL, DELEGATUL III: Intră.

Intră o FEMEIE bine îmbrăcată.

FEMEIA: Stimați colocatari, sunt un voluntar pe tărâmul recondiționării spirituale. E un domeniu fertil și care poate da mari satisfacții unui spirit avid de cercetare, de perfecționare și de binele aproapelui. Contribuția voluntară este pentru tărâmul spiritual ceea ce este îngrășământul chimic sau excrementul animal pentru ogorul care dă roade și care ne hrănește trupul ce ne adăpostește spiritul! (Se uită împrejur să vadă ce efect a produs. Dă cu ochii de figurile plictisite și, în același timp, impacientate ale celor trei interlocutori.) Concret, erorile unor colocatari ai noștri m-au alarmat, pentru ei și pentru binele comunității noastre. Îmi dați voie să vă spun câte ceva din ce știu. (Se apropie și, confidențial, le șoptește fiecăruia la ureche câte ceva. Cei trei notează febril pe-o fișă ceea ce le spune FEMEIA.) Ei, acum pot să mă duc.

EA: Mai treceți pe la noi, stimată colocatară.

FEMEIA: Lăsați pe mine. Vă salut.

EA, EL. DELEGATUL III: Vă mulțumim pentru colaborarea dumneavoastră dezinteresată.

FEMEIA pleacă.

DELEGATUL III: Prin urmare, trebuie verificate toate vecinătățile contractate sau în perspectivă și trebuie intervenit în spiritul recondiționării și-al îmbunătățirii colocatarilor. Și-acum, stimați lucrători pe tărâmul recondiționării, nu credeți că s-a greșit în privința morților? Credeți că e

bine ca fișele și jetoanele lor să fie-azvârlite îndată ce ei au făcut cunoștință cu focul crematoriului și cu florile din cimitir, ca să mă exprim, cum să vă spun... înțelegeți. Fișele și jetoanele trebui' păstrate, fiindcă din ele aflăm o mulțime, o mulțime de lucruri despre cei vii și putem trage și învățăminte.

Ușă se crapă ușor. BUNICUL își vâră doar nasul și, văzând că se află un străin în birou, se retrage.

DELEGATUL III: Am trimis mai departe câteva scrisori din astea colorate și misterioase și m-am interesat ce e cu literele alea cu puncte după ele. Cică înseamnă „ceea ce era de demonstrat”. (Scoate o hârtie și citește.) Quod erat demonstrandum – „ceea ce era de demonstrat”.

EA: Cred că persoana care ne-a tradus e cineva de încredere și că nu ne-a păcălit. În orice caz, e bine să nu divulge literele astea care-or mai fi-nsemnând și altceva.

DELEGATUL III: Bine-nțeles, bine-nțeles.

Bătaie în ușă. Intră un bărbat.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Bună ziua. Vă salut.

EA: În numele cui?

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Cum, adică?

EA: În numele cui ne salutați?

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Eu știu că omul când dă bună-ziua dă bună-ziua de capul lui. Așa m-a-nvățat pe mine mama.

DELEGATUL III: Colocatară noastră voia să știe de fapt, propriu zis, cum s-ar spune, dacă sunteți delegat sau dacă veniți pe cont propriu.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Aha! Păi așa spuneți. Sunt delegatul celor de la subsol.

EA: Al colocatarilor de la subsol.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Al lor. Ni s-au propus niște schimbări că cică am suferit locativ, am răbdat, chestii de-astea.

EA: Am început să vă-ntocmim fișele de schimbări.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Păi, cum, așa, fără să ne-ntrebați?

EA: Colocatare, este o acțiune îndreptată spre binele tuturor colocatarilor de la subsol.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Bine, bine. Asta știm noi, dar vezi matale că noi nu vrem.

DELEGATUL III: Stimate colocatar, nu ne-a fost dat să vedem până acum oameni care să refuze să le facem bine.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Vedeți acum. Multe vede omul cât trăiește. Noi nu vrem și gata. Noi vrem să fim lăsați în pace.

EL: Colocatare, asta are să fie mai greu. Acțiunea asta e ca un val mare de tot pe care nu-l poți opri din drum.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Știți dumneavoastră, pe vremuri, chinezoaicele și japonezele bogate voiau să aibă labele picioarelor cât mai mici și ca să ie rămână labele mititele și le strângeau cu feșe, le strângeau cât puteau și le dureau de le seca la inimă. Când a trecut moda asta și-a venit moda nouă, femeile astea și-au desfăcut feșele și iar le-a durut de le-a secat la inimă. Le-a durut de două ori. Putea să le doară o singură dată. Eu atât am avut de spus.

DELEGATUL III: Stimate colocatar, nu prea văd unde bați, dar trebui' să reflectăm la metode noi de convingere a colocatarilor de la subsol. Așa să le spui celor care te-au trimis să-i reprezinți.

EA: Lucrurile nu pot rămâne-asa.

DELEGATUL CELOR DE LA SUBSOL: Eu v-am spus ce-am avut de spus. Ce s-o-ntâmpla, o vedea cine-o trăi.

Iese.

DELEGATUL III: Lucrurile nu pot rămâne-asa. Trebuie' să le facem bine și lor. Nu-i putem lăsa fără porția de bine care le-a fost repartizată.

Bătaie în ușă. Intră un bărbat.

DELEGATUL IV: Vă salut, în numele meu personal și-n numele echipei. Stimați colocatari, lucrători pe tărâmul recondiționării spirituale, am cercetat cazurile-acelea, acelea privindu-i pe colocatarii aceia ai noștri care dau bir cu fugiții de la aspectul înmulțirii populației pe cale naturală în cadrul cuplului constituit legal, în cadrul căsătoriei vreau să spun. Majoritatea acestor dezertori de la îndatoririle lor pe plan instituțional social matrimonial au declarat că în cadrul cuplului constituit legal, consfințit prin certificat, nu mai găsesc de cuviință să facă nici măcar baie. Nu fac baie decât pentru exercițiile de înmulțire a populației pe cale naturală din afara căsătoriei, extra cum s-ar spune, fiindcă în cadrul cuplului legal constituit nu le mai dă inima brânci și ca s-o descurajeze pe partenera legal constituită, pardon, legală, se lasă să exaleze, adică să împrăștie mirosuri pe care firile mai slabe de înger nu le suportă.

EA: Și ce măsuri ați luat pentru remedierea acestei îngrijorătoare abateri de la morală, de la disciplină și de la multe altele?

DELEGATUL IV: I-am băgat într-o etuvă.

EA: Și?

DELEGATUL IV: Și când i-am scos erau ca noi.

EA: Nu asta ne interesează. Ci aspectul esențial cu privire la exercițiile în vederea înmulțirii populației pe cale naturală, ceea ce constituie un mijloc de distracție al colocatarilor.

DELEGATUL IV: Aici stăm prost. N-am făcut nimic. Degeaba i-am spălat și i-am dezinfectat.

EA: Bine, dar trebui' făcut ceva. Trebui' să se-ncaadreze disciplinei generale!

DELEGATUL IV (destul de jenat): Știți, unii mi-au spus mai pe șoptite că ei ar vrea, dar știți... de... nu... Ei, pricepeți dumneavoastră...

EA (jenată): Vom mai discuta în scris și pe cale ierarhică problema asta. Lucrurile nu pot rămâne așa. Și natura poate fi ajutată.

DELEGATUL IV: Cred că, în urma celor spuse, mă pot retrage.

Se retrage spăsit și rușinat.

DELEGATUL III: Capul sus, colocatare delegat! Perseverează, corectează natura, ajut-o! Nu te lăsa doborât de insucces! Capul sus! Poartă-te ca un delegat adevărat! Am spus.

DELEGATUL IV își îndreaptă ținuta și pășește țănoș spre ușă, salutând cu două degete la tâmplă.

DELEGATUL III: Stimați colocatari, nu vă pot părăsi fără să vă reamintesc că trebuie să-l prindem pe acel element descompus, care scrie scrisorile-acelea destinate să submineze autoritățile instituției noastre locative cum și alte autorități. Aștept roadele cercetărilor voastre. Vă spun la revedere, în numele meu și-al echipei de recondiționare a laturei psihice a colocatarilor. Mai adaug ceva: unii colocatari au nevoie de reparații capitale în domeniul schelăriei psihice. Încă o dată, la revedere, stimați colocatari.

DELEGATUL III iese.

EA și EL: La revedere.

EA: Vorbește cam mult delegatul ăsta.

EL (circumspect): Așa îi e firea și, pe urmă, echipa are încredere-n el. Și mai bine să nu mai vorbim despre asta.

EA: Și despre ce să vorbim?

EL: Sunt atâtea subiecte! Despre vreme, despre păsări, despre flori, iar dacă nu vorbim despre nimic e și mai bine. E liniște și disciplină.

EA: Liber consimțită.

EL: Așa cum ziceai.

Lumina filează. Trebuie sugerată din nou trecerea timpului.

EA (ridicându-se de la birou și privind transportată fișierele): Noi ne putem lăuda că ne-am făcut datoria. Am făcut ordine în viața comunității noastre și, în felul ăsta, și-n viața fiecărui individ în parte. Am împiedicat toate vecinătățile nepotrivite, am ajutat ca cele încheiate să se desfășoare, dacă nu erau potrivite, am întocmit un gramaj, nu-ndrăznesc să spun perfect dar aproape, un gramaj aproape exact al componenței morale a fiecărui colocatar, am tras foloase și de pe urma fișelor celor decedați.

EL: Numai pe băiatul nostru nu l-am putut împiedica să contracteze o vecinătate nepotrivită, cu-o femeie divorțată și care, ce să mai vorbim... Pe urmă, colocatarii aceia care s-au... mă rog, care și-au luat viața.

EA: Ce să-i faci?! Nu se poate să ai numai succese. Soția fiului nostru poate fi reeducată. Cât despre colocatarii aceia, și-au rezolvat o problemă de conștiință.

EL: Nici n-aveau un gramaj așa de ncărcat. De ce tocmai ei? Sunt alții cu gramaje mult mai apăsătoare.

EA: Totul e cum îți suporti gramajul. Colocatarii aceia erau slabi de înger. Asta se plătește. Dar nu trebui' să plângem pe mormântul insucceselor. Trebui' să ne bucurăm de realizări.

EL: Să ne bucurăm.

EA: Mă simt cu conștiința împăcată că mi-am făcut datoria. Putem să ne trăim bătrânețea-n liniște. Lucrurile merg acum ca pe roate.

Intră cei TREI DELEGAȚI ai echipei de recondiționare a conștiinței colocatarilor.

CEI TREI DELEGAȚI: Stimați colocatari lucrători pe tărâmul recondiționării morale a eronării colocatarilor sau a colocatarilor eronați, vă salutăm, în numele nostru personal și-al echipei care ne-a investit și ne-a delegat.

DELEGATUL I: Am venit să vedem ce mai faceți.

EA (întinzându-i niște hârtii): Aici aveți propunerile noastre în vederea activității viitoare. Vă puteți da seama din ele cum vedem noi dezvoltarea muncii noastre pe viitor. Se pot face modificări, bine-nțelese.

DELEGATUL II: Este foarte bine că le-ați făcut, vă felicităm.

DELEGATUL III: Au să fie folositoare, bine-nțelese, celor care vor veni după dumneavoastră.

EA: Bine, dar sunt niște propuneri pentru un viitor foarte apropiat.

DELEGATUL I: Și colocatarul delegat III vorbea tot de un viitor apropiat.

EL: Nu-nțelegem.

DELEGATUL II: Vă ajutăm noi să-nțelegeți.

EA: Bine, dar noi...

DELEGATUL III (scoțând din servietă un buchet de flori, două diplome înrămate și două binocluri, cu incrustații de sidef): Stimați colocatari, echipa noastră apreciază enorm munca domniilor-voastre, vă permite să vă retrageți din această muncă obositoare și plină de răspundere, care, vă repet, dat fiind starea sănătății domniilor-voastre, v-ar putea dăuna.

EA și EL: Bine, dar noi cu sănătatea o ducem foarte bine.

DELEGATUL I: Vi se pare! S-a analizat în echipă și s-a decis că n-o duceți chiar atât de bine.

DELEGATUL II: S-a hotărât în echipă.

EL: Bine, dar noi...

EA: Lasă dragă, poți fi sigur că așa este. Dacă s-a analizat în echipă și s-a decis, e clar. Sănătatea nu ne mai permite...

EL: Bine, dar eu mă simțeam, mă credeam sănătos.

EA: Te credeai.

DELEGATUL III (frecându-și mâinile cu mulțumire): Eram sigur că, pân' la urmă, ne-nțelegem. Mă bucur că ați căzut de acord. În numele echipei noastre de recondiționare morală a colocatarilor vă oferim mulțumiri, aceste flori, aceste diplome de merit, precum și-aceste două binocluri pentru ca, și de-acum înainte, să nu vă simțiți singuri și să vă puteți continua, dacă vreți, evident, colaborarea cu organele noastre.

EA și EL își potrivesc binocurile, se uită cu părere de rău în jur și, înclinându-se, părăsesc încăperea.

Lumina filează. Trebuie din nou sugerată trecerea vremii.

EA și EL ocupă locurile pe care le ocupau, la început, BUNICUL și BUNICA.

BĂIATUL, matur acum, se uită cu binoclul pe fereastră.

BĂIATUL: Colocatarii de peste drum sunt conștienți și conștiincioși. Respectă cu sfințenie prevederile în legătură cu lupta împotriva singurătății și-a depărtării de comunitate a colocatarilor luați ca indivizi. Se uită mereu cu binoclul; la orele indicate în prevederi ca ore optime de acțiune împotriva singurătății și-a depărtării nu lipsesc niciodată. Sunt mereu cu binoclul la ochi. Și-o fac benevol ca să zic așa. Le-a intrat binoclul în sânge.

EA: Și când te gândești că la-nceput, când noi luptam să instituim aceste principii, erau unii care se opuneau și care ne luau și peste picior.

EL: Unii care scriau scrisori colorate ca să-și bată joc de noi.

EA: Și care contractau vecinătăți nepotrivite, probabil tot ca să-și bată joc de noi.

BĂIATUL: Eram tânăr. Încă nu-nvățasem ce este viața.

EA: Ai avut noroc c-am avut eu tăria să nu suflu o vorbă despre scrisorile alea colorate. Și poate c-ai avut noroc c-am descoperit cam odată cu pensionarea noastră pe caz de boală, ceea ce un moment mi-a anesteziat conștiința. Pe urmă, a intervenit căsătoria ta nepotrivită, care contravenea tuturor principiilor. Noroc că ea a murit și că atârână mai puțin la gramajul situației tale.

BĂIATUL: Mare noroc, într-adevăr. Toate-au picat bine. Pensionarea voastră pe caz de boală și moartea nevastă-mii.

EL (adresându-i-se EI): Ți-aduci aminte cum, la-nceput, nu ne venea să credem că suntem bolnavi? Noi, nu și nu, că nu suntem bolnavi. Pe urmă, ai văzut cum ne-am dat seama că eram. Ei, cum era să se-nșele echipa de recondiționare!

EA: Bine-nșeles. Cu timpul ne-am dat seama că eram bolnavi. Noroc că-l avem pe el, care ne-a luat locul... Ce-ai zice de-un antinevralgic?

EL: Păi, ce să zic? Ce zici tu.

EA: A, bine că mi-am adus aminte. (Scoate din buzunarul șorțului un prospect de medicament; adresându-se BĂIATULUI.) Ce-nseamnă, dragă, vasoconstrictor?

BĂIATUL: Care strânge vasele.

EA: Strânge vasele? Păi, ce face cu ele?

BĂIATUL: Strânge vasele sangvine, le strâmtează.

EA: Aha, păi, atunci o fi bun.

BĂIATUL: Bun la ce?

EA: Vorbeau ieri la cartofi două colocatare și spuneau că este extraordinar.

EL: Ți-aduci tu, aminte, când eram noi tineri, când am fost o dată în concediu, la băi. Și când s-a desprins bolovanul ăla mare de stâncă și eu dacă nu plecam, era cât pe-acu...

EA: Da, da, știu, sigur că știu, știe toată lumea. Lasă asta acum. Mai bine să luăm un antinevralgic.

EL: Bine. Dacă zici tu.

EA: Și adu și binoclurile.

EL aduce binoclurile.

EA: Mi le dai mie pe-amândouă? Și adu și diplomele.

EL: Să le scot de pe perete?

EA: Parcă n-ai ști! Lasă-le-n pace pe cele din perete. Adu copiile.

EL aduce și copiile diplomelor, apoi își aduce un scaun și se-așază lângă EA.

EA: Ei, vezi că știi!

EL (punând pe masă un obiect la care meșterise până atunci cu un fel de cuțitoaie): O zi dacă mai cioplesc la el și iese mai grozav decât tot ce se găsește-n oraș.

Se-așază lângă EA, potrivește lentilele binoclului. EA și EL se uită atent, prin lentilele binoclului, spre sală.

EA: Să știi că la ora asta nimic nu e mai bun ca un antinevralgic, iar pentru acțiunea împotriva singurătății nu se putea alege oră mai bună. La ora asta, aproape toți colocatarii sunt acasă.

BĂIATUL privește atent cu binoclul în sală și notează ceva pe niște fișe de carton.

EA: Și când te gândești că, la-nceput, nu erau nici 75% care să ne sprijine. Ce-ți spuneam eu? Ai văzut cum s-au dat pe brazdă. Pe vremea-aceea...

EL:... Frumoase vremuri!

EA: Pe vremea-aceea, numai eu mă opinteam de una singură cu binoclul de câmp al tatei și ia uite-acuma: binoclu lângă binoclu, mare de binocluri!

EL: Și colocatarii participă.

EA: Participă.

EL: Să participăm și noi.

EA: Să mai participăm cât mai putem pân' la culcare. Dar știi că nu văd mai nimic?

EL: Ca să-ți spun drept, nici eu.

EA: Nu văd pentru că nu dau cu ochii decât de binocluri. Nu-mi prea place treaba asta.

EL: Ce putem face?! Colocatarii participă.

EA: Cred că orele de participare ar trebui reglementate eșalonat. Am să propun.

EL: Pân-atunci...

EA: Ai și tu dreptate. Mai bine să participăm.

EL: Da. Mult mai bine.

EA: Mult mai bine. Și luăm și-un antinevralgic.

SFÂRȘIT